

نيمان و عه قیده ئیسلامی له بهر
پوشنای قورئان و سونهت دا
خوا به یه ککرتن له ناو و سیغهت و
له پهرستراویتی دا

بہ رگی سیپیہ م

عہلی باپیر

توفیق و کرم و توفیق و کرم

2006

1427ك

**ماڤى لى چاپدانەۋەى بارىئىراۋە بۇ
نوسىنگەى تەفسىر**

ناۋى كىتەپ: ئى مان و عەق ىدەى ئى سلامى لى بىر رۇ شىناى
قورئان و سوننەتدا - بىرگى سىيەم
نو: سەر: عەلى بابىر
بلاۋكرد: نەۋەى: نوسىنگەى تەفسىر/ ھەۋلىر
خ: ت: نەۋزاد كۆپى
بەرگ: أمىن مخلص
نۆرە و سالى چاپ: يەكەم 1428ك - 2007ز
ت: حىراۋ: 3000 دانە

لى كىتەپخانەى گىشتى ھەۋلىر ئمارەى سىپاردىلى 468 ى سالى 2006 دراۋەتى

تەفسىر
بۇ بلاۋكردنەۋە و راكەپاندن
ھەۋلىر- شەقامى دادگا - ئىر نوتىلى شىرىن پالاص
ت: ۲۲۲۱۶۹۵ - ۲۲۳۰۹۰۸ - ۲۵۱۸۱۳۸
مۇنابىل: ۲۲ ۵۱ ۶۰ ۷۵۰ - ۰۷۷۰ ۱۳۸ ۷۲ ۹۱
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله محمد وآله

$\sin \mu$ (مقابلہ) $\frac{\sqrt{2}}{2}$ ماقولاً مخلص و

نموده است که تفهیم و تعلیم کرد به چاپ و

بازارگردن ۵۵ کتبه کالم . خدا بهر که حقیر زیاده

نجاتی مسی وکایانہ وہ

وہ ایک لڑائی کے بعد مسدود کاغذ پر

بلاگوں کو دیکھو — تیسرا کانہ بہ ہنس رہا ہے ۔

$\frac{1}{2} \log 2$

۱۱، سورۃ النبی، ۱۵۷

C.. 6 / 6 / 19

٢٠٥

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ فِي أَسْمَائِهِ سُبُحْرُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿١٨﴾
﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿١٩﴾

پیشکش بئ

بهو مسؤلانه خوا به یه کگرانه ی که:

- * تیگرای ئه و ناو و سیفه تانه ی که له قورئان و سوننه دا بۆ خوا ((عزوجل)) به کارهاتوون، به کاردینن.
- * به وریایی یه وه خو به دوور ده گرن له ههردوو دهردی کو شنده ی تیپه راندن (إفراط) و به زایه دان (تفریط)
- * به بیانوی به پاک و بهرزگرتنی خواوه (تبارک و تهالی) خو یان دوچاری (تعطیل) ناکه ن و ناو و سیفه ته کانی لی لانا به ن و، به پاساوی ئیسیپاتی ناو و سیفه ته کانی شی یه وه خو یان گه یۆده ی تمثیل) ناکه ن و وه ک دروستکراوه کانی ته ماشای ناکه ن!

رێگه یانده ی مەکتەبی مامۆستە عەلی بابێر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

QR Codes

هه یه ی

www.alibapir.net

English - عربي - گۆزگی

هه یه ی AliBapir

رێگه یانده ی مەکتەبی مامۆستە عەلی بابێر

QR Codes

رێگه یانده ی مەکتەبی مامۆستە عەلی بابێر

پیشه‌کی

الحمد لله الذي تَسَمَّى بالأَسْمَاءِ الْحُسْنَى و وَصَفَ نَفْسَهُ بِأَنَّهُ لَهُ فِي
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى مُحَمَّدٍ خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ
وَأَلِهِ الْمُهْتَدِينَ بِهِدَاهِ صَحْبًا وَأَزْوَاجًا وَقُرَابَةً وَأَتْبَاعَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْمُلْقَاءِ.

خوینهری به‌ریز!

بابه‌تی خوا به‌یه‌ک‌گرتن له ناو و سیفه‌ته‌کانی دا یه‌کیکه‌ له‌و بابه‌تانه‌ی
که‌ له‌ میژووی مسوڵماناندا کیش‌ه‌و مشتومری زۆری له‌سه‌ر کراوه‌و
تیی‌گی‌پران و ده‌مه‌قالتی زۆری له‌سه‌ر قه‌وماوه‌، هه‌م له‌به‌ر وردیی و قوولتی
بابه‌ته‌که‌و به‌زه‌حمه‌ت جیب‌وونه‌وه‌ی ره‌هه‌نده‌ زۆرو جزواو جزه‌کانی له‌
بیروزه‌ینی مرۆڤ داو، هه‌م له‌ سۆنگه‌ی دوور‌که‌وتنه‌وه‌ی زۆریک له‌وانه‌ی
له‌وباره‌وه‌ مشتومریان بووه‌ له‌ قورئان و سونه‌ت، که‌ دوو تاکه‌ سه‌رچاوه‌ی
روون و بی‌چه‌ند و چوونی وه‌حی خا‌ی په‌نه‌انزان و به‌زه‌یی فراوانه‌.

جا به‌ هه‌رحال من لی‌ره‌دا نامه‌وی بچمه‌ نیو قوولایی ئه‌و بابه‌ ته‌
گه‌وره‌و گرنگه‌ی، که‌ هه‌موو ئه‌م به‌رگی سییه‌می زنجیره‌ ده‌رسی: (ئیمان و
عه‌قیده‌ی ئیسلامیی)مان بۆ ته‌رخان کردوه‌! به‌لام ئه‌وه‌نده‌ ده‌لیم که‌:
ئیمه‌ له‌و کتیبه‌دا هه‌ولمان داوه‌ هه‌موو ئه‌وه‌ی، که‌ پێویسته‌ بابا یه‌کی

مسوڵمان بیزانی له‌باره‌ی ناوه هه‌ره چاك و سیفه‌ته هه‌ره به‌رزو په‌سنده‌كانی خوی تاك و پاكو به‌رزو بی‌وخه‌وه، تاكو بتوانی له‌و بواره‌شدا خوا به‌یه‌كگرتن (التوحید) له‌خویدا بینیته‌دی و به‌رجه‌سته‌ی بكات، به‌ شیوازیکی روون و ئاسان بیخه‌ینه‌ روو، كه‌ زۆربه‌ی هه‌ره‌ زۆری لاپه‌ره‌كانی ئه‌م كتیبه‌ی بۆ ته‌خان كراون.

تنجا بۆ هه‌ردوو بابه‌تی (خوا به‌یه‌كگرتن له‌ په‌ر ستراییتیدا) و (هاوبه‌ش بۆ خوا دانان)یش هه‌ر به‌ كورتی ده‌ئیم:

گومانی تێدانیه، كه‌ خوا به‌یه‌كگرتن له‌ په‌ر ستراییتیدا (توحید الله في الألوهية) كاكل و جدو هه‌ری ئه‌ سلام و مو سڵمانه‌تی و بنا غه‌ی دیندارییه، به‌لام هیوادارم به‌و ته‌ندازه‌ پانتایی‌یه‌ی، كه‌ له‌م زنجیره‌ دهرسه‌دا بۆی ته‌رخان كراوه، تاراده‌یه‌ك هه‌قی خۆی درایه‌ قس به‌ تایبه‌تیش، كه‌ له‌ زۆربه‌ی باس و بابه‌ته‌كانی دیکه‌دا باسوخواسی ئه‌و بابه‌ته‌ گه‌وره‌و گرنگه‌، كه‌م و زۆر هینراوه‌ته‌ پیشی، چونكه‌ ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ سه‌رجه‌م لایه‌ن و بواره‌كانی ئیسلام و مسوڵمانه‌تی‌یه‌وه.

هاوبه‌ش بۆ خوا دانانی‌ش له‌ سۆنگه‌ی ئه‌وه‌وه، كه‌ دژو پیچه‌وانه‌ی خوا به‌یه‌كگرتن (التوحید) به‌ هه‌موو به‌شه‌كانی‌یه‌وه، گوتراویشه‌ (وبضدّها تتبين الأشياء) شته‌كان به‌ پیچه‌وانه‌كانیان ئا شكرا ده‌ بن، بۆیه‌ به‌ پیویست نه‌زانراوه، كه‌ زۆر به‌ درێژی قسه‌ی له‌سه‌ر بكری و بتویژرێته‌وه.

خواش به‌به‌زه‌یی و به‌خششی بئ سنووری خۆی هی‌نده پیزو هی‌ز بخته
ئهم کتیبه‌وه که مایه‌ی به‌رچاو روونی و به‌هره‌ لی‌وه‌رگرتنی مسو‌لمانان و
زیاتر له‌ خوا نزیک خستنه‌وه‌یان و چاکتر به‌ندایه‌تی‌کردن بیان به‌یت بو
خوای تاک و پاک و خاوه‌نی هه‌موو ناو سیفه‌تیکی په‌سندو چاک.

وآخر دعوانا أن الحمد لله ربّ العالمین

1427/1/29 ک / 2006/11/21 ز

هه‌ولێر

The banner is divided into three main sections. The left section has a blue header with the Facebook logo and the text 'رێگه‌بانه‌ی مه‌کتبه‌ی ماموستا هه‌لی بابه‌ر' and a red footer with the text 'archive.org/details/@alibapir'. The center section features a portrait of a man with the text 'له‌ تۆره‌ قه‌مه‌له‌یه‌وه‌ی له‌مه‌کتبه‌ی' and 'ئه‌مه‌ به‌ر ئه‌مه‌ به‌ر ئه‌مه‌ به‌ر' and a website URL 'www.alibapir.com'. The right section has a blue header with the Facebook logo and the text 'مه‌لی بابیر/ AliBapir', a red footer with the YouTube logo and the text 'مه‌لی بابیر/ AliBapir', and a section with the text '45 به‌لای' and 'رێگه‌بانه‌ی مه‌کتبه‌ی ماموستا هه‌لی بابه‌ر'. There are also QR codes and social media icons throughout the banner.

رئ خوش‌کردن

خوینه‌ری سه‌نگین و شیرین!

ئەم به‌رگی سییه‌مه‌ی (ئیمان و عه‌قیده‌ی ئیسلامی له‌به‌ر رۆشنایی قورئان و سونه‌ت دا) که وێرای ده‌ (10) ده‌رسی له‌ زنجیره‌ ده‌رسی: (ئیمان و عه‌قیده‌ی ئیسلامی له‌ ده‌رسی (27 تا 36) با به‌تێکی کتێبی (موسڵمانی کامل - به‌شی یه‌که‌م: بیرو باوه‌ری موسڵمان) یه‌شی گرتۆته‌ خۆی و سه‌ره‌نجام ئەم به‌رگه‌، که ئەم هه‌وت به‌نده‌ی خواری پێکهاته‌:

به‌ندی یه‌که‌م: چۆنییه‌تی وگرتگی ناسینی ناو و سیفه‌ته‌ به‌رزو بن وینه‌کانی خوا (عزوجل).

به‌ندی دووه‌م: ده‌ (10) تیبینی گرتگی ده‌رباره‌ی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا (تبارک و تعالی).

به‌ندی سێیه‌م: بن چینه‌ گرتگی گه‌کانی مامه‌ له‌کردن له‌ گه‌ل ناو و سیفه‌ته‌کانی خوادا.

به‌ندی چواره‌م: ته‌ئوبه‌کردنی هه‌ندیک له‌ سیفه‌ته‌کانی خوا (سبحانه‌ و تعالی) له‌ نیوان تپه‌راندن (الأفراط) و به‌زایه‌دان (التفریط) دا.
به‌ندی پێنجه‌م: خوا به‌یه‌گرتن له‌ په‌رستراویتی دا (توحید الله فی الألوهية).

بەندى شەشەم: ھاوبەش بۇ خوا دانان (الأشراك بالله).

بەندى ھەوتەم: خواناسىي راست و بەرھەمەكەي^(ت)

شاينى باسشە كەلە بەندى يەكەم لە پىنچ خالا ندا تى شىكمان
خستۆتە سەر چۆنيەتى و رىبازو شىبازى ناسين و پەي پى بردن بە ناو و
سيفەتە بەرزو بى وینەکانى خوا (عزوجل) وە بەر ھەم و گرن گى ئەو
ناسين و شارەزابوونە لە بواری ئيمان و عەقیدەو دیندارىي دا .

لە بەندى دووھەمدا دە (10) تىپىنى گرنگان لە بواری ناسينى ناو
و سيفەتە ھەر بەرزو چاکەکانى خواي بەرزو مەزندا خستۆتە روو، كە
يارمەتى زۆرمان دەدەن بۆ رىي راست و رەوان گرتن و ھەت لەو لارى
نەبوون لەو مەیدانەدا.

لە بەندى سىيەمیشدا پىنچ بنچینەى گەورەو گرنگان خستوونەرۆو
بۆ چۆنيەتى مامەلە کردن لە گەل ناو سيفەتە ھەرە چاک و پەسندەکانى
خواي تاك و پاكد.

بەندى چوارەمیش ھەموو تەرخانکراو بۆ توێژى خەوێ با بەتێكى
گرنگ و زۆر مشتومر لە سەرکراوى بواری عەقیدە، كە بریتىيە لە
مەسەلەى تەئویلکردن و نەکردنى ھەندىك لە سيفەتەکانى خواي
پەروردگار (عزوجل)، وە زۆر جوان خراو تەرۆو كە ھەركام لە
تێپەراندن (إفراط) و بەزايەدان (تفریط) ئینسان گىرودەى ھەلەو

(ت) ئەم بەندەىيەكە لە باسەكانى كۆتییى: ((مۆلمانى كامل...))، پروانە: لا پەرە (16) تا

(44) چاپى يەكەم: 1418 ك 1997ز ھەولێر.

خلیس‌کانی گه‌وره ده‌که‌ن و، هه‌لۆیستی راست و درو سیت بریتیه له: هه‌وسه‌نگی (إتزان) و خه‌تی نیوه‌راست گرتن و به‌ملاولادا نه‌چوون. به‌ندی پینجه‌میش باسیکی پوخت و گوشراوی له‌باره‌ی بابه‌تی خوا به‌یه‌کگرتن له‌په‌رستراویتییدا تیدا‌یه که به‌کا کلّ و نیوه‌رۆکی خوا به‌یه‌کگرتن (توحید الله) داده‌نری و خالی بنه‌ره‌تی تی‌کگیرانی نیوان پیغه‌مبه‌رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام) و نه‌یارو ناحه‌زه‌کانیان بووه. له‌به‌ندی شه‌شه‌میشدا پیچه‌وانه‌و دژی خوا به‌یه‌کگرتن تو‌یژراو ته‌وه که بریتیه له: هه‌وبه‌ش بو‌خوادانان (الأشراك بالله) واته: هه‌وبه‌ش بو‌خوادا نان به‌گشتی له‌هه‌ر سیک یواری: به‌دییه‌نه‌را یه‌تی و په‌روه‌ر‌گاریتی و، ناو و سیفه‌ته‌کان و، په‌رستراویتییدا.

له‌به‌ندی هه‌وته‌م و کو‌تایشدا دوو بابه‌ت تو‌یژراونه‌وه: یه‌که‌م: خواناسیی راست که تییداو له‌یازده (11) خالا‌ندا هه‌و ل‌دراوه چۆنیه‌تی خواناسین (معرفة الله) یکی راست و درو سیتی قور‌ئانی بخریته‌روو.

دووه‌م: به‌ره‌مه‌می خواناسین، که له‌میشداو له‌دوو تووی‌ی پینچ خالی کورت و گوشراودا هه‌و ل‌دراوه به‌ره‌مه‌مه سه‌ره‌کییه‌کانی خواناسین - له‌یواری ئیمان به‌خواو په‌یوه‌ندی له‌گه‌لّ خوادا - بخریته‌روو.

شایانی باسیشه که ئیمه به‌مه‌به‌ستی تیشکی زیاتر خستنه سه‌ر نیوه‌رۆکی باسو بابه‌ته‌کانی ئەم کتیی‌هه‌و ئا‌سانکردنی هه‌زمکران و

فامکرانیان، له سهره تای ههر به ندیکدا پیناسه یه کی له ژیر ناوونیشانی
(ئهم بهنده) دا دهخهینه پروو.

به ندی یه گهم

چۆنیه تی و گرنگی ناسینی ناو و سیفه ته
چاک و بهرزو بی وینه کانی خوا (سبحانه و تعالی)

مهکله ی ماموستا عهالی

مهال بابیر/ AliBapir

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.com

مهال بابیر/ AliBapir

Alibapir

www.alibapir.com

ئهم بهنده

خوینهری بهریز!

ئهم بهندی یه کهمه که له دهرسی یه کهم □ واته: دهرسی یه کهمی
ئهو ده (10) دهرسی که ئهم بهرگی سییه مه یان لئ پیکهاته □ پیک
دی وه که له ناو نیشانه که یه ده دیاره، باسی چۆنیهتی و گرنگی ناسین و
په ی پیبردنی ناو و سیفته هه ده چاک و بهرزه کانی خوی به دیهیه هه
په روهردگار (سبحانه و تعالی) ده کات، وه سه رجهم دابهش ده بی بۆ پیچ
خالی، که ئهمه ناو و نیشانه کانیانه:

خالی یه کهم: به بی پیبردن به ناو و سیفته کانی خوی بی وینه ناتوانین
بیناسین.

خالی دووهم: تاکه ری گهی پیبردن به ناو و سیفته کانی خوی
په روهردگار (وحي) یه.

خالی سییه: گرنگی ناسینی ناو و سیفته کانی خوی بهرزو هه زن
((عزوجل)).

خالی چواره: ژمارهی ناوه کانی خوی په روهردگار (سبحانه و تعالی).

خاالی پینجه م: چەند بنچینه یەك بۆ دیاریکردنی ناوەکانی خوا (تبارك و تعالی).

شایانی باسیشه ئەم بەندی یەكەمە بە ھەر پینچ خاڵەكە یەوہ بە بناغەو دەروازەى سەرچەم بەندەکانی دیکە دادەنری.

خاالی یەكەم :

بەبێ پەیبەردن بە ناو و سیفەتەکانی خوای بێ وێنە،
ناتوانین بیداسین

بێگومان ئەمە بنچینە یەكەمە ھێچ شتێكى لى ھەژخەھاوێردراوہ و یاسایەكى گشتگیرە ھەموو شتێك دەگریتەوہ، بەلى ھەموو شتێك لە ڕیگەى ھال و سیفەت و ناو و نیشانەکانی یەوہ دەناسریت، چ دروستكەر (خالق)، چ دروستكراو (مخلوق) بێ، بەتایەتەى خوای بەدیھێخەرو پەروردگار، كە ئێھە بێجگە لە ناو سیفەتەکانی، كە ۛ یارە شوینەوارەکانی لە ئاوینەى ناو و سیفەتەکانیدا دەدرەو شینەوہ ناو و سیفەتەکانیش لە ئاوینەو دەلاقەى شوینەوارەکانی یەوہ دەردەكەون. بەبێ ئەوہ ھێچ ڕیگایەكى دیکەمان نیە، كە خوای پى بناسین، چونكە خوای تاكو و بىھاوہل ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ ۛ ھێچ شتێك وەك وی نیە، چا

ئیمه ئه گهر بۆ دروستکراو (مخلوق) ناچار بین ته نیا له ریی ناو و سیفده ته کانی یه وه بیناسین، دیاره خوای بهرزو بی وینه جهوت جار جهوت جار به بی گرتنی رینگای په ی پیچردنی ناو و سیفده ته کانی ناتوانین بیناسین و بۆمان ناناسریت، چونکه شته کانی دیکه ههر چۆنیک به ییت تاراده یه ک ده ستمان ده گاته خودی خوشیان نه ک ههر ناو و سیفده تیان، به لام خوای به دیهینتهر به هیچ رهنگیک په ی به خود (ذات) ی نابری.

شایانی باسیشه که خوای زا ناو و شماره زا له زۆر ئا په تی به پیتری قورئانی به ریزدا له میانده ی خ ستنه پرووی ناو و سیفده ته بهرزو بی وینه کانیدا خوی به بنده کانی ده ناسین، بۆ وینه:

یه ک: - ئایه تی ژماره (255) ی (البقرة) دا که به (آية الكرسي) ناسراوه خوای کار به جی له میانده ی ده رسته (جملة) دا ژماره یه ک له ناو و سیفده ته بهرزو بی وینه کانی ده خاته پروو وه ک پیناسه یه کی خوی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [١]

واته: خوا سبحانه و تعالى:

1 - بینجگه لهوی هیچ په رستراو - ی به دهق - نین.

- 2 - زیندوو یه و سه رپه رشتیارو مشوورخۆره.
 - 3 - نه وه نه وز ده یگرێ نه خه و .
 - 4 - هه رچی له ئاسمانه کان و زهوی دایه هی ویه.
 - 5 - کئی هه یه تکای له لا بکات مه گهر به مۆله تی خۆی !
 - 6 - داهاتوو و رابردوو یان ده زانی.
 - 7 - به لām ئه وان هیهچ له زانیاری وی ده و ره نادهن (نازانن) مه گهر خۆی بیهوی.
 - 8 - دهسته لاتی وی ئاسمانه کان و زهوی گرتۆته وه.
 - 9 - وه پاراستنیشیان (واته ئاسمانه کان و زهوی) ماندووی ناکات.
 - 10 - وه ئه و یه کجار به رزو مه زنه.
- دوو: - وه له ئایه ته کانی (22 و 23 و 24) ی کۆتایی (اله شر) یش و ا دیسان له میانه ی خستنه رووی بیست (20) له ناو و سیفه ته به رزو بۆینه کانی دا خۆی پیناسه و وه سف کرده.
- ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾
 ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمُنُ﴾
 الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿١﴾
 واته: ئه و خوا یه که سیکه:
- 1 - بیجگه ئه وی هیهچ په رستراو نین.

- 2 و 3 - زانای پنهان و ئاشکرایه .
4 و 5 - ئه و به به زه یی به خشنده یه .
ئه و خواجه که سیکه که جگه له و ی هیچ پدر ستراوی دی که - ی
شایسته ی په راستان - نین .
6 - پادشا خاونه .
7 - پاک و بی په لیه .
8 - سه لامه ته ، سه رچاوه ی سه لامه تی و ئاشتی یه .
9 - دئنیاکهر ، به راست دانهره .
10 - بالاده سته ، چاودی ره .
11 - زاله .
12 - مل پی که چکهره .
13 - خو به گهره گره .
پاک ی بۆ ی له و شتانه ی که ده یانکه نه هاوبه شی ئه و خواجه :
14 - به دیهنه ره .
15 - په یدا که ره .
16 - وینه کیسه .
17 - ناوه هه ره چاکه کانی هه ن .
18 - هه رچی له ئاسمانه کان و زه و ی دایه به پاک ی ده گری .
19 و 20 - وه ئه و زائی کاربه جی یه .
به ئی به ریزان !

به لّام ثایا له چ ریبه که وه و چّون و له چ سدرچاوه یه که وه ده توانین په ی
به ناو و سیفته به رزو بی وینه کانی خوی به دیه ی خه رو په روه ردگار
سده بن؟!

له خاڼي دووهمدا وهلامی ئەم پرسیاره دهدهینهوه:

خالی دووهم:

تاکه‌ ریگه‌ی په‌یبردن به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی
خوای په‌روه‌ردگار (وَحی)یه

به‌ریزان!

ئیمه‌ چۆن بزانی که‌ خوای به‌رزو سه‌زن ناوه‌کانی چی و چین؟!
سیفه‌ته‌کانی چۆن؟ بیگومان ته‌نیا له‌ ریگه‌ی (وَحی)یه‌وه‌ ته‌وه‌ ده‌زانی،
چونکه‌ له‌ باسه‌کانی را‌بردوودا (تا) با‌سمان کرد که‌ عه‌قل و فیه‌ طه‌رت به‌
شیوه‌یه‌کی کورت و سه‌ره‌تایی ده‌زانن که‌ خوای به‌دییه‌نه‌ر هه‌یه‌و خاوه‌نی
سیفه‌تی چاک و به‌رزوه‌ ناوی زۆر چاک‌ی هه‌ن، به‌لام ناوه‌کان و سیفه‌ته‌کان
چه‌ندن و چین و چۆن؟! ته‌وه‌ له‌ سه‌رووی ئاستی فیه‌طه‌رت و عه‌قله‌وه‌ یه‌و
ده‌بی له‌ ریگه‌ی (وَحی)یه‌وه‌ ته‌و زانیارییه‌مان پی‌ بگات، به‌ئێ ته‌نیاو

(تر) له‌ به‌رگی دووهم داو له‌ به‌ندی یه‌که‌می دا.

تەنیا ئە ڕێگە (وحی) یەو ئیمە دەستمان دەگاتە ئەو زانیارییە کە
 بزانی خۆی بەرزو بێوینە ناوەکانی چەندن و چۆن و سیفەتەکانی چی و
 چین و چۆن؟! بۆیە ئەگەر تەماشای میژووی فەل سەفە و بیرمە ندان و
 میژووی ئەوانە بکەین کە ئە ڕێی ڕووح و دەروونەو و سستوویانە خوا
 بناسن، واتە: هەم عەقڵگەراییەکان و هەم رووح گەراییەکان (العقلانیون و
 الروحانیون)، تەماشای دەکەین کە بە راستی تووشی هە ئەو زۆر زەق و
 سەیر و سەمەرە بوون و خراپ خلی سکاوت؟! بۆ چی؟! ئەبەر ئەوێ کە
 ئیعتیمادیان ئەسەر عەقڵیان دۆ بوو، دیارە هەم دۆ و هەم عەقڵیش
 سنووردار (محدودان)، وەك چۆن ئینسان بۆ خۆی سنووردارە، دیارە هەموو
 ئەو شتەش کە پێی دراو سنووردان، هەڵبەتە خۆی پەرەدگاریش
 بێ سنوورەو بێ سنووریش ئەسنووردا جیگە ناییتەو!! بۆیە هەركاتیك
 ئینسان ویستبیتی ئە ڕێگە عەقڵەوەو خاوەنا سۆ و با سۆ ب کات و
 دەسفی بکات، حەتمەن تووشی هە ئەو لادان و هەلخلیسکان بوو!

بۆیەش خۆی زاناو کاربەجی (عزوجل) فەرموویەتی: ﴿وَلَا تَقْفُ مَا
 لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ (۱) واتە: وە مەكەو شۆینی شتیك كە زانیاریت ئە
 بارەیهو نیه، جا ئە سۆنگە ئەووە كە مرۆف زانیاری راستەوخۆی ئە
 بارەو خواوە نیه، وەك فەرموویەتی: ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا﴾ (۲) كەواتە:

(ت) (الإسراء ۳۶)،

(ی) (طه ۱۱۰)،

مرۆڤ هه‌رشتیێک به‌بێ پشت به‌ستن به (وحي) له باره‌ی خواوه‌ بلێ مانای وایه به‌بێ زانیاری قسه‌ی کردوه دیاره به‌بێ زانیاری قسه‌ کردنی‌ش له‌هه‌ر باریکه‌وه بێ هه‌ر هه‌له‌یه به‌تایبه‌ت له باره‌ی خوای به‌رزو مه‌زنو بێ‌وینه‌وه، وه‌ک له‌وباره‌وه فهرموویه‌تی، ﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنْزَلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (١) ئه‌ی عه‌د ﷺ - به‌لێ: بێگومان په‌روه‌ر گاری من هه‌موو گوناچه‌ ناقولاو ناشیرینه‌کانی قه‌ده‌غه‌ کردوون، ئه‌وانه‌ی که ئاشکران، وه‌ ئه‌وانه‌ش که په‌نه‌نان، وه‌ گوناخ و ده‌ستدریژی ناهه‌ق وه‌ که هاوبه‌شیێک بو‌ خوا دابنن که به‌لگه‌ یه‌کی له‌سه‌ر نه‌ناردۆته‌ خوار، هه‌روه‌ها - قه‌ده‌ غه‌ی کردوه - شتیێک به‌لنن ده‌باره‌ی خوا که نایزانن (واته‌ نازانن داخۆ راسه‌ یان هه‌له‌یه) ئی‌ره‌دا وه‌ک ده‌بینن خوای په‌روه‌ردگار چوار چۆره‌ گوناھی قه‌ده‌ غه‌ کراوی راگه‌یاندوون، که پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ خه‌لکی به‌فرمووی: خوا ته‌نیا ئه‌و چوار چۆره‌ گوناهه‌ی حه‌رام کردوون:

(یه‌که‌م): (الفواحش ما ظهر منها وما بطن) گوناچه‌ ناقولاو دزیوه‌کان ئه‌وانه‌ی که به‌ ئاشکرا ده‌کرین و ئه‌وانه‌ی که به‌ په‌نه‌نانه‌ی ده‌کرین، زانایان ده‌لنن و شه‌ی (فواحش) که کو‌ی (فاحشه‌) یه‌ زیاتر بو‌ ئه‌و

گونا‌هانه به‌کار‌دیت که ئین سان له زاتی خۆ‌یدا ده‌یان کات و په‌یوه‌ندیان به‌خه‌لکه‌وه‌نیه‌و ده‌ستدریژیان تیدا نیه‌و بۆ سه‌ر خه‌لک. (دووه‌م): (والأثم والبغي بغير الحق) گونا‌ه و ده‌ستدریژی به‌نا‌ح‌ق. (سییه‌م): (وان تشرکوا بالله ما لم ينزل به سلطاناً) ها‌و‌یه‌ش بۆ خوا دانانیک که خوا هیچ به‌لگه‌ی له‌سه‌ر نه‌ناردوه‌.

(چواره‌م): بریتیه‌ له‌: (وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ) شتیک ده‌رباره‌ی خوا بلین که زانیاریتان ده‌رباره‌ی نه‌بی. جا ئه‌وه‌ جیه‌گه‌ی سه‌رنجه‌، که زانایان ده‌لین: ئه‌وه‌ی یه‌ که‌میان له‌وه‌ی دووه‌م‌یان سوو‌ک‌ترو ئه‌وه‌ی دووه‌م له‌وه‌ی سییه‌م سوو‌ک‌ترو ئه‌وه‌ی سییه‌میش له‌وه‌ی چواره‌م سوو‌ک‌ترو ئه‌وه‌ی چواره‌م له‌ هه‌ر هه‌موویان قور س‌ت‌ره‌! دیاره‌ یه‌ که‌میان ئه‌و جو‌ره‌ گونا‌هانه‌ن که ئینسان له‌ زاتی خۆ‌یدا ده‌یان‌کات، دیاره‌ ما‌دام په‌یوه‌ندی به‌خه‌لکه‌وه‌ نه‌بی و (حق‌ الخ‌اس) نه‌بی، زۆر نزیک‌ت‌ره‌ که خوا لێی خوش بی‌ت. جو‌ری دووه‌میش ئه‌و گونا‌هو تاوانه‌ن که په‌یوه‌ندیان به‌خه‌لکه‌وه‌ بی‌ت وه‌ک کوشتنی به‌نا‌ه‌ق و ریگ‌ری و زه‌وت‌کردنی ها‌ل و سامانی خه‌لک و داو‌پ‌ن پی‌سی، که بی‌گومان ئه‌م جو‌ره‌یان قور‌س‌ت‌ره‌ له‌ هی یه‌ که‌میان، به‌لام له‌ هی سییه‌میان که بریتیه‌ له‌ شه‌ریک و ها‌وه‌ل بۆ خوا دانان، سوو‌ک‌ت‌ره‌، تن‌جا هی چواره‌میان، ئه‌وه‌ که شتیک ده‌رباره‌ی خوا به‌ل‌ح‌ی به‌بی زانیاری، نایزانی و هه‌روا له‌ خۆ‌را ده‌ل‌ح‌ی خوا ئاوا‌یه‌و ئاوا‌نیه‌و

هەر له گۆتره سیفەت و ناوی ئێ هەژ بێدە، خۆی کار بە جێ
 ئەبۆرە بە خراپتر داناو ئە هاوبەش دانان (شەرك) یەش، چونکە
 سەری ئە ئیلهادهوه دەرەچێ! کەواتە رێگای پەڕچەردن بە ناو و
 سیفەتەکانی خۆی بێ هاوتای بریتیه ئە: (وحي)، وه ئە را ستیدا
 ئینسان ئە رێگە (وحي) یەوه ئەبێ، ئەک هەر دروست نیه. بەئکو
 گەورەترین گوناھ و تاوانە قسە دەربارەى خۆی بەدیھێخەرو خۆی
 پەرورەدگار بکات. دیارە (وحي) یەش بریتیه ئە قورئان و سوننەت
 قورئان قسەى خوا، جا ئایا کەس هەیه بە قەدەر خوا (عزوجل)،
 خوا بناسێ؟! ﴿ قُلْ أَلَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللّٰهُ ﴾ [ییگو مان کەس بە
 ئەندازەى خوا. خوا نانسێ. وهك چۆن خوا بە هەموو شتێک ئە
 هەموو کەس زاناترە شارەزاترە. ئە جە ئە دواى خواش ئە نێو
 دروستکراوەکانى خوادا هیچ کەس نیه بە ئەندازەى پیغمبەرانی
 خوا (علیهم والصلاة والسلام) خۆی بەرزو بێوێخە بنا سێ، بە
 تاییبەتى موحەممەد ﷺ کە سەرورەى هەموو پیغمبەرانی، ئە هەر
 هەمووان شارەزاترە بە خوا، وهك ئە چەندان فەرمووده‌دا
 رۆونکراوەتەوه یەکی ئەو فەرموودا ئە ئەوه یە، کە ئە در یۆزەى
 بەسەر هاتیکیدا دەفرموی: ((فَوَاللّٰهِ لَأَنَا أَعْلَمُهُم بِاللّٰهِ وَأَشَدُّهُمْ لَهُ

خشية) (٢) واته: ده‌جا سو‌یند به‌ خوا من له هه‌موویان به‌ خوا
زاناترم و له هه‌مووشیان زیاتر لئیی ده‌ترسم.
ئنجما ئاشکراشه‌ که سونه‌تی پیغه‌مبه‌ریش ﷺ به‌ گشتی هه‌ر
له‌وه‌حی خواوه‌ هه‌لقولیوه‌.

خالی سئیه‌م ١

گرینگی ناسینی ناو و سیفه‌ته‌ به‌رزو بی‌وینه‌کانی خوای به‌رزو مه‌زن

بۆچی گرنگ و پیویسته‌ که ئیمه‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی خوای به‌رزو
بی‌وینه‌ بناسین؟! خوا پشتیوان بی‌ هه‌ول ده‌ده‌ین هه‌وت پووی گرنگی و
پیویستی ناسینی ناو و سیفه‌ته‌ هه‌ره‌ چاک و په‌سنده‌کانی خوای به‌رزو
پاک بخه‌ینه‌ روو:

1 - ناسینی خوای په‌روه‌ردگار، به‌ هۆی ناو و سیفه‌ته‌کانی یه‌وه‌ چاکتر
زیاتر مسۆگه‌ر ده‌بی‌ت: وه‌ک پیشتیش باسما‌نکرد، که ئینسان تا ناو و

(تر) (رواه مسلم) عن عائشة رضي الله عنها، برقم (2356)، بروه‌انه‌ صحیح مسلم،

1281. وه‌ بروه‌انه‌ (صحیح البخاری) برقم 6101.

سێفەته کانی خۆی زیاتر بناسی و پێیان ئا شنا بی، زیاتر خوا ده ناسی.

2 - پاك بوونه وه (تزکیه)ی ئینسان و رازانه وهی به خهسلهت و سێفەته بهرزه کان: ئینسان کاتیك ئیمانی به وه بی که خۆی پهروهردگار زانیه و به توانایه و به خشنده یه و کار به جی یه، هه موو شتیك ده بین و ده بیستی، وه لامی دووعای هه موو کهس ده داده، بالا دهستی ئهم بوونه وه ره به، هتد، وه ختیك ئینسان ئه و سێفەت و ناوانه ی خۆی پهروهردگاری بزانی، هه تهن زیاتر تهزکیه ده بی و چاکتر خۆی له گوناح ده پارێزی و باشت خۆی له سێفەته خراپه کان ده پارێزی و خۆی به سێفەته بهرزه کان ده رازینیته وه. کهواته: راسته زیاتر ئا شنا بوون به ناو و سێفەته کانی خوا، ده بیته هۆی زیاتر چاکتر تهزکیه بوونی ئینسان، (تزکیه)ش وه که شوینی خۆیدا باس مان کردوه، واته خۆ پاک کردنه وه و خۆ بزار کردن له سێفەته خراپ و نزم و پهست، وه خۆ رازاندنه وه به سێفەته پهسند و بهرزو جوان.

3 - ناسینی ناو و سێفەته کانی خوا، بنا غه ی هه ر جوهره زانیاری و زانستی که: چونکه ئه و شتانه ی که ده گونجی بزانی به گشتی دوو جورن: یه کهم: ئه و دروستکارانه ی خوا دروستی کردوون، دوهم ئه و فرمانانه ی که خوا ده ری کردوون، ئه وانیش دوو به شن: فرمانه بوونییه کان (الأوامر الکونیه) که خۆی پهروهردگار شتی پێ په یدا

کردوون و خوئقا ندوون، وه فه رما نه شه رعیه کان، (الأوامر الشرعية). ئەوانیش بریتین ئەو فرمانانە ئی (وحی) یه وه به پیغه مبه ران (عليهم السلام) دا ناردوونی، بۆ ئەوهی حەلال و حەرام و چاکه و خراپه و راست و چه وتیه کانیا ن بۆ خە ئکی پی دیاری ب کات، جا هه ر کام ئەم دووانه . واته هه م دروست کردن (خلق). هه م فرمان (أمر) هه مووی هی خوا یه وه ده فەرمو ی: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْآفُقُ ۚ يَارَكَ إِلَٰهُ رَبُّ الْأَعْلَمِينَ﴾، واته : ئا گادار بن درو ستکردن و فرمانکردن ته نیا بۆ خوا یه ، به رزو پا یه بڵا خه ده په روه ردگاری جیهانه کان. بۆیه ئینسان هه تا ناو و سیفه ته کانی خوای به دیه ی نه رو فرمانه روا باشت بزانی و پیا ن ئا شنا ب یت، چاکتر ده ستی ئە سه رچاوه ی دروستکراوه کان و فرمانه کان گیر کردوه و زیاتر په ی به سه رچاوه ی دروستکراوه کان و فرمانه کان برده و، هه لبه ته ئەم با سه زۆر قو ئه ، به لām هه روا به کور تی بۆ تا نم باس کرد.

4 - زیاد بوون و گه شه کردنی ئیمان: چونکه ئیمان به زانیاری (علم) و به کرده و (عمل) زیاد ده کات، وه ئه باسی ئیماندا خه ستمانه روو، هۆکاره کانی زیادکردنی و گه شه کردنی ئیمان به گشتی ده گه ری شه وه بۆ دوو هۆکار: زانیاری و کرده و ی باش، دیاره زانیاریش بنا غه ی کرده و ی باشه . چونکه ته گه ر نه زانی کرده و ی باش چیه و چۆنه ؟!

چۆنی ئەنجام دده‌ی!، كه‌واته زانیاری بناغه‌یه. ئاشكراشه به‌رزترین جو‌ری زانیاری و فراوانترین جو‌ری زانیاری، بریتیه له زانیاری ده‌رباره‌ی ناو و سیفه‌ته‌كانی خوا عزوجل، چونكه ناو و سیفه‌ته‌كانی خ‌وای په‌روه‌ردگار هه‌موو زانراوه‌كان (المعلومات) ده‌گرنه‌وه، چ دروستكراو بن، چ فهرمانی ده‌ركراو بن له لایه‌ن خواوه، به واتا په‌کی دی: چ (خلق) بن، چ (أمر).

5 - ستایش و مه‌دحکردنی خواو لێ‌پارانه‌وه‌ی و داوا لێ‌کردنی به‌ ه‌و‌ی ناو و سیفه‌ته‌كانیه‌وه: به‌لێ هه‌تا زیاتر له ناو سیفه‌ته‌كانی خ‌وای په‌روه‌ردگار شاره‌زاین و پێیان ئاشنا بین، هه‌م زیاترو چاکتر ده‌توانین مه‌دح و سه‌ناو ستایشی بکه‌ین به‌ ه‌و‌ی ناو و سیفه‌ته‌كانیه‌وه و پا‌ک و بی‌گه‌ردیی و به‌رزیی و گه‌وره‌یی و بێ‌هه‌له‌ و په‌له‌یی بخه‌یه‌وه و ستایشی بکه‌ین و هه‌م چ‌ون خ‌وای بێ‌وینه‌ خ‌و‌ی باسی کردوه، وه هه‌م چاکتر ده‌توانین لێ‌ی بپاریته‌وه و داوا لێ‌بکه‌ین، وه خ‌وای کاربه‌جی و به‌خ‌شهر فەرموویه‌تی: ﴿وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰی فَادْعُوْهُ بِهَا﴾ واته: وه ناوه هه‌ره چاکه‌كان ه‌ی خوان، جا به‌و ناوه چاکانه لێ‌ی بپاریته‌وه. دیاره ئەمه‌ش لێ‌ی ده‌فامریته‌وه كه: به‌ ناوه هه‌ره چاکه‌كان له خوا پارانه‌وه، زۆر پێ‌ده‌چێ و نزیکه كه خ‌وای به‌خ‌شهر پارانه‌وه داوايه‌كه قبول بکات، هه‌له‌به‌ته خواش پێ‌ی خ‌و‌شه‌كه

بەندەکانی وەفادار بن و ناو و سیفەتەکانی بزانن وە مەدح و ستایشی بکەن، ئەوە بۆ بەندەکان باشە، ئەگەر نا خۆی بەرزو مەزن خەڵک یاسی بکات و نەکات، سوپاس و ستایشی بکات یان نەکات، بۆخۆی هەرستای شکر و پایە بەرز (حمید، مجید) وەك خۆی پەرورەدگار فەرموویەتی: ﴿فَاذْكُرُونِي اَظْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾^(۱) واتە: یادم بکەن، یادتان دەکەم، وە سوپاسگوزاریی بۆ من بکەن و سپڵە مەبن. یادکردنی خوا دەبیستە هۆی ئەوێ خواش یادی تۆ بکات و سوپاسگوزارییت بۆ خوا دەبیستە هۆی ئەوێ کە خوا بۆت زیاد بکات: ﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَازِيدَنَّكُمْ﴾^(۲) جا یادی ئێمە بۆ خوا (سبحانه و تعالی) ئە قەدەر خۆمانەو یادی خواش بۆ ئێمە ئە قەدەر خۆیەتی، پیغەمبەریش ﷺ فەرموویەتی: ((مَا مِنْ أَحَدٍ أَحَبَّ إِلَيَّ الْمَدْحُ مِنَ اللَّهِ))^(۳) واتە: هیچ کەس بە قەدەر خوا ستایشی پێ خۆش نیە، بۆچی؟! چونکە ئە هەموو کەس زیاتر شایەستی ستایش و سوپاس و مەدح و سەنایە، بۆیە پێی خۆشە، وە بۆیەش پێی خۆشە، چونکە بەندەکانی ئەگەر ستایشی بکەن، بۆ خۆیان قازانجەو خواش قازانجی بەندەکانی پێ خۆشە، وە حەز دەکات بەندەکانی بەوفا بن و

(ت) (البقرة - 152) .

(ی) (ابراہیم - 7) .

(بیم) البخاری .

سوودو به هرهش وه بگرن له خوی به خشه به هوی ستای شکردنی و
 لی پارانوهی و به هوی مهدح و سوپاسکردنییه وه. جا نه گهر تینسان
 ناو و سیفه ته کانی خوا نه زانی چون ده توانی مهدح و ستای شی
 بکات و لی بیاریته وه؟! وه که نه تابه تیکی دیکه شدا فەرموو یه تی:
 ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾^(۱)، واته: وه پهروه ردگارتان
 فەرموو یه تی: لیم بیاریته وه وه لامتان ده ده مه وه، له هه ندیک له
 شوینه وار (اثر) دا هاتوه، که: خوا لهو به نده یه تی تووره یه، که له یی
 ناپاریته وه! بۆچی؟! چونکه که له یی ناپاریته وه، وه که له وه وایه
 پیوستی به خوا نه بیته و لی بی نیازی! دیاره هه خوش بو خوی
 ده وه مه ندو بی نیازه و پی خوشه که به نده کانی له یی بیاریته وه وه
 پیان ببه خشی، چونکه هه موویان نیاز مه ندن: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَعْمُوا
 الصَّغَرَاءِ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾^(۲)، بیگومان ناسینی خوا
 بروا پی هینانی، به پی رینمایی (وحی) و شه ریه تی خوا ما یه
 سه ریه رزی و به خته وه ریی دن یاو قیامه ته، وه به پی چه وانده وه،
 نه ناسینی خوا تیمان و بروا پی نه هینانی و لی دوور که وتنه وه ی، ده بیته
 هوی مایه پوچی و زه بوونی و ژیره یه یه و بیته یه یه یه یه یه
 به لگه ی ته وه ی که خوی کار به جی ده فەرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ

(ت) (غافر □ 60).

(ی) (فاطر □ 15).

الَّذِينَ آمَنُوا... ﴿١﴾، واته: خوا به‌رگری ده‌کات له‌وانه که ئیمان بیان هیناوه - سهریان ده‌خات و پشتیوانییان لئ ده‌کات وه ده‌فرموی: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾ (ه)، واته: ئیمه پیغه‌مبه‌رانی خو مان ﴿عَلَيْهِمُ الدِّينُ وَالصَّلَاةُ وَالْإِسْلَامُ﴾ وه ته‌وانه‌ش که برودارن سهریان ده‌خه‌ین له دونیاو له دواروژیش دا. که‌واته ئینسان هه‌تا ئیماندارتر بیت، له موژده‌و به‌ئینیک که خوا پیتی داوه به‌رگری له ئیمانداران به‌کات، نزیک‌تره، وه به‌ی نا سین و زانیی ناو و سیفه‌ته‌کانی خواش ئی هانی ئین سان نایه ته‌دی، وه به‌راستیش ته‌گه‌ر ته‌ماشای میژووی ئۆمه‌تی ئیسلام به‌که‌ین ده‌بین هه‌رکاتیک مسوڵمانان به‌ راستی ئیماندار بووبن، خویان به‌ ته‌واوی به‌ یه‌ک گرتبیت، وه به‌ شیوه‌یه‌کی راست ناو و سیفه‌ته‌کانی خویان له‌ قورئان و سوننه‌ته‌وه‌ه‌رگرت به‌ی و نا سیب، وه به‌راستی هه‌لس‌وه‌وتیان له‌ گه‌ل خوی په‌روه‌ردگارا وه‌ک به‌ نه‌دی وه‌ فادارو چاکه‌کار له‌سه‌ر بناغه‌ی قورئان و سوننه‌ت بووب، ته‌وه‌ له‌ سه‌رکه‌وتن و له‌ به‌خته‌وه‌ری نزیک‌تر بوونه‌و هه‌تا زیاتریش دووچارای لادان و ترازان و خلیسکان بووبن، پتر گیرده‌ی زه‌ بووبنی و ژیر ده‌ستیه‌ی و به‌ده‌سته‌لاتی بوونه‌! دواي ته‌وه‌ی له‌ سۆنگه‌ی

(تر) (الحج ٣٨).

(یر) (غافر - ٥١).

دوورکه وتنه وه له قورئان و سوننهت و دینداریی راست و دروست مسولمانان له بواری عقیده دا گیرۆده ی لادان بوون، به تایبه تی له دوا دوا ی چاخ ی عه بباسیه کاند ا که زۆر به ی زۆری زانا یان ههر خه ریکی مشت و مپو دم به دمه و شه ره قسه بوون ده باره ی ته وه که ئایا قورئان دروستکرا و (مخلوق) ه یان نا؟! وه له و باره وه که ئایا خوا ی په روه ردگار له سه ر (عرش) ه یان نا؟! وه ئایا خوا له دوا رۆژ دا ده بی نه ری یان نای نه ری؟! هه روه ها له بواری نا و سیفه ته کانی خوا دا توو شی کیشه و مشت و مپو زۆر بوون و هه یان بوو ههر چی سیفه ته نه فی ده کرد و هه شیان بوو خوا ی وه ک دروستکرا وه کانی سه یر ده کرد! چا کاتی که مسولمانان ئاوا تووشی سه ر گه ردانیی و لادان و خلیه سکان بوون و له م سو ئمانه تی ی را ست و درو ست دوورکه ته نه وه ههر هینه ده یان زا غی ته ته رو مه غۆ له کان له رۆژه لا ته وه هاتن و خا چه رسته کان له رۆژ ئاوا وه به سه ر م سو ئمانانیان دادا و ک یان و ده و له ته که یانیان رو و خاند و دوو چاری ژیر ده سه ته یی بوون!

7 - هه رکه سی که نا و سیفه ته به رزو بی وینه کانی خوا بزانی و ده رکیان بکات و تی یان بگات و کاریان پێ بکات، گه وه ره ترین پا دا شتی هه دیه و گه وه ره ترین مو ژده ی پێ درا وه، وه ک پێغه مبه ر ﷺ ده فەر مو ی: ﴿ان لله تعالی تسعة وتسعين اسماً مائة الا واحداً من احصاها دخل

الْجَنَّةِ ﴿۱﴾ واته: خوی بهرز نه‌وه‌دو نو (99) ناوی هه‌یه سه‌د (100) بی‌جگه له یه‌ک، هه‌رکه‌سینک بی‌ناژمی‌ری‌ت و کۆیان بکاته‌وه، ده چیه به‌هه‌شت. جا ده‌بارهی ئه‌و ژمارده‌ی ناوه‌کانی خوا، زانیان چه‌ند راو بو‌چوونیکیان هه‌ن که دوی تو‌زیکی دیکه ئاماژه‌یان پی ده که‌ین. سه‌ره‌تا ده‌لین: له زمانی عه‌ره‌بیدا وشه‌ی (أَحْصَى) دوو مانای هه‌ن: یه‌که‌م: به مانای ژماردن و سه‌رژمی‌کردن دیت، وه‌ک خوی په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا﴾ (ه) واته: خوا ژماره‌ی هه‌موو شتیکی دیاری کردوه، واته: هه‌موو شتیکی سه‌ر ژمی‌کردوه و ده‌زانی چه‌نده، که‌واته: (إِحْصَاء) به مانای ژماردن دیت.

دووه‌م: به مانای له‌به‌رکردن و پاراستن (حفظ) یش دیت، وه‌ک خوی زانی ده‌فه‌رموی ﴿عَلِمَ أَنَّ لِنَافِصَاتٍ فَرَقًا عَلَيْكُمْ﴾ (ه) واته: خوا زانی که بو‌تان ناپاری‌زی، یانی کاته‌کانی شه‌و نو‌یژتان بو ناپاری‌زی، که هه‌میشه له کاتی دیاری‌کراودا هه‌ستن بو‌یه: (فَتَابَ عَلَيْكُمْ) لِيَعْلَمَ خُشُّو، شه‌و نو‌یژ نه‌شکه‌ن گونا‌ه‌بار نابن، ئیدی شه‌و نو‌یژ فه‌رز نه‌ماو بوو به سونه‌ت. که‌واته وشه‌ی (أَحْصَى) هه‌م به مانای له‌به‌رکردن و پاراستن دیت، هه‌م به مانای سه‌رژمی‌کردن دیت، به‌لام ئایا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ که ده‌فه‌رموی: خوا نه‌وه‌دو نو ناوی هه‌یه،

(تر) رواه البخاري عن أبي هريرة.

(یر) (الجن - 28) .

(هه‌م) (المزمل 20) .

ههركه سێك له بهریان بکات، یاخود بهیان ژمیریت ده چیتته به ههشت. ههركه مه بهست له بهرکردن و سه رژمیرکردن و ژ هاردنی رواله تییه یان مه بهست شتی دیکه شه؟!

هندیکیان ده لێن: به لێ مه بهست پێی ژ هاردن و سه رژمیرکردن و له بهرکردنه. به لām بدم شیوهیدی تهفسیر ده کهن و ده لێن: ههركه سێك ناوه کانی خوی به راستی له بهرکردو سه رژمیرکردو تییه یان گه یشت، بیگومان ده بیته شایستهی به ههشت، به لām زۆرینهی ههركه زۆری زانا یان ده لێن: به لکو مه بهست له سه رژمیرکردن و له بهرکردنی ناوه کانی خوا ئه وهیه که: له مانایه کانیشیان تی بگات و کاریشیان پێ ب کات! (ابن القیم) ده لێ: (مراتبُ احصاءِ أسماءِ الله ثلاثٌ: (٦) واته: په له کانی ژ هاردنی ناوه کانی خوا سێ پهن:

یه کهم: (احصاءُ ألفاظها و عددها) ژ هاردنی و له بهرکردنی و شهو بیژه کانی - ناوه کانی خوا - و ژ هاردیان . دووهم: (فهم معانيها ومدلولها) تیگه یشتنی واتا کانی یان و چه مک و مه بهسته کانیان.

سێهه: (دعاؤه بها، كما قال: والله الاسماء الحسنی فادعوه بها) پارانه وهو داواکردن له خواو ستایشکردنی خوا بهو ناوانه وهك - خوی به بهزهیی - فهرموویده تی: خوا ناوه ههركه چه که کانی هه ن چا لێی

بپارینه‌وه پێیان. (ابن الحجر العسقلانی) ی‌ش ده‌ئێ: ده‌رباره‌ی و شه‌ی
(أحصاها) له‌ فەرمووده‌که‌دا: چوار راو بو‌چوون هه‌ن:

1- له‌به‌رکردن (حفظ) یان،

2- ئیمان پێهێنان و مانا زانیسیان.

3- ئه‌وه‌ی که‌ بۆی ده‌گوفجێ به‌ پێی توانا، بو‌خۆی کاریان پێ بکات و
ره‌چاویان بکات،

4- قورئان به‌ ته‌واوی بخوێنێ، چونکه‌ که‌ وای کرد، م سو‌گهر
ناوه‌کانی خوا له‌ قورئانی‌دا هه‌ن.

که‌واته‌ ئه‌وه‌ له‌ راستیه‌وه‌ نزیکتره‌ که‌ مه‌به‌ست له‌ (أحصاها)
ژماردنی ناوه‌کانی خ‌وای په‌روه‌ردگار، ئه‌وه‌یه‌ که‌ هه‌م تێشیان ب‌گات،
هه‌م ئه‌وانه‌ی که‌ له‌ تواناشیدا هه‌یه‌ ئیشیان پێ بکات، بازانین چ‌ون؟! ت‌و
که‌ ده‌زانی خ‌وای په‌روه‌ردگار ب‌ینا (ب‌صیر)ه‌و له‌ هه‌موو کات و شوێنێک‌دا
ده‌تبینێ، هه‌رگیز شتی وا مه‌که‌ که‌ خوا به‌ شیوه‌یه‌کت ب‌بینێ، که‌ پ‌یی
ناخ‌وشه‌، که‌ ده‌زانی خ‌وای ب‌ی‌وینه‌ ڕۆزی ده‌ر (رازق)ه‌، مانای وا یه‌، بو‌
ر‌زق و ڕۆزی به‌س پشتت به‌ خوا ب‌به‌سته‌. وه‌ خ‌ۆت تووشی ر‌زق و ڕۆزی
حه‌رام نه‌که‌ی، یان که‌ ده‌زانی خوا ژینه‌رو مرینه‌ر (المحي والمميت)ه‌ وه‌
ته‌نها ئه‌و ده‌ژینێ و ده‌مرینێ و که‌سی دی ژیان و مردنی به‌ده‌ست نیه‌،
که‌واته‌: بو‌ژیان و مردن، ته‌نیا پشتت به‌ خوا به‌هێز ب‌ی و دل‌نیاش به‌ که‌
مردن و ژیان هه‌ر به‌ ده‌ست ئه‌و و به‌ فەرمانی ئه‌وه‌. وه‌ هه‌روه‌ها باقی
ناو و سیفه‌ته‌کانی دیکه‌ی خ‌وای تاک و پاک، ئه‌گه‌ر ئینسان بیانزانێ ده‌بی

به پێی تواناش رەفتاریان پێ بکات، واتە: ئەو ناوانە‌ی کە ئەگەڵ ئەو دە‌گۆنجین، چونکە رەفتارکردن ئەگەڵ ناوە‌کانی خوا، ئە‌جۆری کە‌وه‌ به‌ جۆریکی دی دە‌گۆری و جیاوازی هە‌یه، وە‌ک ئە‌باسە‌کانی دا‌هاتودا با‌سی دە‌کە‌ین.

خالی چوارەم:

ژمارە‌ی ناوە‌کانی خۆ‌ی پەرورە‌دگار (سبحانه‌ و تعالی)

زانایان دەر‌بارە‌ی ژمارە‌ی ناوە‌کانی خوا (جل جلاله‌) به‌ گشتی دوو رایان هە‌ن، هە‌ندیکیان دە‌ڵێن: **صَادَامَ** پین‌هە‌م **بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ** فە‌رموو یە‌تی: ((إِنَّ لِلَّهِ تِسْعَةَ تِسْعِينَ إِسْمًا، مِائَةَ الْوَاحِدِ))، کە‌واتە‌ خوا تە‌نیا ئە‌و نە‌وه‌دو نۆ ناوی هە‌یه‌و ئە‌وه‌ زیاتر ناوی دیکە‌ی نین، هە‌ندی ئە‌ زانایان ئە‌م رایە‌یان هە‌یه، یە‌کێ ئە‌وانە‌، (ابن حَزْم الأندلسي) یە‌، دە‌ڵێ: خوا نە‌وه‌دو نۆ ناوی هە‌یه، ئە‌وه‌ زیاتر هێ‌چ ناوی دی نی‌یه‌و هەر‌کە‌ **بِسْمِكَ** ئە‌و نە‌وه‌دو نۆ ناوه‌ زیاد بکات، ئە‌وه‌ لادان (الحاد) ی کردوه، ئە‌ ناوه‌‌کانی خوادا، وە‌ تووشی گونا‌ه‌ی گە‌وره‌ بووه‌، به‌‌لام زۆر‌به‌ی هە‌ره‌ زۆری زانایان، کە‌ وە‌ک (ابن الحَجر العسقلاني) دە‌ڵێ: (نوي) گوتوو یە‌تی: (زانا یان هە‌موو ئە‌ سە‌ری یە‌ک دە‌نگن) دە‌ڵێن: نە‌خێ‌ر خوا هەر‌ ئە‌و (99) نە‌وه‌دو

نۆ ناوه‌ی نیه، به‌لکو له‌وه زیاتر ناوی هه‌ن و به‌لگه‌ش زۆرن. چا (إِبْن
الحجر العسقلاني) ئاوا به‌لگه‌كان دینیت و ده‌ئی: زۆربه‌ی زانایان ده‌لین:
ناوه‌ هه‌ر چا‌كه‌كانی خوا له‌و ژماره‌ یه‌ی (99) نه‌وه‌دو نۆ دا كورت
هه‌لنه‌هاتوون، به‌لکو له‌وه زیاترن، وه (نوي) يه‌ك ده‌ن گگی (إِتِّفَاقِی)
زانایانی له‌سه‌ر ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ هه‌تاوه، وه ئه‌مه‌ش چهند فهرمووده‌یه‌کی
په‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ كه‌ خۆای كاریبه‌جی له‌ نه‌وه‌دو نۆ ناو زیاتری هه‌یه:
1) عه‌بدوللای كوری مه‌سه‌وود خوا لێی رازی بێت ده‌ لێ: په‌غه‌م به‌ر
ﷺ له‌ یه‌كێك له‌ پارانده‌كانی دا فهرموویه‌تی: ((اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ عَبْدُكَ
وَابْنُ عَبْدِكَ، وَاَبْنُ اُمَّتِكَ، نَاصِيَتِيْ بِيَدِكَ، مَاضٍ فِيْ حُكْمِكَ، عَدِلَ فِيْ
قَضَاؤِكَ، اَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمِيَتْ بِهِ نَفْسٌ سَاكٌ، اَوْ اُنْزِلَتْ فِيْ
كِتَابِكَ، اَوْ عَلَّمْتَهُ اَحَدًا مِّنْ خَلْقِكَ، اَوْ اَسْتَأْثَرْتُ بِهِ فِيْ عِلْمِ الْغَيْبِ
عِنْدَكَ، اَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ رَيِّعَ قَلْبِيْ، وَنُورَ صَدْرِيْ، وَجِلَاءَ
حُزْنِيْ)) (١)، ئه‌م دووعاو پارانده‌یه‌ی په‌غه‌م به‌ر ﷺ به‌ ئا شكرا
تیی‌دا ده‌یسنی كه‌ خۆای تاك و پاك ته‌نیا ئه‌و نه‌وه‌دو نۆ ناوه‌ی نیه،
ده‌فهرموئ: ((ئهی خۆایه‌ من به‌ نه‌دی تۆم، وه به‌ نه‌ده‌ زاده‌ی تۆم،
نیوچاوانی من به‌ ده‌ست تۆوه‌یه‌ جوكم و بریارى تۆ له‌ مه‌خدا
كاریگه‌ره، بریارى تۆش سه‌باره‌ت به‌من دادگه‌رانه‌یه‌و له‌ جی‌ی خۆی
دایه، به‌ هه‌ر ناویك كه‌ تۆ هه‌ته‌ لێت ده‌پاریمه‌وه، ئه‌و ناوانه‌ی كه‌

(١) رواه الامام أحمد في مسنده: وصححه ابن حبان.

خۆت پێ ناو ناو، که له یه‌کیک له کتێبه‌کانی خۆتدا ناردووه‌ نه‌ خوارێ یاخود فی‌ری یه‌کیک له‌ به‌نده‌کانی خۆت کردوون، یان له‌ زانیاری په‌نه‌ان (علم الغیب)دا لای خۆت شیراوێن (داوات لێ‌ده‌که‌م به‌و ناوانه‌ت) که‌ قورئانی مه‌زن بکه‌ی به‌ به‌هاری ۱۱ لَم (دلێ‌ی پێ‌ خۆش و گه‌ش بکه‌ی) وه‌ بیکه‌ی به‌ رۆ‌ شنایی سینهم وه‌ بیکه‌ی به‌ هۆ‌ی لابرینی غه‌م و په‌ژاره‌م)) که‌واته‌: دیاره‌ هه‌ندیک له‌ ناوه‌کانی خوا ده‌گونجێ‌ که‌ خوای به‌رزو مه‌زن ته‌نیا لای خۆی بن، یان له‌ یه‌کیک له‌ کتێبه‌کانی خۆیدا ناردبێ‌هه‌ خوارێ، یاخود فی‌ری یه‌کی له‌ عه‌به‌ده‌کانی خۆی کردبن.

(2) هه‌روه‌ها له‌ فەرمووده‌یه‌کی دی که‌دا هاتوه‌ که‌ پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: ((لاَ أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنتَ كَمَا أَتَتْ عَلَى نَفْسِكَ)) (٢) واته‌: په‌روه‌ردگارم من ناتوانم مه‌دح و سه‌نای تۆ ب که‌م، به‌لکو هه‌ر وه‌ك بۆ خۆت مه‌دح و سه‌نای خۆت کردوه‌. جا دیاره‌ که‌ پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ ناتوانێ‌ وه‌ك پی‌ویست مه‌دح و سه‌ناو ستایشی خوا بکات له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ که‌ وه‌ك پی‌ویست ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا نازا نی به‌و جو‌ره‌ که‌ خوا بۆ خۆی ده‌یانزانێ‌.

(3) وه‌ له‌ فەرمووده‌ی تکه‌اکردنی گه‌وره‌ (الشفاعه‌ الکبری‌)دا هاتوه‌ که‌ پی‌غه‌م‌به‌ر (عليه الصلاة والسلام) فەرموویه‌تی: ((فيفتح عليَّ مِنْ

هه‌لبه‌ستراو (موضوع)ه، به‌لام هی ئه‌وه زینه که به به‌لام که به‌یتریت‌ه‌وه پشتی پی به‌ستریّت. (دوایش له به‌ندی هه‌وته‌مدا ده‌قی ئه‌و ناوانه‌ی که ئه‌و فەرمووده‌یه‌دا هه‌اتوون، ده‌نوو سین). که‌وا ته: ناچارین ب‌لین: ناوه‌کانی خوا (عزوجل) له هیچ ده‌قی کدا ■ یاری (تهدید) نه‌کراون، که بتوانین ب‌لین: ئه‌وه (99) نه‌وه‌و نو ناوه‌که‌یه یاخود ئه‌وه ناوه‌کانی خوا یه‌روه‌ردگاران له (99) نه‌وه‌و نو زیاتر. (ابن العربی) له کتیبه‌که‌ی خویدا به ناوی (أحكام القرآن)^(٦٢) (146) سه‌دو چلو شه‌ش ناوی خوا یه‌روه‌ردگاری هی‌خاوه، که هه‌موویانی له قورئان و سوننه‌ت ده‌ره‌یه‌خان. وه (ابن الوزیر الیمانی)^(٦٣) (173) سه‌دو هه‌فتاوی سێ ناوی خوا یی هاوه‌ئی ژماردوه. وه هه‌ندی‌کیشیان گوتوویانه ناوه‌کانی خوا هه‌زار (1000) ناو، (ابن حجر العسقلانی) ئه‌و قسه‌یه‌ی له (ابن العربی) یه‌وه هه‌یناوه، به‌لکو هه‌ندی‌کیان گوتوویانه چوار هه‌زار، بو نموونه: (فخرالدین الرازی) وای گوتوه، به‌لام ئه‌وه که ناوه‌کانی خوا هه‌زار یان چوار هه‌زار بن، ته‌نیا هه‌ر قسه‌یه‌و هیچ که‌س ئه‌و ناوانه‌ی دیاری نه‌کردوون، به‌لام (173) و (146) ناوه‌که‌ی سه‌ر ژمیر کراون و دیاری‌کراون. جا ئایا حیکمه‌تی چیه که خوا ی کاربه‌جی ناوه‌کانی

(٦٢) أحكام القرآن، به‌رگی/4، لاپه‌ره 340، 351.

(٦٣) سبل السلام. به‌رگی/4، لاپه‌ره 343.

خوی له یه‌ك شویندا ریز نه‌کردوون، به‌ تایبه‌تی نه‌وه‌دو نو (99) ناوه‌كه كه پیغه‌مبەر ﷺ فەرموویه‌تی: هه‌ر كه سینك بیا نژمیری و كۆیان بكاته‌وه ده‌چیته به‌هه‌شت؟! زانایان ده‌لێن: وه‌ك چۆن خوای زاناو شاره‌زا ئه‌و یه‌ك سه‌عاته‌ی رۆژی جومعه‌ی په‌نه‌ان كرده‌، كه پیغه‌مبەر ﷺ فەرموویه‌تی: سه‌عاتینك له‌ رۆژی (هه‌ینی) دا هه‌یه‌، دووعای تیدا گیرایه تا مسوڵمانان هه‌ول بده‌ن له‌ تیه‌ كرای رۆژی جومعه‌داو له‌ هه‌موو سه‌عاته‌كانیدا طا‌عه‌ت و پارانه‌وه به‌ كه‌ن و سه‌ره‌نجام ئه‌و سه‌عاته‌ موباره‌كه‌ بپێكن هه‌روه‌ها شه‌وی قه‌در (ليه‌ القدر) كه‌ بپێگومان له‌ مانگی رهمه‌زان دایه‌و له‌ ده‌یه‌كانی كۆتایی دایه‌، وه‌ به‌ دنیایی زۆره‌وه له‌ شه‌وه‌ تاكه‌كان دایه‌ به‌لام بۆچی خوای په‌نه‌انزان په‌نه‌انی كرده‌؟

دیاره‌ بۆ ئه‌وه‌ی ئینسان له‌ هه‌موو رهمه‌زان دا خوی مانه‌دوو به‌ كه‌ت، به‌ تایبه‌ت له‌ ده‌یه‌كانی كۆتاییدا تاكو به‌ م سوگه‌ریی ئه‌و شه‌وه‌ موباره‌كه‌ بپێكێ! كه‌وا ته‌ حيكه‌ هه‌تی به‌ یاری نه‌كران و ریز نه‌كرانی ناوه‌كانی خوای په‌روه‌ردگاریش هه‌ر ئه‌وه‌یه‌ كه‌ ئینسان هه‌ول بدات هه‌موو قورئان بخوینێ، هه‌روه‌ها سونه‌تی پیغه‌مبەر ﷺ به‌ گشتی، وه‌ هه‌موو دووعاو پارانه‌وه‌كان كه‌ پیغه‌مبەر ﷺ كردوونی. وه‌ هه‌موو ئه‌و دووعایه‌نهی كه‌ پیغه‌مبهران (عليهم الصلاة والسلام) كردوویان و به‌ ناو سیغه‌ته‌كانی خوا پارانه‌وه‌ چونكه‌ ئه‌و كاته‌ به‌ مسوگه‌ریی هه‌موو

ټه‌و نه‌وه‌دو نو ناوه‌ مو‌بارکه‌کی خوا (س‌بحانه‌ و تعالی) ده‌یی‌ ک‌ی و وه‌ به‌ر
مو‌ژده‌ی پی‌غه‌م‌به‌ری خوا ﷺ ده‌که‌وی.

خالی پی‌نجه‌م:

چه‌ند بن‌چینه‌یه‌ک بو‌ دیاری کردنی ناوه‌کانی خوا

ټیمه‌ چو‌ن بزانیڼ که‌ فلان ناوه‌ بو‌ خوا شایسته‌یه‌، یان شایسته‌ی نیه‌؟
چونکه‌ جاري وایه‌ ناویک له‌ قورټان و سونه‌تیشدا هاتوه‌، به‌لام چو‌ن
بزانیڼ که‌ ټایا ده‌گونجی بو‌ی به‌کار به‌یټیڼ، یان نا؟! زور به‌ی زانا یان
ټه‌گه‌ر نه‌شلیټیڼ هه‌موویان، له‌سه‌ر چه‌ند بن‌چینه‌یه‌ک ری‌ککه‌وتوون، بو‌
دیاری‌کردنی ناوه‌کانی خوی بی‌وینه‌، له‌و زانایانه‌ (ابن تیمیه‌، ابن قیم
الجوزیه‌، ابن الح‌جر العسقلاني، النووي) وه‌ ژماره‌یه‌کی دیکه‌ش، شایانی
باسیشه‌ (د.عمر سلیمان الأشقر) له‌ کتبه‌ چی (أسماء الله و صفاته، فی
معتقد أهل السنة والجماعة) ټه‌و بن‌چینه‌ (١٢) (قاعدة) انه‌ی هی‌ خا‌ون و
ریزی کردوون و ری‌کی خستوون که‌ دوا‌زده‌ (12) بن‌چینه‌ (قاعد‌ة)ن وه‌

(ټ) ټه‌و سی‌ژده‌ (13)ی هی‌ټاون به‌لام من یه‌کیانم لابر‌دو پی‌م زیاد بوو بو‌یه‌ مانه‌وه‌ دوا‌زده‌
(12).

دهتوانین بلین: ره چاوکردنی تهو دواژه بنچینه یه ده بیته هوی تهوه که: ئینسان له ناوه کانی خوی پهروه گاردا به هه له دا نه چی و ناویک بو خوا به کار نه هینی که شایسته ی نه بیته، و ناویک که شایسته ی خوا بیته لی لانه بات، تهو دواژه بنچینه یه ش ته مانه ن به کورتی:

بنچینه ی یه گهم: ده بی تهو ناوانه ی که بو خوی تاک و پاک به کار دین له قورئان و سوننه تدا هاتن: ده بی تهو ناوانه له قورئانی به پیت و پیتر یا له سوننه تی را ست و ره وانی پیغه مبه ری به ریز ﷺ دا بن، چونکه ناوه کانی خوا (توقیفی) ن، واته: خوا پیغه مبه ره که ی ئیمه یان له سه ر تهو ناوانه وه ستانده، که تهو ناوانه هی خوان، بویه که س بوی نیه که له خووه ناویک له خوا هه له جدات و بوی دابنیت، به لکو یان ده بی خوی زاناو شاره زا بو خوی به کاری هینابیت، یان پیغه مبه ر ﷺ بوی به کار هینابیت.

بنچینه ی دووه م: مه رج نیه هه رشتیک که له قورئان و سوننه تدا له باره ی خواوه هه وائی پی درابی ناوی خوا بیته: بو نمونه: و شهی (الموجود) یان و شهی (الشیء)، و شهی خود (الذات)، تهو نه ده بین له قورئان و سوننه تدا هاتون، به لام تایا دروسته ب لئی: (یا موجود، یا شیء، یا ذات)؟! نه خیر دروست نیه، زور له ته هلی ته صه ووف لهو بواره دا زور به هه له دا چوون، چونکه پابه ند نین به قورئان سوننه ته وه، بو نمونه: ده لین: (یا موجود)، (موجود) واته تهو شته ی که هه یه، دیاره هه موو شتیکیش که په یدا کرا بی

هه‌یه، مانای وایه تهم وشه‌یه هیچ مه‌دح و ستایشیکی بۆ خوا
تیدا نیه، بۆیه تهم جوړه وشانه دروست نیه بۆ خوا به‌کاربه‌یئیرین،
به‌ئێ ده‌رباره‌ی خوا هه‌وائیان پێ دراوه‌ ده‌ ئێین: خوا (سبحانه‌ و
تعالی) (موجود) هه‌یه، یان خوا شت (شیء) هه‌، یان خود
(ذات) ی هه‌یه. تهم ده‌ ئێین، به‌لام تهم و شانه به‌کاره‌ینانیان
هیچ مه‌دحیکی تیدا نیه بۆ خوا (سبحانه‌ و تعالی) تهم له‌ لایه‌ك و
له‌ لایه‌کی دیکه‌ شه‌وه غه‌یری خواش تهم و شتانه‌ دا به‌شداره‌ و غه‌یری
ویش (موجود) هه‌ (شیء) هه‌ (ذات) هه‌، که‌واته‌ ئیمتیازیکی بۆ خوا
تیدانیه‌ و به‌ ناوی خوا له‌ قه‌لام نادرین.

بنچینه‌ی سئیه‌م: بێگومان هه‌موو ناوه‌کانی خوا بێجگه‌ له‌ و شه‌ی
(الله) سیفه‌تی خوان، چونکه‌ خوا (الله) ناوی عه‌له‌میه‌تی. واته‌
ناوی سه‌ره‌کیه‌تی، به‌لام ناگونجی هه‌موو سیفه‌ته‌کانی خوا، ناوین
بۆ خوا (عزوجل) واته‌: هه‌موو ناوه‌کانی خوا سیفه‌تن بۆی، به‌لام
هه‌موو سیفه‌ته‌کانی خوا ناوین بۆی، بۆ وینه‌: خوی په‌روه‌ردگار
باسی تهمی کرده‌ که‌ دیت (یأتي) (ت)، یان دیته‌ خوار بۆ ئاسمانی
دوینا (ينزل الى السماء الدنيا) (ه) یان خواردن ده‌دات به‌ خه‌لك
(وهو يُطعم) (س) یان ئیمان له‌ دئی ئیمانداراندا ده‌نوسی، (ک کتب

(تر) ﴿يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلُلٍ مِّنَ الْغَمَامِ...﴾ البقرة: 210.

(یر) رواه البخاري .

(هم) ﴿... وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ﴾ الأنعام: 14.

فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانُ^(٢٢) یان خوا حوکم ده کات (وَاللّٰهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ)^(٢٣) یان: خوی به به زهیی تاوم ده داتی (وَيَسْقِينِ)^(٢٤)، دروست نیه به هیچ شیوه‌یه که توه سیفه تانه بکرین به ناو بو خوی په روه رگار، واته: بگوتری خوا (جائی، مُطْعِمٌ، کاتبٌ، قاضی، ساقی)!!، چونکه توه تانه هه موویان سیفه تی کرده وه (فعلي) ن و وه سفی کرده وه کانی خوا (تبارک و تعالی) ده کهن.

بنچینه‌ی چواره‌م: نابی خوی پاک و تاک، بهر سیفه تانه ناو به خری که بونی زهه کردن یان لی یت، ههه چهنده خوی کار به جی توه سیفه تانه شی بوخوی به کاره یتابی: بو نمونه خوی بی هاوه ل فهرموویه تی (ویمکرون و یمکرا لله)^(٢٥) یان (انهم یک ییدون کیدا و اکید کیدا)^(٢٦) یان (ان المنافقين يخادعون الله وهو خادعهم)^(٢٧)، جا هه رگیز دروست نیه بلین: خوا (ماکره)، یان (کا ئده)، یان (خادع)، یان (مخادع)، چونکه توه جوړه وه سفانه بونی زهه یان لی دیت و که خوی کار به جیش ده فهرموئی: توه وان فیل ده کهن و

(٢٢) ﴿أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ﴾ المجادلة: 22.

(٢٣) ﴿وَاللّٰهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ بشيءٍ...﴾ غافر: 20.

(٢٤) ﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ﴾ الشعراء: 7.

(٢٥) ﴿وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ آل عمران: 54.

(٢٦) ﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا. وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾ الطارق: 15، 16.

(٢٧) ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ...﴾ النساء: 142.

خواش فیل ده کات، واته: فی لّی ئەوا نه ده پوو چیتته وه، وه که ده فەرموی: ده غەل (منافق) هکان ده یانه وی خوا فریو بدن و خواش ئەوان فریو دەدات، دیاره فریودانی خوا وه کو فریودانی ئەوان نیه، به لّام له بهر (مشاکلة) که ته گبیری خوا له بهرانه بر فیل و پیلانی ئەوان دایه، ئەو وه سفە ی به کارهیناوه، ههروه ها نابێ ئەو شتانه بو خوا بکریته ناو که ده گونجی هه م مانای چاک و هه م هی خراپ بگه یه نن و بو خواو بو غه ییری ویش به کار دین با له قورئانیه شدا هاتین، وه: که له کوردیدا ده بن به: (چینه ر را خه ر، ق سه که ر بکه ر) وه ده فەرموی: ﴿أَلَنْتُمْ تُزَعُّوهُ أَمْ لَ حَنْ الزَّارِعُونَ﴾^(١) وه ده فەرموی: ﴿وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ﴾^(هـ)، وه ده فەرموی: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾^(س)، وه ده فەرموی: ﴿فَعَالَ لِمَا يُرِيدُ﴾^(ج)، دیاره بۆیه ش ناگونجی ئەو وه سفانه بکریته ناو بو خوا (ت ج ا ر ک و تعالی) چونکه مه ده ی ره ها (المدح المطلق) ناگه یه نن و ده گونجی بو باری خراپه (سلبی) ویش به کار بێن و غه ییری خواش ئەو وه سفانه ی بو به کار دین.

(تر) (الواقعة - 64) .

(یر) (الذاریات - 48) .

(هم) (النساء - 16) .

(١) (البروج ١٦) .

بنچینه‌ی پینجه‌م: هه‌ر سیفه‌تیک نه‌گونجی پئی له‌ خوا بیارییه‌ نه‌وه،
 ناگونجی بیکه‌ینه‌ ناو بو‌ خوا: وه‌ک وشه‌کانی (مکور، داعی، زارع،
 شی، قاضی، مستمع، جاعل، سریع، قاتل) ته‌وا نه‌ هه‌موویان
 خوی په‌روه‌دگار وه‌ک سیفه‌ت بو‌ خوی به‌کاری هی‌خاون، به‌لام
 دروست نیه‌ ئیمه‌ بو‌ خوا بیانکه‌ین به‌ ناو، چونکه‌ ناگونجی پی‌ بیان
 بیاریینه‌وه‌و بلیین (یامکور^(٦)، یاداعی^(٧)، یا زارع^(٨)، یاشی^(٩))
 بنچینه‌ی شه‌شم: سیفه‌تی کرده‌وه‌کانی خوا (صفات الأفعال)، دروست
 نیه‌ به‌ ناوی خوا (سبحانه و تعالی) دابترین. بو‌ نمونه‌ و شه‌کانی:
 (شدید العقاب^(١٠))، سریع العقاب^(١١)، سریع الح ساب^(١٢)، شدید
 المحال^(١٣)، رفیع الدرجات^(١٤)) ته‌وانه‌ هه‌موویان سیفه‌تی کرده‌وه‌ی
 خوان و دروست نیه‌ بکریته‌ ناو بو‌ خوا، چونکه‌ باسی زاتی خوا
 ناکه‌ن به‌ لکو باسی کرده‌وه‌کانی خوا ده‌که‌ن.

(٦) ﴿مُكَوِّرُ اللَّيْلِ عَلَى النَّهَارِ وَمُكَوِّرُ النَّهَارِ عَلَى اللَّيْلِ﴾ (الزمر: 5).

(٧) ﴿وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى قَابِ السَّلَامِ﴾ (يونس: 25).

(٨) ﴿أَلْقَمُ لَوْزَغُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾ (الواقعة: 64).

(٩) ﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ﴾ (الأنعام: 19).

(١٠) ﴿وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (الأنفال: 48).

(١١) ﴿إِنَّ رَيْكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ﴾ (الأنعام: 165).

(١٢) ﴿وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ (النور: 39).

(١٣) ﴿هُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾ (الرعد: 13).

(١٤) ﴿رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ﴾ (غافر: 15).

بنچینه‌ی جهوتهم: ههموو ئهو وشانه‌ی که بیژه (لفظ)ه‌کان جیان، ههرچه‌نده مانایه‌کانیشیان له‌یه‌ک نزیک بێ ههموویان ههر به‌ناوی خوا داده‌نرین: هه‌ندێک ناوی خوا ههن که بیژه‌کانیان له‌یه‌ک جیان، به‌لام مانا‌کانیان وێک ده‌چن و زۆر له‌یه‌ک نزیکن، ئه‌وانه ههموویان به‌ناوی خوا له‌قه‌له‌م ده‌درین و له‌بهر ئه‌وه‌ی که مانا‌کانیان له‌یه‌ک نزیکن نا‌کرێ ب‌لین: ئه‌وانه ههموویان ناوی خوا نین بۆ نمونه: وشه‌ی (الرحمن، الرحیم) بیان (القدر، المقدر، القدير) ئه‌وانه له‌راستیدا مانا‌کانیان ته‌گه‌ر له‌یه‌کیش نزیک بن به‌لام یه‌ک نین و له‌یه‌ک جیان، با سه‌رنج ده‌ین: (الرحمن) واته: به‌ه‌زه‌یی، (الرحیم) واته: به‌خشنده، یاخود (الرحمن) واته: ئهو خوا‌یه‌ی که به‌کرده‌وه‌ ره‌حم به‌خه‌لکی ده‌کات، (الرحیم) واته: ئهو خوا‌یه‌ی که به‌هه‌میشه‌یی ره‌حم به‌خه‌لکی ده‌کات، چونکه صیغه‌ی (فَعْلان) ده‌لالت له‌سه‌ر تازه‌بونه‌وه (تجدد) ده‌کات، به‌لام صیغه‌ی (فَعیل) ده‌لالت له‌سه‌ر جی‌گیریی (ثبوت) ده‌کات، ههر بۆیه‌ش هه‌ندێ له‌زانایان گوتویه‌نه (یارحم‌ن الدنیاو رحیم‌ن الآخرة) چونکه نیعمه‌ته‌کانی دنیا دین و ده‌چن، به‌لام نیعمه‌ته‌کانی قیامه‌ت چه‌سپاو نه‌گۆرن. ئینجا (القدر) واته: (توانا) وه (المقتدر) واته: (تواندار) وه (القدير) واته: (زۆر به‌توانا) ..

بنچینه‌ی هه‌شته‌م: ئهو ناوانه‌ی که پال‌دراونه‌ی له‌یه‌ک، هه‌دام له‌قورئان و سونه‌ت دا هه‌تین، ههر به‌ناوی خوا له‌قه‌له‌م ده‌درین،

وهك (عالم الغیب و الشهادة، مالك الملك، نور السموات و الأرض) واتە: زانای پەنھان و ئاشكرا. خاوەنى مۆلك، روناكى ئاسمانەكان و زەوى، ھەرچەندە ئەوانە چەند وشە يەكن پال دراوتە لای يەك، بەلام مادام ئە قورئان و سوننەت دا بەو شێوە يە بۆ خوا بەكارهاتوون، ھەر بە ناوى خوا ئە قەلەم دەدرين.

بنچينەى نۆيەم: ھەر ناويك نە گوئى بۆ بەندەكان بەكارى، دروست نىە بە ناوى خوا ئە قەلەم بدریت دەبى ھەر ناويكى خوا بگوئى بەندەكانى پال بدریتە لای: بۆ نموونە وشەى (الله) دروستە بەندەى پال بدریتە لای و بگوئى: (عبدالله) يان (قادر) كە ب گوتى (عبدالقادر) يان (رحمن) بگوئى (عبدالرحمن)، وە ھەر وەھا، بەلام ھەندى سيفەتى دى ھەن، كە خۆى پەروردگار بۆ خۆى ئە قورئاندا بەكارى ھێنان، بەلام دروست نىە بەندەكانيان پال بدریتە لا بۆيە دروست نىە بكریتە ناو بۆ خوا، بۆ نموونە: دروست نىە بلى (عبدالزّارع، عبدالمُبغض، عبدالمُتَكَلِّم، عبدالمُحِيد) ئەوانە سيفەتى خوان، بەلام مادام دروست نىە بەندەكان پال بدریتە لايان، دروست نىە بكریتە ناو بۆ خوا.

بنچينەى دەيەم: ھەموو ئەو وەسفانەى كە بە (ذو) دەست پى دەكەن، دروست نىە ناوى خوا بن، وەك: (ذوالقوة، ذوالجبروت، ذوالملكوت، ذوالكبرياء) (ذو) واتە: خاوەن، بۆچى دروست نىە؟! چونكە وشەى (قوي، جبار، مالك، الكبير، المتعال) مان ھە يە، كەواتە ئەو

(ذو)یه قەیدیکى زیاده و خراوه ته سهریان، بۆیه وهك سیفەت به کاردین، به لآم وهك ناو دروست نیه به کاریین.

بنچینه ی یازده یه: ئەو ناوانە ی به صیغە ی به چاکتر دا نان (صیغە التفضیل) هاتوون به بێ پالدا نه لا (إضافة) دروسته ناوی خوا ی بێ وینه بن وه كو: (الأعلى، الأكرم) وا ته: هـ هـه بهرز، هه به خشنده، وهك فهرموویه تی ﴿سُبْحَ آ سَمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ (۱) ﴿وَرَبِّكَ الْأَكْرَمَ﴾ (هـ) چونکه هه ر خوا هه ره بهرزو هه ره به خشنده یه.

بنچینه ی دوازه یه: ناگونجی ناوه کانی خوا له نه وه دو نو (99) که متر بن، چونکه ئەو ژماره یه ده قی له سه ره، ئینجا ئەوه هیچ که نابێ له (99) که متر بن، به لکو ده ق هه یه که له (99) ش زیاترن، به لئ هه ندئ له زانایان که متریان ژمار دوون، به لآم بیگو هان، توو شی هه له بوون، چونکه فهرمووده ی له سه ره و ده بێ به لای که هه وه (99) هه ربین، به لکو له وه ش زیاترن.

(تر) (الأعلى - 1).

(بر) (العلق - 3).

بەرگی سنیەم

www.alibapir.com

بەرگی سنیەم

بەرگی سنیەم

www.alibapir.com

بەرگی سنیەم

بەرگی سنیەم

www.alibapir.com

بەرگی سنیەم

به‌ندی دووهم

ده (10) تییینی گرنگ دهرباره‌ی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا (تبارک و تعالی)

The banner is divided into three main sections. The central section features a portrait of a man with a beard and a turban, with the text "له نۆج و نه‌مه‌یه‌یه‌وه‌ی ئیله‌کالی" (From the new and the old of the Ilah) above it and "ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی" (We are we are we are we are) below it. The left section contains a Facebook icon, the text "ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی" (We are we are we are we are), and a QR code. The right section contains a Facebook icon, the text "ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی" (We are we are we are we are), and a QR code. The bottom section contains a QR code, the text "www.alibapir.com", and a QR code.

له نۆج و نه‌مه‌یه‌یه‌وه‌ی ئیله‌کالی
ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی

ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی

ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی

www.alibapir.com

ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی ئێمه‌ی

ئەم بەنده

ئەم بەندی دووهمه که دەرسی دووهم دەگرێتە خۆی وەك ئە ناو و نیشانه که یهوه دیاره، ئە ده (10) تییینی و سەرنجی گرنګ پینک دی ئە بارە و سیفەتەکانی خۆی تاک و پاکهوه (سبحانه و تعالی) که ئەمه ناو و نیشانه کانیانه به گوشراوی:

- 1 - ناو و سیفەتەکانی خوا (عزوجل) بئ کۆتا چاک و بەرزو پەسندن.
- 2 - ناو و سیفەتەکانی خوا به ئیعتیباری پیناسەیان بۆ خوا یه کن و به ئیعتیباری مانای تایبەتی هەر کامیکیان جیاوازن.
- 3 - ناو و سیفەتەکانی خوا به گشتی پینچ جۆرن.
- 4 - ناوهکانی خوا هەرچەنده هەموویان ئەو پەری چاکی دان، بەلام چاک و چاکترین هەیه.
- 5 - دەلەلاتی ناوهکانی خوا ئەسەر زات و سیفەتەکانی به هەر سیک جۆری (مطابقة و تضمین التزام)ه.
- 6 - چۆنیهتی پەیهۆندی ناو و سیفەتەکانی خوا به زاتی یهوه، ئەوه یه که نه خودی وین و نه جیاشن!
- 7 - به کارهینانی وشەکانی: (ذات، نفس، صفة، شيء) بۆ خوا، دروسته.

- 8 - سیفەتەکانی خوا (عزوجل) ئە ناوەکانی فراوانترن.
 - 9 - جوهرەکانی لادان (الحاد) ئە ناوەکانی خوا، سێن.
 - 10 - دەلالەتکردنی ناوەکانی خوا لەسەر سیفەتێک هەم چە سپاندنی سیفەتەکەو هەم ئەو ناوەش کە ئێی دەردەهێنری، دەگەیهێنی.
- شایانی باسیشە ئەم بەندە تەواکەری بەندی پێشوویدو ئەگەر بەندی سییەمدا سەرچەم بنەماو هێڵ گشتییەکانی مامە ئەکردنی راست و دروست ئەگەر ناو و سیفەتەکانی خۆی بێنێو هاوتادا دەگرنە خۆیان.
- جا بەریزان: پێشتر بە تایبەت باسی ناوە هەرەچاکەکانی خوامان کرد ئیستاش خوا پشتیوان بێت، وێکرا باسی ناوەکانی خواو باسی سیفەتەکانیشی دەکەین، بەتێکەڵکێشی ئە (10) تییەکی و پوونکردنەوی گڕنگداو سەرەتا وەک زەمینە خۆشکردنێک دەئێن: بە راستی قسەکردن دەربارەی ناو و سیفەتەکانی خوا (جل جلاله) هێ ئەو نیە بە وەها کورتە باسیک تەواو بێت، چونکە بێگومان خۆی پەرودگار بێ کۆتایی ناوی بەرزو چاکی هەن، وەبێ کۆتایی سیفەتی بەرزو پەسندی هەن، بەلام گۆشەیهک ئە ناو و سیفەتەکانی خوا ئەوەندی ئیمە بۆمان وەرەگیرێو ئە تواناماندا هەیه، ئەقورئان و سوننەتدا خراوە پوو، وەگۆشەیهکیشت ئە شوێنەواری ناو و سیفەتەکانی خوا ئەکتیچی بینراو (منظور)ی خواو ئەکتیچی خۆی خدراو (مقرء)ی خواو دەردەکەون و، هەرکەسەش بە ئەندازەی ئامادەیی و تواناوە ئیمان و دل

پروونی و بهرچاو پروونی و شارەزایی خۆی له کتیبی بیخراوی خوا که بوونه‌وه‌ر (کون)ه، وه له کتیبی خویندراوه‌ی خوا که قورئانه به‌هره‌مه‌ند ده‌بێ، ئینجا وه‌ک پیشتر باسمان کرد به راستی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا هه‌موو شتێک ده‌گره‌وه، چونکه ناو و نیشان و وه‌سفی خوان و هه‌رچی که بوونی‌شی هه‌یه هه‌مووی زاده‌و به‌ر هه‌می خوا یه، چ له جوغزی جیهانی دروستکراو (خلق)دا بێت، چ جیهانی فەرمان (أمر) له‌به‌رئه‌وه مه‌رج نیه ئه‌وه‌ی که پێویست بێ ده‌ر باره‌ی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا بیزانین و بیلێن، به‌لام من هه‌وڵم داوه که هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی له‌وباره‌وه گوتراون، بۆتان بگوشم و ده‌بێ خۆشتان له‌وباره‌وه سه‌رنج به‌دن و خۆتان ماندوو بکه‌ن، تا‌کو خوا پشتیوان بێ بتوانن به‌ با‌شی فامی ب‌که‌ن و هه‌زمی بکه‌ن.

رێگه‌ڕاندنی مه‌کتەبی مامۆستا عەلی بابێر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

له‌ ئه‌و قه‌مه‌ره‌یه‌وه‌ی له‌کەڵانی
ئێمه‌دا بۆ ئێمه‌دا بۆ ئێمه‌دا

www.alibapir.com

رێگه‌ڕاندنی مه‌کتەبی مامۆستا عەلی بابێر

رێگه‌ڕاندنی مه‌کتەبی مامۆستا عەلی بابێر

AliBapir

تییینی یه‌که‌م:

ناو ■ سیفته‌کانی خوا، بی کوٲا چاک ■ به‌رزو په‌سندن

هه‌م ناوه‌کانی خوا، هه‌م سیفته‌کانی، به‌بی سنوورو برا‌نه‌وه له
 لووتکه‌ی هه‌ره به‌رزو چاک‌ی و ته‌واویی و په‌سندی دان. خوای تباک و
 پاک له‌و باره‌وه فەرموویه‌تی: ﴿قُلْ اِذْعُوا لِلّٰهٖ اَوْ اِذْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيَّٰ مَا
 تَدْعُوْا فَلِلّٰهِ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰی﴾^[۱] واته: - ته‌ی محمد ﷺ - به‌فرموو: له
 خوا بیاری‌نه‌وه، یاخود له (الرحمن) بیاری‌نه‌وه، به‌هه‌رکام له‌م دوو ناوه -
 له خوا - بیاری‌نه‌وه، خوا ناوی هه‌ره به‌رزو په‌سندو چاک‌ی هه‌ن. ته‌وه
 ده‌باره‌ی ناوه‌کانی، که هه‌تا بل‌ی ناوه‌کانی خوای بی‌وینه به‌رزو په‌سندو
 چاکن، چونکه بی‌گومان ناوی خوا له قه‌ده‌ر خوایه‌و وه‌ک چۆن خوا بی
 وینه‌و هاوتایه، دیاره ناوه‌کانیش هه‌روان. ده‌باره‌ی سیفته‌کانی خواش،
 خوای په‌روه‌ره‌گار فەرموویه‌تی: ﴿وَلِلّٰهِ الْمَلٰٓئِکَةُ الْاَعْلٰی فِی السَّمٰوٰتِ
 وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ﴾^[۲]، واته: وه - خوا - سیفته‌ی هه‌ره به‌رزو
 هه‌یه له ئاسما‌نه‌کان و زه‌ویدا، وه ته‌و بالاده‌ستی کاربه‌ج‌یه - مه‌به‌ست

(تت) (الأسراء - 110).

(بی) (الروم - 27).

له (المثل) یش وهك زانايان ده‌لێن (صفة) و (وصف)ه. كه‌واته ده‌ بێ زۆر وریا بین، هه‌ر كاتێك باسی ناویكی خوا ده‌كریت، یان باسی سیفه‌تیكی خوا ده‌كریت، هه‌رگیزاو هه‌رگیز به‌لای ئه‌وه‌دا نه‌چین كه‌ بلی یین، ئه‌وه وهك هی ئینسانه، بۆ نمونه كه باسی زانیاری (علم)ی خوا ده‌كری، نابێ بیرو هۆشت به‌لای ئه‌وه‌ دا‌بچێ كه زانیاری خوا وهك هی ئینسانێكه، با ئه‌و ئینسانه پیغه‌مبه‌ری خواش بێت ﷺ. یان كاتێك باسی بینینی خوا یان بیستنی خوا یان، حیکمه‌تی خوا، یان هه‌ر سیفه‌تیكی دیکه‌ی خوا ده‌كری، به‌هه‌مان شیوه، جا ئه‌و سیفه‌تانه چ سیفه‌تی خودیی (ذاتی) بن، چ هی کردهیی (فعلي) بن، چ هی هه‌وائی (خبری) كه‌ دوا یی با سی ئه‌وه ده‌كه‌ین جیاوازی یان چیه‌و چۆنه، چونكه‌ خۆی به‌ به‌زه‌یی كه ده‌فه‌رموی: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ (١) واته: هیچ شتێك وه‌كو خۆ نه‌یه یانی له زاتیداو له سیفه‌تیداو له ناوه‌كانیداو له هه‌موو شتێكیدا، هیچ شتێك وه‌كو خۆ نه‌یه، چونكه‌ غه‌یری خوا هه‌رچی بێت هه‌ر درو س‌ت‌ك‌راو (مخلوق)ی خۆیه دیا‌ره هه‌رگیز دروس‌ت‌ك‌راویش وهك به‌ده‌یه‌ن‌ه‌ر (خالق) نه‌یهو نابێ!

تییینی دووهم:

ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا، به ئیعتیباری پیناسه‌یان بو خواجه‌کن و

به ئیعتیباری مانای تایه‌تی هه‌ر کامیکیان جیاوازن

به‌ئێ ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا (تبارک و ته‌عالی) دوو روویان هه‌ن: روویه‌کیان ئه‌وه‌یه که ناو نیشانی خوان، چونکه تو که ده‌ئێی: خوا (الله) که سیك که تائیستا خوی نه‌ناسیی، ده‌ئێ خوا (الله) کێ یه؟! تو ش ده‌ئێی خوا (الله) ئه‌و که سه‌یه که به‌به‌زه‌یی (رحمن)ه، به‌خ شنده (رحیم)یه، زانا (علیم)یه، توانا (قدیر)یه، کار به‌جی (حکیم)یه، به‌خشهر (کریم)ه... هتد، که‌واته ناو و سیفه‌ته‌کانی خواجه ئیعتیبار یک بریتین: له ناو و نیشانی خواو له‌و رووه‌هه‌وواتا (مترادف)ن. به‌لام له‌و رووه‌هه که وه‌سفی جیا‌جیان چونکه: وشه‌ی زانا (علیم) وه‌سفی زانه‌یاری خوا ده‌کات و وشه‌ی توانا (قدیر) وه‌سفی توانایی خوا ده‌کات و وشه‌ی به‌خشنده (رحیم) وه‌سفی به‌خشنده‌یی و لی‌بوره‌یی خوا ده‌کات و وشه‌ی به‌خشهر (کریم) وه‌سفی که‌ره‌م و به‌خششی خوا ده‌کات و... هتد. جا به‌م ئیعتیباری دووهمیان له‌ یه‌ک جیاوازن. به‌ کورتی: ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا: له‌و رووه‌هه که ناسینه‌ر (عَلَم)ن هاو واتان و له‌و رووه‌هه شه‌وه، که

و هسفن جیاوازن، واتە: بەو ئیعتیبارە که ناوی خوان، هه‌موویان هاو
واتان، بەو ئیعتیبارەش که وه‌سفی خوان، هه‌موویان له یه‌ك جیان، بۆ
وینە: هه‌رکام له وشه‌ی (علیم، سمیع، بصیر، عزیز) ناو و نه‌ شانن بۆ
خواو ناوی خوا‌ی په‌روه‌دگارن، له هه‌مان کاتیه‌ شدا هه‌رکامی‌کیان
وه‌سفیکی تایبه‌ته بۆ خوا، واته‌ ئیمه‌ ئه‌و پیناسه‌و سیفه‌ته‌ی که له
(العلیم) دا ده‌بینین، جیایه‌ له‌وه‌ی که له (ال‌ق‌دیر) دا ده‌یه‌ بینین، وه‌
هه‌روه‌ها سه‌رده‌م ناو و سیفه‌ته‌کانی دیکه‌ش به‌هه‌مان شیوه‌.

وێبگه‌ڕاندنی مه‌کتبه‌ی مامۆستا عه‌لی بابێر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

QR Codes

له تۆرە قه‌مه‌ڵاوه‌کان له‌کۆتایی
تۆرەکانی ئێماندا
ئێمان بۆ ئێمه‌کانی

www.alibapir.com

وێبگه‌ڕاندنی مه‌کتبه‌ی مامۆستا عه‌لی بابێر

مه‌ل باپیر/ AliBapir

مه‌ل باپیر/ AliBapir

45 بابه‌ی

وێبگه‌ڕاندنی مه‌کتبه‌ی مامۆستا عه‌لی بابێر

QR Codes

تیبینی سئیه:

ناوو سیفه ته کانی خوا به گشتی پیچ جورن

جۆری یه کهم: ته نیا یه کیکه، تهویش پیی ده گوتری ناوی نا سیندر
(الاسم العلم) واته: ناوو نیشان، تهویش بریتیه له و شهی (الله)
خوا، جا وشهی (الله) بۆ خوا ناوی عدلهمدو ناگو نجی بۆ که سی
دیکه به کاریت به پی چهواندی ناوو سیفه ته کانی دی که وه که
ده گونجی بۆ غیری وی به کاریت. تهو تا خوی کار به جی و شهی
(رؤف، رحیم) ی بۆ پیغه مبهدر (عليه الصلاة والسلام) به کارهیناوه.
یان خه لکیک ناوی لی ده نریت: (عزیز، قادر، علیم)، هدر کام لهو
ناوانه مادام (ال) ی له سهر نه بیت دروسته، چونکه همدوو که سیک
تهندازه یه (عزة) و (قدرة) و (علم) ی هدر هه یه ههروهها
سیفه ته کانی دیکهش، به لام که (ال) ی چوه سهر گوترا (العزیز،
القادر، العلیم) تهوه دروست نیه، چونکه زاتیک که (عزة) همدوی
هی تهو بیت و (قدرة) همدوی هی تهو بیت و (علم) همدوی هی
تهو بیت، تهوه بیگومان هدر خواجه، به لام ناوی خوا (الله) وانیهو
هیچ کهس دروست نیهو ناگو نجی ناوی خوا (الله) ی بۆ به کاریت.

کهواته جۆری یه کهم له ناوهکانی خوا، وشه ی خوا (الله) یه و خوا (الله)ش ناوه نەك سیفەت، ناوی عەلەمە، وەك باسماں کرد، واتە ناویکە که خوا پێی دەنا سیریت بە تایبەتی، «یارە بە ناو سیفەتەکانی دیکەش دەناسریت، بەلام ئەم ناو تەنیا بۆ خوا بەکاردهیتریت.

جۆری دووهم: ئەو ناوانە ی که دلالت لەسەر سیفەتە (ذاتی) یه کان دەکەن. وەك (السمیع، البصیر، التقدير، الحکیم، الخلیم) چونکە ئەو جۆرە سیفەتەکانە هیچ کات لە خود (ذاتی) ی خوا جیا نابێتەوە. چا سیفەتەکانی خوا بە گشتی دوو بەشن: خودیی (ذاتی) و کردەیی (فعلي). سیفەتی (ذاتی) ئەو سیفەتەکانە که ناگونجی هیچ کاتێک لە خوا جیا بووبن، وە لە خوا جیا بێنەوه، بۆ نمونە: (السمیع) بێسەر، تایا دەگونجی هیچ کاتێک خۆی پەرەدگار نەبێت؟! د یارە نەخیر، چونکە پێچەوانە ی بێستن بریتیه لە: نەبێستن و کەریی. که ئەوەش ناتەواویی و کەمو کورییه و خۆی بێ هەلەوپەلە یی دوورە، یان (التقدير) توانا هەرگیز ناگونجی خۆی پەرەدگار بێتوانا (عاجز) بووبی، یان (بصیر) بێسەر، ناگونجی که بێسەر نەبووبی، وە هەروەها سەرجهەم سیفەتە خودیی یه کان. که وەك گوتمان بۆیه پێیان دەگوتری (الصفات الذاتية) سیفەتە خودییه کان چونکە هەمیه شهو بەردەوام لە گەڵ خودی خوادان و هەرگیز ل یی جیا نابێتەوە. بەلام

سيفه‌ته كرده‌یی يه‌كان (الصِّفَاتُ الفَعْلِيَّةُ) وانين و ده‌گونجی له خوا جیابن و هه‌میشه له‌گه‌لای دانه‌بن وه‌ك له جۆری سینه‌می ناو و سيفه‌ته‌كاني خوادا باس ده‌كه‌ين.

جۆری سینه‌م: ئەو ناو و سيفه‌تانه‌ن كه پێناسه‌ی سيفه‌تيكي كرده‌یی (فَعْلِي) خوا (عَزَّوَجَلَّ) ده‌كه‌ن: وه‌كو ناوه‌كاني: (اَلْخَالِقُ، اَلرَّزَّاقُ، اَلْمُحْيِي، اَلْمُمِيتُ)، وه سيفه‌ته‌كاني (اَلْعَالِمُ، اَلْغَزُولُ، اَلْمُجِيءُ، اَلْأَسْتَوَاءُ)، (خَالِقُ) وا ته: به‌ديه‌ی نه‌ر، (رَازِقُ) رۆز يده‌ر، (مُحْيِي) ژيينه‌ر، (مُمِيت) مرينه‌ر، (عَالِمُ) به‌رزيی، (اَسْتَوَاءُ) سه‌رکه‌وتن، به‌رزبوونه‌وه، (نَزُولُ) هاتنه‌خوار، (مُجِيءُ) هاتن، خوای کاربه‌جی ئەو ناوانه‌ی له‌ خۆی ناوه‌و ئەو سيفه‌تانه‌ی بۆ خۆی به‌کاره‌يێناوه، ئه‌جا ئايا بۆچی پێيان ده‌گوتری: سيفه‌تی كرده‌یی؟! چونكه: سيفه‌ته (ذاتي) يه‌كان وه‌ك باسمان كرد هه‌می شه‌ له‌ گه‌ل خوادان و ئه‌یی جيانابنه‌وه، له‌ گه‌ل (ذات) ی دان، به‌لام ئەو سيفه‌ته كرده‌یی یا نه، مه‌رج نيه هه‌میشه له‌ گه‌ل خوای په‌روه‌رگار دابن، به‌لكو په‌يوه‌ستن به‌ ويست و ئيراده‌ی خواوه، چۆن؟! خوای زا ناو تا کاتێك ويستووێته‌ی خه‌لك بخولقيێنێ، ئەو کات ه‌دا سيفه‌تی درو سستکردن (خَلْق) ی ئه‌ده‌رکه‌وتوه، به‌لام پێ شتر نا، كه‌وا ته: ئەو سيفه‌ته سيفه‌تيكي كرده‌ییه، هه‌لبه‌ته سيفه‌ته كرده‌یی (فَعْلِي) يه‌كان (بِالْقُوَّة) هه‌میشه له‌ خوای په‌روه‌رگاردا هه‌ر هه‌ن، واته خوای زاناو توانا هه‌میشه (بِالْقُوَّة) هه‌ر به‌ديه‌ی نه‌ر (خَالِقُ) بووه، به‌لام به‌كرده‌وه

(بالفعل) کاتیڤ سیفه‌تی (خالق) له‌ خوا‌ی به‌رزو مه‌زن دا
 دره‌شاه‌ته‌وه، که مه‌خلوقات‌ی دروست کرده‌و کاتیڤ سیفه‌تی
 ژینهنری تیدا ئاشکرا بووه‌و ده‌رکه‌وتوه، که کاتیڤات و خه‌لکی
 ژیانده‌وه کاتیڤ سیفه‌تی مرینه‌ر (میت‌ای تیدا ده‌ر که‌وتوه که
 دروستکراوه‌کانی مرانده‌وه پیش ئه‌وه‌ی بیان مرینه‌ی ئه‌و سیفه‌ته‌ی
 به‌ کرده‌وه (فعلي) تیدا په‌یدا نه‌بووه، به‌لام وه‌ک ئاماده‌یی (بالقوة)
 خوا‌ی به‌رزو مه‌زن هه‌ر دروستکه‌رو ژینهنرو مرینه‌و رۆز یی ده‌ره،
 به‌لام به‌ کرده‌وه چ کاتیڤ خوا‌ی پاک و تاک سیفه‌ته‌کانی دروستکردن و
 بژیودان و ژیاندن ... هتدی تیدا ده‌رکه‌وتوون؟! دیاره‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی
 که به‌ کرده‌وه ئه‌و شتانه‌ی کرده‌ به‌ ئیراده‌ی خۆی و ئه‌و کاته‌دا که
 ویستویه‌تی و به‌و شیویه‌ که ویستویه‌تی، ئنجا به‌ هه‌مان شیوه
 سیفه‌ته‌کانی: چونه‌ سه‌ر عه‌رش (الأستواء علی‌ العرش) و
 هاتنه‌خوار (نزول) و هاتن (جیء) یش هه‌موویان کاتیڤ له‌ خوا‌ی بی
 وینه‌دا وه‌ک سیف‌هت هاتونه‌دی که خوا‌ ئه‌نجامی داو‌ن، ئه‌ گه‌رنا
 کاتیڤ بووه‌ نه‌ باره‌گا (عرش) بووه، نه‌ ئاسمان، نه‌ زه‌وی، هیچ شتیڤ
 نه‌بووه، ته‌نیا خوا‌ هه‌بووه، که‌واته‌ ئه‌و کاته‌ له‌سه‌ر (عرش) نه‌بووه‌و
 نه‌چۆته‌ سه‌ری، چونکه‌ (عرش) درو‌ستکراویکی خوا‌ یه‌و دیاره
 دروستکراوه‌کانیش هه‌موو سه‌ره‌تایان هه‌یه، به‌لام خوا‌ (عزّو جل):
 (هو‌ الأول)^(٦)، واته‌ ئه‌و یه‌که‌مه‌و سه‌ره‌تای هه‌موو شتیڤه‌و کاتیڤ

(عرش) نه‌بووبی مانای وایه خوا سیفه‌تی (الأستواء علی العرش)ی نه‌بووه، وه کاتیڤ که ئاسمانی یه کهم نه‌بووبی، مانای وایه خوای به‌رزو‌مه‌زن سیفه‌تی هاتنه‌خوار (نزول)یشی بۆ ئاسمانی یه کهم نه‌بووه. به کورتی: سیفه‌ته کرده‌یی (فعلي)یه‌کانی خوای زاناو توانا له‌و کاته‌دا که ویست و ئیراده‌ی خوای توانا‌دار په‌یوه‌ندی‌یان پیوه‌ده‌کات و پییانوه‌په‌یوه‌ست ده‌بی له‌و کاته‌دا دینه‌دی و پیش ته‌وه‌نین، به‌لام هه‌میشه‌خوای به‌رزو‌مه‌زن وه‌ک ئاماده‌یی (بالقوة) سیفه‌ته کرده‌یی یه‌کانیشی وه‌ک سه‌رده‌م سیفه‌ته‌کانی دیکه‌ی هه‌ر هه‌یه.

جۆری چواره‌م: له‌جۆرو به‌شه‌کانی سیفه‌ت و ناوه‌کانی خوا: له‌و سیفه‌ت و ناوانه‌ن که بی‌هه‌له‌و په‌له‌یی خوا ده‌گه‌یه‌نن: له‌وانه‌ش بی‌گومان سیفه‌تی خودیی (ذاتی)ن، به‌لام بی‌عه‌یبی و بی‌هه‌له‌یی و بی‌په‌له‌یی و بی‌له‌که‌یی خوای په‌روه‌ردگار ده‌گه‌یه‌نن، وه‌ک ناوی (القدوس) واته‌بی‌هه‌له‌و بی‌که‌مو کوری، وه‌ (السلام) واته‌: سه‌لامه‌ت و بی‌عه‌یب، وه‌ (العلي) واته‌: بلندو به‌رز، وه‌ سیفه‌تی: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾⁽¹¹⁾ واته‌: هه‌یچ شتیڤ وه‌ک وی نیه، وه‌ سیفه‌تی ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾⁽¹²⁾ واته‌: نه‌وه‌نه‌وز ده‌یگرئ و نه‌خه‌وی لئ ده‌که‌وی، وه‌ سیفه‌تی ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾⁽¹³⁾ واته‌: بزانه‌که‌جگه‌

(تر) (الشوری 11).

(یر) (البقرة 255).

(به‌م) (محمد 19).

له خوا په رستراوی دی نین، وه سیفه تی ﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾^(٣٦) واته: نه کهسی لای بووه نه له کهس بووه، وه سیفه تی ﴿وَمَا رُبُّكَ بظَلَامٍ لِلْعَمِيدِ﴾^(٣٧) واته: وه په روه دگارت سته مکار نیه بو به نده کانی، وه سیفه تی: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ﴾^(٣٨) واته: وه هیچ شتیک خوا ده سته وستان ناکات، وه سیفه تی: ﴿وَمَا مَسْنَأْ مِنْ أَهْوَابٍ﴾^(٣٩) واته: وه هیچ ماندوو یتیمان تووش نه بوو، وه سیفه تی ﴿لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ﴾^(٤٠) واته: چاره کان ناتوانن ده رکی خوا بکهن و بیسین، وه سیفه تی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا﴾^(٤١)، واته: ئایا پیستان وایه بی حیکمت و به هه وه نه درو ستمان کردوون؟! د یاره نه مانه هه موویان چهند ناو و سیفه تیکن، که بی عهیبی و بی هه لهیی و بی کهم و کوری خوا (سبحانه و تعالی) ده گه یه نن.

جوړی پینجه م: تهو سیفه ت و ناوانه ی که کوکهره وه (جامع ان)، واته: زۆربه ی یاخود هه موو ناو و سیفه ته کانی دیکه ی خوا کوډه که نه وه. وهك (المجید) پایه بلند و شکۆمەند، (العظیم) گه وره، مهزن

(٣٦) (الإخلاص ٣)

(٣٧) (فصلت - 46)

(٣٨) (فاطر 44)

(٣٩) (ق - 38)

(٤٠) (الأنعام - 103)

(٤١) (المؤمنون 115)

(70)

تییینی چوارهم:

ناوه کانی خوی پهره دگار، هه رچهنده هه موویان له وپه ری چاکی ۱
به رزیسی دان، به لām چاک ۱ چاکتر ۱ به رزو به رزتریان هه یه

به لئی به ریزان!

به رای زۆریه ی زانایان ناوه کانی خوی به رزو مه زن چاک و چاکتریان
هه یه وه ک چۆن ئایه ته کانی قورئان، خۆ هه موویان هه ر فه رمایه شتی
خوان، به لām پیغه مه به ر ﷺ فه موویه تی: گه وره ترین ئایه ت له قورئاندا
(آیه الكرسي) (تر) یه، بیگومان قورئان هه مووی هه ر فه رمایه شتی خواجه،
به لām فه رمایه شتی خوا هه ندیککی له هه ندیککی به رزتره، چونکه ئه و
فه رمایه شته ی خوا، که باسی خوا ده کات به رزتره ئه و ی، که باسی
شتیککی دی ده کات که په یوه ندی به ژیا نی دونه یه هه یه. دیاره هه ندیک
له زانایان وه ک (طبري و شعري و ابن حبان و باقلانی) ره حمه تی خویان
له سه ربی، رایان وایه که دروست نیه بگوتری: ناوه کانی خوا چاک و
چاکتریان هه یه، به لکو ده بی بگوتری: هه موویان هه ره چاکن و
هه ندیککیان له هه ندیککیان چاکتر نیه، به لām بیگومان هه موویان هه ره
چاکن، به لām ده شگونی له هه ره چاکیشدا چهند پله یه که هه بن وه ک چۆن

(تر) وه ک له (صحيح البخاري) دا هاتوه .

له ئووتکه یه‌کی هه‌ره بڵنددا چهند ورده ئووتکه یه‌کی به‌رزو به‌رزتر ده‌بن، جا هه‌رچهنده ئه‌و کۆمه‌له زانایه وا ده‌ئین، به‌لام زۆر به‌ی هه‌ره زۆری زانایان رایان وایه که پیشتر خستمانه ڕوو، وه ده‌ئین: فهرموده‌ی ڕاست و ڕا شکاو (صحیح و صریح) ی پیغمه‌م به‌ر ﷺ هه‌ن ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نن که هه‌ندیک له ناوه‌کانی خوا (سبحانه و ته‌عالی) به‌رزترن و چاکترن له هه‌ندیکیان، یه‌کێ ئه‌و فهرمودانه ئه‌مه یه: ((عن أبي أمامة ان رسول الله ﷺ قال: اسم الله الأعظم الذي اذا دُعِيَ به أُجِبَ في ثلاث سورٍ من القرآن: في البقرة، وآل عمران، وطه))^(٦) ئه‌بو ئومامه -ره‌زای خوای ئه‌سه‌ربێ- ده‌ئێ: پیغمه‌م به‌ر ﷺ فهرموویه‌تی: ناوی هه‌ره مه‌زنی خوا، که ته‌گه‌ر به‌و ئی بیاری یه‌وه وه‌لام ده‌دا ته‌وه، له سێ سووره‌تی قورئانی دا یه: له (بقره) و (آل عمران) و (طه) دا فهرموده‌یه‌کی دیکه: ((عن أسماء بنت يزيد -رضی الله عنها- أنَّ النَّبِيَّ ﷺ قال: أَسْمَ اللَّهِ الْأَعْظَمُ فِي هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ: وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ، وَفَاتِحَةُ آلِ عِمْرَانَ، أَمَّ، اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ))^(٧) واته: ناوی هه‌ره گه‌وره‌ی خوا ئه‌م دوو ئایه‌ته دایه: ئایه‌تی یه‌که‌م ﴿وَالْهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾^(٨) ئایه‌تی دووه‌م

(٦) رواه ابن ماجه، والحاكم والطبراني في الكبير بأسناد صحيح.

(٧) رواه الترمذي وابو داود وابن ماجه والدارمي بأسناد صحيح.

(٨) البقرة □ 163.

سەرەتاي سورەتى (آل عمران) ﴿إِلَهَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ (1)،
 فەرموودەيەكى دى: ((عن بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَمِعَ رَجُلًا
 يَدْعُو وَهُوَ يَقُولُ: اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَسْأَلُكَ بِاَنِّى اَشْهَدُ اَنَّكَ اَنْتَ اَللّٰهُ لَا اِلَهَ اِلَّا
 اَنْتَ الْاَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ، فَقَالَ
 وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ سَأَلَ اَللّٰهُ بِاسْمِهِ الْاَعْظَمُ الَّذِي اِذَا دُعِيَ بِهِ اُجَابَ،
 وَاِذَا سُئِلَ بِهِ اُعْطِيَ﴾ (2)، واتە: پىغەمبەر ﷺ رۆژىك گوى ئە يەكێك
 ئە ھاوولانی بوو، كە دەپارا یەوەر دەپ گوت: ئەدى خوا یە من داوات
 لى دەكەم بەو، كە شايدەدى دەدەم، كە تۆ خوا (الله)ی، جگە ئە تۆ
 پەرستراویكى دى نیه، تۆ تاكى و بى نیازى و جى نیازى، كەست لى
 نەبوو ئە كەس نەبوو، وە ھاوتات نیه، پىغەمبەر (عليه الصلاة
 والسلام) فەرمووی: سۆیند بەو ی گىانی منى بەدەستە، بە ناوی ھەرە
 گەرەو ھەرە مەزنى خوا پاراوتەو، كە ئە گەر بەو ناو ئە خوا
 بپارییەو، وەلام دەداتەو، وە ئە گەر داواى لى بكەى پىت دەبەخ شى.
 كەواتە خواى پەروردگار ناویكى ھە یە، كە ئە ھەموو ناوە كانی
 گەرەترە، ئنجا ئایا مەبەست ئە گەرەترین ناو (اسم الأعظم) چیه؟ وە
 ناوی ھەرە گەرەو خوا کامیانە؟ زانایان ئەو بارەو را بیان جیاجیا یە،
 ھەندىکیان گوتوویانە: مەبەست ئە ناوی ھەرە گەرەو خوا، ناوی خواى

(تر) (آل عمران: 1-2).

(ی) رواه الترمذي وابو داود وابن ماجه والدارمي بأسناد صحيح.

(الله) یه - جل جلا له -، هه‌ندیکیان گوتویانه: (ا لرحمن)، وه هه‌ندیکیان گوتویانه (الحي) یه، (ابن تیمیة) وای گوتوه، وه هه‌ندیکیان گوتویانه: نه‌خیر، ناوی هه‌ر مه‌زنی خوا له چه‌ند ناویک پی‌که‌هاتوه، بۆ نمونه (الله الرحمن الرحيم)، وه هه‌ندیکیان گوتویانه (الحي القيوم)، وه هه‌ندیکیان گوتویانه، (ذو الجلال و الاکرام)، به‌لام وا پێ ده‌ چیت رای یه‌که‌م که ده‌لیت: ناوی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی خوا بریتیه له وشه‌ی: (خوا) (الله) له هه‌موویان راست‌تر بێت، چونکه‌-

یه‌که‌م: له‌به‌رته‌وه‌ی ئه‌و فەرموودا نه‌ی پی‌غه‌م به‌ر ﷺ که هاوه‌لان تییاندا له خوا پاراونه‌وه‌و پی‌غه‌م به‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: فلانکه‌س به ناوی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی خوا پاراوه‌ته‌وه، وه تايه‌ته‌کان که پی‌غه‌م به‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: ناوی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی خوا له‌و تايه‌تانه‌ دايه، له سه‌رجه‌م ئه‌و فەرمووده‌و ئه‌و تايه‌تانه‌دا، وشه‌ی خوا (الله) هاتوه، به‌لێ وشه‌و ناوی دیکه‌ش هاتوون، به‌لام له هه‌ر هه‌موویان دا ته‌نیا ((خوا)) (الله) دووباره‌ بۆته‌وه.

دووه‌م: وه به‌ به‌لگه‌ی ته‌وه که ناوی ((خوا)) (الله)، له هه‌موو ناوه‌کانی دیکه زیاتر له قورئانی‌دا هاتوه چونکه‌: دوو هه‌زارو شه‌ش سه‌دو دوو (2602) جار وشه‌ی (الله) له قورئانی‌دا دووباره‌ بۆته‌وه، به‌لام وشه‌ی (الرحمن) له قورئانی‌دا ته‌نیا په‌نجاو حدوت (57) جار هاتوه، وشه‌ی (الرحيم)یش که بۆ خوا به‌کار هاتبی - چونکه‌ جاری وایه بۆ

غەيرى خواش به كارها توه، وهك (رؤوف رحيم) (ت) كه بۆ پيغده بهر
 و ﷺ به كارها توه -، به لّام گهر بۆ خوا به كارها تبي سهدو چواره
 (114) (ي) جارها توهو ئهوانى ديكه كه مٽريش.

سټيم: وه به به لّگه ي ئه وه كه بي جگه له (الله) ئهوانى دى هه موويان
 سيفه تن بۆ خوا، به لّام (الله) ناگو نجي سيفه ت بي، كه واته: هه موو
 ناوه كانى ديكه ده بن به پينا سه بۆ (الله)، به لّام (الله) نايب ته
 پيناس و وه سف بۆ ئهوانى ديكه.

چواره م: وه به به لّگه ي ئه وه ي كه ناوى (الله) هه رگيز بۆ غه يري خوا
 به كار نهها توهو نا شگو نجي به كارييت، به لّام ئهوانى دى كه
 به كارهي تراون و به كارد ين.

(ت) (التوبة 128) .

(ي) دياره دووباره بوونه وه (الرحمن) و (الرحيم) له (بسم الله الرحمن الرحيم) ي سه ره تا ي
 سوپه ته كان دا حساب نه كرا وه نه گهر = ساب دكرين ئاوا ي لى دى: 114+57 =
 171 وشه ي (الرحمن) و 114+114 = 228 جار وشه ي (الرحيم) دووباره بوونه توه.

تییینی ییجههه:

دهلاله تگردنی ناوه کانی خوا له سهه (ذات) و سیفه ته کانی،

به هه رسیک جوړی (مطابقه ۱ تضمین ۱ التزام) هوه

دهلاله تی وشه یدک له سهه مانایه که ی، سنی جوړی هه یه: (المطابقه،
التضمن، الالتزام أو الزوم)، سهه ته با یینا سهی ئه و سنی و شه یه
بکه یین: (المطابقه) ئه وه یه که ناویک یاخود وشه یدک ده له لات له سهه
ته وای مه عانی خوی بکات، (التضمن) یش ئه وه یه که وشه یدک یاخود
ناویک ده له لات له سهه به شییک له مانایه که ی بکات، (الالتزام) یان
(اللزوم) یش ئه وه یه وشه یدک ده له لات له سهه مانا یه ک بکات که
نه ته وای مانای ئه و وشه یه یه نه به شییکشیه تی، به ئکو به جوړ ییک
په یوه سهه به و وشه یه وه، ئیستاش با چۆنیه تی ئه و سنی جوړه ده لاله ته ی
ناوه کانی خوا له سهه ذات و سیفه ته کانی روون بکه یینه وه.

پیشتر به کورتی پیناسه ی هه رسیک و شه ی: (مطابقه و تضمن و
اللتزام) مان کرد به وینه هیانه وه یه کیش چه مکی ئه و سنی جوړه
ده لاله ته روون ده که یینه وه ده لیین: بۆ وینه: وشه ی (الخالف) به شیوه ی
پییکه لپییک (مطابقه) ده لاله ت ده کات له سهه زاتی خوا وه له سهه
سیفه تی خواش، سیفه تی خوا که درو سهه کردنه، وه زاتی خوا ی

پهروه دگاریش که خاوه نی ئه و سیفه ته یه ، چۆنیه تی ئه و ده لاله ته ش
 ئاوايه : وشه ی (الخالق) واته : زاتیك که ده توانی درو بست بکات جا
 (الخالق) هم ده لاله ت له سهر زاته که ده کات هم له سهر سیفه ته که ش
 که دروستکردنه ، جا ئه گهر وشه ی (الخالق) ته نیا ده لاله ت له سهر
 دروستکردن بکات، یاخود به س ده لاله ت له سهر زاتی خوا بکات، ئه و
 پیی ده گوتری وه خوگرتن (التضمن) چونکه زاتی خوا به شیکه له مانای
 وشه ی: (الخالق) وه سیفه تی درو بستکردنیش له (ضمن) ی مانای
 (الخالق) دایه ، ئه گهر نا ته وای ماناکه ی نیه ، وه ناوی (الخالق) ده لاله ت
 له سهر زانیاری (علم) ی خواو له سهر توانا (قدرة) ی خوا ده کات، به
 شیوه ی په یوه ست بوون (التزام)، چونکه : (خالق) سیفه تی زاتیکه که
 دروست ده کات، دیاره دروستکردنیش به بی زانیاری و توانا و به بی
 ویست و خواست (إرادة و مشیئة) نابی، که واته لازم دیت له خالق یه تی
 خواوه سیفه تی زانیاریشی و سیفه تی تواناشی و سیفه تی ویستیشی، جا
 هه رچه نده ئه م باسانه هه ندیک وردن، به لام هیوادارم هه رچۆن بووه بۆتان
 وه ربگیری.

تەيىنى شەشەم:

چۆنەتە پەيوەندى ناو و سيفەتەکانى خوا بە (ذات) ى يەوە

ئەوہە کە نە خودى وىن و نە جياشن:

ئەو مەسەلەيە تاراددەيەك وردو ئالۆزە، زانايانى زان ييارى عەقەيدە دەربارەى سيفەتەى خوا گوتويانە: (لاهي هو ولاهي غيره) كە ئە مە وەك مەتەئىك وايە. واتە: سيفەتەکانى خوا نەزاتى خوان، نە غەيرى زاتى خوان، جا ھەرچەندە ئەم قەسەيە بە روا ئەت قەسەيەكى ئناكۆك (متناقض) ە بەلام ئە راستيدا وانيەو بۆ روونکردنەوہى مەبەست دەئىين: بۆ نمونە: ئەگەر يەكئىك پرسىيارت لى بكات: ئايا توانا (قدرة) ى خوا خودى زاتى خوايە، يان غەيرى زاتى خوايە؟! ئەگەر بلىي: خودى زاتى خوايە ھەر ھەلەيە، وە ئەگەر بشلئى غەيرى خوايە، ھەر ھەلەيە. بە رەھايى (مطلق) ى ھەردووکیان ھەلەن. بەئکو دە بى بلىي: ئەو مەسەلەيە دوو رووى ھەن: بە رەھايى (مطلق) ى نە دەئىين: سيفەتەکانى خوا خودى زاتى خوان، وە نە دەئىين غەيرى زاتن، بەئکو دە لىي: ئەوہ دوو رووى ھەيە:

یه‌که‌میان ئه‌وه‌یه‌ که: سیفه‌ته‌کانی خوا (تبارک و تعالی) به‌بی زاتی خوا نابن که‌واته‌ لهم ڕووه‌ به‌م ئیعتیباره سیفه‌ته‌کانی خوا (عزّو چل) له زاتی جیانی به‌لکو پییه‌وه‌ په‌یوه‌ست (متلازم)ن.

ڕووی دووه‌میان ئه‌وه‌یه‌ که: سیفه‌ته‌کانی خوا خودی زاتی خوا نین، واته‌ چه‌مک و واتایه‌کیان هه‌یه‌ زیاد لهم چه‌مک و واتایه‌ی که و شه‌ی (ذات) هه‌یه‌تی بۆ وینه: سیفه‌تی زانیاری (علم‌ی) خوا که بریتیه‌ له زانین و که‌شفکردنی شتان، وه‌ توانایی (قدرة) که بریتیه‌ له جی‌به‌جی‌کردنی ئه‌وه‌ی که ده‌یسترئ، وه‌ سیفه‌تی قسه‌کردن (کلام) که بریتیه‌ له دواندنی هه‌ندیک له‌ خه‌لکی که پیغه‌مه‌ به‌رانن (عليهم السلام) « لهم سَیْ سیفه‌ته‌ که‌ په‌کیان زانین و ده‌رخ ستنی شتان و ئه‌وی دی که‌یان جی‌به‌جی‌کردن و ئه‌نجام دان و، ئه‌وی دیکه‌ شیان قسه‌کردن دواندنه‌، هه‌رکامیکیان مانایه‌کی زیاده‌ی هه‌یه‌ له‌ مانا و چه‌مکی (ذات) که‌ ته‌نها بوون (وجود‌ی) خوا ده‌گه‌یه‌نی و هیچ شتیکی دیکه‌ی زیاد له‌وه‌ی سَی نافامریته‌وه‌، که‌واته‌: ناو سیفه‌ته‌کانی خوا نه‌ خودی (ذات‌ی) خوان و نه‌ ئیشی جیان.

شایانی باسیشه‌ که‌ زانیانی ناسراو به‌ (أهل السنة) بۆیه‌ وایان گوتوه‌. تاكو وه‌لامی ئیشکال و پرسیاره‌کانی پیرو تاكو هه‌ داهیه‌ خه‌ره‌کان (أهل البدع) بده‌نه‌وه‌، بۆ وینه: (معتزلة) گوتووین: خوا (قدیر و حی و سمیع و حکیم و رحیم و... هته‌ده‌) « به‌لام نالیین: خوا (قدرة و حیاة و سمع و

حکمة و رحمة و... هتدای هه‌یه!! بۆچی؟! گوتوو یا نه: چونکه ئه‌ گهر بِلَیْن خوای په‌روه‌ردگار (حیاة) و (سمع) و (بصر) و (حکمة) و (رحمة) و (قدرة) و ئه‌وانه‌ی هه‌یه - به‌ خه‌یالێ خۆیان- چهند ئه‌میزنه‌یه‌ی (تعدد القدما) په‌یدا ده‌بیت، واته: چهند شتیکی بێ سه‌ره‌تا (قدیم) په‌یدا ده‌بن و ئه‌وه‌ش نه‌گوجاوه‌ ئه‌گه‌ڵ خوا به‌یه‌ کگرتن (التوحید) دا، که‌واته: گوتوو یا نه‌ ده‌لَیْن: سیفه‌ته‌کانی خوا خودی زاتی خوان تاکو دوو چاری ئه‌و ئیشکاله‌ نه‌بین! ئه‌وه‌ قسه‌ی (معتزلة) کانه، به‌لام (جهمة) کان خراپ‌تریشیان گوتوه، که‌ گوتوو یا نه: ئیمه‌ نالَیْن: خوای په‌روه‌ردگار سیفه‌تی هه‌یه‌ یان نه‌یه، وه‌ (ذات)ی هه‌یه‌ یان نا؟! چونکه سیفه‌ت و ذات و ئه‌وانه‌ هه‌موویان درو سترکاو (مخلوق) تییا ئه‌دا به‌ شداره‌و هه‌رشتیک دروستکراوی تیدا به‌شدار بیت بۆ خوا به‌کاری ناهێنن.

هه‌لبه‌ته‌ جه‌همی یه‌کان زۆریان تیپه‌رانده‌، بۆیه هه‌ندیک له‌ زانایان جه‌همی یه‌کانیان هه‌ر به‌ کافریش دا ئه‌وه‌و له‌ ریزی م سولمانان خستوو یا نه‌ ده‌ری!

زانایانی ئه‌هلی سونه‌ت و جه‌ماعه‌تیش گوتوو یا نه: نه‌خیر، ئی هه‌ نالَیْن سیفه‌ته‌کانی خوای په‌روه‌ردگار خودی زاته‌که‌ینی، به‌و مانایه‌ که‌ خوا (قدرة) و (سمع) و (بصر) و (حیاة) و ئه‌وانه‌ی نه‌یه، ده‌لَیْن: خوا ئه‌و سیفه‌تانه‌ی هه‌یه، به‌لام ناشلَیْن: له‌ زاتی خوای په‌روه‌ردگار ج یان، واته‌ له‌ ده‌ره‌وی زاتن، به‌لکو پییوه‌ گری دراوو په‌یوه‌ستن، که‌واته: ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا به‌ ئیعتیباریک له‌گه‌ڵ (ذات)ن به‌ ئیعتیباریکیش له‌

(ذات) جیان، بۆیه ئەو قسه‌یه‌ی زانایان که گوتویا نه: سیفه‌ته‌کانی خوا نه خودی زاتینی نه لی‌شی جیان (صفات الله لا هي ذات ولا هي غيره) شتیکی راست و ره‌وا و بی‌گرییه. ئنجا له‌ را‌ستیدا ئیه‌ که ده‌لیین: خوا (الله) ئەو وشه‌یه‌ نه‌ به‌ (ذات) ده‌گوتری به‌ ته‌نیا نه‌ به‌ (صفات) یش ده‌گوتری، به‌لکو به‌ هه‌ردووکیان وێکرا ده‌گوتری، نه‌ک هه‌ر خوای بی‌وینه به‌لکو هه‌موو شتیکی دیکه‌ش هه‌روایه، چونکه ئا‌یا چ شتیک هه‌یه که ته‌نیا زاتی هه‌بی به‌بی سیفه‌ت یان سیفه‌تی هه‌بن به‌بی زات؟ دیاره هه‌رگیز نا‌گونجی زاتی بی‌ سیفه‌ت و سیفه‌تی بی‌ زات هه‌بی، چونکه هه‌موو شتیک به‌هۆی سیفه‌ته‌کانی یه‌وه ده‌زانری که زاتی هه‌یه، (ولله المثل الأعلى)، که‌واته: زاتی بی‌ سیفه‌ت هه‌ر نا‌گونجی هه‌بی، مه‌گه‌ر ته‌نها له‌ خه‌یالی ئینسانداو به‌ می‌ شک داب‌یت و پیری لی‌بکریته‌وه!

زۆرجار ته‌هلی بیدعه‌ت و بیدعه‌تچی یه‌کان له‌ ته‌نجامی ئەوه‌دا که که‌وتونه‌ته ژێر کاریگه‌ریی مه‌نتیق و فه‌لسه‌فه‌ی یۆ‌نانی یه‌وه بۆیه بیریان له‌ شتی سه‌یرو سه‌مه‌ره‌ کردۆ‌ته‌وه، بۆ‌وێ‌خه‌ له‌ فه‌لسه‌فه‌ی یۆ‌نانیدا ده‌لی: (ماهیه) یان (جوهر) واته: ذات، له‌ گه‌ل (أعراض) واته: سیفه‌ته‌کان، له‌یه‌ک جیان و ده‌گونجی له‌یه‌ک جیبان، چا‌ئیه‌ ده‌لیین: ئەوه ده‌گونجی له‌ خه‌یالدا له‌یه‌ک جیاب‌یت، تو‌ده‌توانی له‌ می‌شکی خۆتا ئینسانیک له‌به‌رچاو بگری بی‌ته‌وه‌ی سیفه‌تی هه‌بن، به‌لام ئەوه ته‌نیا له‌ زه‌ین و خه‌یال دایه‌و له‌ دنیای واقیعدا شتی وا نیه!!

تییینی حه‌وته‌م:

حوکمی به‌کارهینانی وشه‌ی: (ذات) و (نفس) و (صفة) و

(شیء) بۆ خوا (عزوجل)

ئه‌گەر تییینیتان کردبێ هه‌م له‌ با سه‌کانی م‌خدا وه‌ هه‌م له‌ کتێبه‌کانی تیمان و عقیده‌و (علم الکلام) دا چه‌ند وشه‌یه‌ک به‌کاردین که جیگه‌ی سه‌رنج، وه‌ک (ذات، نفس، صفة، شیء) جا تایا دروسته‌ ئه‌م وشانه‌ بۆ خوا به‌کارین، یان نا؟! جا هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ به‌ کورتی ده‌لین، به‌لێ دروسته‌، به‌لێ دروسته‌ به‌لێ: (ذات) ی خوا، (نفس) ی خوا، (صفة) ی خوا، وه‌ خوا شت (شیء)ه‌، به‌لام بیگومان که ده‌لین: ذاتی خوا، نه‌فسی خوا، سیفه‌تی خوا، خوا شته‌، هیچ کام له‌م و شانه‌ به‌و چه‌مک و مانایه‌ نیه‌، که له‌ می‌شکی ئیمه‌دا هه‌یه‌ چونکه‌ هه‌رچی له‌ می‌شکی ئیمه‌دا هه‌یه‌ له‌ کاتی‌کدا که وشه‌ی (ذات، نفس، صفة، شیء) به‌کار دین له‌ چه‌مک و واتا هه‌مووی له‌ چوار چیه‌ی مادده‌و رواله‌ته‌کانیدا ده‌سوورێ، یان هه‌رچه‌ند بێ له‌ جوغزی دروستکراوه‌کاندا دیت و ده‌چی جا چ ماددی بن چ مه‌عنه‌ویی وه‌ک رووح، که‌واته‌ چه‌مک و واتای سه‌رده‌م ته‌و وشانه‌ی که بۆ خوا به‌کاردین، هیچی ته‌وه‌ نیه‌ که له‌ می‌شک و خه‌یالی ئیمه‌دا هه‌یه‌ به‌لکه‌و ده‌بی ته‌نها ته‌وه‌بی که بۆ خوا

شایسته‌یه، ئنجا ئایا ئه‌و وشانه بۆ خوا به‌کارهاتوون؟! ده‌لێن به‌ئێ و با سه‌رنج به‌ده‌ین:

1 - جارێ وشه‌ی (ذات) بۆ خوا به‌کارهاتوه له‌سه‌ر زمانی مو‌باره‌کی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ وه‌ك لێم فەرمووده‌یه‌دا ده‌ییین: ((عن أبي هريرة رضي الله عنه) قال: لَمْ يَكْذِبْ اِبْرَاهِيمُ قَطُّ الاَّ ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ، ثَنْتَيْنِ فِي ذَاتِ اللَّهِ، قَوْلُهُ (إِنِّي سَقِيمٌ)، وَقَوْلُهُ (بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا) وَوَاحِدَةً فِي شَأْنِ سَارَةَ: إِنَّكَ أُخْتِي)) (١) واته: ئیبراهیم هه‌رگیز درۆی نه‌کردوه ته‌نیا سێ جار نه‌ییت. (هه‌لبه‌ته پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌ئێ ناوی لێیان ناوه (درۆ) به‌لام نه‌ك درۆی بێ پی‌چ و په‌نابن، به‌لكو له‌ شیوه‌ی درۆ دان، ته‌گه‌ر نا له‌ حه‌قیقه‌ قه‌دا درۆ نین و زانا یان به‌م جو‌ره‌یان ده‌لێن: (تعریض) واته له‌به‌ر راهاویشتن) چا ده‌ فەرموئ: دوویان له‌ پیتناوی زاتی خوادا بوون، ته‌وه‌یان كه‌ گوتوو یه‌تی (إني سقيم) من نه‌خۆشم، بۆ ته‌وه‌ی پاساو به‌یئێ ته‌وه‌، له‌ ده‌رنه‌ چوونی له‌ گه‌ل قه‌ومه‌كه‌یدا بۆ ئاهه‌نگ و سه‌یران، تاكو بتوانی به‌ته‌كان بشكێنی، ته‌وه‌ بوو گوتی: من نه‌خۆشم، واته: دێم نه‌خۆشه‌ به‌و بت په‌رستییه‌ی ئێوه‌، ته‌وانیش وا حائلی بوون كه‌ نه‌خۆشی جه‌سته‌یی هه‌یه‌و وازیان لێهێنا، وه‌ هه‌روه‌ها ته‌وه‌ش كه‌ فەرموو یه‌تی: (بل فعله‌ كبره‌م هذا). دوا ی ته‌وه‌ی به‌ته‌كانی شكاندو خه‌لكه‌ كه‌ش

(تر) متفق عليه: الأسماء والصفات: للبيهقي: به‌رگی/ 2 لاپه‌ره (5).

گەرانبەدە زانیان کە ئیبراھیم ئەو کارەى کردە، لییان پرسى: بۆ چى ئەو کارەت کردە؟! ئەویش گوتى (بل فعله کبیرهم هذا) بەلکو ئەم گەرەیان وای کردە، چونکە ئەو تەرەى کە بەتەکانى پى شکاندبون، ئەملى بەتە گەرەکەى پىنچابوو، گوتى: ئەو ئاواى ئەو بەتە بچوکانە کردەو رازى نەبوو بە شەرىک و ھاوبەشى، کە ئەو بەتەى ئەو پەلەتەدا وەک درۆیدە، بەلام مەبەستى ئەو بو کە پىیان بەسەلینى خوا بەدەکگرتن (التوحید) شتیکى حەقیقەت و راستەو سەیر بکەن کە ئەو بەتە گەرە رازى نەبوو، ئەو بەتە بچوکانە شەرىک و ھاوبەشى بن، ئەمى خواى پەرەردگار چۆن رازى دەبێ کە بت (صنم) بکرىن بە ھاوبەش بۆ؟! ئەوەى سەیمەیشیان ئەو بوو کە ئیبراھیم کۆچى کرد بۆ (مصر) ئە پەنایى خوادا (سارە)ى خىزانى ئەگەل دا بوو، کە ئافەرەتیکى زۆر جوان و بەر چا بو، جا بە (سارە)ى گوت: مەن لێرە بە تۆ دەلێم خوشکە، چونکە ئیماندار بەس مەن و تۆ لەسەر زەوى ھەین، دە لێم: تۆ خوشکى ئیمانى مەن، بەلێ خىزانى مەن و پىم دەشى، بەلام دە لێم تۆ خوشکى مەن و دروستە وات پى بلێم، چونکە پا شای ئەوکاتى (مصر) عادەتى وا بوو ھەرکەسێک ھاوسەرى جوانى پى بوایە، لێ زەوت دەکرد، بەلام ئەگەر خوشکى بوایە دەستى لێ نەدەدا، جا ئیبراھیم ئەو دەشى گوت، بۆ ئەوەى (سارە) بپاریزى، ئەو بوو خواى

پهروه دگاریش پاراستی. وه ههروه ها ههه دهه بهاره و شهی (ذات)

ده ئین: کاتیک هاویهش دانه ده کان ویستیان خویه بیی نه ههاری -

خوا لئی رازی بی - شه هید بکن، نهو دوو دیره شیعهی گوت:

وَلَسْتُ أَبَالِي حِينَ أُقْتَلُ مُسْلِمًا عَلَى أَيِّ شَقٍّ كَانَ فِي اللَّهِ مَصْرَعِي

وَذَلِكَ فِي ذَاتِ الْأَلْهِ وَإِنْ يَشَاءُ يُبَارِكُ عَلَى أَوْصَالٍ شَلُّوْ مُمَزَّعٍ (٦)

واته: گوئ ناده مئ کاتیک له پیه خاوی خوادا ده کوژریم، به

مسوئمانه تی. که له سهه کام له ته نیشتم ده کهوم، نهوهش له

پیناوی (ذات)ی خوا دایه، وه نه گهر خوا بیهوئ نهو لا شهیدی

من که پارچه پارچه ده بیته وه ده بیته وه خاك، خوا بهه که تی

ده خاتی و کاتیکی دی زیندووی ده کاته وه.

2 - وشه (نفس)یش خاوی پهروه دگار له چهند شوینیک بو خوی

به کارهیتاوه، بو وینه ده فهرموئ: ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾ (ه)، واته:

خوا له نه فسی خوی وریاتان ده کاته وه ده تانترسینی. وه ده فهرموئ:

﴿كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ﴾ (ه)، واته: پهروه دگارتان له سهه

نه فسی خوی ره هه تی تو مار کردوه که له گهل درو سهه راوه کانیدا

بههه هم و بهه بی بهیته، به تای به تی له گهل ئیماندارا ندا، بیان

(تر) رواه البخاري: الأسماء والصفات: للبيهقي: بهرگی/ 2 لاپهه 5، 6.

(یر) (آل عمران - 28).

(هم) (الانعام - 54).

ده فەرموی: ﴿وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي﴾^(١)، واتە: ئەو موو سە تۆم بۆ نەفسی خۆم هەڵبژاردووە و پێگەیاندووە.

3 - وشە (صفة) یش، دیسان بۆ خۆی بێوینە بە کارهاتووە، وەک ئە ئایەتیکدا هاتووە، دە فەرموی: ﴿سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾^(٢)، واتە: پاکێ بۆ پەرورە گارت خاوەنی عیززەت لەوێ کە ئەوان خۆی پێ وەسف دەکەن وە (عائشە) ش -خوایی رازی بێ-، ئە پێغەمبەرەو ﷺ دەگێڕێتەو، کە پیاویکی نارد بە فەرماندەیی (سَریة) یەک، جا ئەو هاوێ عادی وای وای بوو کە پێشنوێژی دەکرد بۆ هاوێ کانی، هەموو جارێ ئە قورئان خوێندنی دوا (الفا تە) دا سوورەتی (الأخلاص) ی دەخوێند. جا کاتێک گەرا نەو، بۆ پێغەمبەریان گێرایەو (عليه الصلاة والسلام). ئەویش فەرموی پێی بلێن: بۆچی وای کردووە؟ لێ یان پر سە، ئەویش ئاوا وەلام داوەو گوتی: ﴿لَأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمَنِ، وَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَقْرَأَ بِهَا، فَحَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَخْبَرَهُ أَنَّ اللَّهَ يُحِبُّهُ﴾^(٣) واتە: چونکە سوورەتی (الأخلاص) سیفەتی خواوە، سیفەتی (رحمن)ە، من جەز دەکەم هەموو جارێ بێخوینم، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: هەوائی پێ بەدەن کە خواش ئەوێ خۆش دەوێ!

(٢) (طه □ 41).

(٣) (الصفات - 180).

(بە) رواه البخاري

4 - وشە ی (شیء) یش، خۆی پەرودگار دەرەرمۆی (جل جلاله) ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾^[۱]، واتە: هەموو شتێك لە نیۆ دەچی جگە لە پرووی خوا، لێرەدا (وَجْه) ، هەندێ لە زانیان ئاوا بە (پرو) ی ل ێك دەدەنەوێ هەندیکیش بە (ذات)، جا ئەوێ لێردا (إِستثناء) ی (مُتَّصل) ه، کە لەو حالەشدا هەلاوێراو (مُستثنی) لە جێن سێ لێ هەلاوێراو (م مستثنی م نه) ه، کەوا تە (و جە) ی خۆی پەرودەر دگاریش (شیء) ه، بەلام (شیء) یکە کە لە نیۆ ناچی.

بەلام وەك پێشتر گوتمان: بێگومان چەمك (مفهوم) ی ئەو وشانە کە باسکران، بۆ خۆی بێوێنە، بە شێوەیە کە کە لە خۆی تاك و پاك بوەشیتەوێ.

تَیینی هه‌شته‌م:

سیفه‌ته‌کانی خوا له ناوه‌کانی فراوانترن

واته: هه‌موو ناوه‌کانی خوا، جگه‌ له ناوی خوا (الله) سیفه‌تن بۆ خوا، به‌لام مه‌رج نیه هه‌موو سیفه‌ته‌کانی خوا بگنجی بکریته ناو بۆ خوا، به‌ تایبه‌تی سیفه‌ته‌ کرده‌یی (فعلي) یه‌کان، بۆ نمونه: که خ‌وای په‌روه‌ر‌دگار ده‌فرموی: ﴿لَمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ﴾ ناگنجی و دروست نیه (استواء) بکه‌ین به‌ ناوی بۆ خواو بلیین: (مُسْتَوِي) ناوی خوایه، یان که ده‌فرموی: ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾^(۱) ناتوانین بلیین (جائی) ناوی خوایه، یان که ده‌فرموی: ﴿وَمَكْرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ﴾^(۲) دروست نیه بلیین (ماکر) ناوی خوایه، یان که ده‌باره‌ی (منافق) ده‌فرموی: ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ﴾^(۳) دروست نیه و ناگنجی بلیین (مُخَادِعٌ) ناوی خوایه، که‌واته: مه‌رج نیه هه‌موو سیفه‌ته‌کانی خوا ناو بن بۆ خوا، به‌لام هه‌موو ته‌وانه‌ی که ناون بۆ خوا سیفه‌تیشن بۆ خ‌وای تاک و پاک.

(تر) (الفجر □ 22)،

(یر) (آل عمران □ 54)،

(هه‌م) (النساء □ 54).

تییینی نۆیه م :

جوۆره کانی لادان له ناوه کانی خوادا سیڻ

خوای پهنه نازان ده باره ی لادان (إلحاد) له ناوه کانه پیدا ده فەرموئ: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ فِي أَسْمَائِهِ سُبُحْرُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (۱) واته: وه خوا ناوی هه ره چاکی هه ن، جا به ناوه چا که کانی ئیی به یاریته وه، وه واژ له وانه به یڻن که لادان ده که ن له ناوه کانی دا له مه و دوا سزای ته و لادانه یان ده دریتته وه. جا ته م لادانه له ناوه کانی خوای تاك و پاکدا سی جوۆره:

(یه که م): نکوئییی کردن و بروا پی نه هیسانی ناو و سیفده کانی خوا، وه ک خوای به رزو بی هاوه له هاویه شدنهر (مشرک) ه کان ده گیریتته وه ده فەرموئ: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا﴾ (ه) واته: ته گهر پیان به گوتری سه جده به رن بو (رحمن) ده ئیڻ: (رحمن) چی یه؟! ئایا سه جده بو ته وه به رین که فەرمانمان پی ده که ی! وه هه ر زیاتر دوور که و تنه وه و سه له مینه وه یان له سو له چی حوده ییبه یه دا که پیڻه مه به ر ﷺ فەرموئ: بنوو سه:

(تر) (الاعراف ۱۸۰).

(بی) (الفرقان ۶۰).

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) موشریکه‌کان گوتیان رازی نابین ده بی بنوو سیری
(باسمک اللهم) پیغه‌مبه‌رو هاوه‌لان فهرموویان بۆچی؟! گوتیان خوا
ده‌ناسین، به‌لام (الرحمن الرحیم) ناناسین، (رحمن) کابرایه‌که له
(یمامة) وه (رحیم) یش کابرایه‌که له شوینکی دی!! بروا یان به‌وه
نه‌بوو که خوی به‌رزو مه‌زن دوو ناو و سیفه‌تی گه‌وره‌و په‌سندی هه‌ن
به‌ ناوی (الرحمن الرحیم) جا ته‌وه‌ جوړیکه له لادان (الإحاد) له
ناوه‌کانی خوا، که داننه‌هینان و پروانه‌بوونه به‌ ناوه‌کانی خوا.
(جهمية) کان و زۆریه‌ی (معتزلة) کانیش گوتوویانه: دروسته‌ بلی:ی
خوی په‌روه‌دگار (حی) یه‌و (قیوم) وه (سمیع) وه (بصیر) وه، به‌لام نابیی
بلی: خوا (حیاة) و (سمع) و (بصر) و ته‌وا نه‌ی هه‌یه، وه‌ک پی‌ شتر
باسمان کرد.

جا ته‌وه‌ش بی‌گومان جوړیکه له نکوولی له ناو و سیفه‌کانی
خواو جوړیکه له لادان (الإحاد) له ناو و سیفه‌کانی خوی به‌رزو
بی‌وینه‌دا به‌لام له‌به‌رته‌وه‌ی که به‌ جوړیک له (تأویل) بووه، زانا یان
به‌ کافریان له قه‌ڵه‌م نه‌داون.

(دووه‌م): ته‌وه‌یه که ناوه‌کانی خوا یان سیفه‌ته‌کانی خوا، بۆ غه‌یری خوا
به‌ کاربه‌یتنرین، وه‌ک (فیرعه‌ون) که خوی به‌ په‌رستراو (إله) داده‌نا وه
ده‌یگوت: ﴿لَئِنْ أَخَذْتُ إِلَهًا غَيْرِي﴾^[۱]، واته: ته‌گه‌ر ج گه‌ له‌من

پەرستراویکی دیکهت ههبن رهگهڵ گیراوانت دهخهه! بێگومان، ههه
خوا پەرستراو (إله)، ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ بهلام فیرعهون خوی به
پەرستراو (إله) دهزانی!، ههروهها (فیرعهون) خوی به پهروردگار
(رب) یش ناو بردوهو گوتویهتی: ﴿أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى﴾ (ه)، واته: من
پهروردگاری ههه بهرزتانم، ههروهها نه مروودیش گوتویهتی: ﴿أَنَا
أَخِي وَأُمِّي﴾ (ه) واته: منیش دهژیتم و دهمریتیم!، سیفدهتی ژیاندن و
مراندنی پالداوته لای خوی له حالیکدا که تنیا سیفدهتی خوی
بیهاوتان! کهواته: تهگهه دروستکراو سیفدهتی خوی پالبدری ته لا
تهوهش جوړیکه له جوړهکانی لادان (إلحاد) له بواری ههژ سوکهوت
لهگهڵ ناوو سیفدهتهکانی خوا، شایانی با سه که لهو بوارهه
ههندی که تههلی تهسهووفیش تووشی خلی سکان و لادان بووه،
تهواندی که پیمان وایه شیخهکهیان وهک چون خوا (عزوجل) ناد یار
(غیب) دهزانی، تهویش دهیزانی (ه)، یاخود شیخهکهیان وهک چون
خوا شیفا دینی، تهویش شیفا بو نه خوشان دینی! بیخههه لهوه که
شیفاهیتان تایبهته به خواوه: ﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾ (ه) یاخود

(تر) (النزعات 24).

(یر) (البقرة 258).

(هم) له حالیکدا که خوارانینی غیبی تایبهت کردوه به خویوهه: ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (الزلزال - 65).

(ه) (الشعراء 80).

وه‌كو چۆن خوا له گوناخی خه‌لك خۆش ده‌بی، شیخیش ده‌توانی له خه‌لك خۆش بی! له‌ حالیکدا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((... إنه لا یغفر الذنوب الا أنت)) (١)، واته‌: بیگومان جگه‌ له‌ تۆ هیچکس له‌ گوناهان نابووری.

(سئیه‌م): ئه‌وه‌یه‌ که‌ سیفه‌تی دروستکراوه‌کان پالبدریته‌ لای خوا وه‌ك: جووله‌ که‌کان ده‌یانگوت: ﴿إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَكُنْ أَغْنَاءُ﴾ (٢) واته‌: خوا هه‌ژاره‌و ئیمه‌ ده‌وله‌مه‌ندین، خویان به‌ هه‌ژار داده‌نا (سبحانه‌ و تعالی)، یان ده‌یانگوت: ﴿يَدُ اللَّهِ مَفْلُوءَةٌ﴾ (٣) خوا ده‌ستی قوو چار و نووقاوه‌و نابه‌خشیته‌. وه‌یان ده‌یانگوت: خوا رۆژی یه‌ك شه‌مه‌و دووشه‌مه‌و سێ شه‌مه‌و چوار شه‌مه‌و پینچ شه‌مه‌و جومه‌مه‌، هه‌موو شته‌کانی دروستکردن و رۆژی شه‌مه‌ش پشوی داوه‌، چونکه‌ ماندوو بووه‌، بۆیه‌ خوی کاربه‌جی فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ﴾ (٤) واته‌: ئیمه‌ له‌ شه‌ش رۆژاندا - که‌ خوا خۆی ده‌زانێ شه‌ش رۆژه‌ که‌ چه‌ندن (٥) -،

(١) (متفق علیه) .

(٢) (آل عمران ١٨١) .

(٣) (المائدة - ٦٤) .

(٤) (ق - ٣٨) .

(٥) وه‌ك له‌ شویینی دیکه‌ پوونمان کردۆته‌وه‌ مه‌به‌ست له‌و شه‌ش رۆژه‌ شه‌ش قووناغه‌ له‌

کات که‌ هه‌ر خوا ده‌زانێ ماوه‌که‌یان چه‌ند بووه‌ .

ئاسما نه‌كان و زه‌وى و ئه‌وه‌ى نىوانيا نمان درو سټكردوه و هه‌يچ مانه‌دوووبونمان تووش نه‌بوو! يان وه‌ك نه‌صرانييه‌كان كه وشه‌ى باب (أب) بۆ خوا به‌كاردیتن يان فه‌يله‌سووفه‌كان كه وشه‌ى هۆ كارى ئه‌نجامده‌ر (العلة الفاعلة) يان عه‌قلى كارا (العقل الفعّال) يان خۆ پى‌ويستكه‌ر (الموجب لذاته) وه‌ك ناو و سيفه‌ت بۆ خوا به‌كاردیتن، كه ئه‌مانه هه‌موويان لادان (إلحاد)ن.

وه خوا به جه‌سته‌دانه‌ر (جِسْمَة) و وێ چۆينه‌ر (مُشَبَّهَة) ه‌كان، كه ده‌لێن: خوا پ‌رووى وه‌ك پ‌رووى ئيمه‌ى هه‌يه‌و ده‌ستى وه‌ك ده‌ستى ئي‌ هه‌ى هه‌يه‌و له‌سه‌ر (عرش)ه، وه‌ك چۆن ئيمه له‌سه‌ر كورسى داده‌ني شين و... هتد!! وه هاوبه‌شى بۆ خوا دانه‌ر (مُشْرِك)ه‌كان كه ناويان له به‌ته‌كانى خويان ده‌نا (اللات، ال‌هزى، ال‌خا) كه ئه‌مانه به ميبه‌كه‌ردنى (تأنيث)ى ناوى (الله) و (عزيز) و (مَنَّان) بوو، ئه‌مانه سه‌رده‌ميان لادانن له بوارى ناو و سيفه‌ته‌كانى خواى به‌رزو مه‌زن و بى‌ويته‌دا.

ئال‌ب‌پ‌ىر

www.alibapir.com

ئال‌ب‌پ‌ىر

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.com

ئال‌ب‌پ‌ىر

ئال‌ب‌پ‌ىر

www.alibapir.com

ئال‌ب‌پ‌ىر

ئال‌ب‌پ‌ىر

www.alibapir.com

ئال‌ب‌پ‌ىر

www.alibapir.com

ئال‌ب‌پ‌ىر

تییینی ده‌یه‌م :

ده‌لاله‌ت‌کردنی ناوه‌کانی خوا له‌سەر سیفه‌تیک هه‌م چه‌سپاندنی
سیفه‌ته‌که‌و هه‌م ئه‌و ناوه‌ش که لێی ده‌رده‌هینری، ده‌که‌یه‌نی

به‌لێ به‌رپێزان! کاتیک ناویک بۆ خوا به‌کار دیت دووشتان ده‌که‌یه‌نی:
یه‌که‌م: چه‌سپاندنی ئه‌و سیفه‌ته‌.

دووهم: ئه‌و ناوه‌ که له‌ سیفه‌ته‌که‌ ده‌رده‌هینری.

بۆ وینه: زیندوو، ژیاو (الحی) هه‌م ده‌لاله‌ت له‌سەر ئه‌وه‌ ده‌کات که
خوا ناوی (حی) یه‌، واته‌: ژیاوه‌، زی‌خندوو، وه‌ هه‌م ده‌لاله‌ت له‌ سەر
سیفه‌تی ژیاو (حیاة) یش ده‌کات بۆ خۆی په‌روه‌ردگار، به‌لام ئه‌ که‌ر
ناوه‌کانی خۆی بی‌هاوتا ده‌لاله‌ت له‌سەر سیفه‌تیک بکه‌ن که سیفه‌ته‌که‌
په‌یوه‌ندی هه‌یه‌ به‌ دروستکراوه‌کان (مخلوقات) هه‌، واته‌ سیفه‌تیکی
(متعدی) یه‌، (الرّحمن، الرّحیم، الخالق) ئه‌وه‌ ده‌لاله‌ت له‌سەر سێ شت
ده‌کات: یه‌که‌م: له‌سەر ناوی خوا، دووهم: له‌سەر ئه‌و سیفه‌ته‌، سێیه‌م:
له‌سەر حوکمی ئه‌و سیفه‌ته‌، بابزانی چۆن؟! بۆ نمونه‌: خۆی کار به‌جی
له‌ سووره‌تی (المائدة) دا باسی ئه‌وانه‌ ده‌کات که رێگریی ده‌که‌ن، دا یی
ده‌فرموی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ

﴿حَیْمٌ﴾ واته: بی‌جگه له‌وانه‌ی که په‌شیمان ده‌بنه‌وه - وه ده‌گه‌ریځه‌وه
ژیر ږکینه‌ی حوکمی ئیسلامی - پیش ته‌وه‌ی که ده‌سه‌لاتتان به‌ سه‌ریاندا
هه‌یت، ته‌وانه‌ بزانی که خوا لی‌پورده‌ی به‌ به‌زه‌یی یه. زانا یان له‌وه
هه‌لینجان (استنباط) یان کرده‌وه که نه‌گه‌ر که‌سینک ږیگریشی کردیت،
مادام پیش ته‌وه‌ی بکه‌وێته ژیر ږکینه‌ی حوکم و ده‌سته‌لات، بۆ خۆی
هاته‌وه، ته‌وه‌ خوا هه‌م له‌ قیامه‌ت لی‌ی خۆش ده‌بی و هه‌م له‌ دنیا شدا
نابی سزا بدریت، بۆچی؟ چونکه‌ خوا فەرموویه‌تی: خوا لی‌پورده‌ی به‌
به‌زه‌یی یه، که‌واته‌ ده‌بی حوکمی لی‌پوردن و ږه‌حه‌متی خۆی به‌خشنده‌ له‌وه
دوو ناوه‌ له‌وه‌ سیفه‌ته‌ی خوادا ده‌ره‌یه‌تری و به‌ سه‌ر ته‌وه‌ مه‌ سه‌له‌یه‌دا
به‌چه‌سپی که‌ خۆی کاربه‌جی باسی کرده‌وه. که‌واته: سیفه‌ته‌کانی خوا له‌
ږوی په‌وه‌ندی هه‌بوون و نه‌بوونیان به‌ درو ستکراوه‌کانه‌وه‌ دوو به‌ شن:
به‌شیکیان په‌یوه‌ستن به‌ (ذات)ی خۆیه‌وه، به‌لام به‌شیکیان په‌یوه‌ستن به‌
دروستکراوه‌کانه‌وه، بۆ وینه: ناوی ژیاو، زیندوو (حی)، که‌ سیفه‌ته‌که‌ی
بریتیه‌ له‌ ژیان (حیاه) ده‌لیین: خوا (سه‌حانه‌و تعالی) زیندوو (حی) و
ژیان (حیاه)یشی هه‌یه. جا ته‌وه‌ سیفه‌ته‌ دوو شتی لی‌وه‌رده‌گیرین:
یه‌که‌م: ناوی خوا، که‌ (حی) یه، دووه‌م: سیفه‌تی (حیاه) واته: ته‌وه‌
سیفه‌ته‌ی که‌ ته‌وه‌ ناوه‌ ده‌لاله‌تی له‌سه‌ر ده‌کات، به‌لام ته‌ گه‌ر ناوه‌‌کانی
خۆی به‌رزو مه‌زن ده‌لاله‌ت له‌سه‌ر سیفه‌تی‌ک بکه‌ن که‌ ته‌وه‌ سیفه‌ته‌

په‌یوه‌ست بێ به‌ مه‌خلووقا ته‌وه، وه‌ك (خالق)، (ر حمن)، (ر حیم)، (رازق)، (توّاب)، ته‌و ناوانه‌ كه‌ ناگوئجی به‌بێ غه‌یر هه‌بن، ته‌وه‌ی پێشتر - سیفه‌تی (حی) - پێویستی به‌ مه‌خلوقات ناكات چونكه‌ خوا هه‌ر بۆخۆی (حی)یه، به‌لام سیفه‌تی (خالق) به‌بێ (مخلوق)ك ده‌رناكه‌وێ و به‌بێ بژیوپێدراو (مرزوق)ك سیفه‌تی (رازق) ده‌رناكه‌وێ و ده‌بێ ر حم پێكراو (مرحوم)ك هه‌بێ ئنجا سیفه‌تی ره‌حمه‌تی خوا ده‌رده‌ كه‌وێ، وه‌ ته‌وانی دیکه‌ش هه‌روا، جا له‌باره‌ی ته‌و ناوانه‌وه‌ كه‌ ده‌لا له‌ت له‌ سهر سیفه‌تێك ده‌كهن كه‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ دروستكراوه‌كان (مخلوقات)وه‌ ته‌وه‌ سێ شتیان لێ‌وه‌رده‌گیرین: یه‌كه‌م: ناوی خۆی په‌روه‌دگار، بۆ وێ‌خه‌: سیفه‌تی (الرحمن) به‌به‌زه‌یی، خۆی به‌خ‌ شنده‌ بۆ خۆی (ر حیم)وه‌ ره‌حمه‌تیشی هه‌یه، (رحیم) ناوه‌كه‌یه‌تی و (ر حمة) سیفه‌ته‌كه‌یه‌تی. وه‌ ره‌حم پێكراو (مرحوم)كیش ده‌بێ هه‌بێ كه‌ خوا ره‌حمی پێ كردی‌ت. جا له‌ هه‌ر شوێنێك له‌ قورئانی‌دا ته‌و ناوانه‌ به‌كارهات‌بن، هه‌م ناوی خوا، هه‌م سیفه‌ته‌كه‌ی، وه‌ هه‌م حوكمی‌كیش كه‌ دراوه، ده‌گه‌یه‌نن. وه‌ك ته‌و ئایه‌ته‌ی كه‌ پێشتر ئاماژه‌مان پێ كرد له‌ سووره‌تی (المائدة)دا سه‌باره‌ت به‌وانه‌ی كه‌ چه‌ته‌یی و رێگرییان كردوه‌و پاشان خۆیان داوه‌ به‌ده‌سته‌وه‌ له‌و كاره‌ په‌شیمانییان ده‌ربه‌ریوه، وه‌ك فهرموویه‌تی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^[۱]، لێ‌رده‌ا ته‌و ناوی

(تر) (المائدة □ 34) .

(رحیم) ه سێ شتان ده‌گه‌یه‌نئ، یه‌که‌م: ناویکه‌ بۆ خوای په‌روه‌دگار، دووهم: سیفه‌تی به‌زه‌یی (رحمة) خوا ده‌گه‌یه‌نئ. سێیه‌م: وه‌ ئه‌و حوکه‌مشی لێ‌وه‌رده‌گیرئ که‌ نابێ ئه‌و جوژه‌ که‌سانه‌ سزا بدرێن. چونکه‌ خوا فەرموویه‌تی: مَنْ (لِیَبْرَدَهُوْ به‌ به‌زه‌یی)م بۆ ئه‌وان! یان له‌ سووره‌تی (الحجرات) دا خوای به‌خشنده‌ باسی ئه‌وانه‌ ده‌کات که‌ گومانی خراپ به‌ خه‌لک ده‌بن و جاسوسی ده‌ که‌ن و غه‌یبه‌ت ده‌ که‌ن. له‌ کۆتایی ئایه‌ته‌که‌دا ده‌فرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ ثَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾^(۱) دیاره‌ زانا یان لێ‌ره‌دا دوو رایان ه‌ه‌ن: ه‌ه‌ندیکیان ده‌لێن: غه‌یبه‌ت و ئه‌و شتانه‌ مافی خه‌لک (حق الناس) و به‌ تۆبه‌ش ه‌ه‌ر لاناچن، مه‌ گه‌ر خاوه‌ نه‌کانیان (ئه‌وانه‌ی ئه‌و خراپانه‌یان ده‌رحه‌ق کراوه‌) لێیان خوش بێن به‌لام ئه‌و زانایانه‌ی دیکه‌ که‌ بێگومان^(۲) بۆچوونی ئه‌وان راسته‌ خه‌ره‌ - ده‌لێن: نه‌خێر: به‌لکو لاده‌چن مادام تۆبه‌یه‌کی باش بکات، به‌ به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ که‌ خوای به‌ به‌زه‌یی ده‌فرموی: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ ثَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾^(۳) واته‌: وه‌ پارێز له‌ خوا بکه‌ن بێگومان خوا تۆبه‌ وهرگری به‌به‌زه‌یه‌یه‌، واته‌: ئه‌ گه‌ر په‌شیمان ببنه‌وه‌ ئه‌و غه‌یبه‌ت و تاوانانه‌. خوا تۆبه‌تان لێ قه‌بوول ده‌کات. خوای به‌خشنده‌ ناوی (ثَوَّاب) ی ه‌ه‌یه‌و سیفه‌تی تۆبه‌

(ت) (الحجرات ۱۲) .

(ی) به‌پای خۆم که‌ به‌ ته‌واوییش لێی دله‌زیام، وه‌ک له‌ کتێبی (گه‌ه‌رانه‌و) لای خوا)دا باسم کردوه‌ .

(هه‌م) (الحجرات ۱۲) .

قبولکردنى ھە يە، ۋە كە سىڭىش بگەرەتتە ۋە بۆلەي خوا ئەۋە
گەراندەكەي قبولتە، ھەروەھا خوا ناۋىكى شى (رەسىم) ۋە سىفەتى
بەزەيى (رحمة) ھەيە، كەواتە كە سىڭىش ۋاز لە غەيەت ۋ ھەر
گونايەكى دىكە يەتتە ئەۋە خواي بە بەزەيى رە جەي پەي دە كات.
بەكورتى: ھەر ناۋىكى خوا كە تايەت بى بە خۆيەۋە، دوو حوكمى لى
ۋەردەگىرەن، ناۋە كەو سىفەتەكە، بەلام ئە گەر پەيۋە ست بى بە
درو ستكراۋەكانەۋە، ئەۋە سى شى لىۋەردەگىرەن: ناۋە كەي ۋ
سىفەتەكەي ۋ حوكمىڭىش كە ئەۋ ناۋە ۋەردەگىرەت، جا ئەۋ ناۋە ھەركام
لە ناۋەكانى يەت كە پەيۋەندىيان بە دروستكراۋەكانىيەۋە ھەيە، بەلام
ھالەتى دروستكراۋەكان ۋانىيە، بەلكو ھەيە ناۋى بەخ شەر (ۋ ھاب)ە،
بەلام رەنگە ھىچ نەبەخشىت، يان جارى ۋايە يەكىك ناۋى (زانا)يە بەلام
رەنگە (نەزان) يەت، يان يەكىك ناۋى (حكيم)ە بەلام رەنگە ئە واقعدا
(أحق) يەت، كەواتە بە نەبەت دروستكراۋەكانەۋە جارى ۋاھەيە ھەر
ناۋەكە بۆ خۆي لە خۆيدا ھەلەيەۋ ناۋەكەشى ئە جەي خۆيدا نەيە،
سىفەتەكەشى تەيدا نەيەۋ حوكمەكەشى ھىچى لىۋەرناگىرەن، بەلام
خوای بىۋەنەۋ ھەۋەل ھەمىشە ناۋو نابراۋ (اسم و مسمى) پەيكەلپەيك
(متطابق)ن!

به ندی سئیه م

بنچینه گرنگه کانی مامه له کردن له گه ن ناو و سیفه ته کانی خوا

5 - هەر ناو سیفه تیکی خوا به ده قیکی وهی راست و راشکاو ئیسپات بوو وهك ناوو سیفه ته کانی دیکه ی رهفتاری له گهژ ده کری و نابێ به بیانووی تیگگیرانی له گهژ عه قل دا ته ئویل بکری مه گهر ناچار بین. شایانی باسیشه ئیمه ئهو دوو دهرسه ی که ئهم پێنج بن چینه یان گرتوو نه خو یان له بهر تیگهه لکی شی با سه کان له یه کمان جبانه کردوونه وهو ههر پیکه وه مان هتاون.

ده‌ست‌پیاك

به‌ریزان!

ئه‌م با سه‌ماندا چه‌ند بن چه‌نه‌و بنه‌ما په‌کی گه‌وره‌و گ‌رنگ ده‌خه‌ینه‌روو، که زانایان و پیشه‌وایانی ئیسلام -په‌زاو ره‌حه‌تی خوا بیان له‌سه‌ر بی-، بۆ چه‌نیه‌تی ناسین و ده‌رک‌کردنی ناو و سیفه‌ته‌کانی خواو هه‌ل‌سوکه‌وت له‌گه‌لدا‌کردنیان دایانناون. سه‌ره‌تا با ئه‌وه‌ یزانی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ چه‌ند فه‌رمووده‌یه‌ کدا مه‌دحی سی وه‌چه (جیل) له‌ کۆمه‌لای مسوڵمانان ده‌کات و ده‌فه‌رموی: ئه‌وانه‌ باشت‌ترینی ئۆمه‌تی منن، یان باشت‌ترینی خه‌لک، بۆ وێ‌خه‌ له‌ په‌کیک له‌ فه‌رمووده‌کاندا فه‌رموویه‌تی: ((خیر الخاس قرني، ثم الذين يلونهم، ثم الذين يلونهم))^(١) له‌ ریوایه‌تیکی دیکه‌دا هاته‌وه‌ که بۆ جاری چواره‌میش فه‌رموویه‌تی: ((ثم الذين يلونهم)) واته‌: باشت‌ترینی خه‌لکی ئه‌و سه‌ده‌یه‌ن که له‌ سه‌رده‌می من دان، پاشان ئه‌وانی دوا‌ی وان پاشان ئه‌وانی دوا‌ی وان. شایانی باسیشه‌ که له‌ زاراو (اصطلاح‌ی سونه‌تدا، (قرن) جیلێکی به‌شه‌ری‌یه‌، جا (60) سال‌ بی (70) سال‌ بی، یان زیات‌ریش، گ‌رنگ ئه‌وه‌یه‌ که (قرن) له‌ زاراوی سونه‌تی پیغه‌م به‌ردا ﷺ و له‌

(تر) رواه البخاري و مسلم: كتاب السنة: لأبي عاصم . به‌رگی/ 2 لاپه‌ره 975 .

زاراوی قورئانیشدا که به‌کاری دینێ مه‌به‌ست پئی چینیکه له به‌شدر که هاوه‌یدک ته‌مدن به‌رێ ده‌که‌ن و دوا‌یی ده‌برینه‌وه، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: باشترین وه‌چه‌و چین (جیل) ئەوانه‌ن که له سه‌رده‌می من دان، پاشان دوا‌ی ئەوان، پاشان دوا‌ی ئەوان، تاشکراشه که ئەو چین و پشتی سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ر ﷺ هاوه‌له‌ به‌ریزه‌کانی (أصحاب) و هی دوا‌ی ئەوانیش پێ‌یان ده‌گوترێ (تابعین) واته‌: شوینکه‌وتوانی (أصحاب) هی دوا‌ی ئەوانیش پێ‌یان ده‌گوترێ: (تابعی التابعین) واته‌: شوینکه‌وتوانی شوینکه‌وتوانی شوینکه‌وتوان، له هه‌ندیک له ریا‌یه‌دا فه‌رموو‌یه‌تی: ((ثم الذين يملونهم)) واته‌: شوینکه‌وتوانی شوینکه‌وتوانی شوینکه‌وتوان، که به‌ هاوه‌لانه‌وه ده‌کاته چوار پ‌شت (جیل)! وه له فه‌رموو‌یه‌کی دیکه‌دا فه‌رموو‌یه‌تی: ((خير أمتي القرن الذي بعثت فيهم، ثم الذين يملونهم، ثم الذين يملونهم))^(٢) واته‌: باشترین ئۆمه‌تم ئەو چین (جیل)یه که من له نیویاندا بووم، پاشان ئەوانه‌ی دوا‌ی ئەوان، پاشان ئەوانه‌ی دوا‌ی ئەوان. جا به مه‌زه‌نده (تقدیری) زانا‌یان ئەو سێ وه‌چه‌و چینه تا‌کو سائی (210) ی کو‌چی، یان تا (230) یان (240) ی کو‌چی ده‌وامی کردوه. هه‌ندیکیشیان ده‌ئین: هه‌تا کو‌تایی سه‌ده‌ی سئیه‌می کو‌چی دێ، به‌لام راست‌ر وایه که هه‌تا (210) یان

(٢) رواه البخاري و مسلم: عن عمران بن حصين: السنة / لأبي عاصم، به‌رگی/ 2، لا په‌ره

(230 - 240) دهوامی کردوه، چونکه تا ئهوکاته دهکاته سئ وه چدی (70) سائی، سئ پشت که هدر یه کهی (70) سال ته مدنی کردبیت کهواته (3 × 70 = 210) یاخود شتیک زیاتر. جا پیغه مبهرد ﷺ که ئاواي فهرمووه، ویستویه تی ئیه ته ئا گادار بکا تهوه، که با شترین مسوئلمانانیک چاک له دین تیگه ی شتین و چاکیش = سوئلمانیه تییان کردبی و چاک دینیان بهرپوه بردییت، هاوه لانی بهرپیز (أصحاب) بوون، وه شوینکه وتووایی ئهوان (تابعین) بوون، وه شوینکه وتووایی شوینکه وتووای بوون، رهزاو رهحه تی خوا له سهر هدموویان بیت، چونکه بهراستی له سهرده می ئه و سئ وه چه یه دا (دین) هدمووی وهرده گپرا، وه ک قورئان و سوننه ت ده ئین. وه نه بیده عه قه ئیدی نه فیکریی نه عیبادی، ئه وانه هیچیان دانه ئینرا بوون، وه مسوئلمانان هدموو له سهر ئه وه کۆک بوون که ئیسلام، عه قیده یه و شه ریه ته، وه ئیسلام سیاسه ته و عیباده ته، وه ئیسلام ژیا نی تاک و خ یزان کۆ هه لگا و ده و ئه ت ر یك ده خات، به لām له دوا ییدا پاش ئه وکاته م سوئمانه تی که م زۆر لقو پۆپی لئ بۆوه یه کیك ده یگوت: دین ته نیا ته زکیه ی نه ف سه و یه کی دیکه یان ئیسلامی زیاتر له جەنگ و جیهاد دا ده بی غی و یه کیکی دی به لای سیاسه ت دا شکا بۆوه، ئاوا هه ریه که ی به لایه کدا و هه ریه که ی به شیک له به شه کانی ئیسلامی گرته چوه بهر، نه ک هدموو ئی سلام به یه که وه، جا له و سئ وه چدی ناوبرا ودا م سوئلمانان هیچ کیه شه و

گرفتییکیان نه‌بوو له‌ بوارى عه‌قیده‌دا به‌ تاي‌به‌ت له‌ بوارى ناو
 سیفه‌ته‌کانی خوی په‌روه‌ردگادا، چونکه‌ به‌ را‌ستی ته‌ گه‌ر ئین سمان
 ته‌ماشای قورئان و سوننه‌ت بکات ده‌بینی که‌ له‌ قورئان و سوننه‌ت دا
 ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا (عزوجلّ) هیچ گرفت و ئالۆزی‌یه‌کیان تیدا نیه‌و
 زۆر روون و ئاشکران: خوی په‌روه‌ردگار کۆمه‌لێک ناوی چاک‌ی بۆ خۆی
 به‌کاره‌ینان، ده‌لاله‌ت له‌سه‌ر کۆمه‌لێک سیفه‌ت ده‌کەن، وه‌ کۆمه‌لێک
 سیفه‌تی زیاده‌ش له‌ ناوه‌کانی بۆ خۆی به‌کار ه‌ینان، که‌ ناگۆجی ناویان
 لێ‌دروست بکری‌ت، به‌لام کۆمه‌لێک سیفه‌تی خوی به‌رزو بێ وێ‌خه‌ن،
 به‌تایبه‌تی سیفه‌ته‌ کرده‌یی‌یه‌کان. وه‌ بێگومان کاتێک خوی کار به‌جی
 پێی راگه‌یاندوین که‌: هیچ شتێک وه‌ک وی نیه‌: (لېس کم‌له‌ شی‌ء) ته‌وه
 ه‌م زاتی ده‌گری‌ته‌وه‌، ه‌م سیفه‌تی که‌واته‌ که‌ ده‌گوتری: هیچ شتێک وه‌ک
 خوا نیه‌، یانی نه‌زاتی خوا وه‌ک زاتی درو‌ستکراوه‌کانیه‌تی و نه‌
 ناوه‌کانیشی و نه‌ سیفه‌ته‌کانیشی وه‌ک ناو و سیفه‌ته‌کانیانه‌، به‌لام وه‌ک
 ئاماژه‌مان پێ‌کرد، له‌ دوا‌یدا ورده‌ ورده‌ مسو‌لمانان ترازان له‌و خه‌ت و
 رێ‌بازه‌ی پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ، وه‌ شتی داهێنراویان له‌ نه‌یودا په‌یدا‌بوو و
 بیرۆکه‌ی جیا‌جیا ه‌اتنه‌ گۆری، تا‌وای لی‌هات به‌ تاي‌به‌تی له‌ بوارى
 عه‌قیده‌دا مسو‌لمانان زۆر تووشی ئالۆزی‌ی بوون، وه‌ به‌تاي‌به‌تیش له‌
 بوارى ناو و سیفه‌ته‌کان دا، ه‌ر زۆر تووشی سه‌ر گه‌ردانی بوون. چا
 کۆمه‌لێک له‌ زانایانی ئیسلام، که‌ به‌ زانایانی شه‌ه‌وا‌یانی ته‌ه‌لی

سوننەت و جەماعت ناسراون وە رابەرە یەتیی و پێ شەوا یەتیی زۆر بەی
 ھەرە زۆر جەماوەریی = سولمانانیان دە کرد . دژا یەتیی ئەو لادان و
 داھینان (الانحراف و الابتداء) ەیان کردو کەم و زۆر ھەر لەسەر راستەری
 مانەو، دیارترین و بەرجەستەترینی ئەو کۆمەلە زانیەش کە بە زۆری
 لە سەدەى چوارەمى کۆچیدا پەیدا بوون و سەر قافلە یەتیی رییازی راست و
 ھاوسەنگی زۆرینەى سولمانانیان دە کرد کە دواى ناز ناوی (ئەھلى
 سوننەت و جەماعت)^(١) یان وەرگرت. ئەمانەن:

(١) شایانى باسە کە وشەى (أهل السنة) یان (أهل السنة والجماعة) وشەیکە نێە کە لە
 قورئان یان سوننەت دا بەکارھاتبێ بۆ پێناسەى سولمانان یان زۆرەیان وەك ئیستا
 باو، بەلکو زاراوەیەکی فیکری و سیاسى یە کە زاناو پێشەوايانی پەسەنى ئىسلام کە
 پێشەوا یەتیی زۆر بەی ھەرە زۆری = سولمانانیان کردو، لە بەرازیەر داھێنەرەکان
 (المبتدعون) دا وەك خەوارێج و شیعو قەدەرییەو موعتەزەلەو جەبرییەو جەھمیە ...
 ھتەدا بەکاریان ھێناو و زیاتریش لە سەردەمى عەبباسى دا بۆتە باو و پەواجى پەیدا
 کردو .

مەبەستیش لە وشەى (سنة) رییازی پێغەم بەرە ﷺ وە مەبەستیش لە (جماعه)
 زۆریخەو جەماوەرى سولمانانى دەوری دەستەلاتى سیاسى یا نە، کەواتە: وشەى
 (سوننەت) چوار چۆنەى فید کرى (إل طار الف كرى) زۆریخەى = سولمانان و وشەى
 (جەماعت) یش چوار چۆنەى سیاسى (الطار السیاسى) یان دەدەر خات. دیارە
 مەرجیش نێە ھەرکەسیک ناوی (أهل السنة) یان (أهل السنة والجماعة) ی لەسەر بوو
 ئەو پێناسە یە بە سەردا جەسپێ، وەك چۆن ناوی (مسولمان) لەگەڵێک مسولمانان
 خەسارە!

1 - (أبو جعفر الطبري) که به پیشه‌وای تویژه‌ده‌وان (إمام المفسرين) به‌ناوبانگه‌و خاوه‌نی ته‌فسیری گه‌وره‌و ناوداری (جامع البيان في تفسير القرآن)،

2 - (البيهقي) خاوه‌نی کتیبی: (الأسماء الصفات).

3 - (الآجري) خاوه‌نی کتیبی: (الشریعة) که تایبه‌ته به‌بابه‌ته‌کانی عه‌قیده‌وه.

4 - (ابن أبي عاصم) خاوه‌نی کتیبی (السنة) که ئه‌ویش تایبه‌ته به‌ عه‌قیده‌وه.

5 - (البغوي) خاوه‌نی کتیبی: (شرح السنه).

6 - (اللائلكائي) خاوه‌نی کتیبی: (شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة)

7 - (إبن تیمیة) که هه‌م له: (مجموع الفتاوى) یه‌که‌یداو هه‌م له کتیبی. (دَرْءُ التَّعَارُضِ بَيْنَ الْعَقْلِ وَالنَّقْلِ) و هه‌م له کتیبی: (العقيدة الواسطية) دا به‌دریژی باسی زۆریک له مه‌سه‌له‌و بابه‌ته‌کانی ئیمان و عه‌قیده‌ی کردوه.

جا من پینچ بنچیه‌نه‌ی گرنگم که زانایانی ره‌سه‌نی ئیسلام له‌ بواری هه‌ل‌سوکه‌وت کردن له‌ گه‌ل‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا‌دا له‌ سه‌ریان ری‌ککه‌وتوون، باس‌کردوون، که ته‌مانه‌ن:

بنچینه‌ی یه‌که‌م:

ناو بردن ■ وه‌سفکردنی خوا (عزوجل) به‌و ناو ■ سیفه‌تانه‌ی که‌ بۆ
خۆی ■ قورئانی‌دا یان پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ له‌ سوننه‌تیدا خستووایانه‌ ڤوو:

واته‌ ئەو ناوو سیفه‌تانه‌ی که‌ خوا بۆ خۆی به‌کاری هی‌خا‌ون، یان
پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ خ‌وای په‌روه‌ردگار به‌کاری هی‌نا‌ون، ئیمه‌ش هه‌ر به‌و
نا‌وانه‌ خوا ناو بنی‌ن، وه‌ هه‌ر به‌و سیفه‌تانه‌ش وه‌سفی ب‌که‌هین و لی‌یان
لانه‌ده‌ین، نه‌ لی‌یان که‌م بکه‌هین و نه‌ لی‌یان زیاد بکه‌هین. ئەمه‌ بن‌ چینه‌ی
یه‌که‌مه‌و بی‌گومان هه‌موو بن‌ چینه‌کانی دی‌ که‌ش ئەم بن‌ چینه‌یه‌وه
هه‌ل‌ده‌هینج‌رین. جا‌ ئا‌یا‌ ئەه‌لی سوننه‌ت و جه‌ما‌عه‌ت که‌ ئەم
بن‌چینه‌یان دانا‌وه‌، بۆ چی‌ دایا‌ن‌خا‌وه‌؟! له‌ وه‌لا‌ هه‌دا‌ ده‌ لی‌ین: شتی‌کی
به‌ل‌گه‌نه‌ویسته‌ که‌ هیچ‌ که‌س به‌ ئەندازه‌ی خوا، خوا نانا‌سی، ئەوه‌ دیاره‌و
قسه‌ له‌سه‌رکردنی ناوی: ﴿قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ﴾ (۱) وه‌ له‌ د‌وای خ‌وای
په‌روه‌ردگاریش هیچ‌ که‌س به‌ قه‌ده‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خ‌وای به‌رزو
بی‌وینه‌ نانا‌سی، که‌واته‌ هه‌ر ناوی‌ک خوا بۆخۆی به‌کاری هی‌نا‌بی‌ت و هه‌ر
سیفه‌تی‌ک خوا خۆی پی‌ وه‌سف کردی‌ت، یاخ‌ود هه‌ر ناوی‌ک پیغه‌م به‌ر
ﷺ بۆ خ‌وای به‌کاره‌ینا‌بی‌ت، یان هه‌ر وه‌سفی‌ک پیغه‌م به‌ر ﷺ خ‌وای

پێ‌وه‌سف کردبیت، مانای وایه‌ له‌و په‌ری زانیارییه‌وه‌ یه‌ نه‌ خوای په‌روه‌ردگار له‌و ناوانه‌ی زیاتر هه‌یه‌ که‌ ئیمه‌ بتوانین بیزانین، وه‌ نه‌ له‌ وه‌سفانه‌شی زیاتر هه‌یه‌ که‌ بۆ خۆی یان پیغه‌مبه‌ره‌ که‌ی په‌کاریان هه‌تاون، که‌ ئیمه‌ بتوانین بیانزانین چونکه‌ خوا ناو و سیفه‌تی زۆرن، که‌ نه‌ بۆ خۆی فەرموونی له‌ قورئانیدا، وه‌ نه‌ پیغه‌م به‌ریش ﷺ له‌ سوننه‌تی خۆیدا رۆونی کردوونه‌ته‌وه‌، بۆچی؟! چونکه‌ ئیمه‌ له‌ تواناماندا نیه‌ بیانزانین، یان پێویستمان نیه‌ که‌ بیانزانین، به‌لام گ‌رنگ نه‌وه‌یه‌ له‌ رێی غه‌یری قورئان و سوننه‌ته‌وه‌، له‌ رێی غه‌یری زانیاری خواو پیغه‌مبه‌ره‌وه‌، به‌کورتی له‌ رێی غه‌یری (وحي) یه‌وه‌ ئیمه‌ بۆ مان نیه‌ هه‌یج ناویکی دی، وه‌ هه‌یج وه‌سفیک‌ی دی بۆ خوای کاربه‌جی په‌کاریین. جا ئه‌م یاساو بنچینه‌یه‌ی که‌ باسم‌کر. ئه‌ه‌لی سوننه‌ت و جه‌ما عه‌ت، ئاوا دایان ر‌شته‌وه‌، ده‌لین: (إثبات بلا تَمثیل، ولا تکیف، وتَنْزِیْهٌ بلا تَعْطِیل، ولا تَحْرِیْف) واته‌: چه‌سپاندنی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا بۆ خوا به‌بی وپ‌چواندن و چۆنیه‌تی دیاریکردن، وه‌ به‌ پا‌ک‌گ‌رتنی خوا به‌بی په‌ک‌خستنی ناو و سیفه‌ته‌کانی و‌گ‌ۆ‌ر‌ی‌نیان، مه‌به‌ست له‌م بن چینه‌یه‌ش دوو شته‌: یه‌که‌م: ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا، بۆ خوا به‌چه‌سپینی و بۆی بریار بده‌ی بی‌ته‌وه‌ی که‌ بلایی: ئه‌و ناو و سیفه‌ته‌ی خوای په‌روه‌ردگار یه‌ک‌سانه‌ له‌گ‌ه‌ل ئه‌و سیفه‌ته‌ی ئه‌و دروستکراوه‌، یان ئه‌و ناوه‌ی خوای بی‌وینه‌ وه‌ک‌ یه‌ک‌ وایه‌ له‌گ‌ه‌ل ئه‌و ناوه‌ی ئه‌و دروستکراوه‌، چونکه‌ (تمثیل) واته‌ ئه‌و

شته یه‌کسانه به‌و شته، به‌لام (تشبیه) که هندی له زانیان له جیگه‌ی
(تمثیل) به‌کاریان هی‌ناوه، یانی: ئه‌و شته به‌و شته ده‌چیت، (تمثیل)
بریتیه له‌وه‌ی که دوو شت وه‌کو یه‌ک بن بێ جیاوازی، به‌لام (تشبیه)
ئه‌وه‌یه که شتی‌ک به‌ شتی‌ک به‌چیت، ئه‌گه‌ر ته‌نها له به‌شیکیشی دابه‌یت،
که‌واته (تمثیل) ی شتی‌ک به‌ شتی‌کی دی که ئه‌وه‌یه که له هه‌موو
روویکه‌وه وه‌ک یه‌ک دابنرێن، به‌لام (تشبیه) ی شتی‌ک به‌ شتی‌ک ئه‌وه‌یه که
له شتی‌کدا یان زیاتر پێ‌ک به‌چن و شیوه‌ی یه‌کدی بکه‌ن. که‌واته: ده‌بێ
ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا بۆ خوا بریار بده‌ین به‌بێ یه‌ک‌سان کردن و
ویچواندن له‌گه‌ڵ هێ غه‌یری خۆیدا وه‌ به‌بێ ئه‌وه‌ی که (تکیه‌یف) یان
بکه‌ین، چونکه‌ جاری وایه‌ تۆ ناڵی زانیاری خوا وه‌ک زانیاری ئێه‌ سان
وایه‌، یان دیتنی خوا وه‌ک دیتنی ئێه‌سان وایه‌، به‌لام ده‌ڵی: زانیاری یان
دیتنی خوا به‌م شیوه‌یه‌یه‌، واته‌: (تکیه‌یف) ی ده‌ که‌ی و چۆنه‌یه‌یه‌ که‌ی
دیاری ده‌ که‌ی چونکه‌ (تکیه‌یف) یانی دیاریکردنی چۆنه‌یه‌یه‌ (کیه‌یه‌یه‌)،
که‌واته: له‌ ئیسپاتی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا ده‌بێ ئاگامان له‌ دووشتان
بێ: یه‌ که‌م: یه‌ کسان کردن و ویچواندن، دووهم: چۆنه‌یه‌یه‌ دیاریکردن، بۆ
وێنه (ثم استوی علی العرش) خوا له‌سه‌ر (عرش)ه‌، نه‌ڵی وه‌ک چۆن
ئێه‌سان له‌سه‌ر کورسی داده‌نیشی چونکه‌ ئه‌وه (تمثیل)ه‌، وه‌ نه‌ شلێنی
چوونه‌ سه‌ر (عرش)ه‌ واته‌ خوا ی مه‌زن ده‌سته‌لاتی په‌ یدا کردوه‌ به‌ سه‌ر
بوونه‌وه‌رو دروستکراوه‌کانی خۆیدا، چونکه‌ ئه‌وه‌ش (تکیه‌یف)ه‌، وه‌ له‌

راستیدا ئەم جو‌ره مانا ئیدانه‌وه‌یه گۆرین (تحریف) یکێ شه، چونکه چۆنییه‌تیه‌کت بۆ سیفه‌تیکی خوا بریار داوه بێ ئەوه‌ی که و شه‌که بێگه‌یه‌نێ و هیچ به‌لگه‌یه‌کت له‌سه‌ری هه‌بێ.

دووه‌م: (تنزیه بلا تعطیل ولا تحریف) به‌لێ هه‌ر به‌وه‌نده کاره‌که‌مان پێک نایه‌ت که سیفه‌ت و ناوه‌کان بۆ خوای بێ‌هاوه‌ل بچه‌ سپێن به‌بێ (تمشیل) و (تکییف)، به‌لکو ده‌بێ خواش به‌ پاک ب گهرین، به‌لام به‌بێ ئەوه‌ی سیفه‌ته‌کانی لێ دابرین و (تعطیل) ی بکه‌ین له‌ سیفه‌ته‌کانی، به‌ بیانووی به‌ پاک‌گرتنی‌یه‌وه، واته نه‌چین گێڕوده‌ی ده‌ردی (جه‌مه‌یه‌کان) بین که به‌ (المعطله) ناسراون، که ده‌یانگوت: ئیمه نالین خوا توانا (قدرة) ی هه‌یه. چونکه ئینسانیش توانا (قدرة) ی هه‌یه و سه‌ره‌نجام خوا وه‌ک ئینسان ده‌چی! که‌واته: با نه‌لین: خوا توانا (قدرة) ی هه‌یه، به‌لکو به‌س ده‌لین: خوا توانایه (قدیر)ه بۆ ئەوه‌ی به‌ پاک‌ی ب گهرین با سیفه‌ته‌که‌ی لێ دابرین!! نه‌خیر نابێ وا بلین، چونکه ئەوه (تعطیل)ه، به‌لکو ده‌بێ خوا به‌ پاک ب گهرین، به‌لام هه‌رگیز سیفه‌ته‌کانی لێ دانه‌رین، ئهمه له‌ لایه‌که‌وه، له‌ لایه‌کی دیکه‌شه‌وه، ناو سیفه‌ته‌کانی خوا نه‌گۆرین واته (تحریف) یان نه‌که‌ین، بۆ وێنه: نه‌لین سه‌به‌ست له‌ چوونه‌ سه‌ر (عرش) ی خوا ده‌ سه‌ته‌لات را‌غان (استیلاء)ه به‌ سه‌ر بوونه‌ و سه‌ر دا. وه نه‌لین: سه‌به‌ست له‌ دیتنی خوای په‌روه‌ره‌ گار نا سینی خوایه، وه نه‌لین: سه‌به‌ست له‌ هاتنه‌ خواره‌وه‌ی خوا بۆ ئاسمانی یه‌ که‌م

فلان شتهیه، یان هاتنه خواری فریشته کانه. به لکو هه لویستی راست و دروست له و باره دا تهوهیه که بگوتری: خوا (عزو جل) له سهر (عرش) هه ده چیه سهر (عرش) به شیوهیه که له خوی دهوه شیتهوه، وه دیته خوارهوه بو ئاسمانی یه کهم به شیوهیه که له خوی دهوه شیتهوه. وه خوا له رژی دوایدا له لایه نی ئیماندارا نهوه دهیه خری بهو چۆره که شایسته یه تی و... هتد. کهواته: تهو دوو شته بو جی به جی کردنی تهو بنچینه یه هه ردووکیان پیوستن، هه م چه سپاندن (اثبات) و هه م به پاکگرتن (تنزیه)، (اثبات) هه که، به بی (تمشیل) و به بی (تکیه یف). وه (تنزیه) هه که ش به بی (تعطیل) و به بی (تحریف)، باسیه شمان کرد که تهوانه چی ده گه یه نن و مه به ست پێیان چیه!.

ئێستاش با بو روونکردنهوی مه به ست وینه یه که یینی نهوه: ئێه ده ئین، خوی به رزو مه زن توانا (قدرة) ی هه یه، وه زانیاری (علم) ی هه یه، وه ویست (إرادة) ی هه یه، وه بیسه قن، (سمع) ی هه یه وه دیتن، (بصر) ی هه یه، وه چوونه سهر عهرش یان به رزو نهوه بو سهر عهرش (الأستواء على العرش) ی هه یه، چا دیاره ته م سیفه تانه دروستکراوه کان (مخلوقات) یش هه یانه بو وینه: ئینسان توانای هه یه و شت ده کات، وه زانیاری و ویست و بیستن و دیتنی هه یه، وه ده توانی به رزیته وه له سهر شت بیت، وه ده توانی دا به زیت و ده توانی سه بکات و... هتد. جا لیره دا تهو سیفه تانه ی خوی تاک و پاک مادام خوا

بۆخۆی خۆی پێ وهسف کردوون بۆ نموونه فەرموویهتی: ﴿وَهُوَ الْبَصِيرُ﴾ (1) تۆ نابێ بلیی: من نالیم خوا (سمع) و (بصر)ی ههیه چونکه ئینسانیش ههیهتی، کهواته وهك هی ئینسانه!! نهخیر، نابێ وا بلیی، بهلکو جاری بیننه (اثبات)ی سیفتهتهکان بۆ خوا بهکه، ئەوه نهیه خوا (عزوجل) بۆ خۆی فەرموویهتی: (سمع) و (بصر)ام ههیه، دیاره خوا بۆ خۆی زاناترو شارهزاتره که چ سیفتهتیکهی ههیهو چ ناویکی ههیه، وه پیغمه مههریش ﷺ وای فەرمووه ئهو سێ پششت (جیل)هی مسوڵمانانیش که چاکترینی خهڵک و تۆ مهتنت دهستکارییان نهکردوه! کهواته تۆ ئهو ناو سیفتهتانهی خوا، وهك خوای زاناو شارهزا بۆخۆی له قورئاندا، وه پیغمه مههر ﷺ له سوننهتدا به کاریان هیناون، بۆ خوای بهرزو مهزنیان به کاریبهنه و بیانچه سپینه، چونکه هیچ ماقوول نیه خواو پیغمه مههره کهی شتیک بفرموون و کهسێک که خۆی به مسوڵمان دهزانێ بلیی: نهخیر وانیه، چاچ را ستهوخووا بلیی، چ به پێ چوپهناو تهئویلکردنهوه! بهلام بیگومان ئیمه نالیین: (قدرة)ی خوا، وه کهو هی ئینسان وایه، چونکه ئەوه (تمثيل)ه، وه ناشلیین: مه بهست له (قدرة)ی خوا فلان شتهیه چونکه ئەوه (تکلیف)ه، کهواته نهچۆنیهتی بۆ ناو سیفتهتی دادهنیین، وه نه وهك هی دروستکراوه کانیشی تهماشای دهکهین، پاشان دهلیین: سیفتهتهکانی خوا، لهوه بهرزترن وه خوا لهوه پاک (مُغْزَاهُ)

ترو لهوه بئ ههلهو بئ په لهیه که سیفته کانی وهک هی دروستکراوه کانی
 بچن، بۆ نمونه: (زانباری) خوا ره هاو بئ سنوره، بهلام هی ئین سنان
 سنورداره، چونکه مروف هندی شت ده زانی و زور شت نازانی، بهلام
 خوا هیچ شتیک نیه که نه یزانی: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾⁽¹⁾ وه مروف
 هندی شت ده توانی و زوریش ناتوانی، بهلام خوا هه موو شتیک ده توانی:
 ﴿وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾⁽²⁾ وه ژیان (حیاه) ی ئیمه کاتی و (جزئی) یه
 که میك ده ژین و دوا یی دهمرین، بهلام خوی په روهردگار (سبحانه تعالی)
 زیندوی هه میشه یه و ژیان (حیاه) هکه ی نه په یدا بووه نه له نیویش
 ده چیت، بهلام هی ئیمه په یدا بووه له نیویش ده چیت. کهوا ته: به ئی
 (تنزیه) ی خوی په روهردگار ده که ین و به پاک و بئ گهردی ده گرین له وهی
 که له هیچ شتیکدا وهک درو سترکراوه کانی خوی به چیت، بهلام
 سیفته کانی لی دانارین، وه به هیچ شیوه یهک ناشیانگورین. چاریکی
 دیکهش بۆ زیاتر روونکردنه وهی مهبهست ده ئیم: ئیمه هه م ده بئ هه
 ناو و سیفته تانه که خوی زاناو کار به جی، وه پیغمه بهری سه روه -
 سه لات و سه لامی خوی له سه ر بئ -، به کاریان هینان و ناویان بردوون
 بۆ خوی بئ وینه و هاوتا ئیمهش هه ناو و سیفته تانه بۆ خوا به کاریتین و
 به بیانوی (تنزیه) ی خواوه گیرۆده ی داوی (تعطیل) نه بین، بهلام له

(ت) (المجادلة 7) .

(ی) (الحديد 2) .

همان کاتیشدا له کاتی (ئێبات)ی ناو و سیفەتەکاندا ئاگا ھان له (تمثیل) بیّت و هیچ کاتیەک زەین و ھۆشمان بەلای ئەویدا نەچیت کە ناو سیفەتەکانی خوا وەک ھی درو سترکراوەکانی تەماشا بەکەین. پۆ وینە: کاتیەک دەڵێین: خوا له ئاسمانە، ھۆش و زەین ھان بەلای ئەویدا نەچیت کە وەک چۆن ھەور له ئاسمانە، ھی خواش وەک و پە (سبحانە و تعالی)، چونکە (ھەور) کە دروستکراویکی خواپە له ئاسمان بوونەکە لە قەدەر خۆپەتی و له ئاسمان بوونی خواش کە سیفەتیکی خواپە له قەدەر خاوەن و له ھی غەیری خوا جیا پە، ھەروەھا کاتیەک دەڵێین: خوا لەسەر (عرش)ە (عرش) یانی تەخت و بارەگای ھوکمرانی، بەپێی ئەو مەفھومە زمانییە ئیمە بەکاری دین و وەک له قورئاندا ھاتووە: ﴿أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بَعْرُهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَنِي مُسْلِمِينَ﴾ (سولەیمان) (علیە السلام) دەڵێ: کامەتان دەتوانن (عرش)ی (بلقیس)م بۆ بێنن، پێش ئەوێ بە ملکەچیی بێن بۆ لام؟!، بەڵێ (عرش) له عورف و ھاوی زمان و بەکارھێنانی ئیمەدا واتە: تەخت و کورسی ھوکمرانی کە پاشا لەسەری دادەنیشێ، بۆیە ھەرگیز نابێ فیکرو ھۆش و زەین ھان بەلای ئەویدا بچیت کاتیەک باسی چوونە سەر عەرشی خوا دەکەین، کە بەڵێین: خۆی کاربەجێ تەخت و بارەگایەکی ھەیە و لەسەری دانیشتووە!!، چونکە ئەو سیفەتی ئینسانە، وەک له پێشدا باسکرد: ئینسان لەسەر کورسی و

تهخت داده نیشی و نهو تهخت و کورسییه ش ئینسان هه لده گری، به لام
 خوی بالا ده بست تاسما نه کان و هه چي درو بستکراوه کانن به
 (عرش)یشه وه هه موویان نهو رایگرتون وهك فدرموویه تی: ﴿إِنَّ إِلَهَ
 يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا...﴾⁽¹⁾ مانای وایه له سدر (عرش)
 بوونی خوا جیایه له گه له سدر تهخت بوونی دروستکراوه کانن، وه له
 تاسمان بوونی خوی تهاك و پاکیش جیایه له له تاسمان بوونی
 دروستکراوه کانن. كهواته: له بواری ناو و سیفه ته کانن خوادا ده بی
 تاگامان له (تمشیل) بی، وه تاگاشمان له (تکییف) بی، وه وهك هی
 دروستکراوه کانن سهر بکهین و پییانیان ب چوینن، وه نه چوینه تی
 (کیفیه) یشیان بو بریار بدهین و بلین: فلان سیفه تی خوا تاوا تاویه،
 به لکو ده بی بلین: به شیویه كه كه بو خوا شایه سته یه، كهواته:
 پیویسته له چه سپاندن (اثبات)ی ناو و سیفه ته کاند تاگا مان له وهك
 یهك دانان (تمشیل) یان و چواندن (تشبیه) وه چوینه تی بو دانان
 (تکییف) بی. وه له رووی به پاکگرتن (تنزیه) یه شه وه، کاته یك كه
 ده لین خوی بی هاوتا له هیچ شتیكدا وهك دروستکراوه کانن خوی نه یه:
 نه ناوی، نه زاتی، نه سیفه تی، نه کرده وهی... هتد، چونكه خوا خوی وای
 فدرمووه: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾⁽²⁾ لیره شدا ده بی تاگامان لی بی، به

(تر) (فاطر 41).

(یر) (الشوری 11).

بیانوی ئه وه ی که ئیمه خوا به پاک ده گرین، سیفه ته کان ی لای دانه رین و دوو چاری (تعطیل) نه بین، یا خود سیفه ته کان ی نه گۆرین و دوو چاری (تحریف) نه بین!، بۆ وینه: سیفه تی قسه کردن (کلام) ی خوا، هه ر ده بی بلین: خوا قسه ده فهرمو ی چونکه بۆ خۆی فهرموویه تی: ﴿وَكَلَّمَ آلَ لَهُ مُوسَىٰ تَلَوٰهُ عَلَيْهِمْ﴾ به لām، فهرمای شت فهرموون و سه کردنی خۆی په روه ردا گار وه ک هی ئیمه نیه، ئیمه به ز هان و لایوو ددان و پووک و قورگ و نه وانه قسه ده که بین، به لām بیگومان خوا (عزو جل) وانه، چونکه: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ وه ژیان (حیاه) ی ئیمه به هۆی خوین و دل و هه ناسه دان و نه و نه دنام و کوته ندامانه وهیه که هه مانن، به لām ژیان ی خۆی بی وینه و تاک وانه، به کورتی: ئیه هه پیوی سته هه م چه سپینه ر (مُثَبِّت) بین، هه م به پاکگر (مُخَزَّه)، واته: هه م ناو سیفه ته کان بۆ خوا به چه سپینن، وه هه م خوا به پاک بگرین ئه وه ی که ناو سیفه ته کان ی وه ک هی غه یری خوا سه یر بکه ین. به لām ده بی له (اثبات) و له (تنزیه) دا هاوسه نگ و میانه ره و بین و زیاده رزیی (افراط) نه که ین به لای (اثبات) داو بلین: سیفه ته کان ی خوا وه ک هی درو سه تکه راه کان وان!، وه ک هه ندیک که نه وه نده تییا نه په راندوه له به واری (اثبات) ی سیفه ته کاند چوونه ته خا نه ی و چواندن (تشبیه) و به چه سه دانه ان (تجسیم) وه وه هه یان بووه گو توویه تی: به لای خوا (عرش) ی کی هه یه

ده‌وری هه‌موو بوون (وجود)یی داوه‌و بو‌خۆشی له‌سه‌ری دانیشته‌وه!! ئه‌وه
 بێ‌گومان شتیکی هه‌له‌یه‌و کوفرو لادانیشه‌. دیسان ئیمه‌ ده‌بی به‌ پاک‌گر
 (مُنزَه) بین، به‌لام له‌ به‌ پاک‌گرتنه‌که‌ماندا دوو‌چاری به‌زایه‌دان (تفریط)
 نه‌بین و هه‌ك (الجهمیة) نه‌ئیین: (ئیمه‌ نالیین نه‌ بوونی هه‌یه نه‌ بوونی
 نیه؟ مه‌به‌ستیان ئه‌وه‌ بووه‌، گوتوویانه‌: چونکه‌ دروست‌کراوه‌کان بوونیان
 هه‌یه‌ جا نه‌گه‌ر بلیین: خوا بوونی هه‌یه‌. مانای وایه‌ هه‌ك دروست‌کراوه‌کان
 سه‌یرمان کردوه‌، هه‌روه‌ها بو‌ سیفه‌ته‌کانیشی گوتوویانه‌، نالیین: خوا
 توانا (قدرة)ی هه‌یه‌ یان نیه‌تی! یان هه‌ك (معتزلة)ه‌ کان گوتوویانه‌:
 ((ئیمه‌ش ده‌ئیین خوا (سمیع، بصیر، قدیر، علیم)ه‌و ئه‌و ناوانه‌ی هه‌یه‌،
 به‌لام نالیین: خوا (سمع)و (بصر)و (قدرة)و (علم)ی هه‌یه‌، بو‌ ئه‌وه‌ی
 چهند له‌ می‌ژینه‌یی (تعدد القدمات) په‌یدا نه‌بی‌ت))، ئه‌وا نه‌ هه‌ردوو
 لایان به‌ حیساب (تنزیه)ی خوایان کردوه‌و به‌ پاک‌یان گرتوه‌، به‌لام
 سیفه‌ته‌کانیان له‌ خوا دارنه‌یوه‌. یان هه‌ك هه‌ندیکی دی که‌یان، که‌
 گوتوویانه‌: به‌ئێ ئیمه‌ش ده‌ئیین خوا: (استوی علی‌ ال‌عرش)، به‌لام
 ده‌ئیین (استوی) واته‌: ده‌ستی به‌سه‌رداگرت و خستیه‌ ژیر رِکِیفی خۆیه‌وه‌
 (استولی) وه‌ به‌ئێ ده‌ئیین: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾⁽¹⁾ به‌لام ده‌ئیین
 (وجه) مه‌به‌ست پێ‌ی (ذات)ه‌ (هه‌رچهند زانیانی پێ‌ شینیش ئه‌وه‌یان
 هه‌رگوتوه‌) وه‌ گوتوویانه‌ ده‌ئیین: خوا فلان سیفه‌ته‌ی هه‌یه‌، به‌لام ئه‌و

سیفەتە مەبەست پێی ئەو شتەییەو بە ناوی تەئویلکرد نەوێ گۆڕین (تحریر) یان تێدا کردەوێ. کەواتە: ئینسانی مەسئولمان دەبێ ئاگای ئە تێپەراندن (افراط) و بەزایەدان (تفریط) بێت، ئە چەسپاندن (اثبات)ی سیفەتەکانی خوا، ئاگای ئە زی دەڕۆیی و تێپەراندن بێت، ئە بە پاکگرتن (تنزیه)ی خواشدا ئاگای ئە بەزایەدان (تفریط) و کورت هیئان بێت. هەرۆهە پێویستە ئاگامان لەوێش بێت، کە ناو و سیفەتەکانی خۆی پەرۆردگار، چ ئە قورئاندا هاتبەن، چ ئە سوننەتی پێغەم بەردا (علیه الصلاة والسلام)، مادام راست و ڕەوا بێ و ئێ شکالی تێدا نەبێ، دەبێ پێیەو پابەند بێ، بە ئەو سوننەتە راست (صحیح)ە فەرموودە (حدیث)ی (آحاد) (تە)یش بێت، چونکە هەندێک ئە زانا یانی (علم الکلام) و زانایانی (علم الأصول) گوتویانە: ((بە (حدیث)ی (آحاد) مەسەلەکانی عەقیدە ناچەسپێن و ئەو ناو و سیفەتەکانی کە ئە فەرموودە (آحاد)دا هاتوون ئێمە بۆ خوا بە کاریان ناهێنین))، بەلام ئەو رایە هەڵەیه، بەلکو چەندان ناو هەن، هەموو ئەو زانایانە، کە ناو و سیفەتەکانی خۆی پەرۆردگاریان سەرژمێرکردوون، ئەو ناوانەش کە ئە سوننەتدا هاتوون حیسابیان کردوون، بۆ وێنە: هەرکام ئە ناوی (الْحَنَان) و (الْمَنَّان)، کە ئە (مُسْنَد)ی (الأصم أحمدا)دا هاتوون،

(تە) فەرموودە (آحاد) ئەوێ کە زنجیرە (راوی) یەکان یەک یەک بێت و نەگەییبێتە پاددە (تەواتور)، (تواتر)یش پراوی یەکانی کۆمەڵ کۆمەڵن ئەک تاک تاک .

پێغه‌مبەر ﷺ فەرموویه‌تی: ﴿ان عبداً في جهنم يُنادي ألفَ سنةٍ يا حنان يا منان﴾ واته: به‌نده‌یه‌ك له عه‌به‌ه‌كانی خوا - هه‌زار سال له دۆزه‌خدا ده‌پاریتته‌وه له خوا، ده‌لێ (یا حنان، یا منان) واته: ئه‌ی خاوه‌ن سۆزو به‌زه‌یی، ئه‌ی خاوه‌ن چا‌كه‌ی زۆر! هه‌روه‌ها هه‌ركام له ناوی (سُبُوحٌ قُدُّوسٌ) وه‌ك له (صحیح‌ی) (مسلم) داها‌توه، عاتیشه -خوای لێی رازی بی‌ت - گێراویه‌ته‌وه كه پێغه‌مبەر ﷺ له ر‌كه‌وه‌دا ده‌یفه‌رموو: (سُبُوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ)، (س‌ب‌وح) واته: خوا دووره له كه‌مو‌كو‌ریی یه‌كان، (قدوس) واته: خوا پا‌كه له كه‌مو‌كو‌ریی یه‌كان، په‌روه‌رد‌گاری فریشه‌كان و جی‌بریل، یان (گیان) هه‌روه‌ها ناوی (شافی) یش یه‌كینه له‌ناو و سیفه‌ته‌كانی خوا، چونكه له عاتیشه‌وه -خوای لێی رازی بی‌ت - گێردراوه‌ته‌وه كه پێغه‌مبەر ﷺ كه‌ دوو عای بۆ نه‌خۆش ده‌كرد ده‌یفه‌رموو: ﴿اَللّٰهُمَّ رَبَّ النَّاسِ اَذْهِبِ الْبَاسَ، اِشْفِ اَنْتَ الشَّافِی لَا شِفَاءَ اِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا﴾ (ت) واته: ئه‌ی خوایه په‌روه‌رد‌گاری خه‌لكی! ئازار لا‌به‌ره، شیفای ده‌ تۆ شیفای هی‌نی جگه له شیفای تۆ شیفای نه‌، شیفایه‌ك كه هی‌چ نه‌خۆشی یه‌ك به‌جێ نه‌هێلێ و یه‌ك‌جاریی بی‌ت. هه‌روه‌ها ناوی (ال‌حیی) وه (ال‌ستیر)، پێغه‌مبەر ﷺ فەرموویه‌تی: ((ان الله تعالى حيٌّ سَرِیرٌ حَبُّ الحَیاءِ وَال سَّتْرٌ فَاِذَا آغَتْ سِلُّ اَحَدِكُمْ

فَلْيَسْتَرِ) (٦) واتە: خۆی بەرز بە شەرم و شکۆیەو داپۆشەرەو شەرم و پۆشەیی خوش دەوی، جا ئەگەر یەکیکتان خۆی شۆرد با خۆی داپۆشی. هەرۆه‌ها له فەرموودەی دیکەدا هاتووە کە: خوا پێدە کەنێ. وه خوا شادمانە. هەلبەتە هەرکام لەو ناو وە سەفانە، دەبێ بە گوتری: بە شیوەیەك بۆ خوا شایستەیه. وه هەرۆه‌ها هەرکام له سەفەتەکانی: (جَوَاد، نَظِيف، طَيِّب، كَرِيم)، وهك پێغه‌مبەر ﷺ فەرموو یەتی: ((إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ، نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ، جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ، فَتَنَظَّفُوا أَفْنِيَتَكُمْ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ)) (٧)، واتە: بێگو مان خوا پاک و چاکەو پاک و چاکیی خوش دەویت، خاویندەو خاویندی خوش دەویت، وه بەرپێزەو بەرپێزی خوش دەویت، بەخشەرەو بەخ شەریی خوش دەویت کەواتە بەرو پێش دەرگاتان خاوین بکەنەوهو وه جوولە کەکان هەبن - کە پیس و پۆخلن -: هەرۆه‌ها (المَقْدَم و المُوَخَّر و الدِّيَّان) کە هەرسیکیان وهك سەفەتی خوا (سەبەحانەو تعالی) له (صحيح) ی (بخاري) دا هاتوون (المَقْدَم) واتە پێشخەر، (المُوَخَّر) واتە: دواخەر (الدِّيَّان) واتە: فەرمانڕەواو مل پێ کەچکەر. هەرۆه‌ها (الجميل و الرفيق) یش بەهەمان شیوە کە له فەرموودەی پێغه‌مبەردا هاتوون و (م سلم) له (صحيح) ی خۆیدا هێناونی، (جميل) واتە: جوان و (رفيق) واتە: نەرم و نەیان، بەلام

(٦) أحمد و ابو داود والنسائي عن يعلى بن أمية .

(٧) رواه الترمذي .

هەموویان ھەر بەو شیوہیە کە لە خوا دەوێ شینەوێ شایر ستنی. ھەر وەھا وشەى: (السید) چونکە لە ھەرموودەدا ھاتوێ کە یەکیک ھات بۆ لای پیغەمبەر ﷺ پێی گوت: (یا سیدنا و آبن سیدنا!) پیغەمبەر ﷺ ھەرمووی: (السید: اللہ) واتە ھەر خوا سەیدە، (سید) واتە: گەورە، سەرۆک. کەواتە: ئەو ناوێ چاکانەو ئەو سێفەتە بەرزەنەش کە لە سوننەتی پیغەمبەر ﷺ ھاتوون، ھادام ھەرموودەکان را ست (صحیح) بن، ئەوانیش پێویستە پێیانەو پابەند بین و بەناو و سێفەتی خۆی پەرورەدگاریان دابنێن.

پاڤانڤانڤی مەکتەبی مامۇستا ھەنێ، بابیر

archive.org/details/alibapir

AliBapir

QR Code

پاڤانڤانڤی مەکتەبی مامۇستا ھەنێ، بابیر

AliBapir

QR Code

بنچینه‌ی دووهم

ناو و سیف‌ته‌کانی خوی په‌روه‌دگار هه‌موویان هه‌ر بوو و بی سهره‌تان

به‌ریزان: بینگومان ئەمە باسیکی یه‌کجار قوڵه‌ به‌لام به‌ کورتی و به‌ ته‌عبیریکی ساده‌ ته‌وه‌یه‌که‌ ناو و سیف‌ته‌کانی خوی به‌رزو هه‌زن سهره‌تایان نیه‌ و ده‌ستی‌کردنیاں نیه‌، به‌لکو هه‌ر بوو (أزليان)، چونکه‌ خوی به‌دییه‌نهر هه‌ربوو و یه‌که‌م (أولاه)، واته‌ له‌ پيش ویدا هیچ شتيك نه‌بووه‌ و سهره‌تاو ده‌سی‌کردنی نیه‌ و کاتيک نه‌بووه‌ که‌ نه‌بووی، ■ یاره‌ سیف‌ته‌کانیشی هه‌روان و ناوه‌کانیشی هه‌روان، چا ئی‌ره‌دا پر سیاریک دیته‌ پيش: باشه‌ ته‌و سیف‌ته‌کانی خوا که‌ (ذاتیان)، واته‌ له‌ گه‌ل خودی خوادا بوون، وه‌ (زانیاری، توانا، بیستن، دیتن، ژیاں... هتد) ته‌وه‌ دیاره‌ هیچ گومان ته‌وه‌ دانیه‌ که‌ له‌ گه‌ل خوی به‌دییه‌ نه‌ره‌دا بی سهره‌تا (أزليان)، به‌لام هه‌ندیك سیف‌ته‌ی دیکه‌ هه‌ن که‌ ته‌وانیش هه‌ر سیف‌ته‌ی خوی به‌رزو بی‌هاوتان وه‌ک پيش‌تریش باسماں کره‌ که‌ سیف‌ته‌ کرده‌ یی یه‌کان (الصفات الفعلية) یاں پی ده‌لین بو نمونه‌: به‌دییه‌نهر، رۆزیده‌ر، به‌خشه‌ر، ژیه‌نهر، مرینه‌ر (الخالق، الرازق، المعطي، المحي، المميت)، چا ته‌م سیف‌ته‌کانه‌و هاووته‌کانیاں ناگونجی بلین: هه‌ربوو (أزليان)، چونکه‌ ته‌گه‌ر هه‌ربووبن له‌ گه‌ل خوی په‌روه‌دگارا ده‌ بی درو سته‌کراوه‌کان

(مخلوقات)ی خواش بێ سه‌ره‌تا بن و هه‌ربووبن «واته کاتێک نه‌بووبی که خوا دروستکراوی نه‌بووبن! وه ده‌بی بلیین کاتێک نه‌بووه که که سانیك نه‌بووبن که خوا رۆزییان بداتی» وه که سانیك که خوا به‌زه‌یی پێ بیان دا بیته‌وه، وه که سانیك که خوا لیان خوش بیت... هتد!! جا لی‌ره‌دا زانایان بوونه‌ته دوو به‌ش:

(1) زۆربه‌یان ده‌لیین: خوای به‌دهیینه‌ر بۆ ئیمه‌ی روون کردۆ ته‌وه که هه‌موو شتیکی خوڵقاندوه، واته کاتێک بووه هیچ شتیك نه‌بووه دوا‌یی خوا (سبحانه‌وتعالی) هیناونه‌ی دی، هه‌ر له‌ عه‌رشه‌وه هه‌تا هه‌موو شتیکی دیکه. به‌لام ئایا: له‌ پێش ته‌وه‌دا چی بووه و چۆن بووه؟! ده‌لیین ئیمه‌ حه‌قمان نیه‌و په‌یوه‌ندی به‌ ئی هه‌وه نه‌یه، ته‌وه ده‌زانین که کاتێک بووه خوای به‌دهیینه‌ر هیچ دروستکراویکی نه‌بووه ته‌و سێفه‌ته کرده‌یی یانه‌ش په‌یوه‌ستن به‌ ویستی خواوه، واته: خوا شت ده‌خوڵقیینی له‌وکاته‌دا که بیه‌ویتی، وه ژ یان په‌یدا ده‌کات له‌وکاته‌دا که بیه‌ویتی، وه به‌زه‌یی به‌ خه‌لکدا دیت له‌وکاته‌دا که بیه‌ویتی، وه رۆزیان ده‌داتی له‌وکاته‌دا که بیه‌ویتی! به‌لام ته‌ گه‌ر نه‌یه‌ویتی نه‌دروستیان ده‌کات و نه‌ده‌یان ژییینی و نه‌ رۆزیان ده‌دات. زۆربه‌ی زانایان ئاوا ده‌لیین، وه ته‌وه‌ش زیاتر له‌ عه‌قڵی ئین ساندای جینگای ده‌بیته‌وه، وه فه‌رمووده‌یه‌کیش هه‌یه که پێغمه‌ به‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((أول ما خلق الله تعالى القلم ثم قال: اكتب، قال

یاربّی ما اکتب؟ قال: اکتب = قادیڕ کل شیء حتى تقوم الساعة) (٢) واتە: یه‌که‌مین شتی‌ک که‌ خوای به‌رز درو بستی کرد قه‌ڵه‌م بوو (قه‌ڵه‌م چی یه‌؟ خواده‌زانی) پاشان خوا پئی فەرموو: بنووسه، قه‌ڵه‌م گو‌تی: په‌روه‌ردگارم چی بنووسم؟ فەرمووی: ئەندازی هەموو شتە‌کان بنووسه تا پۆژی دوا‌یی.

به‌ پئی ئەم فەرمووده‌یه‌ بی‌ت، ئە پێش قه‌ڵه‌مدا هیچ شتی‌ک نه‌بووه‌ یه‌که‌مین دروستکراوی‌ک که‌ خوا دروستی کردوه‌ قه‌ڵه‌م بووه‌. هەندی‌ک ئە زانیانی‌ش ده‌ڵێن: (عەدرش) ئە پێش (قه‌ڵه‌م) ده‌ی‌ده‌و پێش ئە‌وه‌ی خوا قه‌ڵه‌م درووست ب‌کات، عەدرشی درووست کردوه‌، هەندی‌کیش ده‌ڵێن: نه‌خێڕ ئە‌و فەرمووده‌یه‌ ده‌ فەرمووی: یه‌ که‌م دروستکراو (قه‌ڵه‌م)ه‌، که‌وا ته‌ عەدر شیش ئە‌ دوا‌ی قه‌ڵه‌مه‌وه‌ دروست بووه‌.

(2) وه‌ هەندی‌ک ئە‌ زانیان ده‌ڵێن: هیچ کاتی‌ک نه‌بووه‌ که‌ خوا (عزوجل) دروستکراوی نه‌بووبن! جا ئایا ئە‌مان بو‌چی ده‌ڵێن: خوای په‌روه‌ردگار نا‌گو‌نجی کاتی‌ک بو‌بی‌ت دروستکراوی نه‌بووبن؟! ده‌ڵێن: چونکه‌ ئە‌گەر دا‌یه‌ خێن ته‌ هەنی ئە‌م بوون (و جوده‌)، به‌ عەدرش و قه‌ڵه‌میشه‌وه‌ ئە‌وه‌ هەزار هەزار هەزار ملیار سال بوو، ئە‌چاو ئە‌زەل ئە‌گەر نه‌ڵێن سفره‌، تو‌خته‌یه‌کی زۆر ب‌چوو‌که‌.

(تر) أبو داود واحمد والطبراني، وصححه الألباني .

جا دەلێن: چۆن خواى بەدیهێنەر لە ئەزەلەو - ئەزەلێك كە لە
 عەقلى ئىنساندا جیگای نابێتەو - هیچى دروست نەكردو - دواى ئەو
 ھەموو دروستكراوانەى دروست كردوون؟! جا لە راستیدا ئەم پر سيارە
 شتە ، چونكە وەك دەلێن خواى بەدیهێنەر لە ئەزەلەو (بەبى سەرەتا)
 سىفەتى بەدیهێنەرایەتى (خالقى) ھەبوو ، ئەدى بۆچى دەبى ھى چى
 دروست نەكردبى؟ وە سىفەتى بژیودانى ھەر ھەبوو و تێكراى ئەو ناو
 سىفەتە ھەرە چاك و پەسەندەى ھەبوون ، جا ئایا بۆچى و چۆن دەبى لە
 كاتىكى بى كۆتایى و لە مێژىخدا ئەو ناو سىفەتانەى تێدا
 ھەرنەكەوتبوو ئەسەر ڕووپەرى دروستكراوەكانى نەدرەوشابنەو؟! جا وەك
 گوتم بەھەر حال ئەم پرسىيارە تارا دەيەك پاساوى ھەيە! بەلام ئەو ھى كە
 بە پێوستى دەزانم لێردا بیلێم ئەو ھى كە بلیێن: بە را ستى ئەم
 مەسەلە ھى لە عەقلى ئىنساندا جى نابێتەو ، چونكە نە ئەزەل لە
 عەقلى ئىنساندا جیگای دەبێتەو ، نە ئە بەد (أزل) بى سەرەتایەو
 (أبد) یش بى برانەو و كۆتایى ، لە سۆنگەى ئەو ھى كە عەقلى ئىن سان
 گچكەو سنووردارە ، بۆیە وایا شە سنوورى خو ھان بزانین و زۆر تى
 نەنووسین و بلیێن: بەلێ ئەو جیگەى پرسىيارو ئىشكالە كە چۆن خواى
 بەرزو مەزن پێشتر شتى نەخولقاندو ، بەلام مەرج نیە ئیمە بە عەقل و
 توانا سنووردارو گچكەكانى خو ھان توانای ئەو ھەمان ھەبى وەلامى ئەو
 جۆرە پرسىيارانە بەدینەو كە پەيوەندى یان بە ئەزەل و ئە بەدەو ھە ھى ،

مه‌كەهه‌ی مافۆستا عه‌لی بابێر

مه‌كەهه‌ی مافۆستا عه‌لی بابێر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google TV Apple TV

www.alibapir.net

2022 عه‌لی بابێر

عمل بابێر/ AliBapir

مه‌كەهه‌ی مافۆستا عه‌لی بابێر

YouTube

زۆر ئه‌كادامه‌ی مه‌كەهه‌ی مافۆستا عه‌لی بابێر

بنچینه‌ی سییه م :

لیگدانه‌وی مانای ناو ۱ سیفه‌ته‌کانی خوا به پی‌ی رواله‌تی
 وشه‌کان ۱ بنچینه‌کانی زمانی عه‌ره‌بی ۱ به له‌به‌رچا‌و‌گرتنی ئه‌و
 سیاقه‌ی که تی‌دا هاتوون، وێ‌رای به پاک‌گرتن ۱ به به‌رزگرتنی خوا له
 هه‌ر که‌موکو‌وپیی ۱ ناته‌واویی‌یه‌ک.

به‌پێزان: ئه‌و وشانه‌ی که خ‌وای کاربه‌جی کردوونی به‌ناو یان سیفه‌ت
 بۆ خ‌وای یان پی‌نغه‌مبه‌ر ﷺ کردوونی به‌ ناو و سیفه‌ت بۆ خ‌وای
 په‌روه‌ر‌د‌گار، پی‌ویسته‌ چ‌ونه‌تی مامه‌له‌کردن له‌گه‌ڵیاندا به‌م شی‌وه‌یه
 بی‌ت: ده‌بی مانا ر‌واله‌تی یه‌که‌یان ر‌چاوب‌کری، جا مانا ر‌واله‌تی یه‌که‌یان
 جاری وایه‌ مانای (حقیقی) یه‌، جاری وایه‌ (ه‌جازی) یه‌، ئه‌وه‌ گ‌رفت نه‌یه‌،
 به‌لام گ‌رنگ ئه‌وه‌یه‌ مانا ر‌واله‌تی یه‌که‌یان، به‌ له‌به‌رچا‌و‌گرتنی (سیاق) و
 ر‌سته‌و ته‌عبیری به‌کاره‌یتانه‌که‌، وه‌ به‌ره‌چا‌و‌کردنی بنچینه‌کانی ز‌مانی
 عه‌ره‌بی، ده‌بی ئه‌وانه‌ی هه‌مووی له‌به‌رچا‌و‌ب‌گ‌رین و ره‌چا‌و‌ب‌که‌ین، وه‌
 وێ‌رای به‌ پاک‌گرتن و به‌ به‌رزگرتنی خ‌وای تاک‌و پاک، ئه‌ ب‌ج‌ا ته‌ف‌سیر و
 مانای ئه‌و ناو و سیفه‌تانه‌ی خ‌وای په‌روه‌ر‌د‌گار ب‌که‌ین. ب‌ها وێ‌نه‌ یه‌که‌
 بی‌نینه‌وه‌: وشه‌ی (است‌وی)، خ‌وای کاربه‌جی له‌ جد‌وت (7) شویندا
 ده‌فه‌رم‌وی: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ واته‌: خوا چ‌ووه‌ سه‌ر عه‌رش،

یاخود، خوا به‌رزبۆوه بۆ سەر عەرش، یان خوا سه‌قامگیر بوو له سەر عەرش. چونکه (استقوی) هه‌م به مانای (به‌رزبۆوه) دیت: (علا، آرتفع، صعد)، هه‌م به مانای (سه‌قامگیر بوو) (استقر) دیت، وه له زهانی عه‌ره‌بیدا وشه‌ی (استقوی) ته‌گه‌ر به ته‌نیا به‌کاربێ، مانای (اعتدل) ده‌گه‌یه‌نێ (اکتمل و اعتدل) واته: رێک بوو، هاوسه‌نگ بوو، کامل بوو، به‌لگه‌شمان ته‌وه‌یه که خوای په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی (موسی) (عليه الصلاة والسلام) فهرموویه‌تی: ﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ [١] جا له‌باره‌ی ته‌ف سیری و شه‌ی (واستقوی) توێژه‌وه‌انی قورئان ده‌لێن (اعتدل، واکتمل)، واته: ته‌واو بوو، کامل بوو، واته: وه کاتێک - موسا (عليه الصلاة والسلام) - گه‌یشه‌ ته‌وه‌ری تین و تاقه‌تی خۆی و کامل بوو حیکمه‌ت و زانیارییه‌کان پێدا هه‌ر ئاواش پاداشته‌ی چاکه‌کاران ده‌ده‌ینه‌وه. که‌واته: و شه‌ی (استقوی) ته‌گه‌ر به ته‌نیا به‌کارهاتبێ، به‌بێ ته‌وه که به‌پیت (حرف) یک به‌رکار (مفعول) یکی خواستبێ و (تعدي) ی کردبێ، ته‌وه به مانای هاوسه‌نگی (اعتدال) و کامل بوون (اکتمل) [٢] دیت.

به‌لام ته‌گه‌ر (تعدي) ی کردبیت به‌پیتی (الی). ته‌وه له‌و حاله‌ته‌دا مانای ڕووی تێکرد (قصد) ده‌گه‌یه‌نێ (قصد) واته: بۆی چوو، ڕووی تێکرد. وه‌ک خوا (عزوجل) فهرموویه‌تی: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا

(تر) (القصص ١٤) .

(یر) لسان العرب: به‌رگی (6)، لاپه‌ره (447).

فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ ﴿٢٠﴾ واته: خوا ئەو کەسە یە کە
 هەرچی لە زهوی دایە بۆتانی دروست کردو، (ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ)
 دوایی ڕووی کردە ئاسمان کە دروست بکات. هە نەیکیش دە لێن: (ثُمَّ
 اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ) واته: (وَجَّهَ أَمْرَهُ إِلَيْهَا) فەرمانە کە ی ئاراستە کرد،
 یان (أَقْبَلَ إِلَيْهَا) ڕووی تی کرد، بە لām ئەوانە هەریە کن و ئە یە کەو
 نزیکن، ڕووی تی کرد. ویستی. فەرمانی ئاراستە کرد. ئەو ئە گەر وشە ی
 (اسْتَوَىٰ) بە پیتی (الـی) (تعدی) (٢٠) بکات. بە لām ئە گەر بە پیتی
 (علی) شتیکی دی بخوازی و (تعدی) بکات ئەو بە مانای (علا و
 آستقر) دیت، وهك ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَىٰ﴾ ﴿٢١﴾ واته: خوی خواوێ
 بە زهویی ئە سەر عەرش سەقامگیر بوو، یان بۆ سەر عەرش بەرزبۆو،
 کەواته: (اسْتَوَىٰ) هەریە کن وشە یە. بە لām ئە گەر بە تەنیا بیت واتایە کی
 هەیدو ئە گەر بە پیتی (الـی) (تعدی) ی کردیبت، مانایە کی دی کە ی
 هەید، وه ئە گەر بە پیتی (علی) (تعدی) بکات مانایە کی دی کە ی
 جیاوازی ئە هەردووکیان هەید. بۆیە: ناکرێ ئیمە وشە ی (اسْتَوَىٰ) هەر
 بە یە کن مانا لێک بەدیندو، بە لکو دەبی تەماشا بە کەین دا خو چون
 بە کارهاتووە رستەو (سیاق) کە ی چونە! ئەو جار دە توانین مانایە کی
 گونجای بۆ دیاری بکەین. کەواته ئەوانە ی و شە ی (اسْتَوَىٰ) یان بە

(تر) (البقرة 29).

(یر) لسان العرب: به‌رگی/6، لاپه‌ره 447.

(همه) (طه 5).

(استولی) لێك داوه‌ته‌وه‌و گوتویا نه (ا ستوی) وا ته (ا ستولی). كه
(استولی) به‌مانای ده‌سته‌لات به‌سه‌ردا گرتنه‌و دێره‌ شیعرێکیان له‌ سه‌ر
هیناوه‌ته‌وه‌ كه ده‌لی:

(ثم استوی بشر علی العراق بلا تعب ولا دم مهراق)

واته (بیشتر) ده‌سته‌لاتی به‌سه‌ر عێراقدا په‌یدا کره به‌بێ ماندوو بوون و
کوشتارو خوین رشتن. ئیمه ده‌لێن: له‌ راستیدا له‌و ما نا لێدانه‌وه‌ په‌دا
نه‌یانپێکاوه‌، چونکه: وشه‌ی (استوی) به‌ مانای (استولی) نه‌هاته‌وه‌ په‌
تایبه‌تی ته‌گه‌ر به‌ (علی)، (تعدي)ی کرد به‌ ییت، بۆ په‌ له‌ ته‌ف سه‌ری
(استوی علی العرش) دا هه‌رگیز ناگو نه‌ی به‌ گوتری: (ا ستولی علی
العرش)، ته‌مه‌ش به‌ لگه‌یه‌ك له‌وباره‌وه‌: (ابن الأعرابي) كه‌ په‌کیكه‌ له‌
زاناو پسپۆر (متخصص) ه‌كان له‌ زمانێ عه‌ره‌بییدا، جاریك یان پیاو یك
هاته‌ لای و پێی گوت: خوای به‌رزو مه‌زن كه‌ ده‌فه‌رموی: (الرحمن علی
العرش استوی) یانی چی؟ (ابن الأعرابي) یش له‌ وه‌لامدا پێی گوت،
واته‌ خوا له‌سه‌ر عه‌رشه‌و چۆته‌ سه‌ر عه‌رش، کابرا گوتی: نه‌خێر به‌ لکو
(استوی) واته‌: (استولی) ده‌سته‌لاتی په‌یدا کردوه‌، (ابن الأعرابي) پێی
گوت: (العرب لا تقول استولی علی الشيء حتی یكون له‌ مُضادٌّ فأيُّهما
غلب فقد استولی) واته‌: عه‌ره‌ب وشه‌ی (استولی) به‌ کارناهیستن مه‌ گه‌ر
دوو شت له‌ شتی‌کدا پێشپێکی یان ییت و دژی په‌کدی بن، جا له‌و کاته‌دا
هه‌ر کامێکیان به‌سه‌ر ته‌وی دیکه‌دا زāl بوو ده‌لێن: (ا ستولی علیه)،

کابرا گوتی بەلگەت چیە ؟ گوتی: بەلگەم ئەو شیعرە ی (نابغة الذبیانی) یە کە دەلی:

ألا لمثلک أومن أنت سابقه سبقاً الجواد إذا آستولی علی الأمد

واتە کامەتان ئەسپە کە ی پێشتر بکەوێتەو، ئە پێشپڕکێدا، ئەویان (استولی) ی کردو، واتە: یەکیان بەسەر ئەو ی دی کەدا زال بوو، جا (ابن الأعرابي) پێی گوت: (استولی) بە مانای زالبوون دیت، کە ئە نیوان دوو کەسدا کێشە یە کە هەبێت، کە ی خۆ ی زال و توا نا کە سیک هەبوو کە عەرش ی لێ داگیر بکات تاکو ئەو ب چیت (استولی) ی بەسەردا بکات (ت)؟! کەواتە: دروست نیە بگوتری: (استوی) بە مانای (استولی) یە، بەلکو (استوی) یانی خوا چۆتە سەر عەرش، جا ئایا چۆن چۆتە سەر عەرش؟! بەو شیوە یە کە ئە خوا دەوێتەو، گرنگ ئەو یە دروست نیە بلی: وە کە هی ئیمە یە، بەلکو دەبی خوا بە پاک ب گێری ئەو (تنزیه) بکری، بەلام پاش چەسپاندن (إثبات) ی سەرچەم ناو سیفەتە بەرزو بیوینەکانی (ه).

(ت) پێم وایە لەو قەسە یە ش بەهێزتر ئەو کە بگوتری: بیگو مان خۆ ی زال و تو ناو کار بەجێ هەمیشەو هەردەم توانا دار بوو» بەسەر دروستکراوەکانی داو و هەمیشە هەر لە ژێر پکی ه ی و یست و دەستەلاتی بن سنووری دا بوون، بۆ یە دەستەلات پاران (استیلاء) ی خوا بەسەر عەرش و ئەو ی لە ژێر عەرش دایە هێچ مانای نیە!

(ی) لسان العرب: بەرگی/6، لاپەر» 447 .

بنچینه جوارهم

ناؤمیڊبوون له زانین په پیښوډنی حقیقه تی ناو

سیفه ته کانی خوا (عزوجل)

بهریزان!

بهرآستی ئهم بنچینه یدش بنه مایه کی گه ورو گرنه گه له جوارې هه لسو کهوت کردن له گهل ناو سیفه ته کانی خوا بئوینده دا، ئنجا ئایا بۆچی حقیقه ت و ماهیه تی ناو سیفه ته کانی خوا به ئیمه که شف و دهرك ناکریت؟! له وهلامدا ده لئین: له بهرته وهی که سیفه تی هدر شتیک لق (فرع) ی خودی ئه و شتیه، دیاره خوا پهره و رد گاریش دهر باره ی زاتی خوی فدرموویه تی: ﴿لَیْسَ کَمِثْلِهِ شَیْءٌ﴾⁽¹¹⁾ به لکو به دنیایی یه وه رسته ی ﴿لَیْسَ کَمِثْلِهِ شَیْءٌ﴾ هدر مدهست پی زاتی خوا نیه، مدهست پی خوی بئوینده به زات و سیفه تی یه وه، ئنجا مادام هیچ شتیک وه خوا (سبحانه و تعالی) نه بی له هیچ روویه که وه، که واته ناکرئ و ناگوئی حقیقه تی ناو سیفه ته کانی خوا (عزوجل) که بئوینده هاوتان بزانی! به لئ بهریزان! خوی پهره و رد گار نه زاتی وه زاتی هیچ که سینک و هیچ شتیک وایه وه نه ناو سیفه ته کانیشی وه ناو سیفه تی هیچ که سینک و هیچ شتیک وانه. هدر بویه ش ده بی زور وریاو به ئاگا بین، له وه دا که له

(تر) (الشوری 11).

کاتی‌کدا ده‌گوتری: بیستنی خوا، دیتنی خوا، قسه‌و گوفتاری خوا، رۆوی خوا، عهرشی خوا، له ئاسمان بوونی خوا، هه‌رکام له‌وانه وه غه‌یری ئه‌و ناو و سیفه‌تانه‌ش که باس ده‌کړین، خه‌یال و بیروه‌وشمان به‌لای هیچ شتی‌کدا نه‌چیّت، وه‌ک له باسه‌کانی پیشووش باسمان کرد، کاتیک که پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: خوی په‌روه‌ردگار له ئاسمانه، بیگومان له ئاسمان بوونی خوا، جیا‌یه له ئاسمان بوونی درو سترک‌راوه‌کان، بو و نه هه‌ور له ئاسمانه، واته هه‌ور له‌لای سه‌روه‌ویه، به‌لام له‌ژیر سایه‌و سیبه‌ری ئاسمان دایه - ئاسمان به‌و چه‌مک و واتایه‌ی، که له قورئان و سوننه‌دا باسک‌راوه^(٢) - یان ده‌لین فرۆکه له ئاسمانه، یان بالنده له ئاسمانه، له ئاسمان بوونی هه‌ورو فرۆکه‌و بالنده‌و ئه‌و شتانه واتایه‌کی هه‌یه‌و له ئاسمان بوونی خوی په‌روه‌ردگار واتاو چه‌مکی‌کی دیکه‌ی جیاوازی هه‌یه‌و. بو نیزیک خستنه‌وه له عه‌قل ده‌لین: له ئاسمان بوونی هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی دی واته: بوونه به‌شیک له ئاسمان و چونه جوغز (حیزای) ئاسمانه‌وه‌و چونه نیو ئاسمان، به‌لام هه‌رگیز ناگونجی بلین: خوا چۆته نیو ئاسمان، چونکه ئه‌وه هیچ که نه‌ک هه‌ر ئاسمانیک هه‌ر حه‌وت ئاسمانه‌کان له‌گه‌ل زه‌ویش، خوی په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموی له نیو کورسی دان: ﴿وَسِعَ

(٢) واته به‌چه‌مک و واتا باوه‌که‌ی وشه‌ی (سماء) یان (سموات) که بریتیه له حه‌وت ئاسمانی چین له‌سه‌ر چین و یه‌ک له‌سه‌ر یه‌ک (سبع سموات طباقاً) (المیلک-٣)، ته‌گه‌ر نا وشه‌ی (سماء) له قورئاندا به‌چه‌ند مانایه‌کی دیکه‌ش به‌کاره‌اتوه، وه‌ک: لای سه‌ری، هه‌ور، سه‌قفی خانوو هتد....

كُرْسِيَّهِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴿١٦﴾ كورسی خوا دهوری ئاسمانه كان و زهوی داوه، (كورسی) ته گهر مه بهست پیی (جید سم) ینک بیّت، که ئه وه یه کی که له واتا کانی، ته گهر مه بهستیش پیی (زان بیاری) خوا، بیان دهسته لاتی خوا بیّت، که ته وهش یه کی کی دیکه یه له واتا کانی، وهك (ابن عباس) خوا له خوی و بابی رازی بیّت فهرموو یه تی: وه من ئهم رایه شم پی راست و ته واوه، چونکه هه بوونی (کُرسی) به واتاو چه مکه ماددی و جیسمی یه که یه لگه یه کی وای له سهر نه یه. ئین چا ته گهر هه بوونی کورسی به واتا رواله تی یه که یه ئیشکالی تیدابی، عهرش هیچ ئیشکالی کی تیدانیه، وهك دوایی باسی ده که یه، دیاره (عرش)ی خوای له سهرووی هه موو دروستکراوه کانه وه یه و خواش له سهر عهر شه به و شیوه یه که له خوا ده وه شیوه وه بو خوای پهروه ردگار شایه سته یه. که واته: که ده گوتری: خوا له ئاسمانه، یانی خوا له بهرزی یه، نهك مه بهست ته وه بی که خوا له ئاسمانه وهك چون یه کی له دروستکراوه کان له ئاسمانه، (وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰی) خوا له بهرزی یه له سهرووی تید کرای دروستکراوه کانی خویه وه یه، به شیوه یه که بو خوا شایسته یه. ئنجا له راستیدا زۆربه ی خه لکی که له ناو و سیفه ته کانی خوا دا به هه له دا ده چن، له بهر ته وه یه که ناتوانن وهک پیو سته (تنزیه) و (تقدیس)ی خوای پهروه ردگار بکه ن و به پاک و بی هه له ی بزانی، به لکو هه له ده ستن (قیاسُ النَّفْسِ) ده که ن، بو نمونه: یه کی که له وانه به زمانی هه لویست و

(138)

سەرئىخىيان دەدات بە رۆلەت بە نەگونجاويان دەزانى بۆ خوا، بۆ چى؟! چونكە: توورەبوون ئەو ەيە كە خوێخت بچۆ شىت و ەرنە گت سۈر ەلەبگەرەيت و دەمارەكانى ملت ەلەبستى، جا وا بە بىرو خەيالاً خدا ديت كە ئەگەر خوا توورە بىيت ئايا چۆن و بە چ شىوہەك؟! خۆ ناگونجى ئەو نيشانانەى ەييت كە ەي ئىنسانن، ەروەها خۆشويستنى خوا، يان خۆشحال بوون و رازى بوونى يان پىە كەنىنى خواو سەرچەم ئەو سيفەتانەى كە ئە قورئاندا يان ئە سوننەتى پىغەمبەردا ﷺ ەاتوون و پىشتەر ئامازەمان پىيان كرد. ئەو ناو سيفەتانەى خواى بى ھاوتات ئايا ئىمە چۆن رەفتاريان ئەگەلدا بكەين؟! زانايان ئەو باروہ ئەم (بنچىنەى پىنجەم) ەيان داناوہو دەلێن: ەەر كاتىك بە دەق (نص) يە كى شەرعى راست و راشكاو (صحيح و صريح)، بۆمان ئى سپات بو كە خواى كاربەجى ئەو ناوہ يان ئەو سيفەتەى ەيە، ئىمە دەبى بى پىچ و پەناو بى سۆ و دوو تەسليم بين و ئەو ناوہ يان ئەو سيفەتەى بۆ بريار ەدەين. ئىنجا ئەگەر ئيمان بپرسن: ئاخەر ئەو سيفەتە چۆنە؟! دەلێن: بۆ خواى بى وێنە بە تەئكىد وەك ەي ئىمە نيە چونكە: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾: بەلكو بەو شىوہە كە بۆ خواى تاكو پاك شايستەيە. بەلئى ئىمە ماناي: پىكەنين و خۆشحالئى و توورەبوون و ئەوانە دەزانين چۆنە، بەلام بىگو ەمان ئەو ماناو چەمكەى كە ئە مېشكى ئىمەدا ەيە، كە تەنيا بۆ ئىنسان و بۆ دروستكراوان شايستەيە، ئىمە ئەو ناوو سيفەتانە بەو ماناو چەمكە

بُو خَوای بی وینه به کارناهیَنین چونکه شایسته ی نیه به لکو ده لَین:
 تووِره بوون و خوشحال بوون و به رزبونه و هی خوا بو سهر عه رش و پرووی
 خوا، نه وانه هه موویان به و شیوه یه ن که بو خوا شایه سته ن و ئیه هه
 ماهیه ت و حه قیقه تیان نازانین، به لام جیاوازی ناخه یه ن یوان نانو و
 سیفه ته کانن خوا، که بلَین: نه وانه یان مه عقوولن و عدقل تیان ده گات
 بویه قبوولیان ده که ین، به لام نه وانه ی دیکه چونکه نه عه قلّه وه ناچن و
 سهر لَینان ده رناچی ره فزیان ده که ین!! جا ئیستا با سهرنج به دین! خَوای
 زاناو کاربه جی و توانا، فهرموویه تی: ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ (۱)،
 واته: خوا به هه موو شتیک زانا یه و هه موو شتیک ده زانن، وه
 فهرموویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (۲) واته: بیگو هان خوا
 نه سهر هه موو شتیک بالاده ست و به توانایه وه فهرموویه تی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ
 إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ (۳) واته: خوا ج که نه وی هیچ پهر سترانین
 زیندوویه و سهر پهرشتی کاره، وه فهرموویه تی: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى
 تَكْلِيمًا﴾ (۴) واته: خوا به قسه کردن فهرمایشی نه گه ل مووسادا فهرموو،
 وه فهرموویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ (۵) واته: بیگو مان خوا

(ت) (الأحزاب - 40).

(ی) (النحل - 77).

(هم) (البقرة □ 255).

(□) (النساء □ 164).

(له) (النساء - 58).

بیسهر و بینهره. وه فەرموویه‌تی: ﴿فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾^(١) وا ته: هەر چی
 بیه‌وێ ده‌یکات، ئەم هه‌وت (لا) سیفه‌ته که (علم و قدرة و حیاة و
 کلام و سمع و بصر و إرادة)ن، هه‌ندی له زانایان هه‌ن ته‌نیا ئەم (لا)
 هه‌وت سیفه‌ته‌یان بۆ خۆی په‌روه‌رگار به‌کارهێناون. که ته‌شعه‌رییه‌کان
 و ماتوریدی په‌کانن. دیاره له کتێبه‌کانی (علم الکلام) دا وهک (العقائد
 النسفیة) و (شرح المواقف) و (تهذیب الکلام) بۆ ئەوه‌ی لی‌هه‌ن تێک
 نه‌چێ، له‌و کتێبه‌نه‌دا، ده‌لێ: سیفه‌ته‌کانی خوا بیست (لالان)، هه‌وتیان
 (معانی)ن، که ئەم هه‌وتا نه‌ بوون، هه‌وتیه‌ شیان (معنوي) ین و
 پێنجیشیان سیفه‌تی (سلبی)ن و په‌کی‌کیشیان سیفه‌تی‌کی نه‌فسی‌یه که
 بریتیه له (وجود)، که دوا‌یی باسیان ده‌که‌ین. به‌لام له راستیدا ته‌ گه‌ر
 ورد بینهره هه‌ر ده‌بنهره به‌م هه‌وته، چونکه سیفه‌تی (معنوي) هه‌ر
 سیفه‌تی (معانی)ن به‌لام به‌ ده‌ربڕینی‌کی دی ده‌گوترین^(٢) به‌ شیوه‌ی ناو
 (إسم) ده‌گوترین - به‌لام ئایا به‌لگه‌ چیه له‌سه‌ر ئەوه که خۆی به‌رزو
 مه‌زن ته‌نیا ئەم هه‌وت ناوه‌ی هه‌ن؟! له راستیدا وهک با سی ده‌که‌ین
 هه‌ندی‌ک پاساویان هێناونه‌وه که نه‌ له شه‌رعدا جێگایان ده‌یته‌وه، نه‌ له
 عه‌قل داو نه‌ له فیطره‌دا. ئیستا با ئیمه سه‌رنج به‌هێن! خۆی به‌رزو
 بی‌وێنه وهک چۆن ئەو هه‌وت سیفه‌ته‌نه‌ی بۆ خۆی به‌ یارداوه کۆ مه‌لێک

(تر) (البرج - 16) .

(یر) صیغه‌ی صیغه‌ته مه‌عنه‌ویی په‌کان ناوا یه: (القدير، السميع، البصير...)، به‌لام
 سیفه‌ته مه‌عانی په‌کان صیغه‌که‌یان ناوا یه: (القدرة، السميع، البصر).

سیفه‌تی دیکه‌شی هه‌ر له‌ قورئا‌ندا هی‌خاوه‌، هه‌ر له‌و ئایه‌ت و سووره‌تانه‌دا که‌ ته‌و حه‌وت سیفه‌تانه‌یان تیدا هاتوون، بۆ‌ وینه‌: له‌ (آیه‌ الکرسی)‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾^(١) خوا یه‌کجار به‌رزی مه‌زنه‌. وه‌ هه‌ر له‌ سووره‌تی (البقرة)‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿وَاعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^(٢) بزانه‌ که‌ خوا زالی کاربه‌جی یه‌، وه‌ له‌ ئایه‌تیکی دی که‌دا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو الْبِقَامِ﴾^(٣) خوا زالی تۆله‌ سیتینه‌، وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾^(٤) بیگو مان تۆی زۆر به‌خ‌شه‌ر، وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾^(٥) بیگو مان خوا رۆزی دهره‌، وه‌ خاوه‌نی هی‌زه‌و زۆر پته‌وه‌، وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾^(٦) خوا په‌نه‌هان بین و زۆر شاره‌زاو وردییه‌. وه‌ له‌ سووره‌تی (الفاتحه‌)‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾^(٧) به‌ به‌زه‌یی و به‌خشنده‌یه‌، وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ رَبِّيَ رَحِيمٌ وَدُودٌ﴾^(٨) بیگو مان په‌روه‌ردگارم به‌خشنده‌یه‌و به‌نده‌کانی خۆی خوش ده‌و‌یت وه‌ هه‌ر له‌ (الفاتحه‌)‌دا

(١) (البقرة - 255).

(٢) (البقرة - 260).

(٣) (آل عمران - 4).

(٤) (آل عمران - 8).

(٥) (الذاریات ٥٨).

(٦) (الملك ١٤).

(٧) (الفاتحه 2).

(٨) (هود 90).

فه‌رموویه‌تی: ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کان، وه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾^(١)، خاوه‌نی رۆژی سزاو پادا شت وه‌ ده‌ فه‌رموی: ﴿يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾^(٢)، خوا به‌نده‌کانی خۆی خوش ده‌وی و ته‌وانیش خاویان خوش ده‌وی، وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾^(٣) خوا چووه‌ سهر عهرش، به‌رز بۆوه‌ بۆ سهر عهرش، وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿أَأَمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ﴾^(٤)، ئایا دئنیان له‌و خاویده‌ی که‌ له‌ ئاسمانه‌ که‌ به‌ زه‌وی تاندا به‌ریتته‌ خوار، وه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأُحْوَی يَوْمَ يَذِلُّ نَاصِرَةٌ﴾^(٥) إِلَىٰ رَبِّهَا نَاصِرَةٌ، چهند رۆویه‌ک له‌ رۆژی دوااییدا که‌ شن و پاراون، سه‌یری په‌روه‌ردگاری خۆیان ده‌که‌ن، که‌واته‌ خاوی په‌روه‌ردگار له‌ رۆژی دوااییدا ده‌بینرئ، وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾^(٦)، هه‌موو شتێک له‌نیۆ ده‌چیت جگه‌ له‌ رۆو (وجه‌ی) خوا، هه‌لبه‌ ته‌ رۆو (وجه‌) یێک که‌ له‌ خوا ده‌وه‌شیتته‌وه‌. وه‌ فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌یه‌ که‌ باسی رۆو (وجه‌ی) خاوی په‌روه‌ردگار ده‌ کات ده‌ فه‌رموی: ((إِنَّ اللَّهَ لَا يَنَامُ، وَلَا يَنبُغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، وَلَكِنَّهُ يَخْفَضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ

(تی) (الفاتحة □ 3).

(بی) (المائدة □ 54).

(هم) (الأعراف □ 54).

(□) (الملك - 16).

(له) (القيامة / 22-23).

(□) (القصص - 88).

عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ. حِجَابُهُ نُورٌ
لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا آتَتْهُ إِلَيْهِ بِصَرِّهِ مِنْ خَلْقِهِ)) (ق)
واته: خوا ناخهوی، وه ناگونجی که بخهوی، به لām تهرازوو نزم ده کات و
به رزی ده کاتهوه، یاخود رزقی خه لکی فراوان ده کات و که می ده کا تهوه،
یان که می و زیادی ده کات، کرده وه کانی شهو پیش هی رۆژ بۆ لای خوا
به رزده کرینهوه، وه کرده وه کانی رۆژیش پیش هی شهو به رز ده کرینهوه،
واته: هدر کرده وهی له کاتی خۆیدا بۆ لای خوا به رز ده کرینهوه، ئینج
ده فەرموی: پەردە یەك که رۆی خۆی به رز له درو سترکراوه کانی
ده شارینه وه پنهان ده کات رۆشنایی یه، ته گەر تهو پەردە یه لایحیت له
پیش رۆی درهوشانه وهی رۆی هەرچی دروستکراوه هه مووی ده سووتینی.
وه ک بینیمان هه رهه مان تهو ئایهت و فەرمايشتانهی که با سی تهو
حهوت سیفه تانه یان تیدان که ته شعیری یه کان و ماتور یدی یه کان
(الأشاعرة والماتريدية) گوتوویانه: خوا هدر تهو سیفه تانهی هه ن،
هه مان ئایهت و فەرمايشتن که باسی کۆمه لێک ناو و سیفه تی دی کهی
خۆی بێ هاوێل و هاوتا ده کەن. وه (علي، عظیم، عزیز، حکیم، - لیم،
غنی، خبیر، ذوانتقام، وهاب، رزاق... هه تە). کهوا ته بابزانی پا ساو
(مبەر)ی تهوانه چیه که گوتوویانه خۆی پەروەردگار هدر تهو حهوت
سیفه تهی هه ن؟! تهو جۆره که سانه تهو سی پاساوه یان هیئانه وه:

(تر) مسلم و ابن ماجه واحمد والطيايلى، شرح السنة: للبخوي، بهرگی / 1، لاپه ره 173.

پاساری یه‌که‌م: گوتووینه: ئه‌و حه‌وت سیفته‌ه عه‌قل تییان ده‌گات، به‌لام سیفته‌ه‌کانی دیکه‌ له‌ عه‌قلی ئینساندا جی‌یان نابیتته‌وه‌! به‌لام له‌ راستیدا ئه‌م قسه‌یه‌ هه‌له‌یه‌ به‌م چهند به‌لگه‌یه‌:

(لا) ناو و سیفته‌ه‌کانی خۆی به‌رزو مه‌زن هه‌رج نه‌یه‌ عه‌قل تییان بگات و پڕی‌یان تی به‌ریت، وه‌ک له‌ ده‌سه‌کانی رابردوودا باسمان کرد: ئینسان بۆ هه‌ل‌س‌وه‌وت کردن له‌گه‌ڵ ده‌ورو به‌ری ماده‌ پیدایه‌ پ‌ینچ هه‌سته‌کان و عه‌قل‌یشی هه‌یه‌، وه‌ فیه‌رت و ده‌روون‌یشی هه‌یه‌، به‌لام بۆ هه‌ل‌س‌وه‌وت کردن له‌ گه‌ڵ ئه‌ودیو س‌روشت و له‌ گه‌ڵ خۆی په‌روه‌رگارداو له‌ گه‌ڵ جیهانی نادیارو په‌نه‌ندا، ئه‌وه‌ (و‌ه‌ی) مان هه‌یه‌، که‌ تاکه‌ ر‌یگایه‌کی سه‌لامه‌ت و مس‌وگه‌ره‌ که‌ ئیمه‌ به‌ ه‌ویه‌ه‌ بزاین جیهانی نادیار (عالم‌ الغیب) چیه‌و چۆنه‌؟! به‌ خۆی تاک‌ و پاک‌ و به‌ فرشته‌‌کانه‌وه‌ به‌ ر‌ژژی دوا‌یی یه‌وه‌ به‌ پ‌و‌وحه‌وه‌ به‌ سه‌رجه‌م شته‌ نادیاره‌‌کانه‌وه‌، ته‌نیا (و‌ه‌ی) و په‌یامی خوامان به‌ ده‌سته‌وه‌ هه‌یه‌، وه‌ له‌ راستیدا جگه‌ له‌ وه‌ هی هیچ ر‌یگایه‌کی دی که‌ی م‌س‌وگه‌رو سه‌لامه‌ت و ج‌ی‌ د‌ن‌یایه‌ مان نه‌یه‌، = یاره‌ (و‌ه‌ی) ش‌زان‌یاری بی‌سنووری خوا‌یه‌ (ع‌ز‌و‌ج‌ل‌)، که‌واته‌ که‌ ده‌ئین: ئه‌و سیفته‌تانه‌ عه‌قل تییان ده‌گات و ئه‌وانی دی عه‌قل تییان ناگات، ئه‌وه‌ راست نه‌یه‌. ئاخ‌ر عه‌قل چۆن له‌ زانیاری خۆی په‌روه‌ره‌ گار ح‌ال‌ی ده‌بیت و چۆن زانیاری بی‌سنووری خوا له‌ عه‌قلی ئینساندا ج‌ی‌ گ‌ای ده‌بیتته‌وه‌؟! ئه‌ گه‌ر

مه‌به‌ست ئه‌وه بی‌ت، که ئه‌و جهوت سیفته ته له عه‌قل‌دا جیگا یان ده‌بیته‌وه، بی‌گومان ته‌نیا هه‌ر سیفته‌ی زان ییاری خوا له عه‌قلی ئیمه‌دا جیگای نایه‌ته‌وه، که خوای زاناو شاره‌زا وردو درشت ده‌بی خێ و پێی شاره‌زایه‌و هیچی له لا ون نابێ و مشوور له هه‌موو شتی‌ک ده‌خوات له دروست‌کراوه‌کانی، ئنجا نه‌ک هه‌ر (زان ییاری) به‌لکو سیفته‌ته‌کانی خوا هیچیان له عه‌قلی ئین ساندای جیگا یان نایه‌ته‌وه ته‌گه‌ر مه‌به‌ست ناسین و ده‌رک‌کردنی حه‌قیقه‌تیان بی‌ت^(٢)، که‌وابوو ئیمه به‌ هۆی (و‌حی) یه‌وه ده‌زانین که خوا ناو سیفته‌ته‌کانی چه‌ندن و چۆن و چین؟! جا ته‌گه‌ر به‌ هۆی (و‌حی) یه‌وه ده‌زانین خوا ئه‌و جهوت سیفته‌ته‌ی هه‌ن، هه‌ر به‌ هۆی (و‌حی) شه‌وه ده‌زانین که ناو سیفته‌ته‌کانی دیکه‌شی هه‌ر هه‌ن.

(١) عه‌قل چه‌نده ئه‌وه حالێ ده‌بی‌ت، که پێوی سه‌ته خوا زان ییاری و ده‌سته‌لات و ژیان و بوونی هه‌بی‌ت و فەرما‌یشت و سه‌ی هه‌بی‌ت، ئه‌وه‌نده‌ش ئه‌وه حالێ ده‌بی‌ت که خوای به‌رزو پاک خۆشه‌ویستی هه‌بی‌ت بو به‌نده‌کانی و سیفته‌ی رزق پێدانی هه‌بی‌ت و سیفته‌ی به‌خ شینی هه‌بی‌ت و سیفته‌ی به‌رزایی هه‌بی‌ت، واته عه‌قلی ئینسان له‌وانه‌ش هه‌ر حالێ ده‌بی‌ت وه‌ک چۆن له سیفته‌ته‌ پێش‌وه‌کان حالێ ده‌بی!

(٢) به‌لام ته‌گه‌ر مه‌به‌ست له: (جیگابوو نه‌وه‌یان له عه‌قل‌دا) و (لێ حالێ بوو‌دی‌ان) ئه‌وه‌بێ که عه‌قل‌دان‌یان پێ‌دادینی و به‌ مه‌حال‌یان نازانی ئه‌وه سیفته‌ته‌کانی خوا هه‌موویان هه‌ر وان!

(لا) به لگه سییه میشمان تهویه که ته گهر مه به ست زانین و نا سینی حه قیقه ت و ماهیه ت بی، له راستیدا عه قل دهسته و ستانه له بهردهم ناسین و زانینی حه قیقه ت و ماهیه تی هه موو ناو و سیفه ته کانی خوای پهروه رد گارداو هه موویان لهو پهروه وهك یه کن و جیاوازی بیان نیه. کهواته تهو پاساو بیانوو (مبهره) هیه.

پاساوی دووه: تهو پاساو بیانویه شیان تهویه که ده لێن: سیفه ته کانی دی هه موویان ده گهر پینه وه نیو تهو حه وت سیفه ته، بو وینه ده لێن: سیفه تی (حکیم، خبیر) ده چنه وه نیو (علم) ی خوا، وه سیفه تی (لطیف، کریم، رحیم) ده چنه وه نیو سیفه تی (قدرة) ی خوای پهروه رد گاره وه... هتد، چا ته وه ی زۆر جیه گای سهر سورمانه تهویه که خوای به خشنده سه دو چواره (لالالا) جار (بسم الله الرحمن الرحيم) ی له قورئاندا هیناوه له هه (لالالا) دا سیفه تی (الرحمن الرحيم) ی خوی هیناون، وه له چهندان شوینی دی کهش سیفه تی (رحمة) ی خوی هیناوه، کهچی زانایانی (علم ال کلام) (تر) سیفه تی ره حه مت و بهزهیی و به خشندهیی و میهره بانی خوای به خشنده بیان حیساب نه کردوه!! به لام بیگومان سیفه تی بهزهیی (رحمة) ی خوا، ناچیتته وه نیو هیه کام لهو سیفه تانه و لێ بیان جیا یه. ههروه ها سیفه تی خوشویستنی خوا بو بهنده کانی وهك فهرموویه تی: ﴿يُحِبُّهُمْ

(تر) واته: تهوانه بیان که خاوهنی تهو بیرو بوچوون و هه لویسته ن.

وَيَجُودُ ﴿١٤﴾ وه فەرموویەتی: ﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ﴾ (ه) ناچیتەوه نیو هیچ کام لەو سیفەتانە ی دی، وه هەركام لەو سیفەتانە ی دی كه چەمك و واتایە كی تایبەتی هەیه . وه حەقیقەتی كی تایبەتی هەیه ناچنە نیویدك، چونكە لە راستیدا ئەگەر چووبانە نیویدك، خۆ خۆی كاربەجێ هیچ شتی كی زیادهی نەفەرمووە و تەنیا پیتە یك لە قورئاندا زیاد نیوید و خۆی زاناو شارەزا یەك پیتە ی نە فەرمووە كه مانایە كی زیادهی نەبیت و پیتە نەبیت، ئەدی ئەو هەموو ناوە چاكانەو ئەو هەموو سیفەتە بەرزانی خۆی چۆن باس دەكات ئەگەر پیتە نەكات و هەموویان هەر بچنە نیو ئەو حەوت سیفەتەنە؟! پاساوی سییەم: پوخته كە ی ئەو یە كه دەلێن: جگە لەو حەوت سیفەتەنە ئەوانی دیکە . ویچواندن (تەبیه) یان تێدا یە! دەلێن: بۆ ویخە خۆشویستن، دەگۆنجی ئینسان ئینسانی خۆش بویت، بەلام لە خۆی پەرورەدگار ناوەشیتهوه كه دروستكراوه كانی خۆی خۆش بویت، یان دەلێن: توورەبوون (عَضَبٌ) ئەو یە كه ئینسان خۆینی دەكوئی و دلی دەجۆشی، ئەو هەش لە خوا (عزوجل) ناوەشیتهوه، هەر وەها دلی خۆش بوون (فرح) و پێكەنین و سیفەتە كانی دیکە ی لەو بابەتە تێكرای ئەو سیفەتەنە ویچواندن (تەبیه) یان تێدا یە، واتە ویچواندنی خوا یە دروستكراوه كانی و ئەو هەش دروست نیو بۆیە نابێ ئەو جۆرە سیفەتەنە

(تر) (المائدة ٥٤) .

(بر) (البروج - ١٤) .

بۆ خوا بە کاربەن! بەلام ئە راستیدا ئەم پاساوەشیان راست نە بەم بەلگانە:

(لا) ناو سیفەتەکانی خوا، ئە قەدەر خوان و وەك زاتی خوا بێ وینەن و بێ ھاوتان، جا چ خوشویستنی خوا بێت، چ بەزەیی و توورەبوونی خوا بێت، چ دروستکردن بێت و چ سیفەتی زان یاری و توا ناو ئەوانی دیکە بن.

(لا) وەك چۆن بەزەیی و خوشویستنی خوا، وە تۆلە ستاندن و توورەیی خوا، ئەگەر هی ئینسان بن، پێویستی یان بە چەند ئە ندامێك هەیدو چەند نیشانە یەکی تیدا دەردەكەون، وەك خۆین هەل چوون و رەنگ سوور بوونەو، یاخود دڵ گوشاد بوون و ئەوانە، بە هەمان شێوە ئەو سیفەتانە ی دیکە ی خۆی بێ وێ غەش کاتێك کە هی ئینسانن دیسان پە یوەندی یان بە ئەندامەکانی ئینسانەو هەیدو، بۆ وینە (دیتن) ئینسان بە گلێنە ی چاوو تۆری چاوو بە هۆی پێلۆکانی کە دەیانکاتەو دەبینیت، وە (بەستن) ئینسان بە هۆی ئەو ئیسقازانە ی کە ئە گوێ دا هەن، وەك چەكوش و سندان و ئاوزینگ و بەشەکانی دیکە ی گوێ وە دەبیستێ. کەواتە: ئەگەر ئەو سیفەتانە ی دیکە وەك: خوشویستن، توورەبوون، تۆلەستاندن، بەرزبوونەو و چوونە سەر عەرش، وێچواندن (تشبیه) بگە یەنن، ئە را ستیدا ئەوانی دیکەش هەر دە یگە یەنن! بەلام ئیمە پێشتر گوتمان نە زان یاری خوا وەك هی ئیمە وایدو نە بیستن و دیتن و ژیان و ویست و... هتدیشی -

دەجا بەهەمان شیوەش: نە خوشویستنی خوا وەك ئی هە وا یە ، نە توورەبوونی و نە تۆلەستانەنەوی و نە پی کەنینی و نە چوونە سەر عەرشی و نە رزق دانی و نە ژياندن و نە مراندنی و هیچ کام لە سیفەتەکانی خوا وەك هی ئیمە نین، ئەگەرنا سیفەتەکانی دی کەش بۆ نمونە: (زانباری) ئیمە بە هۆی عەقل و می شک و دەما غەو دەتوانین زانیاری وەدە ست ب یین. بەلام بیگو مان زانیاری خوا (سبحانەو تعالی) - وە تیکرای سیفەتەکانی دی کەش بە هۆی ئەندام و نامرازانەو نین و پەکیان لە سەریان نە کەوتەو هیچ پەیوەندییەکیان پێیانەو نیە. کەوابوو، ئە گەر لە بەر وی چواندن (تشبیه) و وەهمی جەستاندن (تجسیم) بلین: با ئەو سیفەتە تانە بۆ خوا بەکارنەهینین، ئە راستیدا سیفەتەکانی دیکەش، ئە گەر ئین سان ئاگای ئە خۆی نەبێ و خۆی پەرەردگار بە پاک نەگرێ و بە دوورنەگرێ ئە ویچوونی درو ستکراوەکان، سیفەتەکانی دی کەش جەستاندن (تجسیم) ویچواندن (تشبیه) هەر دەگە یەن! لیڕە شدا دییەنە کۆتایی بابەتی (بنچینە گەنگەکانی مامە ئە کردن ئە گەل ناو سیفەتەکانی خوا)، کە زۆرینەى زانای پی شەوایانی رە سەنی ئیسلام ئەسەریان پێکەاتوون.

به ندى چوارهم

ته ئويلکردنى هه ندىك له سيفه ته كانى خوا (عزوجل)
له نيوان تپيه راندن (افراط) و به زايه دان (تفريط) دا

ئەم بەندە

خوینەرى سەنگىن!

ئەم بەندى چوارەمە ئە چوار دەرس پىك ھاىتو: (لۇلۇلۇلا)، وە دوو بابەتى سەرەكى گرتۆتە خۆى:

بابەتى يەكەم: تەئۇلىكردن ئە نىوان تىپەراندن و بەزايەدان دا، جا ئەم بابەتى يەكەمە دابەش دەبى بۆ سى خالى سەرەكى:
خالى يەكەم: چەمك و واتاي وشەى تەئۇلى.

خالى دووهم: ئايا تەئۇلى بەگشتى رەت دەكرىتەو؟!

خالى سىيەم: تەئۇلىكردن ئە نىوان زانايانى پىشەن و پاشەن دا.

بابەتى دووهم: سىفەتە خەبەرىيەكەن ئە نىوان تەئۇلى كران و بەرى كراند. ئەم بابەتى دووهمەش بۆ چەند خالىك دا بەش كراو، كە ئەمە ناو و نىشانەكانىانە:

خالى يەكەم: تەوژمى سىفەت لا بەرەكان (نفاة ال صفات) و سى قوتابخانە سەرەكىيەكانى: جەهمىيەكان و ئەشەرىيەكان و ساتورىدىيەكان.

خالى دووهم: سىفەتە خەبەرىيەكان، ھۆى ناوئرانەكان، جۆرەكانەكان، ژمارەكان.

خاڵی سییەم: سێ جۆرە هەلۆی ست لە بەران بەر سیفەتە
خەبەرێیەکاندا، دووی چەوت و یەکی راست.

خاڵی چوارەم: سەرنجدانیکی گشتی لە سیفەتە خەبەرێیەکان لە
رووی تەئویلەکان و بەرێ کرانەو، شایانی باسی شە کە ئەم
بەندە باسی کۆتایی یە لە بارە ناو سیفەتەکانی خۆی بەرزو
بێوینەو ئە گەر بەندەکانی پیشوو دەوری بناغە و پێ شەکی و
رێ خۆشکەریان بینی ئەو ئەم بەندە بە هەردوو بابەتە کە یەو
دەوری ئەنجام بەرھەم دەبینی و چرپی و پرپی لە با سەکانیدا
رەچاوکراو و ئەو سۆنگە یە شەو و ریاپی وردبۆنەو ی پێو سستی
گەرە کە!

هەڵبژێرە مامۆستا ئەلی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

دانراوەکان

QR Codes

www.alibapir.com

ئەلی بابیر AliBapir

هەڵبژێرە مامۆستا ئەلی بابیر

QR Codes

رۆژی دوایی هدیە، ئەو بۆ ئیوه چاکترە، وە سەرەنجامی شی با شترە،
 (وأحسن تأویلاً) واتە: (وأحسن عاقبةً و مآلاً) سەرەنجامی ئەو کە
 تۆ گوێرایە ئی خواو پیغمبەری خواو کاربەدەستی = سولمانان
 بکە، ئە دویاو قیامەتدا ئینسان سەر بەرزو بەخێوەرد دەبێت،
 کەواتە (تأویل) واتە سەرەنجام و عاقبەت. هەر وەها فەرموویەتی:
 ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِطُوا بِعَلَمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ﴾^(۱) ئەم ئایە تە
 بایی ئەو دەکات کە کافرەکان هەلۆیستیان ئە بەرانبەر قورئاندا
 ئەوێه کە بە درۆی دەزانن جا خوی بی هاوڵ دە فەرموێ: بەلکو
 بروایان بە شتێک نیە - مەبەست قورئانە کە زانیاری ئەوان دەورە
 نەداوە واتە دەرکی گەورەیی و پایە بەرزیی قورئان ناکەن بۆیە ئیمانی
 پی ناهێنن (ولما یأتیهم تأویلہ) وە جاری ئاکام و سەرەنجامی ئەو
 شتانەش کە قورئان دە فەرموێ، جاری بۆیان نەهاتو (وهک: شکستی
 کافرەکان و سەرکەوتنی برۆاداران و پەرەسەندنی ئیسلام و زال بوونی
 بەسەر ئیمپراتۆریەتی فارس و رۆمدا)، کەواتە (تأویلہ) یانی:
 سەرەنجامی ئەو بە ئینانە کە قورئان داوێ. هەر وەها فەرموویەتی:
 ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ الَّذِينَ كَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ
 جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ﴾^(۲)، واتە: ئایا کافرەکان چاوەڕێی چی

(ت) (یونس - 39) .

(ی) (الأعراف - 53) .

ده‌که‌ن هەر چاوه‌ڕێی ئەوه ناکەن کە ئا کام و سەرەنجامی ئەوهی
 قورئان دەفەرموێ بێ! ئەو پۆژە کە سەرەنجامی ئەو شتانه کە قورئان
 دەفەرموێ دی، ئەوانە‌ی کە قورئانیان فەرامۆش کردو ئە رابردوودا
 دە‌ئین: بە راستی پێغه‌مبە‌رانی پەرورە‌دگارمان حەقیان هێ‌ خابو!
 (دی‌اره ئەوه دوا‌ی ئەوه‌ی کە ئە‌نجامی بە‌ئینه‌کانی قورئان دینە‌ دی)،
 کەواتە (تأویل) واتە: ئاکام و سەرەنجامی شت، ئە‌مه واتای یە‌که‌می
 وشە‌ی (تأویل).

(لا) وه به مانای لیک‌دانه‌وه‌ ته‌فسیرکردن دی، وه‌ک خ‌وای ت‌اک و پ‌اک
 (عزوجل) فە‌رموویه‌تی: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ
 مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ
 فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ
 وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو
 الْأَلْبَابِ﴾^(١)، واتە: خ‌وا ئە‌وه کە‌سه‌یه کە قورئانی نار‌دۆ‌ ته‌ سەر‌تۆ،
 هە‌ندێ‌ک ئە‌ تابه‌ ته‌‌کانی (مُح‌ ک‌م) (وا‌ ته‌: مانا‌ یان پۆ‌ شن و
 ئاش‌کرایە) ئە‌وانە‌ یان ئە‌س‌لی ک‌تیبی‌ خ‌وان (واتە: ئە‌س‌لی قورئان و
 ئە‌و بن‌چینه‌و بنا‌غه‌یه‌ن کە‌ ده‌بێ‌ تابه‌ ته‌‌کانی دی ئە‌ به‌ر‌تیه‌ شک و
 پۆ‌ش‌نایی ئە‌واندا ته‌فسیر ب‌ک‌رین و لیک‌ب‌د‌رین‌ه‌وه‌) وه‌ ئە‌ تابه‌ ته‌‌کانی
 قورئاندا هە‌ندێ‌ک تابه‌تی دی هە‌ن کە‌ ویک‌ چ‌وون، (وا‌ ته‌: چ‌هند

مانایه‌کی ئێک چوویان هه‌یه‌و زیاتر له‌ مانایه‌کیان هه‌یه‌و هه‌لده‌گرن) جاتنه‌وه‌ی دلیان لادان و نه‌خۆشی تێدایه‌، به‌ دوا‌ی نه‌و ئایه‌تانه‌ ده‌که‌ون که‌ ویکچوون، بۆ نه‌وه‌ی که‌ ئا‌شوب (له‌ نه‌و مسو‌لماناندا) په‌یدا بکه‌ن، وه‌ بۆ نه‌وه‌ی که‌ ئاکام و سه‌ره‌نجامه‌که‌ی بزانی، یاخود بۆ نه‌وه‌ی که‌ مانا‌و ته‌ف‌ سیره‌که‌ی بزانی، په‌لام ئێکدانه‌وه‌و مانا‌که‌ی جگه‌ له‌ خوا، وه‌ جگه‌ له‌وه‌ی رۆ‌ چون له‌ زانیاریدا که‌س نایزانی، هه‌ندی له‌ زانا‌ یانیش گو‌توویا‌ نه‌: ده‌ بی‌ ئێرده‌ا بوه‌ستین که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ واته‌: ته‌فسیرو ئێکدانه‌وه‌ی نه‌و جو‌ره‌ ئایه‌تانه‌ ته‌نیا خوا ده‌یزانی، وه‌ نه‌وه‌ی دواتر رسته‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆیه‌ که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ واته‌: نه‌وه‌ی که‌ له‌ زانیاری دا رۆ‌چوون و زۆر شه‌اره‌زان، ده‌ ئین: بڕوا‌ مان‌ پێ‌ی هه‌یه‌و هه‌موو ئایه‌ته‌کان - به‌ هه‌ردوو جو‌ری (هه‌کم) و (مه‌شابه‌)وه‌ - له‌ لایه‌ن خوا‌وه‌یه‌، دیاره‌ خ‌وای کار‌ به‌جیش له‌ به‌ر زۆر حیکمه‌ت ئایه‌تی (مه‌شابه‌)ی ئاردوون، یه‌کیان نه‌وه‌یه‌ که‌ قور‌ئان مانای زیاتر هه‌لبگرئ، یه‌کی دیکه‌شیان تاقیکردنه‌وه‌ی خه‌لکه‌. جاتنه‌وه‌ا ﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ ۱۱ ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾ (عطف) بکه‌یه‌ نه‌ سه‌ر وشه‌ی به‌رزو پیرۆزی (الله) وه‌ چ له‌سه‌ری بوه‌ستین، هه‌رچۆن بی‌ ته‌ئویل هه‌ر به‌ مانای ئێکدانه‌وه‌و ته‌فسیر دی، ئه‌ جات به‌لگه‌یه‌کی

دیکه له سهر تهوه که وشدی (تأویل) به مانای ئیکدانهوه و تهف سیر هاتوه ئهم ئایهته یه که له باره ی (یوسف) پێغه م بهر (علیه السلام) هوه ده دوی دوا ی تهوه ی باب و دایکی و یازده برایه که ی چون بۆ میسر. که ئهوکاته (یوسف) له ویدا خاوه نی مه قام و پله یه کی بهرز بوو، وهک خوا ی کار به جێ فهرموویه تی: ﴿وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجْدًا وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا﴾ (۱) واته: وه باب و دایکی برد نه سهر عه رش (واته تهوه کورسی و تهخته ی که هی دهسته لات ی و هوکمرانی تهو بوو، له سهر تهو تهخته داینان، دیاره بۆ خۆ ی وهک خۆ به که مگرتن له بهردهم باب و دایکی دا له خواره وه دانیشه تهو تهوانی بهرز کردۆ تهوه). وه هه موویان کړنووشیان بۆ ی برد (واته: هه م دایک و باب ی و هه م یازده برا که ی، که دیاره له شه ر یعه تی تهواندا کړنووشی رێزو خو ر مه ت بۆ یه کتر بردن هه رام نه بووه و ئهوکا ته وهک سه لام له یه کتر کردن به کاریان هی ناوه) (ها ئنجا (یوسف) گوئی: (یا ا ب ت ه ذ ا ت ا و ی ل ر و ی ا ی م ن ق ب ل ق د ج ع ل ه ا ر ب ی ح ق ا) واته: ته ی باب ه ته مه ئیکدانه وه (تعبی ر) ی خه ونه که م بوو، که پێشتر - به مندائی - بینیبووم، خوا

(تر) (یوسف - 100).

(2) ده شگونی جێ که مه به ست له کړنووش (سجدة) لیژده دا جوړ. چه مینه وه و ئاماژه یه کی پێرگرتن بێ، نهک سهر خسته نه سهر زهوی.

خهونه کهمی به راست گیراو هاته دی، کهواته ڕوون بۆوه که و شهی (تأویل) به مانای لیکدانهوهو تهفسیرکردن هاتوه.

(لا) سێیهمین مانای وشه ی (تأویل) بریتیه له: لادانی وشه یه که مانا ڕوالةتی، یان (حقیقی) خۆی، بۆ مانا یه کی په نهان، یاخود (مجازی)، له بهر به لگه یه که ڕیگامان نادات، ئه و وشه یه به مانای حه قیقی یه که ی، یاخود به مانا ڕوالةتی یه که ی به کاربێن. وه که خوای کار به جی ده فهرموی: ﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾ که ده گو ئهی و شه ی (تأویل) لێره دا به و مانای سێیه میشیان بیت، بۆ ڕوونکردنه و ی مه به ستیش ده لێن: و شه یه که هه یه دوو واتای هه ن واتایه کی ڕوالةتی و حه قیقی، وه واتا یه کی په نهان و (مجاز)، بۆ وینه: وشه ی (أسد) واته: شیر، مانا حه قیقی یه که ی یانی گیاندارێکی درنده که پێی ده گو ترێ شیر، مانا یه کی (مجازی) یشی هه یه که بریتیه له پیاوی ئازا، بۆ نمونه: ته گهر ئیستا من بلیتم: ئه وه نه ره شیر هات، کهس گومانی به لای ئه و دا ناچی که پێی وابی من مه به ستم ئه و یه شیرێکی درنده ی نیو جه نکه له کان هات!، به لکو هه مووتان بیرو زه ینتان به لای ئه و دا ده چی که ده بی چ که سیکی زۆر ئازا به ره و ئیتره بیت! مه به ست ئه و یه که هه ندیک وشه هه ن هه م مانایه کی ڕوالةتی و حه قیقی یان هه یه و هه م مانایه کی په نهان مه جازیش، جا جاری و هه یه له بهر نه شانوه

به‌لگه‌یه‌ك ناگونجی كه وشه‌یه‌ك به‌مانا رواله‌تی و حه‌قیقه‌یه‌كه‌ی به‌كاربیتنی و به‌ناچاری ده‌بی بلیین، مه‌به‌ست پئی ما نا په‌نهان و مه‌جازی به‌كه‌یه‌تی، وه‌ك ئه‌وه‌ی كه‌ بگوتری: ئه‌وه‌ شیره‌كه‌ هات، یاخود ئه‌وه‌ رپۆی به‌كه‌هات، حه‌تمه‌ن ده‌زانن مه‌به‌ست له‌ رپۆی كه‌سی‌كه‌ی فیل‌بازو ساخته‌چییه‌كه‌ رپۆی (تعلب)ی راسته‌قینه‌!!، جا ئایا به‌لگه‌مان چیه‌كه‌ وشه‌ی (تاویل) ئه‌و ما ناو چه‌مه‌كه‌شی هه‌یه‌؟! به‌لگه‌مان ئه‌وه‌یه‌ ویرای ئه‌وه‌ی كه‌ ئایه‌تی ژ هاره‌ (لا‌ی سووره‌تی (آل عمران) ئاماژه‌ی پێ‌ده‌كات، ئه‌و دوو‌عا‌یه‌ش پێ‌غه‌مبەر ﷺ كه‌ بۆ (عبداللّه) كورپی (عباس)ی كردوه‌، ده‌لا‌له‌تی له‌ سه‌ر ده‌كات كه‌ فەرموویه‌تی: ﴿اللّٰهُمَّ فَفَقِّهِ فِي الدِّينِ وَ عَلِّمَهُ التَّأْوِيلَ﴾ (تر) واته‌: ئه‌ی خوا‌یه‌ له‌ دیندا شاره‌زای بکه‌ وه‌ ته‌وێل‌یشی فێر بکه‌، جا (تاویل) چ به‌ واتای ته‌ف سێرو لێ‌كدا نه‌وه‌ بی‌ت، چ به‌ واتای لێ‌كدا نه‌وه‌ی تایبەت بی‌ت كه‌ ئه‌و مانایه‌ی سێ‌یه‌میان‌ه‌و هه‌موو كه‌س نایزانیت و كورته‌كه‌ی ئه‌وه‌یه‌ كه‌ تۆ وشه‌یه‌ك به‌مانا رواله‌تییه‌كه‌ی به‌کاری نه‌هێنی و به‌مانای مه‌جازی به‌كه‌ی به‌کاری بیتی. له‌به‌ر به‌لگه‌یه‌ك و نیشان‌ه‌یه‌ك كه‌ رینگه‌ت لێ‌ ده‌گرێ. ئه‌مه‌ كورته‌یه‌ك له‌ باره‌ی واتای وشه‌ی (تاویل)ه‌وه‌.

(تر) رواه‌ الامام احمد، وه‌ (احمد شاکر) به‌ (صحیح)ی داناوه‌و (بخاری)یش به‌ ته‌عبیری:

هیناویه‌تی: (اللهم علمه‌ الكتاب) هیناویه‌تی.

خالی دووهم: ئایا تهئویل به گشتی پهت ده کرێنهوه؟!

ههیه ده‌ئێ: دروست نیه هیچ سیفەتێکی خواو هیچ ئایەتێک (تأویل) بکه‌ین! جا ئایا ئەوه راسته یان نا؟! ئە وه‌لامدا ده‌ئێ: جارێ ته‌ گهر وشە (تأویل) به‌ مانای یه‌که‌م و دووهمی به‌کاربێت، ئەوه‌ بێ‌گو‌مان هه‌موو جو‌ره‌ ته‌ئویڵێک ره‌واو به‌جێیه‌، واته‌: ته‌گهر ته‌ئویل بریتی به‌ بێت ئە تاکام و سه‌ره‌نجامی شت، وه‌ یان بریتی به‌ بێت ئە ته‌ف سیرکردن و ئێکدا نه‌وه‌، که‌ ئێ هام (طبری) پێ‌ شه‌وا‌ی تو‌یژه‌ره‌وانی قور‌ئان ئە ته‌فسیره‌که‌ی خۆیدا هه‌ر جارێک ئایەتێک ته‌فسیر بکات ده‌ ئێ: (وتأویل هذه الآية، وصار تأويلها) واته‌: وه‌ مانای ئەم ئایه‌ته‌ «که‌واته‌: ته‌گهر به‌ مانای یه‌که‌م و دووهم بێت ئەوه‌ ته‌ئویل هه‌مووی راست و به‌جێیه‌، به‌لام ته‌گهر مانای سییه‌می ئێ‌بگرین که‌ بریتی به‌ له‌وه‌ی و شه‌یه‌ک یان رسته‌یه‌ک مانایه‌کی رواله‌تی هه‌یه‌، وه‌ مانایه‌کی په‌نه‌ان و مه‌جازی شی هه‌یه‌ و تو‌ ناچار ده‌بی مانا مه‌جازیه‌که‌ی ئێ‌بگری و ناتوانی مانا رواله‌تی یه‌که‌ی ئێ‌بگری و به‌کاری بێنی، به‌ئێ ته‌ گهر به‌م چه‌مکه‌ و واتایه‌ بێت، ئەوه‌ (تأویل) دوو به‌شه‌ «به‌شیکی مه‌قبو‌له‌ و هه‌رده‌ گیرێ و په‌سنده‌ و به‌شیکیشی وه‌رناگیرێ و ره‌تکراوه‌یه‌، وه‌ ئەو جو‌ره‌ی که‌ په‌سند و مه‌قبو‌له‌، ئەوه‌یه‌ که‌ به‌لگه‌ و نیشانه‌یه‌ک هه‌بێت ئێمه‌ ناچار بکات ئەو وشه‌یه‌، یاخود ئەو رسته‌ و هه‌ربینه‌ به‌ مانا رواله‌تی و حه‌قیقی یه‌ که‌ی

به کار نه هیئین، جا دیاره ئەگەر ئەو چۆره تەئویله که به لگه یه کی
 شرعی، یان به لگه یه کی عهقلی له سه ری هه بی، ئەوه پێی ده گوتری
 ته ئویلیکی رهوا و دروست و گونجاو، به لام ئەگەر به بی به لگه ی شرعی،
 یان به بی به لگه ی عهقلی. که سیك هه ر له خووه بلێ: ئەو مانا یه ی
 ئی ده گرم، یان به م شیوه یه ته فسیری ده کم، ئەوه بێگو مان شتیکی
 نارهوا و په تکراره یه. تنجا با سه رنج به یین! خوی زانا و شارهزا ده فهرموی:
 ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾^[۱] واته: وه خوا له گه لته نه له هه ر شوینیك
 بن، یان له هه ر حالیک دابن، به ریزان! له گه ل بوونی خوی په ره ره دگار
 بو ئیمه ده گونجی دوو واتایان بگه یه نی، یه که م: خوا به زاتی خوی
 له گه لمان بی، دووه م: خوا به سیفه ته کانی له گه لمان بی، جا ئا یا
 ده گونجی بلێین: خوا به زاتی خوی له گه لمانه؟! بی گومان نه خیر، چونکه:
 ئەگەر خوا به زاتی خوی له گه ل ئیمه بیته، ئەوه مانای وا یه خوی
 بی وینه هاته ته ئەم دونیا یه وه له مسه ر زهوی یه یه!! که بی گومان ئەوه
 نابێ و ناگونجی^(ه)، بۆیه ش هه موو زانایان، زانایانی هاوه لان (أصحاب) و
 شوینکه و تووان و ئەوانی دی که ش ئەم ئایه ته دیان ته ئویل کردوه و
 گوتویانه: (وهو معکم أينما کنتم، أي، بعلمه وقدرته وسلطانه) واته:
 خوا به زانیاری و توانایی و دهسته لاتی له گه لته نه - نه که به زاتی خوی،
 که واته ئەو چۆره ته ئویله به جی و را سه ت و درو سه ت، چونکه ناتوانین

(تر) (الحديد ۴) .

(ی) به زۆر به لگان که یه کیان (لیس کتله شیء) ۵.

بَلِّیْن: خَوای کاربه‌جی به زاتی خۆی و ئیستا له‌گه‌ل ئیمه‌یه و ئیره‌یه، به‌لکو ئه‌وه ئه‌هلی (حُلُول) واده‌لین، ئه‌وانه‌ی که ده‌لین: خَوای به‌رزو مه‌زن ده‌چیتته نیو جه‌سته‌ی ئاده‌میزاده‌کانه‌وه، یان ئه‌هلی (إِتْحَاد) که ده‌لین: خَوای بی وینه بریتیه له رووحی ئه‌م بوونه‌وه‌وه ئه‌م بوونه‌وه‌ده‌ش جه‌سته‌ی خواجه!! که بی‌گومان ئه‌وانه ئه‌هلی کوفرن و له دین ده‌رچوون. هه‌روه‌ها نه‌صرانی‌یه‌کان که ده‌لین: (إِتْحَادُ اللّاهُوتِ بِالنّاسُوتِ) واته: خوا له‌گه‌ل ئینساندا یه‌کی گرتوه، که مه‌به‌ستیان ئه‌وه‌یه خوا هاتۆ ته نیو جه‌سته‌ی (عیسی)وه!، که ئه‌مه‌ش جوړیکه له بیرۆکه‌ی (ح‌حلول)، که‌واته ئه‌گه‌ر بَلِّیْن خوا به‌زاتی خۆی ئیره‌یه و له‌گه‌لمانه ئه‌وه ئه‌و جوړه بیرکردنه‌وه‌یه سه‌رده‌کیشی بو (حلول) و (إِتْحَاد) (ت) و ئه‌وه‌ی نه‌صرانییه‌کان پی‌ی ده‌لین: یه‌ک‌گرتنی لاهوت و ناسوت، که هه‌مووی درۆ ده‌له سه‌و ئه‌فسانه‌یه‌و وه هه‌مووشی کوفره. که‌واته ته‌ئویل به‌مانای سییه‌می ئه‌گه‌ر به‌لگه‌و نیشانه‌یه‌کی ناچارکه‌ری شه‌رعی یان عه‌قلی له‌گه‌ل دا‌ییت ئه‌وه مه‌قبووله، وه‌ک که وینه‌مان بو هینا‌یه‌وه، به‌لام ئه‌گه‌ر به‌لگه‌ی له‌گه‌لدا نه‌ییت ئه‌وه ره‌تکراوه‌یه، وه‌ک ته‌ئویل کردنه‌کانی زۆریک له ئه‌هلی ته‌سه‌ووف یان راست تر بَلِّیْن (غُلا) یان، ئه‌وانه‌یان که بر‌وایان به‌یه‌کیه‌تی بوون (وحدۃ الوجود) هه‌یه. وه یان هه‌ر که سیکی

(ت) جیاوازی نیوان (حلول) و (إِتْحَاد) ئه‌وه‌یه که (حلول) ئه‌وه‌یه که ش‌شتیک بچ‌یته نیو ش‌شتیکی دیکه، به‌لام (إِتْحَاد) ئه‌وه‌یه که دووشت پیکه‌وه یه‌ک بگرن و ناویته‌ی یه‌کدی بن.

دی که وایزانی خوی په‌روه‌دگار به زاتی خوی له‌سه‌ر زه‌وی‌یه‌و له گه‌ل دروست‌کراوه‌کانی خوی تی‌که‌ل بووه: (سبحانه‌و تعالی عما یقولون علواً کبیراً). ئیستاش با چ‌ه‌ند وینه‌یه‌ک به‌ئینه‌وه له‌سه‌ر ته‌ئویل‌کردنی نا مه‌قبوول و پوچ: له هه‌ندی‌ک له ته‌فسیره‌کانی (شیعه)‌دا، ئەم چ‌ه‌ند ئایه‌ته که خوی به‌رزو مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۚ خُرُوجُ مِنْهُمَا اللَّوْزُ وَالْمَرْجَانُ﴾^[1]، واته: دوو ده‌ریای تی‌که‌ل‌ی یه‌ک کردوون ده‌گه نه یه‌ک، به‌لام په‌رده‌یه‌کیان له نی‌واندا هه‌یه‌و هه‌ چ‌یان سنووری نه‌وی دی که ناب‌ه‌زینی، (واته: ده‌گه‌نه‌یه‌ک، به‌لام تی‌که‌ل به یه‌ک نابن، که مه‌به‌ست ئاوی سوێرو ئاوی شیرینه که ده‌گه‌نه یه‌ک به‌لام تی‌که‌ل و ئاویته‌ی یه‌ک نابن) ئایا کام له نی‌عمه‌ته‌کانی په‌روه‌دگارتان (ئه‌ی مرۆڤ — و ج‌خ‌د) به‌درۆ ده‌زانن!! پاشان له‌و دوو ده‌ریایه گه‌وه‌رو مرواری یی دێ‌خه ده‌ری، (که دوو جوړه به‌ردی زۆر به نرخ و گرانبه‌هان). ئەمه مانای راسته‌قینه‌و ساده‌ی ئەو ئایه‌تانه‌یه‌و نا‌گونجی هه‌چ مانایه‌کی دیکه‌ی دوور له هه‌یان هه‌بێ، به‌لام هه‌ندی‌ک له شیعه‌ ئاوا به‌م شیوه‌ی خواره‌وه ته‌ف‌ه‌س‌ریان ده‌که‌ن: ده‌ئین: (مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ، أي علي وفاطمة) واته: ئەو دوو ده‌ریایه‌ی که ده‌گه‌ن به‌یه‌ک، مه‌به‌ست پ‌ی‌یان (علي و فاطمة)‌ن - خوا ئ‌یان‌ رازی بێ-، (بينهما بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ، أي انه بغي) واته: ئەو په‌رده‌یه‌ی که له نی‌وانیاندا هه‌یه‌و ناهیل‌ی هه‌چ‌یان سنوور‌ش‌ک‌ین‌ی ب‌که‌ن،

(تر) (الرحمن - 19، 20، 21، 22) .

ئەو پێغه‌مبەری خوايه ﷺ كه له نێویان دایه، (يُخْرِجُ مِنْهُمَا الْقُلُوبَ وَالْمُرْجَانَ، أَيِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ) واته: ئەو گەوهه‌رو مرواری یانه‌ی كه ئەو دوو دەریایه‌ دینه‌ ده‌ری مه‌به‌ست پێیان له (حسن و حسین)ه -خوا لێیان را‌زی بێ-!! هه‌ڵبه‌ته‌ ئەو تايه‌تانه‌ ما‌نا روا له‌تی یه‌ كه‌یان زۆر روون و ئاشکرایه‌ بۆیه‌ ئیمه‌ پێویسته‌ هه‌ر به‌گوێره‌ی ئەو ما‌نا روا له‌تی یه‌ ته‌فسیریان بکه‌ین چونکه‌ هیچ به‌‌ڵ گه‌و نیه‌ شانه‌یه‌کی نا چارکه‌ر نه‌یه‌ ناچارمان بکات ته‌ئویلیان بکه‌ین، به‌‌ڵکو به‌ پێ چه‌وانده‌ به‌‌ڵ گه‌ی ناچارکه‌ر هه‌یه‌ كه‌ ناهیه‌ لێ ته‌ئویلیان بکه‌ین! یان له‌ سوورده‌تی (البقرة) (٦٦) دا كه‌ خوای بێ‌وینه‌ ده‌فه‌رموێ: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُتْبِعُوا بِقُرَّةَ﴾ هه‌ندێك له‌ شیعه‌ له‌ ته‌فسیره‌که‌یدا ده‌لێ (البقرة أي: عائشه) خوای په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر زمانێ (موسی) (عليه الصلاة والسلام) فه‌رمان به‌ به‌نی ئیسرائیل ده‌کات و پێیان ده‌فه‌رموێ: بۆ دۆ‌زی نه‌وه‌ی بکوژ (قاتل)ی جه‌نازه‌یه‌کی فری‌ دراو خوا فه‌رمانتان پێ ده‌کات كه‌ مانگایه‌ك سه‌ر بپن و پاشان ته‌ندامیه‌کی ئەو مان گه‌ سه‌ربراه‌ ئەو جه‌نازه‌یه‌ بخشێنن زیندوو ده‌بێته‌وه‌ و قسه‌ ده‌کاو ناوی بکوژه‌ که‌یتان پێ ده‌لێ، که‌چی ئەوان له‌به‌ر نه‌زانیی و کینه‌و بوغزی زۆریان به‌رانبه‌ر به‌ دایکی برواداران (عائشه) خوا لێی را‌زی بێ، ده‌لێن: ئەوه‌ فه‌رمانه‌ به‌ پێغه‌مبەری خوا ﷺ كه‌ عائی شه‌ی هاو سه‌ری سه‌ربرێ!! مه‌به‌ست ئەوه‌یه‌ كه‌ ئەمه‌ جو‌ریكه‌ له‌ (تاویل)و ته‌فسیرو لێکدا نه‌وه‌ی نا به‌جێ و

(تر) (البقرة □ 67)،

ناماقوول، که هەر به روالهت (تأویل)ه، ئەگەرنا له را ستیدا گۆرین (تحریف)ه، چونکه (تأویل) ئەوهیه به لگهی له سهر بێ، به لام که به لگهی له سهر نه بێ پێی ده گوترێ: (تحریف) واته: گۆرین و دهستکاری کردنی به ناههق، ههروهها زۆر له ئەهلی ته سهووف وهک پێ شتر ئاماژه هان پێ کرد ئەوا نهی پێ یان ده گوترێ (غُلاة) وا ته: زۆر رۆ چووه کان و تیپه پینه ره کان و له سنووری شه رع ده رچووه کان، ئەوانیش ئەو جو ره (تأویل)ه یان زۆره، یه کیك له وانه (محی الدین بن عربی)، که دوو کتیبی ناوداری هه ن به ناوی: (الفتوحات المکیة) و (فصوص الحکم)، جا ئەو دوو کتیبه دا ئەو جو ره (تأویل)ه که هەر به روالهت (تأویل)ه، گەرنا له حه قیقه تدا ئەو گۆرین (تحریف)ه زۆر زۆره و پێی سیخناخ کراون! (الآلوسی)یش که توێژه ره وه یه کی گه وره ی قورئانه و خواوه نی ته ف سیری (روح المعانی)یه، که ته فسیریکی زۆر با شه، به لام به دا خه وه له ژیر ناوونیشانێ (التفسیر الأشاري) دا زۆر له ٣ سدی ئەو جو ره که سانه دینیت، به تایبهت هه ندێ شت له (محی الدین بن عربی) نه قل ده کات، نه ک شتی زۆر بێ مانا، به لام هه ندێ شتی هه ر هیناوه، جا یه کیك له و شتانه ی که (محی الدین بن عربی) (٢) له قورئانی دا ته ئویلی کرده ئەوهیه که خوای بهرزو مهزن باسی فیرعه ون ده کات که ده خه ککی وهک

(٢) ئەهلی ته سهووف به: (الشیخ الاکبری) ناو ده بن !!

فەرموویەتی: ﴿حَتَّىٰ إِذَا أَذْرَكَهُ الْغُرَقُ﴾ ﴿١﴾ جا (ابن عربی) دەلى فیرەون
 لە دەریای (توحید)دا نقوم بوو نەك خنكابی، وە دەلى: ھەركام
 لە (مووسا) (علیه الصلاة والسلام) و فیرەون ھەریەكەى بە جۆرىك لە
 خوا بەیەكگرتن حالى بوو بوون! دیارە لیڕەدا مەبەستى (ابن عربی)
 ئەویەكە (مووسا) تەنیا خۆى بە پەرستراو (لە) زانیو، بەلام
 (فیرەون) ھەموو بوون (وجود)، چونکە بە حەسەبى (ابن عربی)
 فیرەونیش لەسەر بناغەى (وحدة الوجود) ھەموو شتیکی بە خوا
 خۆى بە ھەموو شتیك زانیو!! جا بە ھەر حال ئەو جۆرە بەناو تەفسیرانە
 كە ئەلای ئەھلى خۆیان پێیان دەگوێرێ: (تەئویل)، لە راستیدا گۆڕین
 (تحریف) و لادان (إلحاد) و ئە تەرازووى عەقل و شەرع دا كێشى چلە
 پووشیكیان نیو هیچ نین و هیچ زانا یەكێ رەسەنیش ئیعتیبارى بۆ
 دانەناون و بە بەشیك لەكە لەپوور (تراث)ى ئیسلامیش حەساب
 نەكراون و بگرە زۆر ئەو كەسانە كە ئەو جۆرە قسەو قالاڤەیان بوو ھەر
 ئەھلى زەندەقەش بوون و فەریان بەسەر مسوڵمانەتى یەو نەبوو، بەلام
 چونكە نەیانئوانیو بەراشكاویى باسى بى دینی خۆیان بەكەن و بلاوى
 بكەنەو و رەواجى پێ بەن، ھاتوون ئەژێر پەردەى تەفسیری (باطنی) و
 تەسەووفدا ئەو شتانەى خۆیانیان بلاوکردۆتەو و بانگەشەشیان بۆ
 كردو! دیارە ھەندىك لە زانایانیش ئەو شتانەیان بۆ پێنەو پەرۆکردوون،
 یەكێ لەوانە (سیوطی) یەكە كە كەتیبكى ھەیە بەناوى (تنبیہ الغەبی

فی تَبَرَّةَ ابنِ عَرَبِيٍّ، ههروهها (عبدالوهاب ال شعرائي) وه (إبن عابدين) خاوهنی کتیبی (الحاشية) ی ناودار له مهز هه بی ئه بوو حه نیفه داو. ژماره یه کی دیکه ش! هه ئه به ته له کتیبه کانی (إبن عربي) دا شتی باشیش هه یه و رهنگه هه نديک له و زانایا نه به هه سو ی شته باشه کانی یه وه ئه وه ئویسته یان وه گرته بی. هه نديک له زانا یانیش گوتوویانه: ئیمه ده باره ی (إبن عربي) هیچ نالیین و (توقُّف) ی تیدا ده کهین، یه کئ له وانه ماموستا مه لا سه عیدی نورسی یه - خوا ل یی خوش بی - که ده ئی من پیم وایه (إبن عربي) پیاویکی باشه، به لām کتیبه کانی به که لکی خویندنه وه نایه ن، چونکه ره ن گه هه نديک له و شتانه ی که گوتوونی له حاله تی (سُکْر) و نا ئاساییدا بووی، ههروهها (سید أحمد السَّهرَنْدي) که به ئیمامی ره بهانی به ناوباز گه - ئه ویش بهرگری لئ ده کات به لām ده ئی: نابئ کتیبه کانی بخویندینه وه، چونکه شتی به رواله ت کوفریان تیدا یه! به لām (إبن تیمیة) - ره حه تی خوای له سه ربی -، یه که سه ره له ریشه وه ده یبیری و ره فزی ده کات، به نده ش پی وایه - به پی ئه وه قسانه ی که له و کتیبانه ی دان که ئاماژه م پیدان - ئه و کابرایه هه ق و ناهه ق و ئیسلام و کوفری تیکه ل کرد وه دیا ره کابراش تائیواره باسی ئیمان و ئیسلام بکات، به لām که ئیواره کوفریکی کرد، مانای وایه ریسه که ی بۆته خوری و بۆته سه پانی پووشی!

خالی سییه م : ته ئویل کردن له نیوان زانایانی پشین و پاشیندا

بهريزان!

هندیک كهس پشيان وايه كه ته ئویل کردن - به مانای سییه می
 وشه كه وهك پشتر، باسماں کر - شتيكه تديا زانایانی پاشین (خلف)
 دایان هیئاوه، وه پشيان وايه كه زانایانی پشین (سلف) هه رگیز
 سیفدتیک و ئایه تیک و رسته یه کیان (تأویل) نه کردوه هیهج و شهیدك و
 هیهج (تعیر) یکیان له مانا رواله تی یه کدی لانه داوه بۆ مانا یه کی
 مه جازی و پنهان، به لکو پشيان وايه ئه وه بیدعه یه کهو زانایانی پاشین
 (خلف) دایانه یئاوه!! به لام به راستی ئه وه وانیه و پیچه وانه ی هه قه و
 پیچه وانه ی واقعیه، به لکو زانایانی پشین (سلف) - ره زاو ره حه تی
 خویان له سه ربی -، هه ره له هاوه لآن (أصحاب) هه تا شوینکه و توهان و
 (تابعین) ئه وانه ی دوا وانیش ته نانه ت (إمام أحمد) و (إبن تیمیة) و
 (قرطبي) و (شوکانی) یه هندیک جارن، هندیک له رسته و وشه کانی
 قورئانی به ریزو پر پیت و پیزیان (تأویل) کردوه، وه هندیک له ناو
 سیفه ته کانی خوا، كه خوی پهروه رگه ر بۆ خوی به کاری هیئاو ته ئویل
 کردوه ئه وه شتيك نیه كه زانایانی پاشین (خلف) دایانه یئا بیت!. چا
 من له وه باره وه چه ند نمونه یه کتان بۆ دینه وه:

وَيَنْتَهِسُ بِهِ كَعَم: ﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَجَهَ اللَّهُ إِلَيْهِ﴾^(۱) مانا پ‌واله‌تی یه‌که‌ی ئاوایه: پ‌ۆژه‌ه‌ل‌ات و پ‌ۆژتاوا هی‌خ‌وان، پ‌وو له‌ه‌در شوینیک ب‌که‌ن، پ‌وو‌ی‌خ‌وا له‌و‌ی‌یه‌ی بی‌گومان خ‌وا فراوانی زانایه. به‌لام تو‌یژه‌ره‌وانی قورئان تاوا ئە‌م پ‌سته‌یه‌یان (ف‌اینما ت‌ول‌وا ف‌ج‌ه‌ الله) پ‌وو له‌ه‌در شوینیک ب‌که‌ن، پ‌وو‌ی‌خ‌وا له‌و‌ی‌یه، ته‌فسیر کردوه:

(ط‌بری) که به (إمام المفسرین) پیشه‌وای تو‌یژه‌ره‌وانی قورئان داده‌ن‌ی، گو‌ت‌و‌یه‌تی: (ومعنى الآية إذا: وَلِلَّهِ مُلْكُ الْخَلْقِ الَّذِي بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ يَتَعَبَّدُهُمْ بِمَا شَاءَ وَيُحْكُمُ فِيهِمْ مَا يَرِيدُ عَلَيْهِمْ طَاعَتَهُ، فَوَلُّوا وَجُوهَكُمْ أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ نَحْوَ وَجْهِهِ فَأَيْنَمَا تَوَلَّوْا وَجُوهَكُمْ فَهَنَّاك وَجْهِهِ)^(۲) که ه‌در به‌مانای پ‌واله‌تی خ‌وی ه‌یناویه‌تی و ده‌ئ‌ی: ئە‌و مو‌ل‌که‌ی ده‌که‌و‌یته‌ نی‌وان پ‌ۆژه‌ه‌ل‌ات و پ‌ۆژتاوا هی‌خ‌وایه، خ‌وای په‌روه‌گ‌ار به‌ه‌در شی‌وه‌یه‌ک له‌ط‌اعه‌تی خ‌وی که له‌سه‌ری پ‌ی‌ویست کرد‌و‌ن عه‌دایه‌تی به‌به‌نده‌کانی خ‌وی ده‌کات، چ‌ا ئە‌ی بر‌وادارینه پ‌وو ب‌که‌نه پ‌وو‌ی‌م‌ن ئ‌ی‌وه له‌ه‌در شوینیک بن‌پ‌وو‌ی‌م‌ن له‌و‌ی‌یه. تاوا ه‌در له‌سه‌ر پ‌واله‌ته‌که‌ی خ‌وی ته‌فسیری کرد‌وه، پ‌ا شان گو‌ت‌و‌یه‌تی: (وَمُحْتَمَلٌ، فَأَيْنَمَا تَوَلَّوْا مِنْ أَرْضِ اللَّهِ فَتَكُونُوا بِهَا فَشَمَّ

(ت) (البقرة - 115).

(ی) ته‌فسیری (ط‌بری)، به‌رگی/1، لاپه‌ر 704

قِبْلَةُ اللَّهِ الَّتِي تُوْجَّهونَ وَجوهَكُمْ اِلَيْهَا) (٦) واته: وه ئه‌وه‌ش ڕیی تی‌ده‌چی، که ماناکه‌ی به‌م شی‌ویه‌ی بیت: له‌ هه‌ر شوینی‌ک له‌ زه‌وی خوا‌بن و ڕوو له‌ هه‌ر جینگایه‌ک بکه‌ن، ئه‌وه قیبه‌ی له‌ی خوا له‌وی‌یه‌ که‌واته (وجه الله) ی به (قبلة الله) مانا کردوه، که بی‌گو هه‌ن ئه‌وه (تأویل)، چونکه له‌ مانا ڕواڵه‌تی یه‌که‌ی - که بریتیه له‌ ڕوو - لای داوه بۆ مانا یه‌کی مه‌جازی که بریتیه له‌ قیبه‌ی له‌، هه‌روه‌ها گوتوو یه‌تی: (وقال آخرون: ففي قول الله - عزوجل - (فَشَمَّ وَجْهَ اللَّهِ) يعني: فشم الله تبارك وتعالى) واته: وه هه‌ندیکی دیکه گوتوو یا نه: خوای به‌رزو مه‌زن که فه‌رموو یه‌تی: (فَشَمَّ وَجْهَ اللَّهِ) واته: خوای پایه به‌رز له‌وی‌یه، که‌واته: لی‌ره‌شدا (وجه‌ی به (ذات) ته‌ف سیر کردوه، که ئه‌وه‌ش هه‌ر جۆری‌که له‌ (تأویل)، ئینجا رایه‌کی دیکه‌ش دینی و ده‌لی: (وقال آخرون: معنى قوله (فشم وجه الله) يعني: فشم تدركون بالتوجه اليه رضى الله الذي له الوجه الكريم) (٧) هه‌ندیکی دیکه‌ش گوتوو یانه: مه‌به‌ست له (فشم وجه الله) واته: ته‌گه‌ر ڕووبکه‌نه هه‌ر شوینی‌ک ره‌زامه‌ندیی خوا له‌وی‌یه، واته (وجه الله) ی به (رضی الله) لی‌کداوه‌ته‌وه که ئه‌وه‌ش هه‌ر ته‌ئویله. دیاره (طبری) هه‌ر بۆ خۆی به‌ رای زۆریه‌ی زانایان، ده‌که‌ویته‌ بازنه‌ی زانایانی پیشین (سلف) وه،

(تر) هه‌مان سه‌رچاوه، به‌رگی/1، لاپه‌ره 704

(یر) هه‌مان سه‌رچاوه، به‌رگی/1، لاپه‌ره 706

وه ئه‌گهر واش نه‌بی، بی‌گومان یه‌کیکه له‌ زانایانی شوینکه‌وتووی ریبازی پیشین (سلف) وه‌ک بینیشمان راو بو‌ چوونه‌کان هه‌موویان دینیت، چ ئه‌وه‌ که (و جه‌ الله) هه‌ر به‌ مانای روا له‌تی خۆی به‌یتریته‌وه، وه‌ چ به‌ قیبله، یان به‌ زاتی خوا - یان به‌ ره‌زامه‌ندیی خوا ته‌ئویل بکری و ناشلی هیچ کام له‌و راپا نه‌ هه‌رکه سینک بیلایت گوناوه‌و گۆزین (تحریف)ه! بو‌چی؟ چونکه‌ زمانی عه‌ره‌بی وه‌ک چۆن بو‌ وشه‌کان مانای روا له‌تی حه‌قیقی داده‌نی، به‌ هه‌مان شیوه‌ش مانای په‌نه‌ان و مه‌جازیش داده‌نیت، که‌واته ده‌گۆنجی وشه‌کان به‌و مانا مه‌جازیی یانه‌ش به‌کارین.

(●) (شوکانی)یش، که‌ بی‌گومان یه‌کیکه له‌و زانایانه‌ی به‌ دوا‌ی پیشینی صالح که‌وتوه، ئه‌ویش به‌ هه‌مان شیوه‌ ده‌لی: (فَإِنَّمَا تَوَلَّوْا وُجُوهَكُمْ فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ، أَي: أَيَّ جِهَةٍ تَسْتَقْبِلُونَهَا فَهَذَا وَجْهَ اللَّهِ، أَي: الْمَكَانَ الَّذِي يَرْضَى فِيكُمْ إِسْتِقْبَالَهُ) (١) واته: مه‌به‌ست له‌ (فَإِنَّمَا تَوَلَّوْا وُجُوهَكُمْ فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ) ئه‌وه‌یه که: روو له‌ هه‌ر شوینیک بکه‌ن ئه‌وه رووی خوا له‌وئیه، واته: ئه‌و شوینه‌ی که‌ خوا رازی یه‌ رووی تی‌بکه‌ن له‌وئیه - که‌ قیبله‌ که‌یه‌تی - هه‌روه‌ها (شوکانی) له‌ (أَبْنِ أَبِي حَاتِمٍ) وه‌ه هیناویه‌تی که‌ (ابن عباس) - ره‌زای خوا یان له‌ سه‌ر

(تر) ته‌فسیری (فتح القدیر)، به‌رگی 1/، لاپه‌ره 178..

بیّت - فه‌رموویه‌تی (فَشَمَّ وَجْهَ اللَّهِ، قال: قبلة الله شرقاً وغرباً) (تر)
واته: قیبله‌ی خوا به‌ره‌و رۆژده‌لآت و رۆژتاوا.

(ب) (قرطبی) یش (وجه الله) به لا (جهة) وه به پرووگه (قبلة)
لێکده‌داته‌وه‌و (تأویل) ده‌کات، وه به: ره‌زامه‌ندی و پادا شتی خوا
(رضی الله و ثوابه) ش (تأویل) ی ده‌کات (ه).

(ج) (ابن کثیر) یش به هه‌مان شیوه (وجه الله) به پرووگه (قبلة) و به
لا (جهة) ته‌فسیر ده‌کات (س).

(د) (ابن تیمیة) له (مجموعه الفتاوى) دا ده‌لێ: (قال مجاهد
والشافعي: يعني: قبلة الله، فقلت: نعم هذا صحيح عن مجاهد
والشافعي وغيرهما، وهذا حق، وليست هذه الآية من آيات الصفات،
ومن عدّها من الصفات فقد غلط) (ه)، واته به‌لێ، راسته (مجاهد) و
(شافعي) و زانایانی دیکه‌ش گوتویانه (فشم وجه الله) واته پرووگه‌ی
خوا له‌وییه، (فشم قبلة الله). به‌لێ ته‌وه راسته که ئاوايان ته‌ف‌سیر
کردوه، به‌لام ته‌م ئایه‌ته له ریزی ئایه‌ته‌کانی سیفه‌ته‌کاندا نه‌یه‌و -
هه‌ر که سیکیش وای گوتبیّت هه‌له‌ی کردوه.

(تر) (فتح القدیر)، به‌رگی/1، لاپه‌ره 180.

(یر) الجامع لأحكام القرآن، به‌رگی/1، لاپه‌ره (64، 65).

(هم) مختصر تفسیر ابن کثیر، به‌رگی/1، لاپه‌ره (113، 114).

(ه) (مجموعه الفتاوى)، به‌رگی/3، لاپه‌ره (193).

(٢٠٠٠) به‌لام (ابن القیم) رایه‌که‌ی (ابن تیمیة) به‌هه‌له‌ ده‌زانێ و ده‌لێ: (إِنَّهُ لَا يُعْرِفُ إِطْلَاقَ وَجْهِ اللَّهِ عَلَى الْقِبْلَةِ لُغَةً وَلَا شَرْعًا وَلَا عُرْفًا) (٢٠) واته‌: نه‌خیر، (و جِه الله) هه‌ر مه‌به‌ست پێی پووی خوایه، چونکه‌ (وجه الله) به‌ (قِبْلَة) نه‌گوتراوه، نه‌ له‌ زمانداو نه‌ له‌ شه‌رعداو نه‌ له‌ عورفدا. که‌واته‌ وه‌ک بینیمان زانا بیان به‌ پێشین (سلف) و به‌ پاشین (خلف) یکی که‌ به‌ دوا‌ی ته‌و پێشیننه‌ که‌وتوون، هه‌ندی‌ک جار هه‌ندی‌ک شتیان (تأویل) کردوه‌و جاری وایه‌ له‌ سه‌ر (تأویل) که‌ش رێک نه‌که‌وتوون!.

(ویننه‌ی دووهم): ته‌م ئایه‌ته‌ که‌ ده‌فه‌رموئ: ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ (٢١) مانا رواله‌تی یه‌که‌ی ئاوایه‌: خوا له‌گه‌لتانه‌ له‌ هه‌ر شوێنک بن، وه‌ خوا به‌وه‌ی ده‌یکه‌ن بینایه‌.

(●) (طبری) ده‌لێ: (يقول: وهو شاهدٌ لكم أيها الناس أينما كنتم يَعْلَمُكُمْ وَيَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ وَ مُتَقَلِّبُكُمْ وَ مُشَاكُمٌ وَهُوَ عَلَى عَرْشِهِ فَوْقَ سَمَوَاتِهِ السَّبْعِ) (٢٢) واته‌: ده‌فه‌رموئ: خوا ده‌تانبینێ له‌ هه‌ر شوێنێک بن، ده‌تانزانێ و کرده‌وه‌کانیه‌ شتان ده‌زانێ، وه‌ هه‌ل‌سوکه‌وتیه‌ شتان ده‌بینێ و ده‌زانێ، له‌ کاتی‌که‌شدا بو‌ خو‌ی له‌سه‌ر عه‌رشێ خو‌یه‌تی له‌ سه‌رووی جه‌وت ئاسما نه‌کانی یه‌وه‌یه‌! که‌واته‌ (طبری) خوا

(ت) (مختصر الصواعق المراسلة) ، لاپه‌ره / (354).

(ی) (الحديد □ 4) .

(هه‌م) (جامع البيان) ، به‌رگی / 13 ، لاپه‌ره / (282).

له‌گه‌لتانه (وهو معكم) ی به‌وه ته‌فسیر کردوه، که خوا ده‌زانێ و ده‌تانبینی، دیاره ئه‌وه‌ش (تأویل)ه، ئه‌گه‌رنا خوا فەرموویه‌تی: خوا له‌گه‌لتانه، به‌لام (طبری) و زانیانی دی گوتووین: له‌گه‌لتانه، نه‌ك به‌ زاتی خۆی، به‌لكو بۆ خۆی هه‌ر له‌ سه‌ر عه‌ر شه‌ وه‌ك زات، به‌لام به‌ سیفه‌تی زانیاری و ئاگاداری و دین له‌گه‌لتانه.

(●) (شوکانی) یش ده‌لێ: (وهو معكم اينما كنتم، أي بَقْدَرْتِه و سُلْطَانِه و عِلْمُه و هَذَا تَمَثِيلٌ لِلْأَحَاطَةِ بِمَا يَصْدُرُ مِنْهُمْ أَيْنُ مَا دَارُوا فِي الْأَرْضِ مِنْ بَرٍّ وَ بَحْرٍ) (٢) واته: ((ئهو - خوا - له‌گه‌لتانه له‌ هه‌ر شوێنێك (بن) یانی: به‌ توانا و ده‌سته‌لات و زانیاریه‌ که‌ی، وه‌ ئه‌ هه‌ وێخه‌ هه‌ینانه‌وه‌یه‌ بۆ ئه‌وه‌ که‌ ده‌وری کردارو جموجۆ له‌کانیانی داوه‌ و له‌ هه‌رجێیه‌ك له‌ زه‌ویدا بگه‌ڕێن له‌ وشکانیی و ده‌ریادا.

(٣) (قرطبی) یش ده‌لێ: (وهو معكم أينما كنتم، أي بقدرته و سلطانته و علمه وقد جَمَعَ في هذه الآية بين (استوى على العرش) وبين (وهو معكم) والأخذ بالظاهر تناقضٌ، فدلّ على أنّه لا بُدَّ مِنَ التَّأْوِيلِ، وَالْأَعْرَاضُ عَنِ التَّأْوِيلِ إِعْتِرَافٌ بِالتَّنَاقُضِ) (٤) ویش = یاره هه‌روه‌ك (شوکانی) ته‌فسیری ده‌کات، دوا‌یی ده‌لێ: خوا (عزو جلّ) ئی‌ره‌دا دوو شتی پێکه‌وه‌ هه‌ینان که‌ به‌ریتین له‌: (استوى على

(تر) (فتح القدیر) ، به‌رگی / 5 ، لاپه‌ره : (204).

(یر) (الجامع لأحكام القرآن) ، به‌رگی / 9 ، لاپه‌ره : (174).

العرش) له گهڵ (وهو معكم أينما كنتم) جا ده‌ئێ: ئەو دوو رسته‌یه
مانا رۆڵه‌تی‌یه‌كه‌یان پێكه‌وه‌ ده‌ژ، (واته‌ ته‌گه‌ر خوا له‌سه‌ر عه‌رش
بیته‌، نابێ ئی‌ره‌ بیته‌ و له‌گه‌ڵ ئی‌مه‌ بیته‌ له‌ هه‌ر شوێنێك بێن) جا
ته‌گه‌ر ته‌ئویلی نه‌كه‌ین ده‌بێ به‌ دژا یه‌تی و ناكۆکی دابنێ یه‌ن،
(واته‌: ده‌بێ بلیین: كتیبه‌ی خوا هه‌ندیکی له‌گه‌ڵ هه‌ندیكیدا ناكۆك
پێكه‌وه‌ ده‌ژ!!). بۆ زیاتر رۆونکردنه‌وه‌ی قسه‌كانی (قرطبی) ده‌ ئی‌م:
ئه‌م نایه‌ته‌دا خوای كاربه‌جێ دوو مه‌سه‌له‌ی پێكه‌وه‌ كۆكردونه‌وه‌ كه‌
به‌ رۆڵه‌ت پێكه‌وه‌ ده‌ژ ناكۆكن، یه‌کیان: (ثم استوی علی العرش) و
ئه‌وه‌ی دیکه‌یان (وهو معكم أينما كنتم) بۆ یه‌ش ده‌ئێ یه‌ن: ئه‌م
دووانه‌ پێكه‌وه‌ ده‌ژ ناكۆكن چونكه‌ (له‌سه‌ر عه‌رش بوونی خوا)
(سبحانه‌ و تعالی) له‌گه‌ڵ (له‌گه‌ڵ ئی‌مه‌ بوونی خوا) و ئا هاده‌بوونی
له‌گه‌ڵمان له‌ هه‌ر شوێنێك بێن ناگۆنجێ پێكه‌وه‌ كۆیه‌وه‌ و ته‌گه‌ر
له‌سه‌ر عه‌رش بێ ناكۆکی له‌سه‌ر زه‌وی له‌گه‌ڵ ئی‌مه‌ به‌ بیته‌ و ته‌گه‌ر
له‌گه‌ڵ ئی‌مه‌ش بیته‌ ناكۆکی له‌سه‌ر عه‌رش بیته‌! كه‌واته‌ بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و
ناكۆکی و پێكه‌وه‌ ده‌ژبوونه‌ رۆڵه‌تی‌یه‌ چاره‌ سه‌ر به‌ كه‌ین، نا چارین
یه‌كێك له‌و دووانه‌ (ثم استوی علی العرش)، (وهو معكم أينما
كنتم) به‌ جوړی‌کی دیکه‌ مانا بکه‌ین، واته‌ به‌ غه‌یری مانا رۆڵه‌تی
یه‌كه‌ی، كه‌ ئه‌وه‌ش له‌ زاراوی زانایان دا، پێی ده‌ گوتری (تاویل)،
ئنجا كاتیك سه‌رنج ده‌ده‌ینه‌ ئه‌و دوو رسته‌ قورئانی یه‌ بۆ هه‌مان

ده‌رده‌که‌وی که (له‌ سەر عەرشی بوونی خوا) هیچ‌گرفت و ئیشکالیکی نیه‌و، بی‌ج‌گه‌ ئیره‌ش له‌ شه‌ش شوینی دی‌که‌ی قورئانیشدا هاتوه‌و ته‌وه‌ش نیشانه‌ی گرینگی پیدران و جه‌خت له‌سەر کرانه‌، به‌لام: (له‌سەر زه‌وی بوون و له‌گه‌ل ئیمه‌ بوونی خوا) گرفتی گه‌وره‌مان بو‌ دروست ده‌کات - ته‌گه‌ر هه‌روا به‌ پ‌واله‌ته‌ که‌ی وه‌ری بگه‌رن - له‌ زۆر پ‌وه‌وه‌، بۆیه‌ نا‌ چاره‌ین ته‌ئویلی به‌ که‌ین و به‌لێن: مه‌به‌ست له‌و رسته‌یه‌ مانایه‌کی دیکه‌ی په‌نهامه‌، وه‌ک: خوا ئا‌گای لێتانه‌، یان: هه‌ر له‌ژێر رکیفی ده‌ست‌لاستی ویدان ... که‌ ته‌وکا ته‌ هیچ‌ تێکه‌گیرانی‌ک له‌ نیوان ته‌و دوو رسته‌یه‌دا نا‌بی: خوا له‌ سەر عەرشی خۆیه‌تی و ئا‌گاداری به‌نده‌کانیشه‌تی له‌ هه‌ر جێیه‌ک بن.

(4) (قاسمی)یش، که‌ یه‌کی‌که‌ له‌ تو‌پ‌ژه‌روه‌ گه‌وره‌کانی قورئان و پابه‌نده‌ به‌ ر‌ی‌بازی پ‌یشینه‌ی پاک (السلف الصالح)وه‌ له‌ ته‌ف‌ سیری ته‌م‌ ئایه‌ته‌ (وه‌و معکم اینما کنتم)دا گوتوو‌یه‌تی: ((قال شیخ الاسلام (أبن تیمیة)، لَفَظُ الْمَعِيَّةِ فِي سُورَةِ (الحديد) و (المجادلة) فِي آيَتَيْهِمَا ثَبَتَ تَفْسِيرُهُ عَنِ السَّلَفِ بِالْعِلْمِ، قَالُوا: وَهُوَ مَعَهُمْ بِعِلْمِهِ، وَقَدْ ذَكَرَ (الْإمام أبن عبد البر) وَغَيْرُهُ أَنَّ هَذَا إِجْمَاعُ مِنَ الصَّحَابَةِ (رضي الله عنهم) وَالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ، وَلَمْ يُخَالَفَهُمْ أَحَدٌ يُعْتَدُّ بِقَوْلِهِ، وَهُوَ مَأْثُورٌ عَنْ أبن عباس، والضحاك، ومقاتل بن حيان، وسفيان الثوري،

واحمد بن حنبل و غیرهم^(٦٦) واته: (شیخ الأسلام أبْن تِیمِیَّة) - (ره‌حمدتی خوای له‌سەر بێ) - گوتوویدتی: ته‌فسیری له‌گه‌ڵ بـوونی خوای په‌روه‌ردگار بۆ ئەم ئایه‌ته‌ی سووره‌تی (الحدید) و ئایه‌ته‌ی که‌ی سووره‌تی (المجادلة) - که‌ بریتییه‌ له‌ ﴿إِنَّمَا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا﴾^(٦٧) - ئیسپات بووه‌ که‌ زانایانی پێشین به‌ (زانباری) ته‌فسیریان کردوه‌، واته‌: خوا به‌ زانیاری خۆی له‌ گه‌شتان دا یه‌. وه‌ (أبْن عبد البر) و غه‌یری ویش گوتووینانه‌: ئەممه‌ يَهْ دَهْ گَی هاه‌ولانی به‌ریزی پێغه‌مبەر ﷺ و نه‌وانه‌ی به‌ چاک‌ی شوینیان که‌وتوون، له‌سه‌ری دامه‌زراوه‌، وه‌ هه‌یچ که‌س پێچه‌وانه‌ی نه‌وه‌ قسه‌ی نه‌کردوه‌، وه‌ نه‌وه‌ له‌ (إبْن عباس) یشه‌وه‌ گیردراوه‌ ته‌وه‌ هه‌روه‌ها له‌ (ضحاك) و (مقاتل بن حیان) و (سفيان الثوري) و (أحمد بن حنبل) و غه‌یری نه‌وانیش.

(5) (سید قطب) یش ره‌حمدتی خوای له‌سەر بێ، نه‌وه‌ ئایه‌ ته‌ ئاوا ته‌فسیرو (تأویل) ده‌کات، دوا‌ی چه‌ند قسه‌یه‌ك ده‌ئێ: (و هي كلمة على الحقيقة لا على الكناية و المجاز، الله سبحانه مع كل أحد، مع كل شيء، في كل وقت، وفي كل مكان، مُطْلَعٌ عَلَى مَا يَعْمَلُ، بِصِيرٍ بِالْعِبَادِ)^(٦٨) واته‌: (وهو معكم أينما كنتم)، ئە هه‌ و شه‌یه‌ که‌ به‌

(٦٦) (محاسن التأويل)، به‌رگی / 16، لاپه‌ره (33).

(٦٧) (المجادلة - 7).

(٦٨) (في ظلال القرآن)، به‌رگی / 6، لاپه‌ره (3481).

حەقیقەت، ئەک بە کینایەو بە مەجاز، خۆی پاک و بێ گەرد. ئەگەر
 ھەر کەسێکەو ئەگەر ھەر شتێکە. ئە ھەر کاتی کداو ئە ھەر
 شوێنێکدا (بەلام ئەک بە زاتی خۆی بە لکوا) دەزانی چی دە کەن و
 دەیانپێنێ چی دەکەن. مانای وایە. ئەمیش ھەر وەک ئەوانی دی کە
 (تأویل)ی کردووە.

(وَبَيْنَهُمْ سَائِيَهُمْ): ئایەتی ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا
 قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَكَلَالِي عَمَّا
 يُشْرِكُونَ﴾^١ مانای رۆڵەتی ئەم ئایەتە: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾
 واتە: (وما عظموا الله حقَّ عظمته) خویان بە بەرز و مەزن نەگرتووە،
 وەک بۆ خوا شایستەییە، کێ؟! دیارە کافرو بێ پروا کان، ﴿وَالْأَرْضُ
 جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئە حالێکدا ئە رۆژی دوایدا ھەموو زەوی
 ئە چەنگ (مشت) دەگرێ، ﴿وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾
 ئاسمانەکانیش پێچراوەن بە دەستی راستی یەو، یان ئە بن قۆڵی
 راستی دا، ﴿سُبْحَانَهُ وَكَلَالِي عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ پاکێ و بەرزێ بۆ خوا
 ئەوێ کە ئەوان دەیکەن بە ھاوبەش بۆ خوا، ئێن چا با بزانین
 توێژەرەوانی قورئان چۆن ئەم ئایە تەیان لیکداوە تەووە تەفسیر
 کردووە:

(1) (طبري) ھەر ئەسەر رۆڵەتی خۆی مانای ئایەتە کە دینیت، بەلام
 رۆ بۆچوونە کانی دیکەش دینیت، سەرەتا ئە سەر رۆڵەتی خۆی

مانای دهکات و دهلئ: خوی پهرهردگار زهوی له سه ست ده گری
 ئاسمانه کانیش دهپچیتتهوه به دهستی راستی دهیانگری، بهو شیوهی
 که له خوا دهوه شیتهوهو بو خوا شایه ستهیه. پا شان چهند
 فهرموودهیه که بارهوه دینیتتهوه، که یه کیك له فهرمووده کان
 ئهمهیه: (عن عبدالله ابن مسعود قال: کنا عند رسول ﷺ حين
 جاءه خبر من اُحبار اليهود، فجلس اليه، فقال له انذ بي ﷺ
 حدثنا، قال: ان الله تبارك وتعالى اذا كان يوم القيامة جعل
 السموات على اُصبع، والأرضين على اُصبع، والجبال على اُصبع،
 والماء والشجر على اُصبع وجميع الخلائق على اُصبع، ثم يهزهن، ثم
 يقول: أنا الملك، قال: فضحك رسول الله ﷺ حتى بدت نوا جهه،
 تصديقاً لما قال، ثم قرأ هذه الآية: وما قدرُوا الله حقَّ قدره..... الخ) (تر)
 واته: (عبدالله ی کوری مسعود) دهلئ: ئیمه له خزمهت پیغمبر
 ﷺ دانیه شتبووین، یه کیك له زانا یانی جووله که هاته لای
 پیغمبر ﷺ دانیشته پیغمبر پی فهرموو قسه مان بو بکهو
 شتی کمان بو باس بکه، زانا جووله که کهش گوتی: خوی بهرزو پایه
 بلند، له روژی دوایدا، ئاسمانه کان له سهر په نجه یه کی داده نیو
 زهویه کان له سهر په نجه یه کی داده نیو چیا کان له سهر په نجه یه کی
 داده نیو تاوو دارو دره خیش له سهر په نجه یه کی داده نیو هه موو

(تر) (رواه البخاري) .

دروست‌کراوه‌کانیش به گشتی له‌سه‌ر په‌نج‌یه‌کی داده‌نی، پاشان رایان ده‌وه‌شینی و ده‌فرموی: منم ده‌سته‌لاتدارو ده‌لێ پیغه‌مبه‌ر ﷺ یش پیکه‌نی هه‌تا‌کو ددا نه‌کانی ده‌ر که‌وتن، (واته: به‌ پی‌ که‌نینی پشت‌گیریی‌کردن پیکه‌نی و قسه‌که‌ی ئه‌وه‌ی به‌ راست دانا). ئنجا ئه‌م تابه‌ته‌ی خوینده‌وه: (وما قدروا الله حق قدره....). به‌لام دوا‌ی ئه‌وه (طبري) ده‌لێ: (وقال بعض أهل العریة من أ هل البصرة: والأرض جميعاً قبضته يوم القيامة والسموات مطويات بيمينه) يقولون: أي: قدرته، نحوله: (وما ملكت أيمانكم) أي: ما كان لكم عليه قدرة، وليس الملك لليمين دون سائر الجسد، وقوله (قَبْضَتُهُ) نحو قولك للرجل: هذا في يدك وفي قبضتك، والأخبار التي ذكرناها عن رسول الله ﷺ وعن أصحابه وغيرهم تشهد على بطلان هذا القول^(٣٦) واته: وه هندیك له‌وانه‌ی شاره‌زای زمانێ عه‌ره‌بی هه‌ن له‌ خه‌لكی (بصرة) گوتوویانه: كه ده‌فرموی: (والأرض جميعاً قبضته يوم القيامة والسموات مطويات بيمينه) ده‌لێن: واته: هه‌موو زه‌وی له‌ژێر ده‌سته‌لاتی خوا دایه. وه ده‌لێن: ئه‌وه‌ش وه‌ك ئه‌وه‌ وایه كه كاتێك باسی كۆیله‌و كه نيزه‌ك ده‌كات، به (مُلْكُ الْيَمِينِ) ناویان ده‌بات و ده‌فرموی: (أو ما ملكت أيمانكم) ئه‌وانه‌ی مولكی ده‌ستی راستان واته: ئه‌وانه‌ی له‌ ژێر ده‌سته‌لاتان دان، چونكه ئه‌و مولكه

(٣٦) (جامع البيان). به‌رگی/ 12، لاپه‌ره (34، 36).

که بریتیه له کۆیله‌و که‌نیزه‌ک (مه‌رج نیه هه‌میه شه به ده‌ستی راستیان‌وه بیت و) به‌ته‌نیا هی ده‌ستی را‌ست نین، به‌لکو هی هه‌موو جه‌سته‌ن، وه‌فه‌رمایشتی خوا: (قبضته) له‌مستی گرتوه، ته‌وه‌ش وه‌ک ته‌وه‌وایه، که‌تۆ به‌که‌سینک ده‌لێ: ته‌شته له‌ده‌ستی تۆ دایه، واته له‌ژێر رکینف و ده‌سته‌لاتی تۆدایه (نه‌ک له‌چه‌نگی گرتبێ)!. دوا‌یی (طبری) ده‌لێ: به‌لام ته‌وه‌وال و فه‌رمودا نه‌ی که‌له‌پینغه‌مه‌هر ﷺ و له‌هاوه‌له‌به‌ریزه‌کانی یه‌وه‌و له‌غه‌یری ته‌وانیش، هینامان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ته‌وه‌ی که‌ته‌م قسه‌یه‌ی دوا‌یی هه‌له‌یه. جا لی‌رده‌ا جێی سه‌رنج ته‌وه‌یه که‌(طبری) هه‌ر چه‌نده رایه‌که‌ی دیکه به‌هه‌له‌ ده‌زانی به‌لام زۆر به‌جوانی ده‌یه‌ینێ و روونی ده‌کاته‌وه، نه‌ک هه‌ر له‌رێ وه‌ژێر لی‌وی بخات! ته‌جا دیاره ته‌وانی دیکه‌ش که‌پشتگیری ته‌ئویل کردن ده‌که‌ن ده‌لێن: پینغه‌مه‌هر ﷺ که‌ته‌صدیق و پشتگیری زانیه‌ جووله‌که‌که‌ی کردوه ته‌و رووه‌وه بووه که‌ته‌وه‌ق سه‌یه‌ (تر) پێ‌شان‌دانی قودره‌ت و ده‌سته‌لاتی خ‌وای په‌روه‌ردگاره‌و شیوه‌ ده‌رب‌رینی که‌له‌گه‌ل عه‌قلی مرۆف دا ده‌گو‌نجی و ر‌واله‌ته‌که‌ی مه‌به‌ست نیه.

(2) (شوکانی) ده‌لێ: (القبضة في اللغة ما قبضت عليه بجميع كفك، فَأَخْبِرْ سُبْحَانَهُ عَنْ عِظَمِ قُدْرَتِهِ بِأَنَّ الْأَرْضَ كُلَّهَا مَعَ عِظَمِهَا وَكَثَافَتِهَا

(تر) واته: ته‌وه‌قسه‌یه‌ی با‌سی له‌سه‌ر په‌نجه‌دانانی خوا ده‌کات بۆ در‌وست‌کراوه‌کانی.

فی مقدوره کالشیء الذی یَقْبِضُ علیه الْقَابِضُ بِکَفِّهِ کما یقولون: هو فی یدِ فلانٍ و فی قَبْضَتِهِ لِمَشْئِءِ الذی یَهْوَنُ علیه التَّصَرُّفُ فیه و اِنْ لَمْ یَقْبِضْ علیه) واته: (قبضة) له زمانی عه‌ره‌بی‌دا. ته‌ویه که به له‌په ده‌ستی خوت و به په‌نجه‌کانت یه گری، جا خوی پاک دهر باره‌ی گه‌وره‌یی ده‌سته‌لات و توانای خوی ده‌فهرموئ: که زه‌وی له گه‌ل ته‌و هه‌موو زه‌به‌لاحیه‌ی و ته‌و هه‌موو چهری و پرپی‌یدی. له ده‌سته‌لاتی خوا‌دا، وه که ته‌و وایه که یه‌کیکتان شتی‌ک له شت ده گری، وه که سی‌ک شتی‌کی بچو‌وکی به ده‌سته‌ویه چهند ئاسانه هه‌ر چی پی‌ی بکات، زه‌ویش بو هه‌ئسو‌که‌وت له‌گه‌ل‌دا‌کردن له لایه‌ن خوا‌وه، هه‌ر به‌و شی‌وه‌یه، دوا‌یی ده‌ئی: ((وکذا قو‌له: (والسّموات مَطَوِّياتٌ بَیْمِینَهِ)، فَانْ ذِکْرَ الْیَمِینِ لِلْمُبَالَغَةِ فِی کَھالِ الْقُدْرَةِ، کَھَا یَ طَوِی الْوَاحِدُ مِنْ الشَّیْءِ الْمَقْدُورِ لَهُ طَیْبُهُ بَیْمِینَهِ، وَالْیَمِینُ فِی کَلامِ الْحَرْبِ، قَدْ تَکُونُ بِمَعْنَى الْقُدْرَةِ وَالْمُلْکِ، قَالَ الْأَخْفَشُ: بَیْمِینَهِ یَقُولُ فِی قُدْرَتِهِ، نَحْوَ قَوْلِهِ: (أَوْ مَا مَلَکَتْ أَیْمَانُکُمْ) أیْ مَا کَانَتْ لَکُمْ قُدْرَةٌ عَلَیْهِ وَلَیْسَ الْمُلْکُ لِلْیَمِینِ دُونَ الشَّمَالِ وَسَائِرِ الْجَسَدِ) (ته‌و‌ش که ده‌فهرموئ (ال سّموات مطو‌یات بَیْمِینَهِ) به هه‌مان شی‌وه‌یه و باس‌کردنی ده‌ستی راس‌ت (یمین) لی‌ره‌دا بو‌دا‌کو‌کی کردنه له‌وه‌ی که خوا‌ته‌وا‌وی ده‌سته‌لاتی هه‌یه، وه که چون یه‌کی‌ک له تی‌ه‌ه ته‌گه‌ر

(تر) تفسیر (فتح القدیر). به‌رگی / 4، لاپه‌ره (571).

دهسته لاتی به سهر شتی کدا هدیته ده پیچیتته وه به دهستی راست، وه دهستی راست (یمین) له زمانی عهده پیدا به مانای دهسته لات و به مانای خاوه ندریتی دی، (ته خفه ش) - که یه کیه که له زانا یانی زمانی عهده بی دهلی: (بیمینه) واته: (فی قدرته) له ژیر ده سته لاتی خویدا وه چون فدرموویه تی: (أو ما ملکت ایمانکم) واته: نهو کویله و کهنیزه کانه ی دهسته لاتتان به سهریاندا هیده و له ژیر رکیه فی نیوه دان، نه گهرنا خو ههر هی دهستی راست نین جیا له چه پ و تیکرای جهسته!

(3) (قرطبی) یش، ههرچهنده چهند دهق (نص) ینک دینیت، که به پیی روا له تی ته ف سیری به کات و (تاویل) ی نه کات، یه کیه که لهو فدرموودانه نهو یه: (عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: قال: رسول الله ﷺ يَقْبِضُ اللَّهُ الْأَرْضَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ؟!)(٢)، واته (أبو هريرة) - خوا لیی رازی بی □ گیتراویه ته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فدرموویه تی: خوا (جل جلاله) له رۆژی دوا پیدا زهوی به = سته وه دهگریت، وه ئاسمانه کانیش ده پیچیتته وه به دهستی راستی یه وه، پاشان ده فدرمووی: من دهسته لاتدرام کوان دهسته لاتداره کانی زهوی؟! به لی (قرطبی) نه وه دینیت، به لام دوا بی ههم ئایه ته که وه فدرمووده کانیش

(تأویل) ده کات، وه وهک (شوکانی) و شهی (قبضه) و شهی (مطویات بیمینه) ته فسیر ده کات (تر).

(4) (سید قطب) یش، به هه مان شیوه، وهک (شوکانی) و (قرطبی) نهو ثابته ته (تأویل) ده کات و دهلی: (وکل ما یرد فی القرآن و فی الحدیث من هذه الصور و المشاهد إنما هو تقرباً للحقائق التي لا یم لک البشر إدراکها بغير أن توضع له فی تعبیر یدرکونه، و فی صورة یتصورونها، ومنه هذا التصویر لجانب من حقیقه القدرة المطلقة التي لا تتقید بشكل ولا تتحیز فی حیز ولا ته حدّ محدود) (ه) واته: هه مو نهو دیمه و تابلویانهی که له قورئان و له هه رمودهی پیغه مبهردا ﷺ بهو شیویه دین، هه موو بریتیه له نزیك خستنه وهی حقیقه ته کان بو عه قلی ئینسان له قالب و دیمه نیکدا که عه قل و خدیالی ئینسان بتوانی تی بگات وه له وینه یه کدا که بتوانی بیهینه بهر خدیالی خوین، نجا دهلی: نه مهش وینه و دیمه پیشاندا نیکه بو لایه نیک له حقیقه تی دهسته لاتی بی سنووری خوا، که به هه شیویه که وه بهند نیه، وه له هه چ چوار چیویه کدا جیگای نابیته وه له هه چ سنووریک سنووردار ناکریت، واته نابی و بزانی که خوی په روهردگار نه گهر بیهوی شتی بکات، حه تمه ن ده بی

(تر) تفسیری (قرطبی): بهرگی / 8 ، لاپه ره (202 ، 203).

(یر) (فی ظلال القرآن): بهرگی / 5 ، لاپه ره (3062).

به دهستی راستی بیکات و له چەنگی بگریت، بۆچی؟! چونکه ئه‌دی ئه‌وه نیه خوای زāl و کاربه‌جی خۆی ده‌فرمووی: ﴿إِنَّمَا أَفْرَةٌ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (۱) واته: بینگو مان فەرمانی خوا هه‌رکات ویستی شتیک بکات، به‌س پێی بفه‌رمووی به‌چه یه‌ک سه‌ر ده‌ییت. که‌واته ئه‌و جو‌ره ده‌برینه‌نه وه‌ک (سید ط) گوتوو یه‌تی هه‌موی پێشان‌دان و خستنه‌ رووی گه‌وره‌یی و ده‌سته‌لات و به‌رزیی خوای بێ‌وینه‌یه‌و نزیک خستنه‌وه‌یه له‌ عه‌قلی ئیمه‌، نه‌گه‌رنا خوای تا‌ک و پا‌ک پێویستی به‌وه نیه که زه‌وی و ئاسمان به‌ دهستی راستی یه‌وه بگری، تنجا ئه‌و چه‌نگ و ده‌سته راسته، نه‌گه‌ر گریمان ته‌ئویلیه شی نه‌که‌ین هه‌ر ده‌بی بلیین: به‌و شی‌وه‌یه که له‌ خوا ده‌وه شیته‌وه، چونکه نه‌گه‌ر بلیین: وه‌ک هی ئیمه‌یه، ئه‌وه بێ‌گومان جه‌ستاندن (تجسیم)ی خوایه که دیاره ته‌ویش هه‌رامه‌و بگه‌ر کوفریشه، چونکه یه‌کسه‌ر له‌ گه‌ل فەرما‌یشتی راستی خوا، (لێس که‌مله شی‌ه) دا تیک ده‌گیری.

(وینیه‌ی چواره‌م) ئه‌م ئایه‌ته: ﴿سَتَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَا الثَّقَلَانِ﴾ (ه)، ئه‌م ئایه‌ته به‌پێژه به‌ له‌به‌رچا‌و‌گرتنی ئه‌و سیاقه‌ی تییدا هاتوه، مانا روا له‌تی یه‌که‌ی ئا‌وایه: ئه‌ی کۆمه‌لای مرۆف و ج‌خدا! له‌ هه‌ودوا ده‌ستی

(تر) (یس - 82) .

(یر) (الرحمن □ 31) .

خۆمتان بۆ خاڵی ده‌که‌م! یان له‌مه‌ودوا خۆمتان بۆ یه‌کلاده‌که‌مه‌وه
یان: له‌مه‌ودوا (که‌مه‌به‌ست رۆژی دوا‌یی و کات‌ی لێ‌پ‌رسینه‌وه‌یه)
هم‌مو ئیشیک واز لێ‌ده‌هێتم بۆ لێ‌پ‌رسینه‌وه‌ی ئێ‌وه‌و هیچ ئی شیک
ناکه‌م ته‌نیا خه‌ریکی لێ‌پ‌رسینه‌وه‌و سزاو پادا‌شتی ئێ‌وه‌ ده‌بم.

(1) (طبري) ده‌لێ: ﴿سَنَفِرُ لَكُمْ، أَي: سَنَحَاسِبُكُمْ وَ نَأْخُذُ فِي أَمْرِكُمْ
أَيُّهَا الْجَنُّ وَالْأَنَسُ، عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ قَالَ: وَعِيدُ مِنَ اللَّهِ لِلْعِبَادِ، وَ لَيْسَ
بِاللَّهِ شُعْلٌ وَهُوَ فَارَعٌ﴾^(١)، واته‌ (سَنَفِرُ لَكُمْ) واته‌: لێ‌خ‌تان
ده‌پێ‌چینه‌وه‌، وه‌ ته‌ی جند‌و مرۆف ده‌ست ده‌که‌م به‌ لێ‌پ‌رسینه‌وه‌و
لێ‌پ‌رسینه‌وه‌ی ئێ‌وه‌، (عبدالله ی کوری = چاس) گوتو‌و یه‌تی: ئە‌م
تایه‌ته‌ هه‌ره‌شه‌یه‌ له‌ خوا‌وه‌ بۆ به‌نده‌کانی، ته‌گه‌رنا خوا به‌ هیچ
شتیکه‌وه‌ سه‌رقاڵ نیه‌و ده‌ستی به‌ هیچ شتیکه‌وه‌ نه‌گیراوه‌ (تا‌کو
ده‌ستی به‌ تاڵ بکات بۆ لێ‌پ‌رسینه‌وه‌ی به‌نده‌کانی، چونکه‌ ته‌وه‌ له‌ خوا
ناوه‌شیته‌وه‌). به‌لێ خوا ﴿كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾^(٢)، هه‌میه‌ شه‌
خه‌ریکی سه‌ره‌په‌رشتی کردنه‌، به‌لام وانیه‌ که‌ بلێی له‌ به‌ر شتیک‌ی
دی نای په‌رژێته‌ سه‌ر شتیک‌ی دی، بلێی جارێ خه‌ریکی کاریکه‌ با
لێ ببیته‌وه‌و ته‌وا‌ی بکات، ئنجا ده‌ست به‌ ته‌وه‌ی دی بکات!
نه‌خێر وانیه‌، چونکه‌ خوا‌ی په‌روه‌ردگار: (لَا يَشْغُلُهُ شَأْنٌ عَنْ شَأْنٍ)

(١) تفسیر (جامع البیان) به‌رگی / 13 ، لایه‌ره‌ (177).

(٢) (الرحمن - 29) .

هیچ ئیشیک بێ ئاگای ناکات له ئیشیکێ دیکه، به‌ئکو له یه‌ک کات و ساتدا هه‌موو کارێک که پێویست ب کات ده‌یه‌ر کات و ه‌یه‌زو توانای خوا بێ سنووره‌و زانیاری و ویستی خوا بێ سنووره. که‌وا ته‌رواله‌تی ته‌م ئایه‌ته‌ له‌گه‌ڵ خوای به‌رزو بێ‌وینه‌دا ناگو‌نجی و ده‌بێ ته‌ئویلی بکه‌ین، به‌ئێ پسته‌ی: (سَنفَرُغْ لَکُم) واته‌: (سَنتَفَرُغْ لَکُم) له‌مه‌ودوا ده‌ستی خۆمتان بۆ خائێ ده‌که‌مه‌وه‌و ئیشه‌کان هه‌موویان واز لێ‌ده‌هێنم و خه‌ریکی ئیشی ئێوه‌ ده‌یم، ئا ته‌م ما نا‌رواله‌ته‌ له‌گه‌ڵ خوای پاک و تاکدا ناگو‌نجی، بۆیه‌ ده‌بێ بلێن: مه‌به‌ست ته‌م قسه‌یه‌ ئه‌وه‌یه‌ که: ته‌ی مرۆڤ و ج‌ه‌ن‌د! به‌ دۆن‌ییایی یه‌وه‌ لێ‌خ‌تان ده‌پرسه‌وه‌وه‌ ده‌پێچمه‌وه‌، (ولله‌ المثل‌ الأعلى) وه‌ک که‌سێک که‌ وازی له‌ هه‌موو ئیشیک ه‌یناییت بۆ ته‌نیا ئیشیک، که‌ دیاره‌ کاره‌که‌ی زۆر به‌ گ‌رنگ ده‌زانێ و به‌ ج‌یددی گ‌رتوه‌!

(2) (قرطبي) یش ئا‌وای ته‌فسیر ده‌کات و ده‌ئێ: ((والله‌ تعالی‌ لیس له شُغْلُ يَفْرُغُ مِنْهُ، اِنَّمَا الْمَعْنَى: سَنَقْصِدُ لِمَ جَازَاتِكُمْ أَوْ مُحَا سَبْتِكُمْ، وهذا وعيدٌ وتهديدٌ لهم، كما يقول القائل لِمَنْ يَرِيدُ تَهْدِيدهُ: إِذَا أَتَفَرَّغْتُ لَكَ)) (١)، واته‌: خوای به‌رز ه‌یچ ئیشیکێ نه‌یه‌ که‌ ته‌وا‌وی بکات، ئنجا د‌وای ئه‌وه‌ ده‌ست به‌ ئی‌شیکێ دی ب کات، به‌ئکو مه‌به‌ست ته‌وه‌یه‌ که‌ به‌ تاییه‌تی لێ‌تان ده‌پرسینه‌وه‌و س‌زاو پادا‌شت‌تان

(تر) تفسیری (القرطبي) به‌رگی / 9، لاپه‌ره (124).

(190)

- (تر) جامع البيان: بهرگی / 13 ، لایہ ۱۲۵.

(یر) محاسن التأویل: بہرگی / 5 ، لایہ ۲۶۷۔

(سہم) (فتح القدیر) ، بہرگی / 5 ، لایہ ۱۵۰ (150)۔

(ثُمَّ) مختصر تفسیر ابن کثیر للصابونی، برگگی / 3، لایسہ (430).

دیاره ئایه ته کانی دیکه ش که باسی ئه و جوړه سیفه تانه ی خوی پهره ردگار ده کهن، به هه مان شیوه تو یژه ره وانی قور ئان چ له و قسانه ی که له هاوه لآن (أصحاب) و زانایانی پید شین و (تابعین) وه نه قل ده کهن، وه چ له وانه ی دوی ئه وانی ش، به م شیوه یه ی خ ستمانه روو ته فسیریان ده کهن و هندی جار هه ر له سه ر روا له تی خو یان ده یانه یلنه وه هندیك جاریش ته ئویلیان ده کهن، به شیوه یه ک که پییان وایه که له گه ل به پاک و بی گه رد گرتنی خوا دا گونجاوتره.

کهواته: ئه و قسه یه ی که ده لی: ((زانیانی پید شین (سلف)، ئایه ته کان، یاخود هندیك له و شتانه ی که خوی به رزو بی وینه خوی پی وه سف کردوون له قور ئاندا، یان له فهرمووده ی پیغه م به رد ا و س، ته ئویلیان نه کردوون، به لکو ئه وه بیدعه یه که و داهی خراوه))، ئه م قسه یه راست نیه و واقعی زانیان و تو یژه ره وانی قور ئان، ئه و جوړه قسانه هه لده وه شینیتته وه و پید چه وانه ی ئه ما نه تی زانیاری (الأمانة العلمیة) یشه که به و جوړه با سی هه لوی سستی زانیانی ئیسلام بکری له پیشین و پاشین.

بابەتى دووهم:

سيفه‌ته‌ خەبەرىي يەكان لە نىوان تەئويل کران و بەرپى کراندا
(الصفات الخبرية بين التأويل والتمرير)

وەك پيشتريش باسمان کرد ئەم بابەتى دووهم لەم چوار خالە
سەرەکییە پێک دى:

خاالى يەكەم: تەوژمى سيفەت لایەره‌كان (نفاة الصفات) و سى
قوتابخانە سەرەکییەكانى: جەھمی يەكان و ئە شەخەرییەكان و
ماتورییدیەكان.

خاالى دووهم: سيفەتە خەبەرییەكان، ھۆى ناوئرانىيان، جۆرەكانىيان،
ژمارەيان.

خاالى سێیەم: سى جۆرە ھەئۆی ست لە بەران پەر سيفەتە
خەبەرییەكاندا: دوو چەوت و یەك پاست.

خاالى چوارەم: سەرئیككى گشتى لە سيفەتە خەبەرییەكان لە ڕووى
تەئويلكران و بەرپى کرانەو.

دهستپێك:

خوێنه‌ری به‌رێز!

له‌ بابه‌تی یه‌که‌مدا ڕوونمان کرده‌وه که زانایانی ئیسلام به‌ پێ‌ شین و پاشین (سلف و خلف) وه، که‌م و زۆر بۆ ڕوونکردنه‌وه‌ ته‌فسیری هه‌ندێک له‌ ئایه‌ ته‌کانی قورئان و فەرماشته‌کانی پێغه‌م‌به‌ری خوا ﷺ که‌ په‌یوه‌ندیان به‌ سیفه‌ ته‌ به‌رزو بی‌وه‌ نه‌کانی خۆی به‌ دیه‌یه‌ خه‌رو په‌روه‌ردگاره‌ وه‌ هه‌یه، په‌نایان به‌ ده‌وته‌ به‌ر ته‌ئویل کردن. دیاره‌ ته‌ئویل به‌ مانای سییه‌می وه‌ که‌ له‌ بابه‌تی یه‌که‌مدا خ‌ سێمانه‌ ڕوو که‌ کور ته‌ی پێناسه‌ی ئه‌و ماناو چه‌مکه‌ی سییه‌می وشه‌ی (تأویل) بریتیه‌ له‌: لادانی وشه‌یه‌ک یان ڕسته‌یه‌ک له‌ مانا ڕوا له‌تی و ئا شکرایه‌که‌ی، بۆ مانایه‌کی په‌نه‌ان و مه‌جازیی له‌ به‌ر به‌ لگه‌وه‌ نی‌ شانیه‌کی نا چارکه‌ر. به‌ ئێ‌ که‌م و زۆر زانایان هه‌ر له‌ سه‌رده‌می هاوه‌ له‌ به‌رپێزه‌کان (أصحاب) وه‌، - خوا لێیان ڕازی بی‌ -، تا ئه‌م ڕۆژگاره‌ی ئێمه‌، خۆیان به‌ ناچار بینیه‌ که‌ هه‌ندێک له‌ ده‌قه‌کانی قورئان و سونه‌ت ته‌ئویل بکه‌ن، به‌ تایبه‌تی ته‌وانه‌ی که‌ په‌یوه‌ندیان به‌ سیفه‌ ته‌ به‌رزه‌کانی خۆی په‌روه‌ردگاره‌ وه‌ هه‌یه. له‌ به‌ر ته‌وه‌ی که‌ له‌ زمانێ عه‌ره‌بیدا گه‌ ئێک و شه‌و ده‌ر به‌رین هه‌م مانای حه‌قیقی و ڕوا له‌تیان هه‌یه‌و، هه‌م مانای په‌نه‌ان و مه‌جازیشیان هه‌یه‌و هه‌ردوو ماناکانیش ده‌گونجی ڕاست و دروست بن.

جا جاری وا ههیه که به لگه و نیشانه یهك، وه زع و حالیک، ده بیته پهرچ (مانع) نهوهی که تو ئه و وشه و ده برین (تعبیر) به مانا روا له تی و حه قیقی یه که ی لیک بده یه وه به نا چاری ده بی مانا یه کی په نهان و مه جازی لسی بگری. دیاره که کاتی خوی به و شیوه و چۆنیته تی یه و ریبازه شهرعی و فیطری و عقلی یه که هاوه لآن - خوا لیان رازی بی - پیدایا رۆیشتوون و هه لئس و کهوتیان پی له گه ل ده قه کانی قور ئان و سوننه ت کردوه، ته گهر خه لک له دوا ی ئه وان هه ر له سه ر ئه و ری چاره مابانه وه، به راستی دوو چاری هه چ گهرو گه رت و ته نگ و چه له مه یه ك نه ده بوون له ته فس هه رکردن و لیکدا نه وه و تیگه ی شتن له و ده قانه ی قور ئان و سوننه ت که په یوه نه دیان به ناو و سیفه ته کانی خوا ی پهروه ر دگاره وه هه یه، به لām دوا ی نه وه ی که ئه و سی پ شت (جیل) و وه چه یه ی که پیغه مه به ر وَعَلَيْهِ السَّلَامُ شاهیدی بو داو ن که باشت رینی ئۆمه تن^(تر)، رۆیشتن و وه چه کانی دوا یی مسو لمانان هاتن و که یب و که له پووری یۆنانیه کان و هی فارس و هه ندو چین و نه صرانییه کان ته رجه مه کران بو زمانی عه ره بی و له نیو م سو لماناندا بلا بوو نه وه، کو هه لیک زاواه (مصطلح) ی فه لسه فی و فیه کری نائیه سلامی بلا بوو نه وه، که سانیك کهوتنه ژیر کاریگه ریی ئه و فیه کره نامو و غه ریبانه، وه ک چۆن ئی ستا خه لکیك ده که ویتته ژیر کاریگه ریی ئه و فیه کره و بیردۆزا نه ی که له

(تر) وهك فرمویهتی: ((خَيْرُ أُمَّتِي: الْقَرْنُ الَّذِي بَعَثْتُ فِيهِمْ ثَمَ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثَمَ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ)) رواه البخاري و مسلم.

رۆژه لات و رۆژئاواوه دین، وهك (كاپیتالیزم، لیبرالیزم، سیکولاریزم، سۆسیالیزم، ناسیونالیزم) كه ئیستا كه م و زۆر کاریگه ریی یان هه یه له سه ر خه لكانیك. ئنجا به هۆی ئه و كه و تنه ژێر کاریگه ریی فه لسه فی یۆنانی و فیکری رۆژه لاتی و رۆژئاوایی یه، خه لک له رو حی قور ئان و سوننه ت و له و ریبازه شه رعی و فیطری و عه قلی یه ی، كه پێ شینه کان دایانرشتبوو دوور كه و تنه وه و له ئه نجامی ئه وه دا كۆمه لێك بیروبۆچوونی سه یرو سه مه ره و بێ جێ و له گه ل شه رع و فیطرت و عه ق لدا نه گونجاو، هه م به لای به زیاده داند او هه م به لای زیاده رژیی كردندا په یدابوون ده رباره ی ناو و سیفه ته کانی خوای به رزو مه زن، به لām ریگا لیتیکچونه كه زیاتر به لای به زیاده دان (تفریط) دا بوو، به لای دارن یین و كه مکرد نه وه ی سیفه ته کان له خوای تاك و پاك (سبحانه و تعالی)، وه چه ند قوتابخانه یه ك په یدا بوون، كه هه موویان له ژێر ناوونیشانی سیفه ت لابه ره کان (نُفَاة الصفات) دا بوون، كه هه موو، یاخود زۆر له سیفه ته کانی خوای په روه ردگاریان لاده برد، به خه یائی خۆیان بۆ ئه وه ی، كه به رگری ب كه ن له یه كتایی خوا و له بێ كه م و کورپی و بێ هه لّیه یی خوای بێ هه لّو په لّه . ئیستاش با له خائی یه كه می ئه م بابه ته دا تیشکینك بخه ی نه سه ر سێ قوتابخانه سه ره کییه کانی ریره وه ی لابه ردنی سیفه ته کان (ا) تهجاه نه فی الصفات):

خالی یه‌که‌م:

ته‌وژمی سیف‌ته‌ لابه‌ره‌کان (نفاة الصفات)

سئ قوتابخانه‌ سه‌ره‌کی یه‌کانیی

ئه‌و قوتابخانه‌ی که‌ له‌ ژێر ناوونیشانێ سیف‌ته‌ لابه‌ره‌کان (نفاة الصفات) دا خۆیان ده‌بینییوه‌، سئ قوتابخانه‌ی سه‌ره‌کی بوون:

(1) قوتابخانه‌ی یه‌که‌م: بریتی بوون له‌ جه‌همی یه‌کان (الجهمية): که‌

شوێنکه‌وتووانی (جهم ی کوری صفوان) بوون، که‌ کابرا یه‌ک بووه‌ زیاتر که‌وتۆته‌ ژێر کاریگه‌ریی فه‌لسه‌فه‌ی یۆنانی، وه‌ شاره‌زایی یه‌کی وای نه‌بووه‌ له‌ قورئان و سوننه‌تدا، به‌لام کابرایه‌کی زۆر قسه‌ زان و بیر تێژ و ریا بووه‌، بۆیه‌ له‌ لایه‌که‌وه‌ توانیویه‌تی خه‌لك بخته‌ ژێر کاریگه‌ریی قسه‌کانی خۆیه‌وه‌، به‌لام له‌ به‌ر ئه‌وه‌ش که‌ شاره‌زای ده‌قه‌کانی قورئان و سوننه‌ت و ئیسلام نه‌بووه‌، به‌ باری هه‌ ئه‌و ناپێکدا کاریگه‌ریی له‌سه‌ر خه‌لك هه‌بووه‌، وه‌ به‌پێی قسه‌ی زۆر له‌ می‌ژووژانان دوایی هه‌موو ئه‌و قوتابخانه‌ لاده‌رانه‌ی په‌یدا بوون، که‌م و زۆر له‌ ژێر کاریگه‌ریی قسه‌وباس و به‌یروبو‌چوونه‌کانی جه‌همی کوری صفوان دابوونه‌، چ له‌ بواری ناو و سیف‌ته‌کانی خوای به‌رزو مه‌زنداو، چ له‌ بواره‌کانی دیکه‌دا، وه‌ک پێناسه‌ی ئی هه‌ن و ئی سلام، که‌ له‌ باسه‌کانی سه‌ره‌تادا باسمان کرد، وه‌ چ له‌ بواری دواڕۆژدا، بۆ

وینە: (جەم ی کوری صفوان) گوتوویەتی: کاتێک د پێت کە نە بەهەشت و نە بەهەشتی یەکان، وە نە دۆزەخ و نە دۆزەخی یەکان، هیچیان نامیتن!! ئاوا (جەم) کۆمەڵێک بیروبۆچوونی فیکریی و فەلسەفی خستەروو ئەنیو مسوڵماناندا کەم و زۆر خەڵک کەوتە ژێر کاریگەریی یان. جاییە کە مین قوتابخانە یەک کە ئەژێر ناوونیشانێ لایەری سیفەتەکان (زفاة الصفات) دا خۆی مان دەبینە ئەو جەهەمی یەکانن. جەهەمی یەکان دە یانگوت: ئێهە نابێ خۆی پەروردار بە هیچ سیفەتێک وەسف بکەین، کە ئەو وە سیفە بۆ دروستکراوەکان بەکار هاتبێت، وەک: نابێ نە بلیین: خوا زانیاری هەیە، نە بلیین نیەتی، وە نە بلیین: خوا دەبینی، نە بلیین نابینی، وە نە بلیین: خوا ژیاانی هەیە، نە بلیین: نیەتی، وە نە بلیین، خەوی ئی دەوکهوی، نە بلیین: خەوی ئی ناکهوی، ئاوا بەم شیوەیە، هەتا گەشتنە ئەوێ گوتیان: نابێ نە بلیین: خوا هەیە، نە بلیین: نیە، چونکە بوون (وجود) سیفەتی دروستکراوەکانەو بۆ درو سترکراویش دەگوتری: هەیە، یان نیە، بۆیە نابێ سیفەتی بوون (وجود) یش پال بەدینە لای خوا، دەیگوت خوا هەیە. بەلام نابێ بلیین خوا بوون (وجود) ی هەیە. واتە: نابێ سیفەتی بوون (وجود) ی پال بەدینە لا!!، ئنجا نەک هەر ئەوەندە: بەلکو دە یانگوت: وەک سیفەتی بوون (وجود) ی پال نادەینە لا، سیفەتی نەبوون (عدم) یش نابلیین: خوا (بوون) ی هەیە، وە ناشلیین: خوا نەبوو (عدم) یش، چونکە (بوون)

بۆ ئهو دروستکراوانه یه که هه ن، نه بوون (عدم)یش بۆ ئهو دروستکراوانه یه که نین، یان له نیو ده چن، جا به حه سیابی خو یان ئه وه هه مووی بۆ ئه وه ی که خوای په ره ردگار به هه یچ شیوه یه که له دروستکراوه کان، وه له و شه و ده ر پرین (ته هیر) نه ی که بۆ درو سترکراوه کان به کار دین، نزیک نه که وی شه وه، له بهر ئه وه، ده یانگوت: ده بی ئیمه به هه یچ کام له وشتانه، خوای بهرزو مه زن وه سف نه که یین!! هه لبه ته بهم شیوه ره فتار کرد نه ش له گه ل سیفه ته کانی خوای مه زندا، هه م پی چه وانه ی شه رعه، وه هه م پی چه وانه ی عه قل و فیطره ته. که واته پیویست ناکات، ئیمه خو صان به بهر په رچ دانه وه پو وچاند نه وه ی ئه و بیژ که یه وه ما ندو و به که یین! هه لبه ته ئیمه نا ئیین: ئه وانه هه مو یان یان زۆر به یان نیاز یان خراپ بووه، به لکو به حه سیابی خو یان ویه ستوویانه بی عه یبی و بی که م کورپی و بی هه لئو په لئیی خوا ده ر بجن وه به پاک و بی خه وشه بگرن، به لām چونکه له ری چه زی شه ر یعه ت ترا زون سه ره نجام یان به وه گه یشته، که ته نانه ت نه توانن بوونی خواش به سه لمینن!!

(2) قونا بخانه ی دووهم: ئه م ری چه که یه ش هه ر له وانه ن که زۆر له

سیفه ته کانی خوایان لاده برد، (جه همی یه کان) هه موو سیفه ته کانی خوایان لاده برد، به لām ئه م ری چه که یه ی دووهم زۆر به یان یان لاده برد، به تابه ته سیفه ته خه به ری یه کان، جا ئه مانه ش هه م (مُعْتَزَلَة) کان بوون، که ئه مان وه که سه رقافله وابوون، هه م (شیعه) کان به گشتی،

به تایه‌تی شیعه‌ی دوازده ئیه‌صامی، هه‌روه‌ها فیه‌له سووفه
 مسوولمانه‌کانیش، وه‌ك (ابن سینا) و (فارابی) و (ابن رشد)، ئه‌جا
 وه‌ك گوتمان سه‌رقافله‌ی ئه‌و سَی‌یانه (موعه‌زه‌ی یه‌) به‌وون، كه
 ده‌یانگوت: ئیمه‌ ناوه‌كان بۆ خوا به‌ریار ده‌ده‌ین و ده‌لێن: خوا
 په‌روه‌ردگار (علیم، حکیم، رحیم، رحمن، عزیز... هتد) وه‌ ئه‌و ناوانه
 هه‌مووی بۆ خوا به‌ریار ده‌ده‌ین، به‌لام ئه‌و سیفه‌تانه‌ی ئه‌وناوانه
 وه‌رده‌گیرین، بۆ خوایان به‌کار ناهێنین و نالێن: خوا (علم و حکمة و
 رحمة و قدرة و عزة و عظمة) وه‌وانه‌ی هه‌یه، به‌لكو ته‌نها به‌ شیوه‌ی
 (ناو)، ئه‌و سیفه‌تانه‌ بۆ خوا ده‌سه‌لمێنین و به‌کار دێنین!! جا ئیه‌
 پیشتر باسمان کرد، كه‌ پاساوی ئه‌وانه‌ بۆ ئه‌م هه‌لۆسته‌یان ئه‌وه‌بوو
 كه‌: ده‌یانگوت: ته‌گه‌ر بیت و ئه‌و سیفه‌تانه‌ هه‌موو به‌سه‌لمێنین
 دووچاره‌ی کیشه‌ی (تعدد القدماء) ده‌ین! وا ته‌: خوا (عزوجل)
 یه‌كه‌م و بێ سه‌ره‌تایه‌و ته‌گه‌ر بلیین: ئه‌و سیفه‌تانه‌ش هه‌موویان
 سیفه‌تی خوان و سیفه‌تی خواش عه‌ینی خودی خوان و لێی
 جیابانه‌وه‌و له‌گه‌ڵ خوادان (عزوجل)، كه‌ بێ سه‌ره‌تایه‌، كه‌وا ته‌:
 کۆمه‌له‌ سیفه‌تیك هه‌ن، كه‌ ئه‌وانیش بێ سه‌ره‌تان، وه‌ له‌ ته‌نجا هه‌دا
 چهند بێ سه‌ره‌تا په‌یدا ده‌بن و ئه‌وه‌ش دژو پێچه‌وانه‌ی خوا به‌یه‌که‌گرتن
 (توحید)ه‌! دیاره‌ ئیمه‌ له‌ شوینی خۆیدا باسمان کرد كه‌ ئه‌وه‌ بیریکی
 پووچه‌و له‌ ته‌نجامی که‌وتنه‌ ژێر کاریگه‌ریی فله‌سه‌فه‌ی یۆنانیه‌وه‌

ئەو جۆره بیرکردنەوه پەیدابوو، چونکە ئە راستیدا هیچ کات زات بەبێ سیفەت نابێت، نە زاتی خۆی پەرورەدگار بەبێ سیفەتەکانی دەبێت، وە نە زاتی هیچ شتیکیش، هەموو شتێک بەهۆی ئەو شانەو سیفەتەکانی یەو دەزانێ کە بوون و خودی هەیە. بۆ نمونە: هەبێ کێ شەندە (قوة الجاذبية) ئە گەر بەهۆی شوێنەوارو ئەو شانەو سیفەتەکانی یەو نەبێت، بێ گومان هەست بە بوونی ناكریت، بەلام پەریزو نیشانەکانی دیارن و (تەن)ەکان بەرەو خۆی دەکشێ. کەواتە ئەو هەر خۆی بەرزو مەزن بەلکو دروستکراوەکانیش زاتیان بەبێ سیفەتیان بە هیچ شتێوەیەکی بوونی نیە، وە ئەو راستیدا سیفەت و زات، پێکەوه پەیوەست (متلازم)ن، وە ئێمە پێشتر باسیشمان کرد، کە زانایانی ئەهلی سوننەت و جەماعەت، رازی نین بەوێ بگوترێ: سیفەتەکانی خوا، خودی زاتنی، چونکە بەو قسە (موعتەزێلە) راست دەردەچێت، وە ئەو راست دەدرچێت کە سیفەتەکانی خوا تەواو پێکمانایەکی زیادیان تێدانیە ئەو زاتی! بەلام دیسان زانایانی سوننەت و جەماعەت رازیش نین کە بە رەهائی (مطلق)ی بگوترێ: سیفەتەکانی خوا جیان ئەو زاتی خوا، چونکە ئەو کاتە چەند ئەو میژنیی (تعَدُّ القَدَماء) پەیدا دەبێت!، بەلکو زاناو پێشەوایانی رەسەنی ئۆمەت دەڵێن: ئەو رۆووە کە سیفەتی خوا ئەو زاتی جیانابنەو، ئەو سیفەتەکانی خوا خودی زاتنی، ئەو رۆووەشەو کە

سێفه‌ته‌کان مانایه‌کی زیاده‌یان تێدا یه‌ له‌ زات، ئه‌وه‌ جیا ن له‌ زات که‌واته‌: به‌ دوو ئیعتبار و ڕووی له‌یه‌ک جیا، دروسته‌ هه‌ر کام له‌و دوو قسه‌یه‌ بکری‌ن و بگوتری: سێفه‌ته‌کانی خوا خودی خۆانین به‌لام لی‌شی جیا نین (لا هی هو ولا هی غیره) به‌لام به‌ ڕه‌ هه‌یای ڕا ست و ڕه‌وا نیه‌ بگوتری: سێفه‌ته‌کان خودی زاتی خۆان، یان جیا ن له‌ زاتی خوا. جا (معتزله‌) به‌وه‌ به‌هه‌له‌دا چووبوون که‌ له‌ژێر کاری گه‌ریی فله‌سه‌فه‌ی یۆنانی دابوون و له‌ فله‌سه‌فه‌ی یۆنانیشدا شتێک هه‌ یه‌ پێی ده‌لی‌ین (ماهیه‌ت)، که‌ له‌ راستیدا بوونی ماهیه‌ت یه‌بێ نیشانده‌و سێفه‌ته‌کان (أعراض) ته‌نیا وه‌هم و خه‌یا له‌، وه‌ک که‌ له‌ باسی‌که‌دا نمونه‌م هه‌ینایه‌وه‌ که‌: تۆ ده‌توانی له‌ مێ شکی خۆت جوانیی (جمال) ته‌سه‌وور بکه‌ی و بیهێنیه‌ به‌ر خه‌یا له‌ به‌لام ئه‌و جوانی یه‌ی که‌ به‌ خه‌یا له‌ ته‌سه‌ووری ده‌که‌ی، له‌سه‌ر ئه‌رزوی واقیع بوونی نیه‌. به‌لکه‌و بۆ په‌یدا بوونی له‌ واقیعدا ته‌نیا ده‌بێ بلی‌ی: ئه‌و گۆله‌ جوانه‌، ئه‌و ئینسانه‌ جوانه‌ ئه‌و با‌ئنده‌ جوانه‌، ئه‌و دیمه‌نه‌. واته‌ حه‌تمه‌ن ده‌بێ شتێک هه‌بێ، به‌لام مێشک ده‌توانی جوانیی له‌ شته‌کان دابرنی و له‌ خه‌یا له‌ی خۆیدا دایبێنی بێ ئه‌وه‌ی که‌ له‌ دنیای واقیعدا هه‌بێ دیاری بکات! با نمونه‌ یه‌کی دی که‌ش بێنی خه‌وه‌: و شه‌ی دادگه‌ریی (عدل). تۆ ده‌توانی دادگه‌ریی (عدل) له‌ مێشکی خۆت ته‌سه‌وور بکه‌ی، به‌لام بێگومان له‌سه‌ر ئه‌رزوی واقیع داد گه‌ریی

پرووت نیه، داد‌گه‌ریی پی‌نهم به‌ری خوا ﷺ هه یه‌و داد‌گه‌ریی
 ته‌نوشیروان و داد‌گه‌ریی (عوهری کوری خه‌تتاب) - خوی لایی
 رازی بی- هه‌یه به‌لام داد‌گه‌ریی ره‌ها پرووت و بیاری نه‌کراو له
 که‌سی‌کدا به‌رجه‌سته‌نه‌کراو ته‌نها له زهین و خه‌یال‌دا هه‌یه. به‌لئی
 (معتزله) به‌وه به‌هه‌له‌دا چووبون، که‌پییان وابوو ته‌و شته‌ پرووت
 (جُرد) اندی که‌ له می‌شکدا هه‌ن بوونیکی حه‌قیقی و واقیعی یان
 هه‌یه، بۆیه پییان وابوو که‌ ته‌گه‌رییت و بۆ سیفه‌ته‌کانی خوی
 به‌رزو بی‌وینه سهر به‌ خویی دابنن و بلین: (قدرة، علم، رحمة) و
 سیفه‌ته‌کانی دیکه‌ی هه‌ن، ته‌وه چهند بی‌ سهرتا (أزلي) یکه‌ دان
 پیداده‌هینن و گرفتگی (تعدد القدماء) سهر هه‌ لده‌دات! هه‌له‌به‌ ته‌
 شیعه‌ی دوازه ئه‌ هامیش زۆر کارتیکراو (م‌تأثران) به‌ فی‌ کهر
 بیروبو‌چوونه‌کانی موخته‌زیله له‌ زۆر بواراندا که‌ یه‌کیکیان بوا‌ری
 ناو سیفه‌ته‌کانه‌و ههر بۆیه‌ش له‌ مه‌ سه‌له‌ی ناو سیفه‌ته‌کاندا
 ته‌وانیش ههر هه‌مان پاساو ده‌هیننه‌وه، به‌لام فه‌یله‌سووفه‌کان، که‌
 ده‌یانگوت خوی بی‌وینه سیفه‌تی نین، ته‌وان له‌ پرو‌یه‌کی دی‌ که‌وه
 وایان ده‌گوت، چونکه‌ ته‌وانه‌ بروایان به‌ چهند بی‌ سهرتا یه‌که‌ هه‌یه‌!
 به‌لئی ته‌وان بروایان به‌ ده‌ عه‌قله‌کان (العقول الع شرة) هه‌یه‌ (تم) و
 ده‌لین: خوا عه‌قلی یه‌که‌می دروست کردوه، تنجا عه‌قلی یه‌که‌م

(تر) ته‌و مه‌سه‌له‌یه‌کی دیکه‌یه له‌ ته‌فسانه‌کانی فه‌لسه‌فه‌ی یۆنانی.

عهقلی دووه می دروست کردوه، عهقلی دووه میس عهقلی سێیه می دروست کردوه، ئاوا ههتا عهقلی دهیهم، عهقلی دهیهم پێی دهگوتری عهقلی کارا (ف عا ل)، چا عهقلی کارا هه موو بوو نه وهرو درو سترکراوه کانی دی هه می درو ست کردوه!! کهوا ته ئهوان (فه یله سو ف ه ک ان) گرفتیان له وهدا نه بووه که چهند بێ سه ره تایه ک هه بن، به لām ئهوان گرفتیان ئه وه بوو ده یانگوت: خوا (بسیط ه)، واته ساده یه و به شیوه یه ک که هه ر خۆی بیته و له گه ل ه یچ شتیکی دیکه دایه کی نه گرت بیته، واته پێچهوانه ی لی کدراو (مر کب ه)! چا ئهوان پێیان وابوو ته گه ر دان بیته به وهدا که خوا، ئه و سیفه تانه ی هه ن، مانای وایه ده بێ خۆی مه زن لی کدراو (مر کب) بیته، واته له زاته و له کۆمه لێک سیفه ت لێک درایه ت و پێکهاته بێ! دیاره هۆی ئه و جوژه بیرکردنه وه شیان ئه وه بوو، که ئهوان له سه ر بناغه یه کی ماددی ته ماشای خۆی بێ وینه یان کردوه، مرۆفیش ته گه ر به س به عهقلی و خه یال بیر له خوا بکاته وه، بێگومان به هه لده دا ده چیته! به ئێ ئهوان نه ده چوه عه قلیان، که ده گونجی خۆی به رزو مه زن له یه ک کا تدا لی کدراو (مر کب) یش نه بیته و، زاته و بوون (وجود) یکی موته لق و سیفه تی بێ سنووریشی هه بن، بێ ئه وه ی پێو ی سته بی که به گوتری زاته و سیفه ته کانی یه کیان گرتوه، پێیان وابوو، که وه ک چۆن شتیکی ماددی له کۆ مه لێک به ش و پار چه پێ کدی، خۆی

په‌روه‌ردگاریش ته‌گه‌ر بگوتري ئه‌و سيفه‌تانه‌ی هه‌ن، ما نای وایه
 ته‌ویش ده‌چيته‌ حاله‌تی ئیکدرا نه‌وه! چا ده‌یانگوت بۆ ته‌وه‌ی
 نه‌لێین: خوی په‌روه‌ردگار ئیکدراو (مرگب) وه‌ له‌ چه‌ند شتیك
 پیکهاتوه‌ ناچارین که‌ بلیین: خوا سيفه‌تی نین و ته‌نیا زاته‌، به‌لێ
 زاته‌که‌ (علم و قدرة و رحمة و... هتد)ی هه‌ن، به‌لام نالێین خوی
 به‌رزو بی‌وینه‌ سيفه‌تی هه‌ن! ته‌وه‌ش ده‌باره‌ی قوتابخانه‌و رێ چه‌که‌ی
 دووهم، که‌ ته‌مانیش زۆر به‌ی هه‌ره‌ زۆری سيفه‌ته‌کانی خوی
 په‌روه‌ردگاریان لاده‌ بردن. وه‌ ته‌مانه‌ ته‌ سلەن به‌لای سيفه‌ته‌
 خه‌به‌ریه‌کان (الصفات الخبرية)دا هه‌ر نه‌ده‌چوون، ته‌وه‌ که‌ خوا
 له‌سه‌ر باره‌گا (عرش) بێ و ڕوو (وجه)ی هه‌بی و له‌ ئاسمان ب‌ییت و
 بیته‌ خوار بۆ ئاسمانی یه‌که‌م و... هتد، وه‌ک له‌ خوا ده‌وه‌ شیتته‌وه‌،
 به‌لێ به‌لای ته‌وانده‌دا هه‌ر نه‌ده‌چوون، ته‌وانه‌ ته‌گه‌ر ڕازی نه‌بن خوا
 سيفه‌تیکی مه‌عنه‌ویی هه‌بیته‌، وه‌ک (علم، قدرة، رحمة)، ته‌وه‌
 هه‌رگیز ڕازی نابن، که‌ خوی به‌رزو بی‌وینه‌ ته‌و سيفه‌ته‌ خه‌به‌ری
 یانه‌ی بۆ کار به‌یترین، که‌ مانا ڕواڵه‌تی یه‌که‌یان ته‌ندام (ع ضو)
 ده‌گه‌یه‌نی بۆ ئیمه‌، به‌لام بۆ خوی بێ هاوه‌ڵ سيفه‌تیکی خوایی
 ده‌گه‌یه‌نی، که‌ بێ گومان له‌ قه‌ده‌ر خوایه‌و بۆی شایسته‌یه‌.

(3) قوتابخانه‌ی سَنیه‌م: که‌ بریتین له‌: ته‌ شعهریی یه‌کانو
 ماتوریدییه‌کان، به‌لام پیویسته‌ ته‌وه‌ بزاین، که‌ ته‌شعهریی یه‌کانو

ماتورییدی یه‌کان، ئەوانه‌ی سه‌ره‌تاو پێشوو جیابوون له‌وانه‌ی دوایی. چونکه له سه‌ره‌تاوه ته‌شعه‌ریی یه‌کانیش بۆ وینه هه‌رکام له: (أبو الحسن الأشعري و أبو بكر الباقلاني) که دوو له پێشه‌واو ئاواداران قوتابخانه‌ی (أشعري)ن، له باری سه‌فه‌ته‌کانی خۆی په‌روه‌ره‌گاره‌وه به سه‌فه‌تی خه‌به‌ریشه‌وه، رایان وه‌ک رای سه‌له‌فی صالح و ابووه به موو له‌وانیان لانه‌داوه. هه‌له‌به‌ته کاتی خۆی (أبو الحسن الأشعري) له‌گه‌ڵ (معتزلة) دابووه ماوه‌ی چل ساڵ سه‌ر به‌و قوتابخانه‌یه بووه قوتابی (أبو علي الجبائي) بووه که کابرا یه‌کی زۆر بلیعه‌ت و عاقلمه‌ند بووه له سه‌رده‌می خۆیدا پێشه‌وا‌ی موخته‌زیله بووه له شاری (بصرة) دانیشه‌وه، جا (أبو الحسن الأشعري) به‌هۆی ئەوه‌وه له موخته‌زیله جیا‌ده‌یته‌وه که دیاره یه‌کیک له بن چینه‌ی قوتابخانه‌ی موخته‌زیله ئەوه‌یه که: له‌سه‌ر خوا پێویسته چ شتی‌ک بۆ به‌نده‌کانی چاکه ئەوه‌یان بۆ بکات، که به (وجوب الأصلح لله جاد علی الله) وه‌ک بنچینه‌یه‌ک دایان‌رشته‌وه! جا دیاره ئەوه بیرۆکه یه‌کی هه‌له‌یه و پاکیی بۆ خوا، که شتیکی له‌سه‌ر پێویست بێ^(٢١)، مه‌گه‌ر ئەوه‌ی بۆ خۆی له‌سه‌ر خۆی پێویست کردیته‌. به‌ئێ بی‌گومان ئەو بیرۆکه‌یه له روانگه‌ی عه‌قل و شه‌رع و فیظه‌ته‌وه را یه‌کی هه‌له‌یه و شتیکی

(٢١) چونکه خوا (عزوجل) زۆر له‌وه به‌رزو مه‌زنته^{٢٢} که غه‌یری خۆی شتی له‌سه‌ر پێویست بکات، وه‌ک فه‌رموویه‌تی: ﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ (الانبیاء ٢٣).

پووجه و هیچ شتیك له‌سه‌ر خوا پیویست نیه . چونکه هه‌موو شتیك دروستکراوی خوایه و هه‌موو ئینسانه‌کان به‌نده‌ی خوان، به‌لام ته‌گه‌ر خوا به‌به‌خشش و که‌رده‌می خۆی شتیك له‌سه‌ر خۆی پیویست بکات وه‌ك فەرموویه‌تی: ﴿كَتَبَ عَلٰی نَفْسِهِ الرُّحْمَةَ﴾^[1]، واته: خوا ره‌حه‌مت و به‌زه‌یی له‌سه‌ر خۆی پیویست کردوه، ته‌وه بو خۆی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه، به‌لام هیچ که‌سێك بو‌ی نیه بلی: ته‌و شته له‌سه‌ر خوا پیویسته! جا رۆژێك (أبو الحسن الأشعري) ته‌و پرسیاره‌ی له (أبو علي الجبائي) که‌که مامۆستای بوو، گوتی: باشه ته‌گه‌ر سێ برا هه‌بن، یه‌کیکیان ته‌هلی طاعه‌ته‌و مسوڵمانه‌و یه‌کیکیان ته‌هلی (کفر) و سه‌رپه‌چی و تاوانه، یه‌کیکیشیان هه‌شتا بائغ نه‌بووه، جا ته‌وه‌یان که‌ مسوڵمانه بائغ بووه‌و کرده‌وی با شی زۆر کردوه، خوا مراندوویه‌تی و بردوویه‌ته به‌هه‌شت، ته‌وه‌شیان که‌ خاوه‌نی (کفر) و تاوان و خراپه بووه‌و بائغ بووه، به‌لام کرده‌وی خراپه‌ی زۆر کردوه، دوا‌ی خوا مراندوویه‌تی و بردوویه‌تی یه‌ دۆزه‌خ، به‌لام ته‌وه‌ی که‌ مندا‌له‌و به‌ نه‌بائغی مردوه، دیا‌ره مادام م مسوڵمان بووه‌و له‌نیو مسوڵمانان دا‌بووه، ده‌چیته به‌هه‌شت، جا باشه ته‌گه‌ر ته‌و مندا له‌ به‌چوکه، له‌ رۆژی دوا‌یدا له‌ خوا به‌رسیت، (به‌ پێ‌ی بو‌ چوونی ئیوه‌) و بلی: ته‌ی خوایه بو‌چی منت به‌ مندا‌لی مراند، لیم گه‌رابای و

(تر) (الأنعام 12) .

وازت لیم هینابایه تا گهوره دهبووم و کردهوه با شه کانم ده کردو وهك
برایه که ی = یکم به پله بهرزهکانی بههشت گهشتبام؟ ئایا ته گهر
تهو پرسیاره له خوا ی پهروردگار بکات خوی کاربه جی (به پیی
بوچوونی ئیوه) چۆنی وهلام دهاتهوه؟! تهویش له وهلامدا دهلی: خوا
پیی دهلی: بو تو ئاوا باش بو، که به مندالی به حرینم، چونکه
دهمزانی ته گهر گهورهی تووشی کوفرو گوناح و تاوان ده بی، ئاوا
وهلامی تهو منداله دهاتهوهو بی قسهی دهکات! (أبو الح سن) یش
دهلی: مادام وایه لیردها برا کافره کهش پر سیاریکی بو درو ست
دهبیت و دهلی: تهی خواجه، ته گهر تو چ شتیك بو بندهکانت چاکه
تهوه دهکمی و لهسهرت پیویسته، بوچی منت به مندالی نهدهمراند
تاكو تووشی تهو کوفرو تاوان و سهریچی یه نهبووبام که دوو چاری
دۆزهخی کردووم؟! ئایا خوا چۆنی وهلام دهاتهوه؟ جا لیردها (أبو علي
الجبائي) رادهوستی هیچ وهلامی بو نادریتهوه! ههلبهته خوا وهلامی
پییه، بهلام به پیی عهقلی موختهزیله که پییان وابوو، لهسهر خوا
پیویسته چ شتیك بو بندهکانی باشو قازانجه تهوهیان بو بکات تهو
ئیشکاله دروست دهبی، کهواته بیژکه که له ریشهوه ههلهیه.

دیاره پاش تهو بی وهلام بوونهی (أبو علي الجبائي). (أبو الح سن
الأشعري) واز لهو ریچکهیهی موختهزیله دینی و ده لی خوا حافیزو
جاریکی دی من له گهلا خوتان نایینهوه چونکه ئیوه خوا لهسهر خوتان

قیاس ده‌که‌ن و دین به‌ عه‌قل هه‌لده‌سه‌نگین، به‌لام عه‌قل زۆر له‌وه
 بچوو‌کتره‌ که‌ جینگای هه‌موو راستیه‌کان و نه‌ینیه‌کانی دێ‌خی تێ‌دا
 بپێته‌وه، خوا حافیز من ده‌چمه‌وه سهر رێبازی پێشینه‌ی صالحمان! چا
 (أبو الحسن الأشعري) و (أبو بكر الباقلاني) که‌ له‌ سهرانی یه‌ که‌می
 قوتابخانه‌ی ئه‌شعه‌ری یه‌کان (الأشاعرة) بوون، ته‌مه‌ به‌ یه‌روبو‌چوونیان
 بووه. وه‌ (أبو الحسن) کتییکی هه‌یه‌ به‌ ناوی: (الأبانة عن أصول
 الديانة) که‌ عه‌قیده‌و به‌ یه‌رو پرۆای وه‌ک ه‌ی ته‌ه‌لی سوننه‌ت و
 جه‌ماعه‌ت، به‌ تایبه‌تی وه‌ک ه‌ی (أحمد بن حنبل)ه‌ -خوا لێ‌ی خوش بێ-
 هه‌لده‌ته‌ هه‌ندێک شتیشی هه‌یه‌، که‌ ریزه‌ره‌و جیایه‌ له‌ ه‌ی پێ‌ شینه‌ی
 چاک، وه‌ک له‌ باسی ئیماندا پێشتر باسمان کرد، به‌لام به‌ هه‌رحال به‌
 گشتی و به‌ تایبه‌تی له‌ مه‌سه‌له‌ی ناو سیفه‌ته‌کاندا له‌ سهر رێ‌بازی
 پێشینی چاک (السلف الصالح) بووه. به‌لام دوا‌ی زۆر به‌ی هه‌ره‌زۆری
 مسو‌لمانان که‌ به‌ (أهل السنة) نا س‌راون له‌ژێر سایه‌ی ته‌و دوو
 قوتابخانه‌یه‌دا کۆبوونه‌وه، له‌ پرۆی ئیمان و عه‌قیده‌وه‌ که‌ ته‌وکات پێیان
 ده‌گوت: (علم الکلام) ئیدی خه‌لک یان ته‌شعه‌ری بوو یان ماتوریدی.
 جا هه‌رچی (أبو الحسن الأشعري) بوو فیکره‌که‌ی زیاتر له‌ رۆژئاوای
 جیهانی ئیسلامیدا بلا‌بووه، ه‌ی (أبو منصور الماتريدي)یش زیاتر له‌
 ولاتی فارس و خوراسان و رۆژه‌لاتی جیهانی ئیسلامیدا سه‌قامگیر بوو.
 شایانی باسیشه‌ که‌ دوا‌واکان (متأخرين) ی ته‌و دوو رێ‌بازه‌ زۆر له‌

رایه‌کانی موعته‌زیله نزیك كه‌توونه‌وه، بۆ‌وینه: (أبو‌ح‌ا‌ص‌د‌الغز‌ا‌لي، فخرالدين الرزاي، أمام‌الحرمين الجويني) كه‌مامۆ‌ستای (أبو‌ح‌ا‌ص‌د‌الغز‌ا‌لي) بووه‌ته‌وانه‌بروایان‌وابوه، كه‌ده‌بێ‌ه‌موو‌سیف‌ه‌ته‌خ‌ه‌به‌ریی‌یه‌كان‌ته‌ئویل‌ب‌كرین، دیاره‌ته‌ئویلی‌ب‌یه‌ڵ‌گه‌و‌پا‌ساویش‌گۆزین (ت‌ح‌ریف)؛ دیاره‌وه‌ك‌پ‌یه‌شت‌ریش‌با‌س‌م‌ان‌ك‌رد‌ه‌ه‌ند‌يك‌له‌سیف‌ه‌ته‌خ‌ه‌به‌رییه‌كان‌پ‌ت‌وی‌سته‌ته‌ئویل‌ب‌كرین‌و‌زانا‌پ‌انیش‌له‌س‌ه‌ر‌ئه‌وه‌یه‌ك‌ده‌نگن، به‌لام‌له‌را‌ستیدا‌ه‌موو‌سه‌له‌فی‌ص‌ال‌ح‌له‌س‌ه‌ر‌ئ‌ه‌وش‌یه‌ك‌ده‌نگن‌كه‌ه‌ند‌ی‌کیان‌ناب‌ی‌ته‌ئویل‌ب‌كرین، جا‌ئه‌وانه‌كه‌ناب‌ی‌ته‌ئویل‌ب‌كرین‌ه‌ه‌رك‌ات‌ته‌ئویل‌كران‌ئ‌ه‌وه‌گۆزین (ت‌ح‌ریف)، چون‌كه‌ه‌ه‌ر‌ته‌ئویلیك‌به‌ل‌گه‌ی‌شه‌رعیی‌یان‌به‌ل‌گه‌ی‌عه‌ق‌لی‌له‌س‌ه‌ر‌ن‌ه‌ب‌ی‌ئه‌وه‌گۆزین‌و‌لادانه، جا‌ئه‌گه‌ر‌ته‌ما‌ش‌ای‌قوت‌با‌خ‌انه‌ی‌ته‌شه‌ع‌ریی‌یه‌كان (الأشاعرة) و‌مات‌وریدی‌یه‌كان (الماتریدیون) ب‌كه‌ین، له‌به‌ر‌ئه‌وه‌ی‌كه‌ئ‌ی‌ستاش‌زۆریك‌له‌زانایان‌و‌پ‌یشه‌وایانی‌جیهانی‌ئ‌ی‌سلامی‌س‌ه‌ر‌به‌و‌قوت‌با‌خ‌انه‌یه‌ن، ه‌ه‌ر‌چه‌نده‌ه‌ه‌ر‌له‌بازنه‌(أ‌ط‌ار‌ای‌ته‌ه‌لی‌سون‌ه‌ت‌و‌ج‌ه‌ما‌عه‌ت‌یش‌دان، به‌لام‌به‌زۆری‌له‌ژۆیر‌كار‌یه‌گه‌ریی‌قوت‌با‌خ‌انه‌ی‌ته‌شه‌ع‌ریی‌دان، به‌لام‌هی‌بی‌رو‌ب‌چوونه‌كانی‌دوادا‌یه‌كان (م‌ت‌أ‌خ‌رین) نه‌ك‌هی‌خودی (أ‌ب‌و‌الح‌سن‌و‌الب‌ا‌ق‌لانی) و‌هاو‌و‌ینه‌كانیان‌كه‌به‌زۆری‌ه‌ه‌ره‌له‌س‌ه‌ر‌ر‌ی‌بازی‌پ‌یشه‌ینی‌چاك‌بوون، به‌ل‌ی‌ئ‌ی‌ستا‌شوین‌كه‌وت‌ووانی‌ه‌ه‌ر‌كام‌له‌و‌قوت‌با‌خ‌انه‌یه‌بروایان‌وا‌یه‌خوای‌تا‌كو‌پاك‌ته‌نیا‌یه‌ست

(20) سیفه‌تی هه‌یه، وه‌ سیفه‌ته‌کانی دی‌که‌ (وه‌ك له‌ با‌سه‌کانی پیش‌شودا‌ با‌سمان‌ کرد) پێیان‌ وایه‌ یان‌ ده‌که‌ونه‌ نه‌یو‌ ئه‌و‌ سیفه‌تانه‌وه‌، یاخود‌ ده‌بێ‌ ته‌ئویل‌ بک‌رێن!! جا‌ ئه‌و‌ بیست‌ (20) سیفه‌تانه‌ی‌ که‌ ئه‌وان‌ ده‌لێن‌ خوای‌ به‌رزو‌ مه‌زن‌ ته‌نیا‌ ئه‌و‌ سیفه‌تانه‌ی‌ هه‌ن، چوار‌ به‌شن:

به‌شی‌ یه‌که‌م: هه‌وتیان‌ پێیان‌ ده‌گوترێ: (صفات المعاني) که‌ بریتین‌ له‌: (الحياة، القدرة، الإرادة، السمع، البصرة، العلم، الكلام) ژیان‌ و توانایی‌ و ویستن‌ و بیستن‌ و دیتن‌ و زانیاری‌ و قسه‌کردن.

به‌شی‌ دووه‌م: پێنج‌ه‌ش‌یه‌یان‌ پێیان‌ گوتوون: (الصفات السلبيه) واته‌: ئه‌و‌ سیفه‌تانه‌ که‌ کۆمه‌ڵێک‌ که‌موکۆری‌ و ناته‌واویی‌ له‌ خوا‌ وه‌دوو‌ر ده‌هه‌ن، ته‌وانیش‌ بریتین‌ له‌: ((القدم، البقاء، الواحدانية، الغنى (یان: القیام‌ بالذات)، المخالفة للحوارث (یان: المخالفة للخلق)) جا‌ ئێستا‌ با‌ تیشکێک‌ ب‌خه‌ینه‌ سه‌ر‌ هه‌ر‌کام‌ ئه‌م‌ پێنج‌ وه‌سه‌فه‌:

(1) (القدم) واته‌: ئه‌ می‌ژینه‌یی‌، دێرینه‌یی‌، شایانی‌ با‌سیشه‌ که‌ زانایان‌ ئه‌سه‌ر‌ ئه‌م‌ وشه‌یه‌ تێبێن‌ی‌ یان‌ هه‌یه‌، که‌ ئایا‌ درو‌سته‌ ب‌لایێ: خوا‌ (قدیم)ه‌؟ زۆربه‌ی‌ هه‌ره‌ زۆری‌ زانایان‌ ده‌لێن‌^(ت): دروست‌ نیه‌، چونکه‌ (قدیم) واته‌: زۆر‌ ده‌می‌که‌ هه‌یه‌و‌ ئه‌می‌ژه‌، به‌لام‌ مه‌رج‌ نیه‌ بێ‌سه‌ره‌تا‌ بێت، به‌لام‌ بوونی‌ خوا‌ بێ‌سه‌ره‌تایه‌، خوا‌ (الأول)ه‌ (هو‌ الأول‌ و‌ الآخر) به‌لام‌ دروست‌ نه‌یه‌ ب‌ گوترێ (قدیم)ه‌، وه‌ ئه‌ به‌ر‌ ئه‌وه‌ی‌ خوای‌

(ت) منیش‌ هه‌ر‌ پام‌ وایه‌و‌ گومانیش‌م‌ له‌ پاستی‌ ئه‌م‌ پرایه‌و‌ هه‌له‌یی‌ پێچه‌وانه‌که‌ی‌ دا‌ نیه‌.

پەروردگار ناوی ئە دروستکراویش ناوه (قدیم)، وەك ئە با سی مانگدا فرمویەتی: ﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْتَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ (یس-39) واتە: مانگ، چەند قۆناغیکمان بۆ دیاری کردووە هەتا دوایی وەك ئە دارخورمای وشك و کۆنی لێ دیت، کە ئە شەوانی کۆتاییدا، مانگ وەك ئە خوار دەیی هەو، لێ هەدا (عُرجون) دروستکراو (مخلوق)، بەلام خۆی زاناو کاربەجی سیفەتی (قدیم)یشی بۆ داناو، بۆیە زۆربەی زانایان ئەوەدا کە بە سیفەت بۆخوا دابنرێت تیبینی یان هەیە.

(2) (البقاء) واتە: مانەووە نەفەوتان، هەندێک ئە زانایان دە ئێن سیفەتی (بقاء)یش بۆخوا ناگۆجی چونکە هەركام ئە ئەهلی بەهەشت و دۆزهخیش دەمێننەووە نافەوتین، بۆیە ناکرێ بڵێن ئەم سیفەتە تایبەتە بە خواوە، بە پێچەوانەی سیفەتی (الآخر)وە، واتە: کە دەکەوێتە کۆتایی دروستکراوەکان و برانەوێ نیە ئە دنیای ئە ئە دواڕۆژداو ئە مانەوەشیدا پێویستی بە کەس نیە! هەندیکیش دە ئێن: وەشی (بقاء) بەکارهێنانی بۆخوا دروستە، کە سیفەتەکەی دەبێتە (الباقی) چونکە هەم ئە فرمۆدەکەی (ترمذی)دا هاتووە، هەرچەندە تیبینی یان ئەسەر فرمۆدەکە هەیە، وە هەم خۆی زالاو زانا فرمویەتی: ﴿وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ (١٦). دە ئێن

(ویبقی) ناوی (باقی) لئ هه‌لده‌یه‌نجری، جا به هه‌رحال ته هه‌یان که‌متر مشت و مری له‌سه‌ره.

(3) (الوحدانية) واته: تاکیتی و یه‌کبوونی، ته‌میان ئاشکرایه‌و ئایه‌تی زۆری له‌سه‌رن^(٢).

(4) (الغنى) واته: بێ‌نیازی، یان (القیام بالذات) واته: به‌ خووه‌ راوه‌ستان و پێویستی به‌ که‌س نه‌بوون، ته‌میش ئایه‌تی زۆری له‌سه‌رن^(٣).

(5) (المخالفة للخلق) یان (المخالفة لحوادث) واته: پێ‌چه‌وانه‌و جیاوازی‌بوون له‌ درو‌ست‌کراوه‌کان که‌ هه‌ر هه‌موویان نه‌بوون و په‌یدا‌بوون، که‌مو‌کۆرییان به‌ سه‌ردا د‌یت، ده‌ مرن و ده‌ خه‌ون، ده‌سته‌وه‌ستانن، هه‌له‌و په‌له‌یان زۆره‌، گۆرانیان به‌سه‌ردا د‌یت به‌لام خوای به‌رزو بێ‌نیاز دووره‌ پاک و بێ‌ گه‌رده‌ له‌و شتانه‌و غه‌یری ته‌وانیش، ئایه‌تی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^(٤)، و رسته‌ی: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾^(٥) له‌وباره‌وه‌ به‌سن.

(٢) ... أَرْتَابَ مُّطَرِّفُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ؟﴾ (یوسف □ 39).

(٣) ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ (الأخلاق □ 2)، ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ...﴾ (البقرة □ 255)، ﴿وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَالْأَنَّهُ الْفَقْرَاءُ﴾ (محمد □ 38).

(٤) (الأخلاق □ 1).

(٥) (الشورى - 11).

بهشی سییه: ئینجا جهوت سیفهتی دی کهش که پیان ده گوتری
(الصفات المعنوية) که ئەمانەن: (الحي، القادر، المرید، ال سمیع،
البصیر، العالم، المتکلم) واتە: زیندوو، توانادار، ویستەر، یی سەر،
بینەر، زانا، ■ سەکەر، دیارە ئەمانیش هەر جهوت سیفەتە
(معاني) یەکانن و بە سیغدی (أسم الفاعل) و بە شیۆی (ناو)
دووبارە بوونەتەو. بەلام دووبارەبوونەوی ئەو سیفەتەنە بەم شیۆیە
شتیکی بی پاساو و هەڵەیه، وە ئە راستیدا که دووبارەش بوونەتەو
بەمشۆیه نابنە سیفەت، بەلکو ئەوانە ناو (اسم)ن!

بهشی چوارەم: سیفەتی بیستەم و کۆتایی یە که پیی دەلین: سیفەتی
نەفسی (الصفة النفسية)، که ئەویش بریتیه ئە بوون (الوجود).
دیارە سەرجهەم ئەو سێ کۆمە لەش: هەم جەهمی یەکان، هەم
موعەتەزیلەو شیعهی دوازده ئیمامی و فەیلەسووفە م سوڵمانەکان،
و هەم ئەشعەریی یەکان و ماتوریدی یەکان، هەر سێکیان ئەژێر
ناوێ شانی (نُفاة ال صفات) (لابەرانی سیفەتەکانی خوا) دا
کۆدەبنەو، چونکە کەم و زۆر سیفەتەکانی خوا پەرورەدگارێان
لابردوون، جا یان کەمیان کردوونەو، یان هەر نەیانھێشتوون، دیارە
ئەوێش بۆ ئەو نەبووێ که دژایەتی ئەگەڵ خوا بەکەن، بەلکو بە
حیسابی خۆیان ئاوا بەو شیۆیه، خوا بە پاک و بی هەڵە دەگیرێ و
(تنزیه) و (تقدیس) دەکرێت! بەلام بیگومان کارەکیان ئەک هەر

بنه‌تۆوی خۆی نه‌کردۆته‌وه. بگه‌ر زۆریشی له‌سه‌ر قه‌رزدار بوو نه‌وه!
 پێیوسته‌ ئه‌وه‌ش بگوتری که‌ ئه‌و پێرو تا‌قمانه‌ جگه‌ له‌ ناوی: (نُفَاةُ
 الصفات)، ناوی: (المُعْطَلَة)شیان بۆ به‌کارهێنراوه‌و له‌سه‌ر ئه‌و چۆره
 ته‌ئویل‌کردنه‌ بێ‌به‌لنگه‌و پاساوه‌ش نازناوی (المحرّفة)شیان وه‌رگرتوه!
 جا به‌ریزان! به‌ پێی ئه‌و بنچینه‌ (قاعدة)یه‌ی که‌ ده‌ ئێ: هه‌موو
 کارێک کاردان‌ه‌وه‌یه‌کی هه‌یه‌ له‌ ئه‌ ن‌دازه‌دا بارته‌قا‌یه‌تی و له‌
 ئاراسته‌دا پێچه‌وانه‌یه‌تی (لکل فعل رد فعل ی ساویه فی المقدار و
 يعاکسه فی الاتجاه) که‌ هه‌ر چه‌نده‌ یا سایه‌کی فیزیاییه‌، به‌لام
 زۆرجاران له‌ دنیای به‌شه‌ری ش‌دا را‌ست ده‌رده‌ چێ، هه‌می‌ شه‌ له‌
 به‌ران‌به‌ر ش‌تێک دا که‌ تێده‌په‌رێنێ، له‌ولاشه‌وه‌ به‌ران‌به‌ره‌که‌شی دیسان
 تێده‌په‌رێنێ، ته‌گه‌ر یه‌کیکیان کورتی هێناوه‌و (ت‌فریط)ی کردوه‌،
 ئه‌وی دیکه‌یان تێده‌په‌رێنێو (إفراط) ده‌کات! جا له‌ به‌ران‌به‌ر ئه‌و
 سیف‌ت لا‌به‌رانه‌ (نفاة الصفات)دا، که‌ ئه‌و سێ قوتابخانه‌ سه‌ره‌کی‌یه‌
 بوون، که‌سانێکی‌ش په‌یدابوون که‌ به‌ولای دیکه‌دا ش‌کانه‌وه‌و ته‌گه‌ر
 سیف‌ت لا‌به‌ره‌کان که‌مه‌ترخه‌مییان کرد بوو و به‌زا‌یه‌یان دا‌بوو،
 ئه‌وانه‌ی به‌ران‌به‌رو پێ‌ چه‌وانه‌یان ز‌ێده‌ر‌وییان کرد بوو و تێ‌ییان
 په‌راند‌بوو! جا هه‌ندێک له‌وانه‌ هه‌ر یه‌ک‌سه‌ر خ‌وای بێ‌وێنه‌و هاوه‌ڵیان
 وه‌ک ئینسان ته‌ماش‌ا ده‌کردو ده‌یانگوت: وه‌ک چۆن تێ‌ هه‌ چاومان
 هه‌یه‌و ده‌ستمان هه‌یه‌، خواش ئاوا ده‌ست و چاوی هه‌یه‌، به‌لام

دەست و چاوى خوا زۆر لە ھى ئىمە گەورەترن! وە وەك چۆن ئىمە
لەسەر کورسى و شت دادەنیشین، خواش ئاوا لە سەر (عرش)
دانىشتو! واتە، خاى بەرزو ھەزىيان لە شىوھى ئىن سەنیکدا
تە ھەوور دەکرد، وە ئەوانە پىيان دەگوترا: (المَجَسَّمَة) واتە: ئەوانەى
خاى پاک و تاک دەجەستىن و جەستەو لاشەى بۆ پر پيار دەدەن، وە
پىشيان دەگوترا: (المُشَبَّهَة) واتە: ئەوانەى خاى بى ويا ھە بە
دروستکراوھەکان دەشوبھىن و وەك دروستکراوھەکانى سەیری دە کەن!
بەلام ھەشيان بوو یە کسەر نە یگوتو: ئەندا ھەکانى ئىمە چۆن
خواش ئاوا ئەندامى ھەن و وەك ھى ئىمە وان، بەلکو ھەر دەقیە کى
دەستکەوتبیت و ھەر ئایەت و فەرمايشتىكى بینیبى ئاماژەيان بە
سەفەتتىكى خوا کردبى بى ئەوھى سەرنج بەن داخو ما نا پوا ئەتى
یە کەى ئەگەل خوا (عز و جل) دەگو ئىيان نا، یەک سەر ئەو
سەفەتەيان بۆ خاى گەورە (سبحانە و تەھالی) پر پيارداوھو بۆ پيان
چەسپاندوھو ھىچ دەقیەکىيان ھەر چەندە بە بەد گەى شەرعى و
عەقلىش پىویست بووبى تەئویل بکرى و لە مانا پوالتەى یە کەى
لابدرى بۆ مانایە کى پەنھان و مەجازى ھەر تەئویلیان نە کردوھو بەو
جۆرە خۆيان گیرۆدەى جۆرىک لە ویا چواندن (تەشبیھى) خوا بە
دروستکراوھەکانى کردوھ!

ئىستاش کاتى ئەو ھاتوھ بچینە سۆراغى سەفەتە خەبەرى یەکان:

خالی دووهم:

سیفەتە خەبەر یەکان: ھۆی ناوئرانیان، جوۆرەکانیان، ژمارەیان

(1) ھۆی ناوئرانى سیفەتە خەبەر یەکان بەو ناود:

سەرەتا پێویستە بزانی ئەو جوۆرە سیفەتەکانى خوا (عزَّو جَلَّ) بۆ چی ناویان لێئراوە سیفەتە خەبەر یەکان (الصفات الخبرية)؟! ئە وەلا ھەدا دەلێین: ئە سۆنگەى ئەووە کە سیفەتەکانى دێ کەى خواى بێ وێخە (سبحانە و تعالی) عەقڵ دەزانى کە دە بێ خواى پەرورەدگار ئەو سیفەتەکانى ھەبن و تارادەیدەك عەقڵ پێیان ئاشنایدەو ئە گەل چەمک و واتاکانیان دەگوێجێ، بەلام سیفەتە خەبەر یەکان، مەرج نیە عەقڵ بە پێویستى بزانی کە خواى کاربەجێ ئەو سیفەتەکانى ھەبێت، واتە: ئە ئە عەقڵ دا جێگا یان دەبێ ئەو کە بزانی چۆن^(١)، وە ئە عەقڵ پێویستیشیان دەکات و ئە گەر گریمان خوا بۆ خۆى نەیفەرمووبایە من ئەو سیفەتەکانم ھەیدە، عەقڵ نەیدەزانى کە ھەینى! کەواتە: بۆیە پێیان دەگوێترى سیفەتە خەبەر یەکان: (الصفات الخبرية)، چونکە ئەو سیفەتەکانە ئە رێگای خەبەر و ھەوائى خواو پیغەمبەر ی خواو ﷺ بە ئیمە گەشتوون و ئیمە دەزانین کە خوا ئەو کۆمەڵە سیفەتەشی ھەیدە،

(١) بەلام ھەلبەتە ئە مە خالی ھاوبەشی دێوان سەرچەم ناوو سیفەتەکانى خواى بەخشنەم.

ئه‌گه‌رنا عه‌قل ئه‌و سیفه‌تانه پێویست ناکات و مه‌رجیش نیه هه‌رشتیک عه‌قل پێویستی نه‌کرد، بۆ خوا پێویست نه‌بێت، چونکه عه‌قل زۆر ئه‌وه بچوو‌کتره که خوا وه‌ک پێویست بناسی و سیفه‌ته‌کانی خوا بناسی وه‌ک ئه‌ باسه‌کانی پێش‌ه‌و‌دا به‌ درێژی با‌سمان کرد. به‌ئێ هه‌ندیک ئه‌ سیفه‌ته‌کانی خوا عه‌قل ده‌توانی بیانزانی و بیانناسی بۆ وێنه. عه‌قل ده‌توانی به‌و‌نی خ‌وای به‌رزو به‌ی‌وه‌ به‌ده‌ینه‌رایه‌تی خ‌وای په‌روه‌رد‌گاری‌تی خ‌وای زۆر ئه‌ ناوه‌ چاک و سیفه‌ته‌ به‌رزه‌کانی خوا ده‌رک بکات، به‌لام سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌کان وه‌ک گوتمان، مه‌رج نیه عه‌قل به‌ پێویستیان بزانی، هه‌ندیک ئه‌ زانیانی‌ش پێیان گوتوون: (الصفات السَّمْعِيَّة) واته‌: ئه‌و سیفه‌تانه‌ی که ئه‌ رێی بیستنه‌وه به‌ ئێمه‌ گه‌یشتوون که خوا ئه‌و سیفه‌تانه‌ی هه‌یه‌و ئێمه‌ بیستومه‌وه ئه‌ خ‌وای په‌روه‌رد‌گارو ئه‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ که خوا ئه‌و سیفه‌تانه‌ی هه‌یه‌.

(2) جو‌ره‌کانی سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌کان :

سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌کان دوو جو‌رن:

(یه‌که‌م) سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌ زاتی یه‌کان (الصفات الخبرية الذاتية).
(دووه‌م) سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌ کرده‌یی یه‌کان (الصفات الخبرية الفعلية).
سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌ زاتی یه‌کانی خ‌وای به‌رزو مه‌زن، ئه‌وانه‌ن که ئه‌ رێی هه‌واڵ و بیستن (الخبر و السمع) هه‌ به‌ ئێ هه‌ گه‌یشتوون و په‌یوه‌ستن به‌ زاتی خ‌واوه‌، وک چۆن سیفه‌ته‌ غه‌یره‌ خه‌به‌ری یه‌کانی وه‌ک (علم، قدرة، إرادة، حياة، سمع، بصر، كلام... هتد) که گوتمان

ئەو سەفەتە زاتیی، چونکە ناگونجی زاتی خوا هیچ کات یەک ئەو سەفەتە زاتە نەبێت و هەمیشە لە گەڵ زاتی خوادا هەن و پێی یەو پە یەو ستن. وە بە هەمان شیوەش وەک پێشتر گوتمان خوا (عزّو جَلّ) هەندێک سەفەتی دیکە هەن کە سەفەتە کردەیی یەکان (الصفات الفعلية) یان پێ دەئێن وەک: دروستکردن، رزق‌دان، ژیاندن، مەرا نەدن، بەخشین، نەبەخشین، دیارە ئەو سەفەتە (خەبەر) شەین و عەقڵ دەزانی کە دەبێ و پێویستە بۆ خۆی پەرورەدگار هەبن، وەک چۆن شەرع رایگە یان دەو عەقڵیش ئەو دەزانی و بە پێویستی دەزانی بەلام دیارە ئەو سەفەتە کردەیی یانە زاتی نین و مەرج نیە کە هەمیشە ئەو گەڵ زاتی خوادا بن. وەک پێشتر باسمان کرد کە ئە گەر خۆی بە دیهێنەر هەر ئە سەرەتاوە ئە گەڵ زاتی دا سەفەتی دروستکردن (خلاق)ی هەبوایە (ت) دەبوو دروستکراوەکانی بێ سەرەتا بن! وە ئە گەر ئە گەڵ زاتی دا سەفەتی رۆژی دان (رازق)ی ببوایە دەبوایە رزق پێدراوەکانی خوا بێ سەرەتا بن! وە ئە گەر ئە گەڵ زاتی دا، سەفەتی ژینە (حی) ئە خوادا ببوایە دەبوو ئەوانە کە خوا دەیانژێتی بێ سەرەتا بن!! بۆیە زانایانی رەسەنی ئیسلام گوتویانە: ئەو سەفەتە کردەیی (فعلی)ان، واتە: هەرکاتێک کە خوا ویستی ئە سەر بوو ئەو جار ئەو شتە هەن، واتە: ئەو کاتە خوا (عزّو جَلّ) دروست دەکات و دەژینێ و دەمرێ و رزق دەدات و بەرز دەکات و نزم

(ت) واتە: بە کردە و شوێنە واری دەرکەوتن هەبوایە، ئە گەرنا بێگومان خۆی بەرز و

مەزن وەک ئامادەیی و (بالقوة) سەرچەم سەفەتەکانی هەر هەبوو و ن!

دهكات... هتد. جا وهك چۆن له سیفەتە غەیرە خە بەریری یەکا ندا زاتی و کردەیی هەن، له سیفەتە خە بەریری یەکانیە شدا بە هەمان شیوە، سیفەتە خە بەریریە زاتیە یەکان (الصفات الخبرية الذاتية) ئەوانەن کە ناگونجی خوا هیچ کاتیەک نەیبووین. وهك سیفەتی: (وجه، ید، عین) ڕوو، دەست، چاو، ئەوە له سەر ڕای ئەو زانیایە نە کە دەلین: ئەو سیفەتانە هیچیان تەئویل ناکرین، ئەوکاتە دەلین: خوا هەر کاتیەک له (ڕوو، دەست، چاو) ی هەیه، بەلام ڕوویەک و دەستیەک و چاویەک کە له خۆی پەروردار دەرشیوەوەو بۆ ئەو شایستەیهو بە تەئکید وهك هی دروستکراوەکان نیە، ئەوانە سیفەتی خە بەریری زاتین، سیفەتە خە بەریری یە کردەیی یەکان (الصفات الخبرية الفعلية) ییش، وهك چوونە سەر (عرش)، کاتیەک بووە کە نه (عرش) بووەو نه خواش لەسەر (عرش) بووە، نه ئاسمان و بەرزێ یەک بووەو نه خواش له ئاسمان و بەرزێ یەک بووە، بەو چەمک و واتایە کە ئێخە تی دەگەین، نه ئاسمانیکی دنیا بووەو نه هاتنە خوارەوی خوا بووە، بۆ ئاسمانی دنیا، بەو شیوەیە کە له خوا دەرشیوەوە، ئەوانە سیفەتی خە بەریری کردەیی (الصفات الخبرية الفعلية) یان پێ دەلین، واتە: ئەو سیفەتانە کە له ڕیی خەبەر و هەوایی خۆی هەزن و پێغەمبەرەو ^{صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} بە ئیمە گەشتوون کە خوا ئەو سیفەتانە ی هەیه، وه ئەو سیفەتانەش لە گەڵ خوادا بێ سەرەتا (أزلي) نین، بەلکو ئەوکاتەدا کە خوا وێستوویەتی و وێستی لەسەر بووە پەیدا بوون.

(3) ژماره‌ی سی‌هه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌کان:

به‌رێزان!

دوای سه‌رنج‌دانی زۆر له‌ ده‌قه‌کانی قورئان و سوننه‌ت و سه‌رجه‌م ئه‌و کتیب و به‌ره‌مه‌مانه‌ی که‌ زانایان ئه‌و باره‌وه‌ نووسیویانن، من ده‌وری چل و نو (49) سیف‌ه‌ت ئه‌و سیف‌ه‌تانه‌ی که‌ زانایان به‌ (الصفات الخبریه‌) ناویان هێناون، سه‌رژمێرم کردوون، که‌ به‌ ریز بۆتان باس ده‌ که‌م به‌لام ئه‌و سیف‌ه‌تانه‌م کردوه‌ به‌ سَن به‌شه‌وه‌:

أ - به‌شیکیان ئه‌و وشانه‌ن که‌ له‌ به‌کارهێنانی رۆژانه‌ی ئی‌مه‌دا بۆ ته‌ندامه‌کان (الأعضاء) به‌کار دێن، واته‌: ئه‌و وشانه‌ی که‌ ته‌ گهر ئیمه‌ومانان به‌ کاریان بینن، مه‌به‌ستمان پێیان ته‌ندامه‌، وه‌ک (وجه) واته‌: ده‌موچاو، روو، (ید) واته‌: ده‌ست، (عین) واته‌: چاو، ئه‌م وشانه‌ له‌ به‌کارهێنانی ئیمه‌دا به‌ مانای ته‌ندامه‌کانی جه‌سته‌ دێن، به‌لام دیاره‌ ته‌ گهر بۆ خوای په‌روه‌ردگار به‌کاریین، مانای ته‌ندام ناگه‌یه‌نن، به‌لکو سیف‌ه‌تی‌ک ده‌گه‌یه‌نن که‌ بۆ خوا شایه‌سته‌یه‌و لێوه‌شاهیه‌.

ب - به‌شی دووه‌میان، ئه‌و وشانه‌ن که‌ له‌ به‌کارهێنانی ئیمه‌وماناندا ناون بۆ جموجۆل و هه‌لس‌وکه‌وته‌کان.

ج - به‌شی سییه‌میشیان، ئه‌و وشانه‌ن که‌ له‌ به‌کارهێنانی ئیمه‌دا ناون بۆ حاڵه‌ته‌ ده‌روونی و جه‌سته‌یی یه‌کان.

به‌ش‌س یه‌که‌م: له‌ سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری‌س یه‌کان:

(1) (سیفه‌تی یه‌که‌م، له‌ به‌شی یه‌که‌م) بریتیه‌ له‌: (وَجْه) وا‌ته‌: ڕوو، بیان ده‌موچاو، وه‌ک خ‌وای ب‌ی‌و‌ینه‌ ده‌فرم‌و‌ی: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيَّهَا فَاَنۢ. وَيَتَّقِيْ وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ﴾⁽¹⁾ واته‌: هه‌رچی له‌سه‌ر زه‌وییه‌ له‌نیو ده‌چی ب‌یجگه‌ له‌ ڕووی په‌روه‌ر دگارت که‌ خ‌اوه‌نی ده‌ سته‌لات و ر‌یزگرته‌. د‌پاره‌ له‌ چ‌ه‌ند شو‌ین‌یکی دی که‌ش له‌ ق‌ور‌ئان و فه‌رم‌وده‌دا با‌سی ڕوو (وجه) ک‌راوه‌.

(2) (سیفه‌تی دووهم) بریتیه‌ له‌: (يَدٌ) واته‌: ده‌ست وه‌ک خ‌وای زا‌ناو توانا فه‌رم‌و‌یه‌تی: ﴿قَالَ يَا اِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِیَدَیْ﴾⁽²⁾، واته‌: خوا فه‌رم‌و‌ی ئه‌ی ت‌یبه‌ ل‌یس چ‌ ش‌ت‌یک ر‌ێ گ‌ه‌ی ل‌یگرتی که‌ ک‌رن‌وش به‌ری ب‌ۆ که‌س‌یک که‌ به‌ دوو ده‌ستی خ‌ۆم در‌وستم کردوه‌؟!

(3) (سیفه‌تی س‌ئ‌یه‌م) بریتیه‌ له‌: (عَيْنٌ) واته‌: چ‌او، که‌ له‌ چ‌ه‌ند شو‌ین‌یکدا ه‌اتوه‌، یه‌کی‌ک له‌و شو‌ین‌انه‌ خوا ده‌فرم‌و‌ی: ﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ﴾⁽³⁾، وا‌ته‌: وه‌ ئ‌ارام ب‌گره‌ ب‌ۆ ح‌وک‌می په‌روه‌ر دگارت، ب‌ی‌گ‌ومان ت‌ۆ به‌ چ‌اوه‌کانی ئ‌یمه‌ی (هه‌موو تو‌یژه‌ره‌وانی ق‌ور‌ئان ده‌ل‌ین: واته‌: ت‌ۆ له‌ژ‌یر چ‌اود‌یری

(تر) (الرحمن - 27 ، 28) .

(یر) (ص - 75) .

(به‌م) (الطور □ 48) .

ئیمه‌ دای و ئیمه‌ ده‌تیین) وه‌ په‌روه‌رد گارت به‌ پاك بگه‌و ستای شی
بكه‌ له‌و كاته‌دا كه‌ هه‌لده‌ستی.

(4) (سيفه‌تی چواره‌م) بریتیه‌ له‌ (صورة) واته‌ وینه‌، دیمه‌ن. له‌وباره‌وه‌
پینغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ فه‌رمووده‌یه‌ كدا ده‌فه‌رمووی: ((اِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ
فَلْيَتَجَنَّبِ الْوَجْهَ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ^(٤)، واته‌:
ئه‌گه‌ر یه‌كێكتان له‌ كه‌سیكی دا، با خۆی له‌ ده‌م و چاوی به‌چارێزی،
چونكه‌ خوای زال و پایه‌به‌رز، (ئاده‌م)ی له‌سه‌ر دیمه‌ن و وینه‌ی خۆی
دروست كرده‌.

(5 و 6) (سيفه‌تی پینجه‌م و شه‌شه‌م) (رَجُلٌ وَ قَدَمٌ) واته‌: لاق و پێ،
وه‌ك پینغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((فَأَمَّا النَّارُ فَلَا تَمْتَلِيْ حَتَّى
يَضَعَ اللَّهُ فِيهَا رِجْلَهُ فَيَقُولُ: قَطُّ، قَطُّ، قَطُّ^(٥)، واته‌: ئاگری دۆزه‌خ
په‌ر نابیت تا خوا لاقی خۆی تیدا دانه‌نی، ئه‌و كا ته‌ ئاگری دۆزه‌خ
ده‌ئێ: (قط، قط، قط) واته‌: هه‌رگیز جاريكی دی داوا نا كه‌م كه‌
بلیم په‌ر نه‌بووم، وه‌ هه‌ندێك ده‌ئێن: ئه‌وه‌ ده‌نگی دۆزه‌خه‌، كه‌ خوای
په‌روه‌ردگار لاقی لێ داده‌نی، ئه‌و ده‌نگه‌ی لێ دیت ده‌ر به‌اره‌ی پێ
(قدم)یش، هه‌ر به‌ هه‌مان شیوه‌ پینغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((لَا
تَزَالُ جَهَنَّمُ تَقُولُ هَلْ مِنْ مَّزِيدٍ!، حَتَّى يَضَعَ رَبُّ الْعِزَّةِ فِيهَا قَدَمَهُ

(تر) رواه البخاري و مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه.

(یر) رواه البخاري و مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه.

فَتَقُولُ: قَطُّ، قَطُّ، وَ عَزَّتِكَ وَ يُزَوِّي بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ) (ت)، واتە: دۆزەخ بەردەوام دەلێ: (هل من مزيد!) هێ دیکەش ماوه بۆم بینن! هەتا پەروردەگاری خاوەن دەستەلات پێی خۆی تێدا دادەنێت، ئەوکاتە دۆزەخ دەلێ: (قط، قط) واتە: هەرگیز هەرگیز سویند بە دەستەلاتی تۆ داوا ناکەم، وە دۆزەخ هەندیکێ دەچیتەوێ نیو هەندیکێ و بچووک دەبیتەوێ.

(7) (سيفهتی هەوتەم) (ساق) واتە: لاق، قاچ لە ئەژنۆ بەرەو خوارەو، هەلبەتە بۆ ئیمە ئەو دەگەینێ، نەك بۆ خۆی بێوینە چونکە بۆ خوا یان تەئویل دەکرێ، یاخود سیفەتیکە کە لە خوا دەوێ شیتەوێ، خۆی بێوینە دەربارەی (ساق) دەفەرموێ: ﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ (ه)، واتە: ئەو ڕۆژە کە لاق دەردەخرێ، وە بانگ دەکرێن بۆ کڕنووش بردن، بەلام ناتوانن. هەلبەتە دوايی ڕوونیان دەکەینەوێ کە مەبەست پێیان چیه؟!).

(8 و 9) (سيفهتی هەشتەم و نۆیەم) (ساعِدٌ وَ كَفٌّ) باسک، ئەپەدەست، وەك پێغه مەبەر ﷺ فەرمووینەتی: ((فَكُلْ مَا آتَاكَ اللَّهُ لَكَ حِلٌّ وَسَاعِدٌ اللَّهُ أَشَدُّ مِنْ سَاعِدِكَ، وَمُوسَى اللَّهُ أَحَدٌ مِنْ مُوسَاكَ)) (س)، واتە: هەرچی خوا بە تۆی داو، بۆ تۆ حەلالە. وە باسکی خوا لە

(ت) رواه البخاري و مسلم عن انس بن مالك .

(ی) (القلم - 42) .

بەم) (إمام أحمد) له (ابن الأوص) ئەویش لە بابی یەو ■ لە پێغه مەبەرەو گێڕاویانەتەوێ.

باسکی تو به‌هیزتره، وه تیغی خوا له تیغی تو بره فنده‌ترو ته‌یتره. دهریاره‌ی (کف) له‌په‌ده‌ستیش، خوی په‌روهردگار ده‌فرموی: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^(۱)، واته: وه وهك پیویست خویان به‌مه‌زن نه‌گرتوه، له‌حالی‌کدا که هه‌موو زه‌وی له‌رۆژی دوا‌یی‌دا خوا له‌مستی گرتوه له‌ده‌ستی وی دایه.

(10) (سینه‌تی ده‌یهم) (أَصْبَحَ) واته: په‌نج، قامک، له‌فرموده‌یه‌کدا هاتوه که پی‌نج‌مبدر ﷺ فرمودیه‌تی: ((مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا وَهُوَ بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ رَبِّ الْعَالَمِينَ))^(۲)، واته: هیچ دلیک نیه. مه‌گه‌ر له‌نیوان دوو په‌نجه دایه له‌په‌نجه‌کانی په‌روهردگاری جیهانه‌کان.

(11) (سینه‌تی یازده‌هم) (جَنَّبَ) واته: ته‌نیشت وهك خوی به‌رز فرمودیه‌تی: ﴿أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَى عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ﴾^(۳)، واته: (تویه بکه‌ن) نه‌وهك نه‌ف سی‌ک بلێ: داخ و خه‌ف‌ت بو‌من له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که له‌ته‌نیشت (ج‌جنب‌ای) خوادا به‌زایه‌مدا یان له‌حه‌قی خوادا به‌زایه‌مدا، وه‌من گ‌آلت‌هم به‌دینی خوا ده‌کرد.

(تر) (الزمر - 67) .

(پ) امام احمد وابن‌ماجه والدارمي وابن‌خزيمة وابن‌حبان، وصححه‌الحاكم ووافقه‌الذهبي، بروانه‌کتیبی (الشريعة) الاجري، به‌رگی / 3، لاپه‌ره (1162).

(بهم) (الزمر - 56) .

(12) (سیفه تی دوازددهم) بریتیه له: (حَقُّو) واته: که له که (حَقُّو) بۆ ئیمه (که له که) یه، بۆ خوای پهروهردگاریش سیفه تیکه که لهوه دهوه شیتتهوه، پیغمه مههر ﷺ لهوبارهوه فهرموو یهتی: ((إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ خَلَقَ الْخَلْقَ حَتَّى إِذَا فَرَعَ مِنْهُمْ قَامَتِ الرَّحْمُ فَأَخَذَتْ بِحَقِّو الرَّحْمَنِ، فَقَالَتْ هَذَا مَكَانُ الْعَائِدِ مِنَ الْقَطِيعَةِ، قَالَ: نَعَمْ، أَمَا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكَ، وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكَ، قَالَتْ بَلَى، قَالَ: فَذَلِكَ لَكَ^(١)، واته: کاتیک خوای زال و پایه بهرز هه موو شته کانی دروست کردن و تهوای کردن، په یوهندی خزمایه تی (رحم) هه ستا دهستی به که له که (حقوای خوا گرت، تهویش فهرمووی: چیه؟! بۆچی واده کهی؟! گوتی: تهوه منم په نام هیناوه ته بهر تو لهوهی که بیچرینیم و جی به جی نه کریم، تهویش فهرمووی: باشه، رازی نابی که ههر که سیك توی گه یاند، منیش به ره حمه تی خۆمی بگه یه نم و وه ههر که سیكیش توی به چراند، م خیش ره حمه تی خۆمی لئی بیچرینم؟ گوتی: با تهویش فهرمووی: ده تو لهوه ما فدت هه بیت. هه له به ته دواپی باسی ههر کامیک لهوه سیفه تانه ده که یه که مه به ست چیه و زانا یان چون ته تو یلیان کردوون.

بەشەس دووهم: لە سیفەتە خەبەرئیس بەکان ۱

کە وەك پێشتر گوتمان: ئەو وشانەن کە لە بەکارهێنانی رۆژا نەدی ئیمەدا ناوێن بۆ جموجۆڵ بەلام بۆ خوای پەرورەدگار ئە گەر بەکار بهێنرێن، سیفەتیەکەن کە لە خوا دەوێت و دەوێت و مانای جموجۆڵ ناگەیهنن.

(1) (سیفەتی یەكەم) (الإستواء علی ال عرش) بەرزبوو نەو، یاخود چوونە سەر (عرش)، وەك خوای مەزن دەفەرموێ: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾^(۱). شایانی باسە ئە (7) جیگا لە قورئاندا ئەم رستەیه دووبارە بۆتەو.

(2) (سیفەتی دووهم) (النَّزول إلى السماء الدنيا) هاتنەخوار بۆ ئاسمانی نزیک، یاخود ئا سمانی سەر زەوی، وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((يَنْزِلُ رَبُّنَا كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، حَتَّىٰ حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ، يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ، مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ، مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ))^(۲)، واتە: پەرورەدگارمان هەموو شەویەک کاتێک سەیه کی کۆتایی شەو دەمیێ. دێتە خوار بۆ ئاسمانی دنیا، دەفەرموێ: کێ لێم دەپاریتەو تا وەلا می بدە دەو، کێ داوام لێ دەکات تا پێی ببەخشم، کێ داوا لێخۆ شەبۆنم لێ دەکات تا لێی خوێش بم و لێی ببورم.

(تر) (الأعراف ۵۴) .

(ی) رواه البخاري.

(3) (سيفه‌تی سئیه‌م) (المجيء والأتیان يوم القيامة) هاتن له رۆژی دوايی‌دا وه‌ك خوا (عزوجل) ده‌فه‌رموی: ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾⁽¹⁾، واته: په‌روه‌ردگار ت هات، وه‌ فریشته‌كان ریز ریز هاتن، دیاره‌ له‌ رۆژی دوايی‌دا هاتنی فریشته‌كان شتیکی‌ تا‌ سایه‌، به‌لام ئیمه‌ نازانین هاتنی خوی په‌روه‌ردگار چۆنه‌، بینگومان به‌ شیوه‌یه‌که‌ که‌ بۆ‌ئهو شایسته‌یه‌. وه‌ خوا ده‌فه‌رموی: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُهُمْ ضَايِلٌ﴾⁽²⁾، واته: تا‌یا چاره‌ری‌چ ده‌که‌ن، جگه‌ له‌وه‌ی که‌ خوا بی‌ت له‌ چنده‌ سیبه‌ریک له‌ هه‌وردا، وه‌ فریشته‌کانیش بێن وکاروباره‌كان هه‌مووی تێک به‌چه‌رن (که‌ مه‌به‌ست له‌ رۆژی دوايی‌یه‌).

(4) (سيفه‌تی چواره‌م) (العلو والفوقية) به‌رزیی و له‌ سه‌روو بوون. وه‌ك خوی په‌روه‌ردگار فه‌رموویه‌تی: ﴿أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخِفَّ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾⁽³⁾، واته: تا‌یا دئنیان له‌وه‌ که‌سه‌ی که‌ له‌ ئاسمانه‌ (له‌ سه‌روویه‌) که‌ به‌ زه‌ویتاندا به‌ریته‌ خواری و له‌ کاتی‌که‌دا که‌ زه‌وی ده‌خوڵیته‌وه‌؟! وه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾⁽⁴⁾، (باسی فریشته‌کانه‌) واته: له‌ سه‌روویانه‌وه‌

(ت) (الفجر 22) .

(ی) (البقرة - 210) .

(هه‌م) (الملك - 16) .

(1) (النحل - 50) .

له‌ پەروره‌ گاری خۆیان ده‌ترسن، وه‌ هه‌ر فەرمانیکیان پێ بکریته‌ ته‌نجامی ده‌ده‌ن.

(5) (سيفه‌تی پینجه‌م) (الأحاطة) ده‌وره‌دان، دیاره‌ تێمه‌ ده‌زانین که‌ بۆ تێمه‌ چ ده‌گه‌یه‌نی، به‌لام ته‌گه‌ر بۆ خوای به‌رز سيفه‌ت بێ، به‌ شێوه‌یه‌ که‌ که‌ له‌ خۆی بوه‌شیتته‌وه‌. وه‌ك خوای پەروره‌ گار ده‌فهرموو: ﴿وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا﴾^(١)، واته‌: هه‌رچی له‌ ئاسمانه‌كان و زه‌وی دایه‌، ه‌ی خوایه‌، وه‌ خوا ده‌وره‌ی هه‌موو شتیکی داوه‌.

(6) (سيفه‌تی شه‌شه‌م) (المعية) له‌گه‌ڵ بوون، وه‌ك خوا ده‌فهرموو: ﴿مَا يَكُوْنُ مِنْ نَّجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْثَرُ اِلَّا هُوَ مَعَ هُمْ اَنْ يَّكُوْنُوْا﴾^(٢)، واته‌: سه‌ركه‌سه‌رك و چپه‌ی سێ كه‌س نیه‌، مه‌گه‌ر خوا چواره‌میان، وه‌ ه‌یچ پینچ كه‌سیك نین که‌ چپه‌و قسه‌ی نه‌یتنی به‌یه‌كه‌وه‌ ب‌كه‌ن، مه‌گه‌ر شه‌شه‌میان خوایه‌، كه‌مه‌تر له‌وه‌و زیاتر له‌وه‌ش نیه‌، مه‌گه‌ر خوا له‌گه‌ڵیان له‌ هه‌ر شوینیك و هه‌ر جیگا‌یه‌ك بن.

(7) (سيفه‌تی هه‌وته‌م) (قَبْلَ الْوَجْه) به‌ره‌و ڕوو بوون، وه‌ك پینجه‌م به‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: ((إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالٰى قَبْلَ وَجْهِهِ،

(تر) (النساء - 126) .

(یر) (المجادلة - 7) .

فَلَا يَتَنَحَّمَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ قَبْلَ وَجْهِهِ فِي الصَّلَاةِ (تر)، واتە: كاتىك
یەكیكتان نوێژ دەكات، خۆی بەرزو بۆیۆنە بەرەو ڕوویەتى بۆیە با
هیچ كەس بەرەو ڕووی تف فری نەدات.

(8) (سيفه‌تى هه‌شته‌م) و كۆتایی له به‌شى دووم، (الهرولة) را كردن،
وه گورگه‌لوقه‌شى پى‌ده‌لێن، كه جوړىكه له را كردن، به‌لام به
نهرم‌ونىانى وه‌ك له فهرمووده‌ى (قُدْ سى) دا هاتوه، كه خۆى
په‌روه‌ردگار فهرموویه‌تى: ﴿مَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شَرْحاً، تَقَرَّبْتُ مِنْهُ
ذِرَاعاً، وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعاً تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعاً، وَمَنْ أَتَانِي يَمْشِي
أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً﴾ (ع)، واتە: هەر كەسێك بستیك له‌من نزیک بێتەوه، من
باسكێك لێی نزیک ده‌بمه‌وه، وه هەر كەسێك باسكێك له‌من نزیک
بێتەوه، من باڵێك له‌و نزیک ده‌بمه‌وه، وه هەر كەسێك به‌ ڕۆیشتن بۆ
لاى من بێت، من به‌ راكردن بۆ لای ده‌چم، (كه ئەوه‌ش به‌ ته‌ئكید
ده‌بێ ته‌ئویل بكریت، وه‌ك دواى باسى ده‌كه‌ین).

(تر) رواه البخاري و مسلم عن عبدالله بن عمر رضى الله عنهما

(پر) رواه البخاري و مسلم عن أبي هريرة (رضي الله عنه) .

به‌شس سنیهم | له سیفته نه خه به‌ریس به‌کان :

ئهو وشانه‌ن که له به‌کاره‌ینانی ئیمه‌دا ناوێ بۆ حاله ته ده‌روونی و جه‌سته‌یی به‌کان، به‌لام بۆ خوای په‌روه‌ر گار نه‌ گهر به‌کاره‌ین، چه‌ند سیفته‌تیک ده‌گرنه‌وه که له خوا ده‌وه‌شینه‌وه‌و بۆ ئهو شایسته‌ن.

(1) سیفته‌تی به‌که‌م: (الکلام) ■ سه‌کردن، وه‌ک خوای په‌روه‌ر دگار ده‌فه‌رموی: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾^[1]، واته: وه‌ خوا ق سه‌ی له‌گه‌ڵ مووسادا کرد به‌ قسه‌کردن.

(2) سیفته‌تی دووه‌م: (الضحك) پێکه‌نین، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((يَضْحَكُ رَبُّنَا عَزَّوَجَلَّ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدَهُمَا الْآخَرُ، كَلَاهَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ، يَقَاتِلُ هَذَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى فَيُقْتَلُ، ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَى الْقَاتِلِ، فَيُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُسْتَشْهِدُ))^(هـ)، واته: په‌روه‌ر دگاری بالاده‌ست و پایه‌به‌رز به‌ دوو که‌س پێده‌که‌نیت، (پێکه‌نینی په‌زنامه‌ندی) به‌کیکیان ئه‌وی دی که ده‌کوژی، به‌لام هه‌ردووکیشیان ده‌چه‌ به‌هه‌شت، به‌کیکیان له‌ رێی خوادا جه‌نگ ده‌کات و ده‌کوژی به‌ ده‌ستی کافرێک (مادام له‌ رێی خوادا کوژراوه ده‌چیت به‌هه‌شت) دوا‌یی خوای بالاده‌ست ئهو کافره‌ بکوژه‌ش هیدا‌یه‌ت ده‌دات بۆ ئیسلام و تۆبه‌ ده‌کات، خواش ته‌وبه‌که‌ی گیرا ده‌کات و ئێنی خوش ده‌بیت، ئه‌ویش له‌ رێی خوادا جه‌نگ ده‌کات و شه‌هید ده‌بیت و

(تر) (النساء □ 164) .

(یر) رواه البخاري ومسلم وأحمد ومالك وغيرهم عن أبي هريرة، برواه كتيبي (الشریعة) للآجری به‌رگی / 2، لاپه‌ره (1052).

(232)

(4) سیفہ تی چوارہم: (ال صبر) خوراکگری، وہ کہ پیغمبر ﷺ فرمویہ تی: ((لَيْسَ أَحَدٌ، أَوْ قَالَ: لَيْسَ شَيْءٌ أَ صَبْرَ عَلٰی أَدَى يَسْمَعُهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِنَّهُمْ لَيَدْعُونَ لَهُ وَلِدًا، وَإِنَّهُ لِيُحَافِيهِمْ وَ يَرْزُقُهُمْ)) (۱)، واتہ: هیچ کہس، یان هیچ شتیک خوراکتر نہ یہ لہ بہرانبہر نازاریکدا یان قسدیہ کی ناخوشدا کہ دہیبیستی، لہ خواہ بالادہست و پایہ بہرز، تہوان رزئی پالدهدہنہ لا، (دہلین خوا کورو کچی ہدیہ) کہچی لہ گدل تہودہشدا (کہ خوا تہو قسدہ بی تا صہ یان لی دہیبیستی) سہ لامہ تیان دہکات و رزق و رزایی یان دہدات!

(5) سیفہ تی پینجہم: (الْعَظْبُ) توورہ یی. وہ ك خوی پدروہ دگار
 دہ فہ رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ (۴)،
 واتہ: ئەدی ئەوانەدی بروتان هیتاوە، دۆستایەتی کۆمەڵیک مەکەن کە
 خوا لییان توورە بوو. وە ئە فەرموودە یەکی (قد سی) دا پیغەم بەر
 دە فەرموی خوی پدروہ دگار فەرموویەتی: ﴿سَبَقَتْ رَحْمَتِي
 غَضَبِي﴾ (۴)، واتە: بەزەیی من پیش توورە ییم کەوتۆتەو.

(6) سیفہ تی شہ شہم: (التَّعَجُّبُ) سہر سام جون، سہر سورمان. وہ کہ پیغہ مہر ^{صلی اللہ علیہ وسلم} فہر موویہ تی: ((عَجِبَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مِنْ قَوْمٍ بِأَيْدِيهِمُ السَّلَاسِلُ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ)) (□)، واتہ: خوی بالادہست و پایدہرز،

(تر) رواه البخاري و مسلم عن ابي موسى الأشعري .

(ب) (الممتحنة □ 13) .

(۴۱۷) البخاری و مسلم، کتیبی (السنة) لابن ابی عاصم، یسرگی، ۱، لایره (۴۱۷).

(١) البخاري عن أبي هريرة .

سهرسام بوو، سهری سورما، له کۆمه‌لێک زنجیریان له ده‌ست و پێیان
دایه‌و ده‌چنه‌ به‌هه‌ شتیش (ئه‌وانه‌ که‌ ساینکی که‌ له‌ شه‌ری
مسوڵمانان به‌ دیل ده‌گیرێن و که‌ له‌ پچه‌ ده‌کرێن، دوا یی = سوڵمان
ده‌بن و ده‌چنه‌ به‌هه‌شت، یاخود هه‌ر به‌ دیلی مسوڵمان بوون و هه‌ر به‌
دیلی که‌ له‌ پچه‌یان له‌ ده‌ست و پێی دایه‌ ده‌ مرن و دوا یی خوای به‌
به‌زه‌یی ده‌یانباته‌ به‌هه‌شت). دیاره‌ (تعجب) بۆ ئیمه‌ واته‌: سهر سام
بوون. ئیمه‌ به‌ شتی که‌ سهرسام ده‌بن، که‌ پێشتر نه‌مانزانیبێت و دوا یی
بۆمان ده‌رکه‌وتبێت، ئنجا پێی سهرسام ده‌بن، جا بی گو‌مان خوا
هیچ شتی که‌ نه‌یزانی و دوا یی بۆی ده‌ر به‌که‌ویت، ئه‌دی ئه‌وه
مانای چیه‌؟! دیاره‌ حه‌مه‌ن ده‌بی ته‌ئویل بکری.

(7) سیفه‌تی حه‌وته‌م: (الرّضی) رازی بوون، خوای مه‌زن له‌ زۆر تایه‌تی
قورئاندا ئه‌م رسته‌یه‌ دووباره‌ ده‌کاته‌وه‌: ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
عَنْهُ﴾ یه‌کێ له‌ شوێنانه‌ی له‌ سوڤه‌تی (التوبة) که‌ باسی کۆچکه‌ران
(مهاجرین) و پشتیوانان (أنصار) ده‌کات، وه‌ ئه‌وانه‌ی به‌ چاکی
شوێنیان که‌وتوون، ده‌فه‌رموی: ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ خوا
لێیان رازییه‌و ئه‌وانیش له‌ خوا رازین، ئه‌مه‌ش ده‌قی تایه‌ته‌که‌یه‌ (تر):
﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾.

(8) سىفەتى ھەشتەم: (المحبة) خوشويستىن ۋەك خۋاى بە بەزەيى دەفەرمۆي: ﴿يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾^(ا)، واتە: خوا ئەوانى خوش دەوین و ئەوانىش خۋايان خوش دەویت. بۆ ئىمە خوشويستىن بە دلە و دەزانين چۆنە، بەلام بۆ خۋاى پەرۋەر گار چۆنە؟ خوا ھەر بۆ خۋى دەزانى، گرنگ ئەو يە خوا ئە چەندىن ئايەتدا، ۋە پىغەمبەر ﷺ ئە زۆر ئە فەرمۇدەكانىدا ئەم سىفەتى خوشويستىنى خوا بۆ بە نەدەكانى و خوشويسترانى خوا ئەلايەن بە نەدەكانى يەوەيان راگەياندوۋە.

(9) سىفەتى نۆيەم: (الكراهية) رِق لى بوۋنەو، بوغزاندىن ۋەك خۋاى دادگەر دەفەرمۆي: ﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ لِبَعَائِهِمْ فَبَطَّهُمْ وَقِيلَ لَهُمْ اأَعِدُوا مَعَ الْقَائِدِينَ﴾^(هـ)، واتە: ئە گەر دەغەلەكان (منافقين) ويستبايان دەرېچىن بۆ جەنگى تەبووك ئەگەل پىغەمبەر ﷺ پىداويستى يەكانيان بۆى ئامادە دەکرد، بەلام خوا پىى ناخۆش بوو رەقى ئەو بوو كە دەرېچىن، بۆ يە ئىى خار كەردنەو پىيان گوترا: دانىشنى ئەگەل دانىشتوان. (ۋە ھەلەمەستى ئەگەل جەنگاۋەران و مەرۋنە دەرۋە).

(10) سىفەتى دەيەم: (الغيرة)، ئەم وشەيە ماناۋ واتايەك كە پىر بە پىستى بىت بۆم نەدۆزىۋەتەو، بەلام (غيرة) يەوۋە دە گوتىرى كە پىاۋىك پىى ناخۆش بىت خەلك سەيرى ھاۋسەرەكەى بىكات، يان

(ت) (المائدة □ 54).

(ي) (التوبة □ 46).

ئافره‌تێك پێی ناخۆش بێت پیاوه‌كه‌ی سه‌یری ئافره‌تێكی دی كه
بكات، ته‌گه‌ر به‌ كوردی بڵێن: به‌ته‌نگ ناموسه‌وه‌ بوون، به‌ ته‌نگ
ئابرووه‌وه‌ بوون، به‌ ته‌نگ كه‌رامه‌ته‌وه‌ بوون ره‌نگه‌، گونجاو بێت. من
بۆیه‌ ته‌و واتاو ته‌عبیره‌ كوردی یه‌ی و شه‌ی (غیره‌)م بۆ خوای
په‌روه‌ردگار به‌كارنه‌هێنا، چونكه‌ بۆ خوا شایسته‌ نیه‌، مه‌گه‌ر بڵێن:
به‌ ته‌نگ قه‌ده‌غه‌ كراوه‌كانه‌وه‌ بوون، چونكه‌ ته‌و فه‌رموده‌ یه‌ی
پێغه‌مبه‌ر ﷺ ته‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نیت كه‌ فه‌رمویه‌تی: ((ان الله تبارك
تعالى يغار، وإن المؤمن يغار، وَغَيْرَةُ اللَّهِ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ
عَلَيْهِ)) (تر) واته‌: خوای به‌رزو مه‌زن (غیره‌)ی هه‌ یه‌ ئیمانداریش
(غیره‌)ی هه‌یه‌، (غیره‌)ی خوا ته‌وه‌یه‌ كه‌ ئیماندار شتێك بكات كه‌
خوا لێی حه‌رام و قه‌ده‌غه‌ كردوه‌.

(11) سیفه‌تی یازده‌ یه‌م: (النَّ سِيَان) له‌بیرچونه‌وه‌، بۆ ئیه‌
له‌بیرچونه‌وه‌، به‌لام بۆ خوای به‌رزو بێوینه‌ كه‌ له‌ چهند شوینیك
به‌كار هی‌ خراوه‌، هه‌ قه‌من ده‌ بێ ته‌ئویل بكریت، چونكه‌ خوا
له‌بیرچونه‌وه‌ی نیه‌. خوای به‌رزو مه‌زن فه‌رمویه‌تی: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ
الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ (ه)، واته‌: مونافقه‌كان خویان
له‌بیرچۆوه‌، وه‌ خواش ته‌وانی فه‌رامۆش كرد، (نابێ بڵێن: خواش

(تر) البخاري و مسلم عن أبي هريرة (رضي الله عنه).

(یر) (التوبة - 67).

توانی له بیرچووه، خوا هیچی له بیرناچیتته وه هیچی لی په نهان ناییت).

(12) سیفه تی دوازه یه: (الم کر) فیلّ، وهك خوی بالاده ست
 فهرموویه تی: ﴿وَمَكْرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمُحَاكِرِينَ﴾⁽¹⁾، واته:
 توان فیلیان کرد، خواش فیلی کرد، بن گومان خواش باشتین فیلّ
 زانه. لیتره دا و شهی (فیلّ) بو ئیه شه تهوه یه که شتیك به که ی
 بهرانبه ره که ت پیّت نه زانیّت، خوی هه زن که شه و شهی فیلّ
 (مکر) ی به کاره ی نه، زانیان ده ئین: شه و شه یه و هار و اتاکانی شه
 و شه یه (مکر، کید، خداع) ته وانه هه مووی له گه لّ بهرانبه ره کانیاندا
 نه بی دروست نیه به کاربه یترین بو خوا، دروست نیه بگوتری: خوا
 فیلّ (مکر) ی کرد، ده بی بگوتری: توان فیلیان کرد و خواش فیلی
 کرد، جا لیتره دا، واته پوچاند نه وهی فیلی توان بیان وه لامدا نه وهی
 فیلی توان، ته گه رنا خوا فیلّ ناکات به و چه مک و واتا یه ی که
 ئینسان فیلّ ده کات، چونکه تهوه سیفه تیکی په ست (مذموم) ه،
 به لام خوا فیلی کافران هه لده وه شینیتته وه.

(13) سیفه تی سیزده یه: (الکید) پیلان، که له گه لّ (م کر) له یه ک
 نزیکن، وهك خوی په روه ردگار فهرموویه تی: ﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا.
 وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾⁽²⁾، واته: توان پیلان ده گیرن، وه منیش پیلان ده گیرم،

(تر) (آل عمران 54).

(یر) (الطارق - 15، 16).

(پیلان گئیرانی ئەوان دیاره، به‌لام پیلان گئیرانی خوا بریتیه له هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی پیلانی ئەوان و جگه له‌و مانایه دروست نیه بۆ خوا به‌کاربه‌ئیریت).

(14) سیفه‌تی چوارده‌یه‌م: (الخَدَاع) فریودان، هه‌ل‌خه‌له‌تان‌دن. وه‌ك خَوای په‌روه‌ردگار فەرموو یه‌تی: ﴿إِنَّ أَلْمُ خَافِقِينَ يُخَادِعُونَ أَلْمَ وَ هُوَ خَادِعُهُمْ﴾⁽¹⁾، واته: مونا‌فیه‌قه‌كان (به‌خه‌یالی خۆیان) خوا فریوده‌ده‌ن و هه‌ل‌خه‌له‌تی‌ن، به‌لام خوا ئەوان فریو ده‌دات. وه‌ك له‌ باسی ناوه‌چا‌که‌کانی خوا‌دا با س‌مان کرد، که هه‌ر کام‌ی‌ک له‌و سیفه‌تانه (مکر، کید، خداع) ئەوانه ده‌بی بگوتری: سیفه‌تی‌کن به‌و شیوه‌یه‌ی که بۆ خوا شایسته‌یه‌و نا‌گۆنجی بکری‌نه ناو بۆ خوا، واته: نا‌گۆنجی بگوتری خوا ناوی (ما‌کره)، یان (کا‌ند‌ه)، یان (خا‌د‌ع‌ه).

(15) سیفه‌تی پا‌زده‌یه‌م: (الأَرْصَاد) له‌که‌مین دا‌بو‌ون، له‌ بۆ‌سه‌ دا‌بو‌ون، وه‌ك خوا فەرموو یه‌تی: ﴿إِنَّ رَبَّكَ لَبَ‌أَلْمَرْصَادِ﴾⁽²⁾، واته: بی‌گومان په‌روه‌ردگاری تۆ له‌ بۆ‌سه‌ دا‌یه (بۆ کا‌فر و تا‌وان‌با‌ران). له‌ بۆ‌سه‌و که‌مین دا‌بو‌ونی تێمه‌ دیاره‌چۆ‌نه، به‌لام له‌ بۆ‌سه‌و له‌ که‌مین دا‌بو‌ونی خ‌وای بی‌و‌ینه، یان ده‌بی بگوتری: به‌ شیوه‌یه‌که‌ که‌ خوا بۆ خ‌وای ده‌زانی، یان ده‌بی ته‌ئویلی بکه‌ین و بلی‌ین: له‌ بۆ‌سه‌ دا‌بو‌ون واته: خوا چا‌وه‌ری‌یه‌ بۆ لی‌پ‌رسی‌نه‌وه‌و سزا‌و پا‌دا‌شتی به‌نده‌کانی.

(ت) (النساء □ 142)،

(ی) (الفجر □ 14)،

(16) سیفه‌تی شازده‌یه‌م: (اَلنَّفْس) هه‌نا سه‌ وه‌ك پیغه‌م به‌ر صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده‌فه‌رموئ: ((أَلَا إِنَّ الْإِيمَانَ يَمَانٌ، وَالْحِكْمَةَ يَمَانٌ وَأَجْدُ نَفْسٍ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ الْيَمَنِ))^(١٦)، واته: ئاگاداربین ئیمان‌ه‌كه‌ یه‌مه‌نی یه‌. حیکمه‌ت و لی‌زان‌ی یه‌كه‌ش یه‌مه‌نی یه‌. وه‌ من هه‌ست به‌ هه‌ناسه‌ی په‌روه‌ره‌گارتان ده‌كه‌م له‌لای یه‌مه‌نده‌وه‌، هه‌ناسه‌ (نَفْس) بۆ ئیمه‌ دیاره‌ چۆنه‌، به‌لام هه‌ناسه‌ی خوای به‌رزو بی‌وینه‌، به‌ ته‌ئکید ده‌بی ته‌ئویلی ب‌كه‌ین، بۆیه‌ سه‌رجه‌م زانایان له‌سه‌ر ته‌وه‌ یه‌كه‌ ده‌نگن و ته‌ هه‌یان ته‌ئویل کرده‌وه‌ ده‌لین: مه‌به‌ست له‌ هه‌ناسه‌ وا ته‌: ده‌روو لی‌کرا نه‌وه‌و له‌ فریا هاتن، چونکه‌ له‌ جه‌ن گه‌کانی هه‌لگه‌را نه‌وه‌ (رِدة) دا، مسو‌لمانانی یه‌مه‌ن زۆرباش له‌ فریای ئه‌ سلام هاتنو خوای به‌ به‌زه‌یی به‌هۆی ته‌وانه‌وه‌ ده‌رووی له‌ مسو‌لمانان کرده‌وه‌.

(17) سیفه‌تی هه‌قه‌ده‌یه‌م: (التَّوَدُّ) دوو دئی، دَلْ له‌ دَلْ دان، بۆ ئیمه‌ دیاره‌ وه‌ك ته‌وه‌ كه‌ جاری وا هه‌یه‌ له‌ دوو د لئی دای له‌ به‌ران به‌ر کردنی ئیشیک و نه‌کردنیدا، به‌لام ته‌وه‌ بۆ خوای مه‌زن دروست نیه‌و ده‌بی ته‌ئویل بکری، وه‌ك له‌ فه‌رمووده‌ی (قدسی) دا هاتوه‌، كه‌ خوای به‌خشنده‌ فه‌رموویه‌تی: ((وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعٍ لَهُ تَرَدَّدِي عَنْ قَبْضِ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَكْرَهُ مَسَائِلَهُ))^(١٧)، واته: له‌ هه‌یج

(تر) الإمام أحمد عن أبي هريرة، والبخاري في (التاريخ الكبير) وصحيح كما قال مؤلف (مجمع الزوائد).

(یر) البخاري عن أبي هريرة.

شتیك دوو دَلّ نه بووم كه كرديتتم، وهك دوودلیم له گيان كی شانی
برواداردا. ئەو پێی ناخۆشه بمری و منیش پیناخۆش بوونی ئەوم پێ
ناخۆشه. بەلام هەردەبێ بشیمرینم. زانایان هەموو یەك دەن گن كه
دەبێ ئەوه تەئویل بكریت، كه مەبەست ئەوهیه خۆی بێ هاوێل له
لایه كهوه پێی ناخۆشه ئەو بەنده برواداری ئازار بدات، وه له
لایه كیشهوه هەر پێویسته گیانی بكیشت، چونكه ژ یانی دونه یای
كاتییه، جا ئەو حالتهی به (تردد) ناو بردوه، كه ئیمه ئاوی ئی
حالی دهبن، بەلام بێگومان به نسبەت خۆی بهرزو مەز ئەوه ئەو
واتایه هیه كه باسمان كرد، واتە: شتیك دوو پالنه‌ری دژ به‌یه‌کی
هه‌بن، پالنه‌ریك كه ده‌بێ بكری، پالنه‌ریكیش كه ده‌بێ نه‌كری دیاره
ئەوه وهك دوو دلی ده‌چیت.

(18) سیفەتی هەژدەیه‌م: (الاستحیاء) شەرم کردن، ئەمەش دیاره بو
ئیمه چۆنه، ئەوهیه كه ئینسان رۆی نایەت شتیك بكات، بو خۆی
پەرورەدگاریش دەبێ بلیین: سیفەتیکه كه له خوا دەوه‌شیتەوه. یان
دەبێ تەئویل بكریت، كه زۆرینه‌ی زانا یان وایان کردوه ئەوا نه
(بیهقی)یه، ئەم فەرمووده‌یه‌ش ئەو باره‌یه‌وه‌یه: ((بینما رسول الله
ﷺ قاعدٌ فی أصحابه إذ جاءه ثلاثة نفر. فأما رجلٌ فوجد فرجةً فی
الحلقة فجلس، وأما رجلٌ فجلس، یعنی: خَلْفَهُمْ، وأما رجلٌ فأنطلق،
فقال رسول الله ﷺ: ألا أخبركم عن هؤلاء النفر! أما الرجل الذي
جلس فی الحلقة فَرَجْلٌ أوی فأواه الله، وأما الرجل الذي جَلَسَ خَلْفَ

الْحَلَقَةُ فَاسْتَحْيَ، فَاسْتَحْيَ اللهُ مِنْهُ، وَأَمَّا الرَّجُلُ الَّذِي آتَى لَقَ فَرَجَل
 أَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللهُ عَنْهُ) (٦) واته: له کاتیډ کدا پیغمه مهر ﷺ
 له نیو هاوه له کانیدا دانیشتبوو، سینه کهس هاتن بۆ لای، پیاویکه میان
 بۆشاییه کی له کۆره کدا (له بازنده‌ی دانیشتنه کدا) بینی و له ویدا
 دانیشت، ئه‌وه‌ی دووه میشیان دانیشت: واته جینگای نه‌بۆوه له پشت
 بازنده‌ی دانیشتنه کده دانیشت، ئه‌وه‌ی سینه‌یه‌میشیان که زانی
 جینگای نه‌بۆوه یه کسه‌ر رویشت، پیغمه مهر ﷺ فهرمووی: ئایا
 هه‌وائی سینه که سه‌تان پینه بولیم؟ (واته: له پرووی شه‌رعه‌وه
 هه‌لۆیسته‌کانیان چون هه‌لده سه‌نگینری؟!). ئه‌وه‌یان که له نیو
 بۆشایی بازنده کدا دانیشت، ئه‌وه پیاویکه په‌نای بۆ خوا هینا و خواش
 په‌نای دا، ئه‌وه‌شیان که له پشتی بازنده‌ی دانیشتنه کده دانیشت
 شه‌رمی کرد، خواش شه‌رم (حیاء) لای کرد، به‌لام ئه‌وه‌ی
 سینه‌یه‌میان که رویشت و پشتی هه‌لکرد، خواش پشتی تێ کرد.
 بی‌گومان هه‌م رسته‌ی: (خوا شه‌رمی لای کرد) وه هه‌م رسته‌ی (خوا
 پشتی تێ کرد) ده‌بی هه‌ردووکیان ته‌ئویل بکری، جا هه‌ندیک له
 زانایان ئاوی (ته‌ئویل) ده‌کهن و ده‌لین: وه‌کو چون ئه‌و په‌یاوه‌ پرووی
 نه‌بوو جینگا به‌و خه‌لکه سه‌غله‌ت و ناره‌حه‌ت به‌کات، وه‌ک به‌لای:
 خوی په‌روه‌ردگاریش ره‌حه‌ت و به‌زه‌یی یه‌که‌ی رینگای نادات که لای

(تر) رواه البخاري ومسلم عن أبي واقد الليثي.

خوش نه‌بی‌ت و سزای بدات و به‌زه‌یی پێ‌یدا نه‌یه‌ته‌وه، دیاره‌ مه‌به‌ست له (پشت تی‌کردن)یش گوی پێ نه‌دان و ئه‌مه‌یت پێنه‌دانه.

(19) سیفه‌تی نۆزه‌یه‌م: (الْ سَخِرِیةُ وَالْ اَسْتَهْزَاءُ) گال‌ته‌و گه‌مه‌ پێ‌کردن. خوای کاربه‌جێ و زال له‌ چه‌ند شوێنێکدا ئه‌و دوو وشه‌یه‌ی هێنان، بۆ وێنه: فهرمویه‌تی: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾⁽¹⁾، واته: خوا گالته‌ به‌ ده‌غه‌له‌کان (منافقین) ده‌کات، وه‌ ده‌فهرموێ: ﴿فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾⁽²⁾، واته: مونا‌فقه‌کان گالته‌ به‌ ئیمانداران ده‌که‌ن (که‌ مال ده‌به‌خشن. ئه‌وه‌ی زۆری به‌خشی با‌یه‌ ده‌یانگوت ریا‌بازی ده‌کات، ئه‌وه‌ی که‌میشی به‌خشیبا‌یه‌ ده‌یانگوت خوا پێ‌وستی به‌و که‌مه‌ نه‌یه‌). جا ده‌فهرموێ: گالته‌یان پێ ده‌که‌ن، به‌لام خوا گالته‌یان پێ ده‌کات (یاخود خوا گالته‌یان پێ به‌کات) وه‌ سزایه‌کی سه‌ختیان بۆ هه‌یه‌، دیاره‌ گالته‌و گه‌مه‌ پێ‌کردنیش ئه‌و سیفه‌تانه‌یه‌ وه‌ک: (مکر، کید، خداع) که‌ له‌ به‌ران چه‌ر (مقابله‌)دا نه‌بی‌ت، دروست نه‌یه‌ بۆ خوا به‌کاربه‌ی‌نرێن، واته‌ خوا سزای گال‌ته‌و گه‌مه‌ پێ‌کردنه‌که‌یان ده‌داته‌وه‌، یاخود خوا به‌ شیوه‌یه‌که‌ ره‌فتاریان له‌گه‌ڵدا ده‌کات وه‌ک که‌ سێک که‌ گال‌ته‌ به‌ که‌ سێک به‌کات، مونا‌فقه‌کان به‌وه‌ی که‌ مسوڵمانه‌تییان به‌ رواله‌ت ده‌ربریوه‌، چونکه‌ له‌ ژیا‌نی دنیا‌دا به‌ پێ‌ی شه‌ریعه‌ته‌که‌ی چاوپۆشییان لێ ده‌کات و

(ت) (البقرة □ 15).

(ی) (التوبة □ 79).

(20) سیفہ تی بیہ سستم: (الظِّل) سیبہر وہک لہ سیدہ تہای
 فہرموودہ کی دریتڑا پیغہ مہر ﷺ فہرمویدہ تی: ((سبعة يظلُّهم
 اللہ فی ظلِّہ یوم لا ظلَّ الا ظلُّہ)) (۴)، واتہ: حدوت جوڑہ کہس خوا
 سیبہریان لئ دہکات، بہ سیبہری خوئی، لہ رۆژیکدا کہ جگہ لہ
 سیبہری خوئی سیبہریکی دی نیہ. بی گومان خوائ بی وینہ جہ سستہ
 (جسم) نیہ، تاکو سیبہری ہدیئت تہدی تاپا تہو سیبہرہ مہبہ سست
 پیی چیہ؟! زۆرینہی زانیان یەک دہنگن لہ سہر تہتویل کردنی وہک
 دہلین: کہ دہگوتری فلان دہستہ لاتدارہ فلان کہسی خستہ ژیر سایہو
 سیبہری خوئیہو، واتہ: لہ پەنای بہزہیی خویدا حاواندییہو پەنایدا
 لہ مہترسی، خوائ پەرود گاریش دہیانخاتہ ژیر پەناو بہزہیی خوئیہو
 دہیانپاریزی لہ سزاو تازارو مہینہ تی یہ کانی رۆژی دوا یی. تہ گہر
 سیبہریش ہەر بہ روالہ تی خوئی بیہیلینہو دہبی ب لئین: سیبہریک
 کہ بۆ خوا شای سستہ یہو ہەر لہو دہو شیتہو وہک سیبہری
 دروستکراوہ ماددہ سہکان نہ.

(21 و 22 و 23 و 24) سیف‌هتی (بیست و یه کهم، بیست و دوهم، بیست و سی‌یه‌م، بیست و چوارهم): بریتین له (صیورته سب‌حانه: سَمْعاً وَ بَصَرًا، وِیدَا، وَ رَجَلًا) واته: خَوای یاک وِی گُهر د، بیدّ قه:

(تر) رواه البخاري ومسلم عن أبي هريرة.

بیستن و دیتن و دهست و لاق. له فهرمووده یه کی درێژدا که به کورتی ماناکه تان بۆ ده که م، که فهرمووده یه کی (قدسی) یه پینغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: خوای به رزو مه زن فهرموویه تی: هه رکه سیك دژایه تی دۆستیکی من بکات، ئه وه جهنگی له گه ل من په رپا کردوه، وه به نده ی من به هیچ شتیک خۆشه و یست تر له لای من له من نزیک نابیتته وه به وه ی که له سه رم فه رز کردوه، وه به رده وام به وه ی ئه نجامدانی سوننه ته کانه وه لیم نزیک ده که ویتته وه تا کو خۆشم ده ویت، جا ئه گه ر خۆشم ویست، ((كنت سمعه الذي يسمع به، وبصره الذي يبصر به، ويده التي يبطش بها، ورجله التي يمشي بها)) (تر)، واته: (هه رکا تیک خۆشویست)، ده به ئه و گو ی یه ی که پی ی ده بی ستی و ئه و چاره ی که پی ی ده بی نی و ئه و ده سته ی که شتی پی ده گری و ئه و لاقه ی که پی ی ده روات و هاتوچۆی پی ده کات. دیاره لیره ش هه موو زانایان یه ک ده نگن که خوا نابیتته گو ی و چاو و ده ست و لاقی ئینسان، وه هه موویان یه ک ده نگن له سه ر ئه وه ی که مه به ست له م فهرمووده یه ئه وه یه که: ئینسان به هۆی جی به جی کردنی فه رزه کان و پاشان جی به جی کردنی سوننه ته کانه وه ده بیته خۆشه و ی سستی خوا، کاتیک بوو به خۆشه ویستی خوا، ئیمان ه که ی وا دامه زراو مه حکه م ده بیته که ئه ندامه کانی: چاوی، گو ی، ده ستی، لاقی، وه هه موو ئه ندامه کانی دیکه شی له ره زامه ندیی خوا دا نه بی کار ناکه ن و، چاو

(تر) رواه البخاري عن أبي هريرة رضي الله عنه.

هەر بۆ ئهو شتانه دهروانی که خوا پێی خو شهو گوئی هەر
ئهو شتانه دهیستی که خوا پێی خوشه و دهست هەر ئهو جموجولانه
دهکات که خوا پێی خوشن و لاقیش هەر بۆ ئهو شتانه ههنگاو
دهنی که خوا پێی خوشن... هتد، تیکرای زانیان ئاوا تهئویلیان
کردوه.

(25 و 26 و 27) سیفەتی (بیست و پینجەم، بیست و شەشەم، بیست و
هەوتەم): که بریتین له (الطَرَض، الْجُوع، الْعَطَش) نەخۆشیی و
برسیستی و تینۆیتی. لهو بارهشوه فەرموودهیهکی قودسی ههیه که
ئهمه ماناکهیهتی: پیغه مبهری خوا ﷺ فەرموویهتی: له رۆژی
قیامهتا خای زالی و پایه بهرز دهفرموی: ئهی ئادهمیزاد، نەخۆش
بووم و سەردانت نەکردم! ئهویش ده ئی: ئهی پهروهردگارم چون
سەردانی تو بکهه که تو پهروهردگاری جیهانهکانی؟ ده فرموی:
ئهدی نەترانی که فلان بهندهی من نەخۆش بو، سەردانت نەکرد،
ئاگاداره، ئهگەر سەردانت کردبایه منت له لای ئهو دهینی (واته:
پاداشتی من و پهزامهندی منت لای ئهو دهینی، دهبی ئاوا تهئویل
بکریت). (ههروهها دهفرموی) ئهی ئادهمیزاد! داوی خواردنم ئیت
کردو خواردنت پێ نه دام!، ده ئی: پهروهردگارم چون خواردنت پێ بدهم
که تو پهروهردگاری جیهانهکانی؟ دهفرموی: ئهی نازانی، فلان
بهندهیهه داوی خواردنی ئی کردی و خواردنت پێ نه دا، ئاگاداره
ئهگەر خواردنت پێی دابایه، ئهوه پادا شتی ئهوهت لای ئهو

ده‌بینیه‌وه، (وه ده‌فرموئ: ئه‌ی ئاده‌میزاد داوای ئاوم لاییت کردو ئاوت پی نه‌دام! ئه‌ویش ده‌لی: په‌روه‌ردگارم چون ئاوت پی بده‌م که تو په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کانی، ده‌فرموئ: فلان به‌نده‌یه‌ی من داوای ئاوی لای کردی و ئاوت نه‌دایه، ئاگاداریه، ئه‌ گهر ئاوت دابا یه، پاداشتی ئه‌وت لای من ده‌بینی یه‌وه^(ت)، که‌واته: خوی په‌روه‌ردگار له‌م فرمووده (قدسی) یه‌دا ئه‌و وشانه‌ی که به‌کاری هینان و ئه‌و سیفه‌تانه ده‌گه‌یه‌نن که لای ناوه‌شیننه‌وه، هدر بوخو شی ته‌ئویلی کردوون، واته: خوی کاربه‌جی فی‌ری کردوین که چون ئه‌و جو‌ره شتانه ته‌فسیرو مانا بکه‌ین، مه‌به‌ست له نه‌خوش بوونی خوا. واته: به‌نده‌یه‌کی خوا نه‌خوش بو، وه برسی بوون و تینووبوونی خوا. واته: به‌نده‌کانی خوا برسی و تینو بوون. که‌وا ته، ئه‌وه ریبازی که بو ته‌ئویل کردنی هه‌موو ئه‌و سیفه‌تانه‌ی دی که‌ش که له خوا ناوه‌شیتته‌وه و بۆ شایسته‌نین، ده‌بی به‌م شیویه مانا یان ب که‌ین، ئه‌ گهرنا واتا رواله‌تییه که‌یان له‌گه‌ل خوادا ناگوئجی.

(28) سیفه‌تی بیست و هه‌شت: (التَّقْدَرُ) بیز لیبو نه‌وه، قیزه‌ونی، وه‌ک پی‌غه‌مه‌به‌ر ﷺ ده‌فرموئ: ((ستكون هجرة بعد هجرة، فخير أهل الأرض أَلَزَمَهُمْ مَهاجِرَ إِبْرَاهِيمَ، وَيَبْقَى فِي الْأَرْضِ شَرُّ أَهْلِهَا تَلَفُظُهُمْ أَرْضَهُمْ تَقْدَرُهُمْ نَفْسُ اللَّهِ (عَزَّوَجَلَّ) وَتَحْشُرُهُم النَّارُ مَعَ الْقِرْدَةِ

(تر) رواه مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه، به‌واته: (صحيح مسلم ص (1389)، برقم: 2569).

وَالْخَنَازِيرَ^(٦)، واتە: كۆچ لە دواى كۆچ دەبیّت بۆ برۆاداران (برۆاداران هەمیشە دەبیّ لە كۆچ و باردابن، وەك سەردەمى ئەمرۆ) جا باشتىنى خەلكى سەر زەوى ئەوانەن كە پەيوەست دەبن بەو شوینانەى كە ئیبراھیم (سەلامى خواى ئەسەر بى) كۆچى بۆیان كرده (ئیبراھیم كۆچى بۆ شام و مەسرو حەجاز كرده، واتە مسوڵمانانى باش بەزۆرى ئەو شوینانە دەمىننەو) ئەجا دەفەرمۆ: خراپتىنى خەلكى ئەسەر زەوى دەمىننەو، ئەوكاتەدا، زەوى فریسان دەدات (وەك كە پاروویك بىتت لىی هەلەدەستى و فریى دەدە یەو دەرى زەویش ئاوا فریىیان دەدات) (تَقْدِرُهُمْ نَفْسُ اللَّهِ) نەفسى خواى زالو پایەدار بىتت لىیان دەبیتهو (ئەو خەلكە خراپە) ئاگرى رۆژى دواى، ئەوانە ئەگەل مەیمون و بەرازەكاندا كۆدەكا تەو و رىكەیان دەدات. جا دیارە بىتت لىی هەلسانىش بۆ ئیمە دەزانن چۆنە بەلام بۆ خواى بەرزو مەزن بە تەكید دەبیّ تەئویل بكریت، ئەویش ئەو یە: كە خوا پىیان رازی نیە و رقى لىیان دەبیتهو.

(29) سیفەتى بیست و نۆیەم: (المَلال) بیزارى . وەك پیغەم بەر ﷺ فەرموویەتى: ﴿عَلَيْكُمْ عِمَا تُطِيعُونَ، فَوَاللَّهِ لَا يَهْلُ اللَّهُ حَتَّى تَمْلُؤُوا﴾^(٧)، واتە: ئەوەندە كردهوێ باش بكەن كە ئە تواناتاندا هەیه، سویند بە خوا، خوا بیزار نابیت، تا ئیو بەزار نەبن (واتە: خوا

(٦) رواه أبو داود عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما .

(٧) رواه البخاري ومسلم عن عائشة رضي الله عنها .

بيزار نايبت له پاداشت دانهوتان، تا ئيوه له طاعه تکردن ما ندوو
 نهبن) چه مكي پيچهوانه (مفهوم المخالفة)ى ئەم فرموده يه،
 ئهوهيه كه كاتيك ئيوه بيزار بوون له عيبادەت و طاعەت، خواش
 ماندوو دهيت له پاداشت دانهوتان!، بهلام بي گومان خوا بيزار
 نابي، بويه سەرجهم زانايان يەك دەنگن له سەر ئهوهي كه دهبي ئەم
 فرمودهيه تهئويل بکړيټ بهوهي كه مەبهست ئهوهيه: خوا هەرگيز
 بيزار نايبت، هەرچنده ئيوه هەر کارو کردهوهي باش ب کهن، خوا
 هەر بيزار نايبت و نابي ئهو چه مکه پيچهوانهيهي لي بگيريت كه
 له پوا له ته کهيدا دياره.

جا بهريزان!

ئهوه سەرجهم ئهو (49) چلونق سيفهته خه بهري يه (الصفات
 الخبرية) بوون، كه پاش سەرنج و تهماشاي زور له قورئان و سوننهت
 بهرچام كهوتوون و ناشليم هي ديكه شيان تيدانين، بهلام ئەمانه زهق و
 دياره کانيان و زوريهه هه ره زوريان.

The collage features a central image of a man in a turban, likely a religious or scholarly figure. Surrounding this are various digital assets: a Facebook logo with the text 'AliBapir.com', a YouTube logo with 'AliBapir.com', and a Twitter logo. There are also QR codes for mobile access. Text in Persian is interspersed throughout the collage, including 'www.alibapir.com' and 'www.alibapir.net'.

(249)

هه‌لۆیستی یه‌که‌م: هه‌لۆیستی به‌زا یه‌ ده‌ران و کورت هی‌ه‌ خه‌ران، (المُفرطون) که‌ پێشتر با سَمان کرد، له‌ژێر ناوونیه‌ شانی (نِفَاةُ الصِّفَات) دا ته‌واندی که‌ سیف‌ته‌کان له‌ خوا نه‌فی ده‌ که‌ن و لاده‌به‌ن و به‌ بیانوی ته‌ئویله‌وه‌ سیف‌ته‌کان له‌ خوای به‌رزو سه‌زن داده‌رن. جا هه‌ندیکیان هه‌ر هه‌موو سیف‌ته‌کان له‌ خوا لاده‌ به‌ن، نه‌ک ته‌نیا سیف‌ته‌ خه‌ به‌ری یه‌کان، وه‌ک جه‌همی یه‌کان و موخته‌زیله‌کان. هه‌ندیکیان ته‌نیا سیف‌ته‌ خه‌ به‌ری یه‌کان، ته‌ویش به‌ ناوی ته‌ئویل کردنه‌وه‌، چ ته‌واندی که‌ ته‌ئویل هه‌لده‌گرن، چ ته‌واندی که‌ هه‌لئ ناگرن، دینن له‌ خوای په‌روه‌ر دگاریان لاده‌به‌ن. جا له‌ به‌ر ته‌وه‌ی که‌ پێشتر باسی ته‌و کو‌مه‌ل‌مان کرد، به‌ هه‌ر سَی به‌شه‌کانیا نه‌وه‌: به‌ جه‌همی یه‌کان و موخته‌زیله‌کان و شیعه‌ی دواژه‌ ئی هه‌م‌ی و فه‌یله‌ سو‌فه‌کان، وه‌ به‌ ته‌ شه‌ری و ماتور یدی یه‌کانیشه‌وه‌، بۆیه‌ هه‌واله‌ی ده‌سه‌کانی رابردووتان ده‌که‌م و ئی‌ره‌دا دووباره‌ی ناکه‌ینه‌وه‌.

هه‌لۆیستی دووهم: هه‌لۆیستی تی‌په‌رینه‌ران (المُفرطون)، ته‌گه‌ر تا‌قی پێش‌وو سیف‌ته‌کانی خوایان لاده‌برد، چ به‌ بیانوی ته‌ئویل‌کرد نه‌وه‌، وه‌ چ به‌بی بیانوی ته‌ئویل، ته‌مانه‌ی دووهم چهند شتی‌ک بۆ خوا به‌ سیف‌ت داده‌نن. که‌ له‌ رینگایه‌کی راسته‌وه‌ ئی‌سپات نه‌بووه‌ که‌ ته‌وانه‌ سیف‌ته‌ی خوای په‌روه‌ر دگار بن، یاخود زیاده‌زیی ده‌که‌ن له‌

سیفده ته خه بهریری یه کاندای تهوانهش که (تهئویل) هه لده گرن و پیویسته تهئویل بکرین تهئویلیان ناکهن، وه سهره نجام به شیوه یه که سیفده ته کان بۆ خوا بریار ددهن، که سهری له جه ستاندن و ویچواندن (تچ سیم و ت شبیه) وه دهرده چیت! ئیه ستاش چهند نمونه یه که دینینه وه که بریتین له چهند بهناو فهرمووده یه که تهوانده ی زیاده ریزی (افراط) یان کردوه له چه سپاندن (اثبات) ی سیفده ته خه بهریری یه کاندای بۆ خوا ی بهرزو بیوی نه، کردوویانه به لگه بۆ بریار دانی چهند سیفده تیک بۆ خوا که سهرده کیه شن بۆ جه ستاندن و چواندن خواد له هه ندی کتیه بی باش و موخته بهریشدا هینراون. به لām بینگومان نهو چۆره فهرموودا نه راست (صحیح) نین، چ له روى زنجیره ی راویان (سند) وه و چ له روى نیوه رۆک (متن) یشه وه! یه کی لهو بهناو فهرموودا نه ده ئی: ((لَمَّا قَضَى اللَّهُ خَلْقَهُ اسْتَلْقَى ثُمَّ وَضَعَ أَحَدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى ثُمَّ قَالَ: لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَفْعَلَ مِثْلَ هَذَا)) (١)، شیخ (نا صرالدین الألبانی) له بهر ده وه گوتوویه تی: (اسنادُه ضعیف، و المتن منکره کأ نه صن و وضع الیه یهود) واته: (سند) ده کی لاوازه و دهق (متن) ده کی شیه به که لک نه هاتوویه و ده که هه لبه ستراوی جووله که (یهود) ده کان ده چیت! مانای به نهو ناو فهرمووده یهش ئاوا یه:

(تر) السنة، لابن أبي عاصم، بهرگی / 1، لاپه ره (388، 389).

كاتىك خوا ئە دروستكرانى دروستكراوه كان تەواو بوو ئىبۆوه،
 ئەسەر پشت ڤاكشا، وه لاقىكى خستە سەرلاقىكى، وه فەرموشى:
 نابى هىچ كەس ئاوا بەم شىۋە ڤاك شىۋە لاقى ئە سەر لاقى
 دابىت، چونكە خوا واى كردوه!! پىشم وايە ھەركە سىك تۆز ڤك
 شارەزاي قورئان و سوننەت يىت و عەقلى بەشت بشكى دەزانى كە
 ئەمە قسەيەكى ھەلبەستراوه فرى بەسەر سوننەتەره نىە. يەكى
 دى ئەو بەناو فەرمودانە، دەئى: ((ان الله عزوجل يتجلى يضحك
 زاد وسمعت رسول الله ﷺ حتى تَجدو لَهَا تَه و أضرا سَه)) (تر)،
 واتە: خواى زال و پاىە بەرز، خوى پىد شان دەدات و پىدە كەنى، وه
 تەوشى زياد كردوه كە گويم ئە پىغەم بەرى خوا بوو ﷺ
 فەرمویدەتى: خوا پىدەكەنى تاكو پوك و ددانەكانى دەردە كەون!!
 واتە: كتومت خواى بىۋىنە وەك مرؤف دانراوه! ديارە ئەم بە ناو
 فەرمودەيش ھەم (متن)ە كەى بە كەلك نا يەت و ھەم
 (سند)ەكەشى هىچ نىە. يەكى دى ئەو بەناو فەرمودانە، دەئى:
 ((كَسَبَ اللَّهُ الْمَوْتَةَ لِمَنْ يَبِيدُ وَهُوَ سِنْدٌ ظَاهِرٌ إِلَى
 الصَّخْرَةِ)) (ه)، واتە: خوا تەوراتى بۆ (موسى) نووسى بەدەستى
 خوى، ئەوكاتى دا كە دەينووسى پشتى بە صەخرەو دا بوو ((كە

(تر) الأيمان: لابن مندة، لاپەرە (77، 78).

(ير) كتاب السنة: لعبدالله بن أحمد بن حنبل.

شوئینه‌که له (بیت المقدس) دا،، (بیه‌قی) (تر). له (ه‌شام) ه‌وه،
 ئه‌ویش له (عروة بن زبیر بن عوام) خوا ئی‌یان رازی به‌یت،
 ه‌یتاویه‌تی، ده‌ئێ: رۆژێک (زبیری کورپی عوام) گوئی له پیاویک
 بوو، که فەرمووده‌یه‌کی ده‌گیرایه‌وه له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ، کاتێک
 ته‌واوی کرد، (زبیر) پێی گوت: ئایا ئه‌و فەرمووده‌یه‌ت له ده‌می
 پیغه‌مبه‌ر بیستوه؟ کابرا گوتی به‌ئێ، (زبیر) گوتی: ب‌رای خۆم
 منیش له‌وئ بووم و ئه‌و فەرمووده‌یه‌م له پیغه‌مبه‌ر ﷺ بیه‌ستوه،
 به‌لام تۆ ئێنی حاڵی نه‌بووی و ئا گاداری سه‌ره‌تای فەرمووده‌ که
 نه‌بووی، پیغه‌مبه‌ر ئه‌وه‌ی ده‌گیرایه‌وه له یه‌کیک له زانا یانی
 جووله‌که (یه‌هود) و، فەرمووی: یه‌کیک له زانا یانی جووله‌که ئا‌وای
 گوتوه، به‌لام تۆ که سه‌ره‌تا باسی جووله‌که‌ی ده‌کره‌ له‌وئ نه‌بووی،
 دوا‌یی ه‌اتی، که تۆ له دوا‌یدا گویت ئی‌بوو، واترانی که ه‌هر
 فەرمووده‌ی خۆ یه‌تی، نه‌خێر له زانا یه‌کی جووله‌که‌کانی
 ده‌گیرایه‌وه. فەرمووده‌که‌ش، ئه‌و به‌ناو فەرمووده‌یه‌ی یه‌که‌م بوو که
 باس‌مان کرد، که ده‌ئێ: ﴿لَمَّا قَضَىٰ اللَّهُ خَلْقَهُ آسْتَلَقْنِي﴾، ئه‌وه که
 ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ر ﷺ فەرمووبیشی. له ده‌می جووله‌که‌یه‌ که‌وه
 گیرایه‌ته‌وه که جووله‌که‌کان بۆ‌چوونیان ئا‌وایه‌ چونکه جه‌ستینه‌ر
 (مجسم) ن و خوا وه‌ک ئینسان سه‌یر ده‌که‌ن. جا ئه‌وه پوخته‌ی ه‌ه‌ردوو

هه‌ئۆیسته دژ به‌یه‌که‌کان بوو، هه‌م ئه‌وانه‌ی که سیفه‌ته‌کانی خوا
لاده‌بن و هه‌م ئه‌وانه‌ش که زیاده‌ڕۆیی له سیفه‌ته‌کانی خوا
ده‌که‌ن، واته له چه‌سپاندن (اثبات) یاندا ته‌گه‌ر به‌ فهرمووده‌یه‌کی
هه‌لبه‌ستراو (موضوع) یش بیته‌!!

هه‌ئۆیستی سَیْهَم: هه‌ئۆیس ته‌ی را ست و می -انه‌ی زانا یانی
ره‌سه‌ن و ڕۆچوو:-

زانایانی ره‌سه‌ن و هاوسه‌نگ و ڕۆچوو له زانیاریدا، نه به‌ ره‌هایی
(مطلق)ی سیفه‌ته‌ خه‌به‌ریی یه‌کان (الصفات الخبرية) یان ته‌ئویل
کردوه، نه به‌ ره‌هایی ته‌ئویل‌کردنیشیان واز ئه‌یه‌ خواوه، واته نه
تییان په‌راندوه نه کورتیان هه‌ناوه، به‌ئکو هه‌وئیان داوه ئه‌و ده‌ق
(نص)انه، چ ئایه‌تی قورئان بن، چ فهرمایشتی راست (صحیح)ی
پیغه‌مبه‌ر ﷺ بن، وه‌ك رواله‌ته‌که‌ی خۆیان ته‌ف سیریان به‌ که‌ن و
ئێکیان بده‌نه‌وه، به‌لام ته‌گه‌ر رواله‌تی ئایه ته‌کان و فهرمووده‌کان
له‌ گه‌ل خوای به‌رزو بی‌وینه گونجاو نه‌بوو بیته‌ و به‌لگه‌یه‌کی شه‌رعی،
یان به‌لگه‌یه‌کی عه‌قلی ناچاری کرد بن. ئه‌و کاته ئه‌و ده‌قه شه‌رعی
یانده‌یان ته‌ئویل کردوه. ئه‌وه به‌ کورتی هه‌ئۆیستی ڕێک و را ستی
زانایانی ره‌سه‌نی ئیسلامه، بۆ نمونه: (بیه‌قی) که یه‌کی که‌ ئه‌و
زانا به‌رپێزانده، له کتێبه‌که‌ی خۆیدا به‌ ناوی: (الأسماء والصفات)،
که ناو سیفه‌ته‌کانی خوای په‌روه‌ردگاری هه‌ی خواوه به‌ تایه‌چه‌تی
سیفه‌ته‌ خه‌به‌ریی یه‌کان، وه‌ زۆر به‌ میانه‌ ره‌وا نه له‌وباره‌وه داوه‌و

باسی په‌نجه (أصبع) او چه‌نگ (قبضه) ده‌کات و ته‌ئویلیان ده‌کات،
 دوایی ده‌ئیی: ته‌گه‌ر یه‌کیک به‌رسی: بوچی هه‌ر کام له‌ ده‌ست و روو
 (ید، وجه) یش ته‌ئویل ناکه‌ی، که به‌ئیی: (ید) مه‌به‌ست (قدرة) و
 توانایه‌و (وجه) یش مه‌به‌ست (ذات) یان په‌زامه‌ندیی خوا یه؟! له
 وه‌لامدا ده‌ئیی: ﴿إِنَّ هَذِهِ الصِّفَاتُ الْمَذْكُورَةُ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ
 بِأَسْمَائِهَا وَهِيَ صِفَاتُ مَدَحٍ، وَالْأَصْلُ أَنَّ كُلَّ صِفَةٍ جَاءَ بِهَا الْكِتَابُ،
 أَوْ صَحَّتْ بِأَخْبَارِ التَّوَاتُرِ، أَوْ رُوِيَ مِنْ طَرِيقِ الْإِحَادِ وَكَانَ لَهَا أَصْلٌ
 فِي الْكِتَابِ، أَوْ خَرَجَتْ عَلَى بَعْضِ مَعَانِيهِ، فَأَنَّا نَقُولُ بِهَا وَنُجْرِدُهَا
 عَلَى ظَاهِرِهَا، مِنْ غَيْرِ تَكْيِيفٍ، وَمَا لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي الْكِتَابِ ذِكْرُهُ،
 وَلَا فِي التَّوَاتُرِ أَصْلٌ، وَلَا لَهُ بِمَعْنَى الْكِتَابِ تَعَلُّقٌ، وَكَانَ مَجِئُهُ مِنْ
 طَرِيقِ الْإِحَادِ، وَأَفْضَى بِخِلَافِ الْقَوْلِ إِنْ أُجْرِدْنَاهُ عَلَى ظَاهِرِهِ إِلَى
 التَّشْبِيهِ، فَأَنَّا نَتَأَوَّلُهُ عَلَى مَعْنَى يَحْتَمِلُهُ الْكَلَامُ، وَيَزُولُ مَعَهُ مَعْنَى
 التَّشْبِيهِ﴾ (تر)، تا ته‌مه پووخته‌ی به‌یروپاو هه‌ئوێ سستی زانا یانی
 ته‌هلی سوننه‌ته له‌ به‌رانبه‌ر سیفه‌ته‌ خه‌به‌ریی یه‌کان، ده‌ئیی: ته‌م
 ناوو سیفه‌تانه‌ که‌ خوای به‌رزو مه‌زن له‌ قورئاندا بو‌ خوێ به‌کارێ
 هه‌یناون مه‌دح و ستایشی خوا ده‌گه‌یه‌نن. چونکه‌ ته‌سل ته‌وه‌یه‌ که‌
 هه‌ر سیفه‌تیکی خوا له‌ قورئانی دا هاته‌ بێ یان له‌ ده‌قیی کی
 موته‌واتیری سوننه‌دا یاخوه‌ له‌ فه‌رمووده‌یه‌کی (آحاد) دا هاته‌ بێ،
 به‌لام راست (صحیح) بێت و ته‌سل و به‌ چینه‌یه‌کی هه‌بیته‌ له‌

(تر) الأسماء والصفات: به‌رگی / 2، لاپه‌ڕه‌ (88، 89).

قورئاندا (واتە: خۆی پەرۋەردگار باسی دەست (ید) دەکات، ئەو
ئەسلە، ئینجا فەرموودە پێغەمبەریش ﷺ با فەرموودە
(آحاد) یش بێت کە باسی (ید) دەکات، چونکە ئەسلی ھەبە
قورئاندا با خۆشی فەرموودە (آحاد) بێت، ئەو بەھێزتر دەبێ
جا دەت: ئەوانە بەم شیوہە بوون، ئیمە بە پێی رۆڵەتی خۆیان
دەقەکان لێک دەدەینەو بەرپایان دەکەین بێ دیاریکردنی چۆنیەتی
یان، (لەگەڵ بە پاک گرتنی خوادا، وە لەگەڵ ئەوێ کە خوا وە
ھیچ شتێک ناچێ و هیچ شتێکیش وە خوا ناچێ). بەلام ئە گەر
دەقە کە وا نەبێت و نە ئایەت بێت و نە فەرموودە (مُتواتر)
بێت و نە فەرموودە یەکی (آحاد) بێت کە ئە سلی ھەبێت ئە
قورئان و ئە فەرموودە (مُتواتر) (تەدا)، وە ئە گەر بە پێی
رۆڵەتە کەیشی مانای بکەین سەر بکێشی بۆ وێچواندن (تە شیبە)
ئەو ئەو حالەتەدا تەئویلی دەکەین، بەلام شیوہە کە مانا کە
ھەڵبەگریت، وە مانای وێچواندنیشی تیدا نەمیست. ئە بجا لێرەدا
پرسیارێک دێتە پیش، ئەویش ئەوہ: باشە مادام سەرچەم زانایان
لەسەر ئەو یەک دەنگ بوون، کە ئە کاتی پێویستدا ئەو دەقە نە
ئایەت و فەرموودە کە باسی سیفەتە خەبەرێیەکان دەکەن،
تەئویلیان بکەن، واتە: بە جۆرێک مانایان لێ بەدەنەو ئە

(تە) جیاوازی نێوان (مُتواتر) و (آحاد) بە کورتی و پوختی ئەوہ یە کە (مُتواتر) —
راوی یەکانی کۆمەڵ (جماعە) و ھێ (آحاد) یش یەک یەک.

رواڵەتە کە ی لای بە دەن بۆ مانایەکی دیکە ی پەنھان یان مەجازی،
 ئایا بۆچی زانایانی پیشین ئە ھاوہ لآن (أصحاب) و شوینکە وتوانی
 ھاوہ لآن (تابعین)، کە مەتر تەئویلیان کردوہ؟ بۆ چی گوتوو یا ئە:
 (أمرؤھا کما جاءت) واتە: ئەو سیفە تانە بەرێ بکەن و بەسەر یاندا
 تێپەرن وەك چۆن ھا توون، یانی: دەستکارییان مە کەن و تەئویلیان
 مە کەن، یاخود گوتوو یانە (أمرؤھا بلا کیف) واتە: بەبێ چۆنیەتی
 بۆ دیاریکردن بەرێ یان بکەن. یاخود (سوفیانی کوری عویە ی ئە)
 لیبی گێردراوہ تەوہ کە گوتوو یەتی: ((كُلُّ مَا وَصَفَ اللَّهُ تَ هَالِي بِهِ
 نَفْسَهُ فِي كِتَابِهِ فَتَفْتِ سِيرُهُ تَلَاوَتَهُ وَالْ سَكُوتُ عَلَيْهِ)) (٢٦)، واتە:
 ھەر شتێك کە خوای بەرزو مەزن خۆی پێ وە سف کردوہ، ئە
 قورئاندا لیکدانەوہ کە ی ئەو یە کە بیخوینیەوہ و لیبی بێدەنگ بی
 بەئێ ئەم پرسیارە دەکری کە ئایا بۆچی زانایانی پیشو تەئویلیان
 کە مەتر کردوہ، جار جار کردوو یانە، بەلام کە مەتر بووہ، وە بۆ چی
 زانایانی دوایی زیاتر بە پیوستیان زانیوہ (تەئویل) ب کەن؟! جا
 ئەم پرسیارە وەلامە کە ی ئاوا یە: بێ گو مان پێغەم بەر ﷺ کە
 فەرموو یەتی: ((خیر الناس قرني، ثم الذين يلونهم، ثم الذين
 يلونهم)) (٢٧)، واتە: باشترینی خەلک ئەوانەن کە ھاو چەرخ بوون

(تر) بېروانە: (الدرّ المذثور) بەرگی / 5، لا پەرە (336)، وە (الاسماء والصفات) للبهيقی

بەرگی / 2، لا پەرە (62).

(یر) رواه البخاري و مسلم.

له گهل پیغه مبهردا که هاوه لائن، ئجا ئه وانه ی دوا ی ئه وان، پا شان
 ئه وانه ی دوا ی ئه وان، واقه (تابعین و تابعی القابعین). که
 پیغه مبهرد سَلَامُ عَلَیْهِ ئاوا ی فهرمووه، مانای وایه خه لکی ئه و سئ چینه و
 ئه و سئ وه چه یه به گ شتی له خه لکی وه چه کانی دی که ی
 مسو لمانان ئیمانیا ن ته ووتر بووه م سو لمانه تییه که یان با شتر
 بووه تیگه یشتنیا ن زیاترو قولتر بووه له قورئان و سونهت، وه دل و
 عه قلیان سافترو ساغر بووه له بواری دینداری و مسو لمانه تیدا.
 جا کاتی که ئینسان ئیمانی دامه زراوتر بئ و ته قوا ی با شتر بئ و
 پابه ندیی چاکتر بئ به قورئان و سونه ته وه بهر چاوی رووترو دلی
 ساغ و سافتربئ، وه خه ته و خال و ژهنگ و ژار به دل و ده روون و به
 می شکییه وه نه بئ، له راستیدا که متر پیویستی به ته ئویل ده کات
 بوچی؟! چونکه کاتی که رسته ی: ﴿يَذُ اللّٰهُ فَوْقَ اٰیْدِيْهِمْ﴾ (۱). ده بیستی
 ته سلّه زهین و بیرى به لای دهستی ئینسان دا ناچیت، چونکه به
 شیوه یه که خوا ی ناسیوه که خوا ی بی وینه وه که س و هیچ
 شتی که ناچی، وه که رسته ی: ﴿وَيَتَقٰى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْاَلْبَالِ
 وَالْاَكْرَامِ﴾ (۲). ده بیستی، به هیچ شیوه یه که زهین و بیرى به لای ده م و
 چار و رووی ئینه سانان دا نا چی، وه کات ی که رسته ی: ﴿فَاِنَّكَ

(تر) (الفتح ۱۰).

(یر) (الرحمن ۲۷).

بِأَعْيُنِنَا ﴿١﴾، ده‌بیستی، به‌هیچ شی‌وه‌یه‌ک بی‌رو خه‌یالی به‌لای چاوی
ئینساناندا ناچیت، چونکه چاک ده‌زانی که خوی پهره‌ردگار نه
زاتی و نه سیفه‌تی وه‌ک هی دروستکراوه‌کانی نین. جا ئه‌وان که به‌م
شی‌وه‌یه بوون و ئه‌و ئاسته به‌رزوی ئیمان و ته‌قوادا بوون، زه‌ین و
بی‌رو هۆشیان هه‌رگیز به‌لای وی‌چواندن (تشبیه) دا نه‌چوه، بۆیه
به‌زۆری به‌پیوستیان نه‌زانیه که ئه‌و چۆره ده‌قانه‌ی قورئان و
سوننه‌ت ته‌ئویل بکه‌ن. به‌لام دواپی که م سولمانان ته‌ندازه‌ی
ئیمان و ته‌قوایان ته‌که‌می داو خوا نا سین (معرفة الله) ته
دلئاندا کزو لاواز بو و ئاشنایی و په‌یوه‌ندی یان ته‌گه‌ل خوی
پهره‌ردگارا که‌م بۆه و شاره‌زایی یان ته‌قورئان و سوننه‌ت که‌م
بۆه و خلته‌و ژه‌نگ له‌سه‌ر دل و می‌شکیان په‌یدا بو، ته‌نه‌جامی
ئه‌وه‌دا زۆر په‌یان یان به‌شکیان هه‌ر که‌تا په‌تیک یان
فه‌رموده‌یه‌کی پیغه‌م په‌ریان ﷺ ده‌خوی خه‌وه، که‌با سی
سیفه‌تیک خوی به‌رزو مه‌زنی ده‌کرد، زه‌ین و بی‌ریان به‌لای
سیفه‌تی ئینسانه‌کان و دروستکراوه‌کاندا ده‌چوو! بۆیه زانایانی ئه‌و
کاتی خۆیان په‌نا چار بینیه، که‌روا له‌تی ئه‌و ئایه‌ت و
فه‌رمودانه‌ی ئه‌وه‌یان تیدا ده‌بینری که‌وی‌چواندن (تشبیه) یان بۆ
خوا تیدا، خۆیان به‌ناچار بینیه که‌ته‌ئویلیان بکه‌ن، تا‌کو
خه‌لک دووچاری وی‌چواندن (تشبیه) نه‌بی‌ت و ابزانیت که‌خوی

بئ‌هاوه‌ئیش وه‌ك ئینسان وایه!! (سبحانه و تعالی). ئه‌وه‌تا (بیهقی)
 له‌ باسی کورسیدا که خوای مه‌زن ده‌ فهرموئ: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾^[1]، ده‌ئێ: ((وَأَمَّا الْمُتَقَدِّمُونَ مِنْ أَصْحَابِنَا
 فَأَنَّهُمْ لَمْ يُفَسِّرُوا أَمْثَالَ هَذِهِ، وَلَمْ يَشْتَغِلُوا بِتَأْوِيلِهَا مَعَ آعْتِ قَادِهِمْ أَنَّ
 اللَّهَ تَعَالَى وَاحِدٌ غَيْرُ مُتَبَعٍّ وَلَا ذِي جَارِحَةٍ))^(هـ)، واته: زانا یانی
 پێش ئیمه‌ ئه‌م جوړه‌ ده‌قانه‌یان ته‌ ف‌ سیر نه‌ کردوه‌، وه‌ خو‌یان به‌
 ته‌ئویل کردنیانه‌وه‌ ماندوو نه‌ کردوه‌، له‌ گه‌ل ئه‌وه‌شدا که عه‌قیده‌یان
 وابوو خوای به‌رز تا که‌و له‌ چه‌ند به‌ شێك پ‌ یێك نا‌یه‌ت، وه‌
 نه‌ندامیشی نین وه‌ك ئینسان. که‌واته‌: له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی که‌ عه‌ق‌ ییده‌یان
 وا بووه‌ خه‌لکیش به‌ زۆری عه‌قیده‌ی وابوو به‌ پ‌یوستیان نه‌زانیه‌وه‌
 که‌ ئه‌و جوړه‌ سیفه‌تانه‌ی خوا ته‌ئویل بکه‌ن. هه‌ل‌به‌ته‌ هه‌ ن‌دیکیان
 ته‌ئویل هه‌ر هه‌ل‌ناگرن، به‌لام هه‌ ن‌دیک‌ی دیکه‌یان که‌ ته‌ ئه‌ویل‌یش
 هه‌ل‌ده‌گرن، ئه‌وانیشیان که‌متر وایه‌ ته‌ئویل کردب‌ چونکه‌ که‌متر
 پ‌یوست بووه‌! دیسان هه‌ر (بیهقی) ده‌رباره‌ی پ‌یکه‌نین (ضُحْک‌)ی
 خوای به‌رزو مه‌زن ده‌ئێ: ((فَأَمَّا الْمُتَقَدِّمُونَ مِنْ أَصْحَابِنَا فَأَنَّهُمْ
 فَهِمُوا مِنْ هَذِهِ الْأَحَادِيثِ مَا وَقَعَ التَّرْغِيبُ فِيهِ مِنْ هَذِهِ الْأَعْهَالِ،
 وَمَا وَقَعَ الْخَبَرُ عَنْهُ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ، وَلَمْ يَشْتَغِلُوا بِتَفْهِيمِ
 (الضُّحْكِ) مَعَ آعْتِقَادِهِمْ أَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِذِي جَوَارِحٍ وَخَارِجٍ، وَأَنَّ

(تر) (البقرة □ 255).

(یر) الأسماء والصفات: به‌رگی / 2، لاپه‌ره (90).

لايجوز وصفه بكثرة الإنسان وفخر الفهم، تعالى الله عن شبه
المخلوقين علواً كبيراً^(٢٤)، با سى پى كەنىنى خۆى پەرەردگار
دەكەت و تەئویلی دەكەت، دواى دەئى: پىشەو كەنمان (زانایانى پىش
ئىمە) ئەم فەرمودانە ئەوەیان وەرگرتووە كە ئىنسان هان دەدەن بۆ
كرده‌وى باش، وهك ئەو فەرمودەى كە باسى ئەوە دەكەت كە خوا
بە دوو كەسان پىدە كەنىت، دەئى: ئەو فەرمودەى بەس مەبەستى
ئەوێه كە تۆ هان بدات بۆ كرده‌وى باش، وه خۆى بەخ شىندە
هەوال و خەبەر دەدات كە ئەو كرده‌وى با شەنە پادا شتىان چەندە،
بەلام خۆیان بەو ماندوو نەكردووە كە بلىسن: پىكەنىنى خوا چۆنە،
چونكە چاك زانیویانە كە خۆى بى‌وینەو هەوال ئەندامى نین (تا
بگوترى: لىو زمان و ددانى هەیدە!) وه شوینى دەرچوونى پىتەكان
(مخارج الحروف) ی نیه، وه ناگونجى خوا بەو وەسف بكریت كە ئە
پىكەنىندا ددانى دەرەكەوێت یاخو دەسى دەكا تەو، ئەو پەرى
بەرزى و پاكى بۆ خوا، ئەوێه كە وهك درو سىتەرەو كەنى ب چیت.
كەواتە، پوختەى مەبەست: دواى ئەوێه كە ئا سىتى دى خدارى و
تىگەشستنى خەلك ئە قورئان و سونەت و ئاستى ئیمان و تەقوايان
نزم بۆتەو، ئەوچار زانایان بە پىوىستیان زانیووە كە هەندىك ئەو
دەقەنە، چ ئایدە بن چ فەرمودەى پىغەمبەر ﷺ بە شىوێه كى
گونجاو و چاك تەئویل بكەن، تاكو خەلك زەین و بیرو هۆشى بەلاى

(تر) الأسماء والصفات: به‌رگی / 2، لاپەرە (224).

وێچواندن (تشبیه) دا نه‌چیت و له‌ ناسینی خوای به‌رزو بۆیۆ خه‌دا دووچارای هه‌له‌ نه‌بی! به‌ئێ وه‌ك گوتراوه‌: ((تَجِدُ لِلْغَاسِ مِنَ الْأَقْضِيَةِ بِقَدْرِ مَا تَجِدُ لَهُمُ مِنَ الْقَضَايَا)) به‌ ئەندازه‌ی ئەوه‌ی كه‌ كێشه‌و گرفت بۆ خه‌لكی سهر هه‌ڵده‌دن پێویسته‌ جوكم و بریاریشیان بۆ په‌یدا بكرێن. پێشتر خه‌لك زه‌ین و بیریان به‌لای وێچواندن (تشبیه) دا نه‌ده‌ چوو، له‌ به‌ران به‌ر ئەو ئایه‌ت و فەرموودانه‌دا كه‌ باسی سیفه‌ته‌ خه‌به‌ریی یه‌كان ده‌ كه‌ن بۆیه‌، زاناكان ده‌یانگوت: (أَمْرُهَا كَمَا جَاءَتْ) چۆن هاتوون هه‌ر ئاوا به‌رێیان بکه‌ن و ته‌ئویلیان مه‌که‌ن، به‌لام دوا‌یی كه‌ زانا خه‌لك به‌ هه‌له‌ لێیان تی‌ده‌گات، زانایان به‌ پێویستیان زانی كه‌ بۆیان روون بکه‌نه‌وه‌، تاكو به‌ هه‌له‌ حاڵی نه‌بن. چا‌ له‌وه‌دا ده‌گه‌یه‌ نه‌وه‌ ته‌نجه‌مه‌ كه‌: فراوانکردن، یان ته‌ س‌ک‌کردنه‌وه‌ی باز نه‌ی ته‌ئویلی شه‌رعیی و به‌لگه‌دار، تا ئەندازه‌یه‌کی زۆر په‌یوه‌سته‌ به‌ حا‌ل‌وب‌ا‌ئ‌ی مس‌و‌ل‌مان‌ان و ئەندازه‌و چۆنیه‌تی و ئاستی دینداری و مس‌و‌ل‌مانه‌تی و شاره‌زایی و قوول‌بوونه‌وه‌یان به‌ قورئان و س‌و‌ننه‌ت‌دا. ئێه‌ چا‌ وه‌ك گوتراوه‌: ((الضَّرُورَةُ تُقَدَّرُ بِقَدْرِهَا)) ناچارایی به‌ ئە‌ن‌د‌ا‌ز‌ه‌ی خ‌و‌ی ده‌بی ره‌چاو بکری، ئەمه‌ بنچینه‌ (قاعده‌)یه‌کی (أصولی)یه‌ كه‌ زانایانی (أصول الفقهاء) دایانناوه‌و له‌ راستیدا ئەم مه‌سه‌له‌یه‌ش ده‌گریته‌وه‌و به‌ ئەندازه‌ی ئەوه‌ی كه‌ به‌ پێویست بزانری، بۆ ئەوه‌ی كه‌ خه‌لك له‌ ناسینی خوادا به‌ هه‌له‌دا نه‌چی، ئەو ده‌قانه‌ی كه‌ ته‌ئویل

هه‌ده‌گرن و به‌لگه‌ی شه‌رعی، یان به‌لگه‌ی عه‌قلی نا چارت ده‌کات که ته‌ئویلیان بکه‌ی، پیویسته ته‌ئویلیان بکه‌ی. له‌کاتی‌کدا هه‌ست پێ‌کرد که خه‌لک خه‌ریکن به‌هه‌له‌ی یان حالی ببن، زانیان ئاویان کردوه. دیاره‌هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌په‌نسیپ (مه‌بدای ته‌ئویل هه‌بووه، بۆ نمونه: (ابن عباس) -خوا له‌ی رازی به‌یت- کورسی خوی به‌زانیاری (علم) ته‌فسیر کردوه. وه‌وه‌ک له‌پێ‌شدا با سمان کرد (ابن تیمیة) ده‌لی: هه‌وه‌لان (أصحاب). وه‌شوینکه‌وتوان (تابعین) یان، له‌سه‌ر ته‌وه‌یه‌ک ده‌نگن که رسته‌ی: ﴿وهو معکم اینما کنتم﴾ یان به‌م شیویه ته‌ئویل کردوه که گوتویانه (أی: بعلمه و قدرته و سلطانہ). هه‌موویان یه‌ک ده‌نگن له‌سه‌ر ته‌وه‌که ده‌بی هه‌ندیک شت (ته‌ئویل) بکریت، به‌لام زانیانی دواپی، هه‌ندیک شتی دیکه‌که ته‌وانی پیشوو ته‌ئویلیان نه‌کردوه، به‌لام ته‌ئویل هه‌ده‌گرێ، ته‌ئویلیان کردوه بۆ ته‌وه‌ی خه‌لک به‌هه‌له‌دا نه‌چیت، یان بۆ نمونه: کاتی خۆی قورئان نه‌نوخته‌ی هه‌بووه، نه‌سه‌رو بۆرو ژیر (فته‌حه، ضمه، کسرة)ی هه‌بووه، ته‌وانه‌ی هیچ نه‌بووه، وه‌ژماره‌ی ئایه‌ته‌کانیش نه‌نوسراوه، به‌لام دواپی زانیان سه‌یریان کردوه خه‌لک به‌هه‌له‌ قورئان ده‌خویننه‌وه زانیه‌ک گوێی له‌تازه‌م سه‌ولمانیک بوو که ته‌وه‌ ئایه‌ته‌ی ده‌خوینده‌وه، که ده‌فه‌رموی: ﴿أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

وَرَسُوْلُهُ ﴿١﴾، واتە: خواو پیڤه مبهری خوا له هاوبهش پهیدا کهران بهریسن، به لّام کابرا ئاواي نه خوێ خهوه، به لّکو خویند یهوه (وَرَسُوْلُهُ) واتە: خوا له هاوبهش پهیدا کهران و له پیڤه مبهره کهی بهری یه!، که زاناکه گوئی لسی بوو، گوئی: کابرا تهوه چی ده لّیی و چۆنی ده خوینیتهوه؟! خوا چۆن له پیڤه مبهری خوی بهری یه؟! تۆ به هه لّت خویندهوه! له ته نجامی تهوه دا زانایان گوئیان ته گهر بیته نوخته و سهرو بۆرو ژیر، بۆ قورئان نه کهین، خه لّک لّیی ته یّک ده چیت و به هه لّ ده یخوینیتهوه. یان تهو ئایه ته که ده فهرموی: ﴿وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا﴾ (ه)، واتە: ئافهت ماره (نکاح) مه کهن و مه دهن به هاوبهش پهیدا کهران تا کو ئی هان دینن، رۆژێک کابرایه ک خویندییهوه (وَلَا تُنْكِحُوا)، (أعرابی) یه ک لهوئ بوو لّیی و ده دنگ هات و گوئی: کاکه تهوه تۆ ده لّیی چی؟! به هه لّت خویندهوه، پیاوان چۆن ماره (نکاح) ده کرین؟!، چونکه (وَلَا تُنْكِحُوا) واتە: ماره (نکاح) یان مه کهن، به لّام (وَلَا تُنْكِحُوا) واتە: لّییان ماره (نکاح) مه کهن! بۆیه زانایان هه ستان گوئیان پیویسته شتێک به کهین تا کو خه لّک له خویند نهوهی قورئاندا به هه لّدا نه چی، ئیدی سه رهتا (نوخته) یان دانان، پاشان گۆررا بۆ سهرو بۆرو ژیر و نیشانه کانی دیکه.

(تر) (التوبة - 3) .

(یر) (البقرة - 221) .

پوخته‌ی رای زانیانی ره‌سەن دەربارە‌ی سیفەتە خەبەرە‌ی یەکان

ئێستاش لە چەند خاڵێکدا بە کورتی و گو شرایی رای زانیان و پیشە‌وایانی ره‌سەنی مسوڵمانان که قوتابخانە‌ی فراوانی: (ئەه‌لی سونەت) کۆیان دە‌کاتە‌وه‌ ده‌خەینه‌‌روو سه‌بارە‌ت به‌ سیفەتە خەبەرە‌ی یەکان، ده‌توانین بڵێن: گرن‌گترین بنه‌ماو بنچینه‌ که زانیانی ره‌سەن له‌ بواری سیفەتە خەبەرە‌ی یەکان له‌ سه‌ریان رێک که‌وتوون و یه‌ کده‌نگ بوونه‌ ئەم چوارهن:

(1) سه‌رجه‌م ناو و سیفەتە‌کانی خوا، مادام به‌ ده‌قیکی شه‌رعی رێک و راست ئیسپات بووین، پێویسته‌ دانیان پێدا‌به‌یترێ که ئەوانه‌ ناوی خوا و سیفەتی خوا‌ی په‌روه‌ر‌دگارن.

(2) مانا لێ‌ک‌دانه‌وه‌ ته‌فسیر‌کردنی ئەو ده‌قانه‌ی که ئەو سیفەتانه‌یان تێدا هاتوون پێویسته‌ به‌ پێ‌ی ر‌و‌ا‌ل‌ە‌ت (ظاهری ده‌قه‌کان بێ، مادام هیچ گرفت و ئیش‌ک‌ا‌ل‌ێ‌کیان له‌ سه‌ر دروست نه‌بێت.

(3) به‌ پاک‌ گرتنی خوا له‌ وی‌چ‌واندن (تشبیه‌ی) به‌ درو س‌ت‌ک‌را‌وه‌کان، به‌ ه‌ۆ‌ی چه‌سپاندنی ئەو سیفەتە خەبەرە‌ی یانه‌وه‌ که ر‌و‌ا‌ل‌ە‌تیان له‌ گه‌ڵ خ‌وا‌دا نا‌گ‌ونجی، وه‌ ده‌بێ بگوترێ: ئەو سیفەتانه‌ی خوا‌ی کار‌به‌جی ئەو واتاو چۆ‌نیه‌تی یه‌یان نه‌یه‌ که دێته‌ یه‌رو خه‌یا‌ل‌ێ تێ هه‌وه‌، به‌ ل‌ک‌و ماناو چۆ‌نیه‌تی یه‌کی تایبەت به‌ خواو بو خوا شیاو و گونجاو یان هه‌یه‌، که خوا‌ی بێ‌وێنه‌ هه‌ر خ‌ۆ‌ی ده‌یزانی‌ت.

(4) ته‌ئویل کردنی سه‌رده‌م ئەو ده‌قانه‌ی که به‌هۆی ته‌فسیرکردنیانه‌وه به‌پێی مانا ر‌واله‌تیه‌که‌یان گرفت و ئیه‌ شکال په‌یدا ده‌ب‌یت، وه به‌لگه‌ی شه‌رعیی و عه‌قلی ناچارمان ده‌کات که ئەو مانایه‌یان لێ نه‌گ‌رین که له‌ ر‌واله‌ته‌که‌یاندا ده‌ب‌ینریت.

ئهم چوار بنه‌ماو بنه‌چینه‌یه‌ زانا‌یانی په‌ سه‌دن و ر‌ۆ چوو له‌ سه‌ریان پێکهاتوون، بۆ چۆنیه‌تی هه‌لس‌وکه‌وت کردن له‌ گه‌ڵ ناو و سیفه‌ته‌کانی خ‌وای ز‌ال و کاربه‌ج‌یدا به‌ گشتی و به‌ تایبه‌تی سیفه‌ته‌ خه‌به‌ریی یه‌کان. ئنجا ئایا راسته‌ که سیفه‌ته‌کانی خوا (عزوجل) هه‌موویان پێویسته‌ یه‌ک جوړه‌ مامه‌ڵه‌یان له‌ گه‌ڵ بکری؟!

(ابن تیمیة) له‌ ب‌واری هه‌لس‌وکه‌وت کردن له‌ گه‌ڵ سیفه‌ته‌کانی خوادا بنه‌چینه‌یه‌کی دانه‌ کورته‌که‌ی ئه‌وه‌یه‌ که: سیفه‌ته‌کانی خوا (سبحانه‌ و تعالی) هه‌موویان پێویسته‌ یه‌ک جوړه‌ مامه‌ڵه‌یان له‌ گه‌ڵ بکری! چا هه‌رچنده‌ (ابن تیمیة) خ‌وای خ‌وش بێ زانایه‌کی بلیه‌ته‌ و پایه‌به‌رزی ئیسلامه‌ و بیروب‌و‌چوونی راست و جوانی زۆر زۆرن، به‌لام به‌ راستی ئەو بنه‌چینه‌یه‌ی لێ ناسه‌لمێنری، هه‌رچنده‌ زۆریک له‌ زانا‌یان به‌ تایبه‌تی ئه‌وانه‌ی سه‌عوودییه‌ و خ‌لیج، به‌ سه‌لمێنراویی (مُسَلَّم)ی ئەو بنه‌چینه‌یان

(تر) پێویسته‌ خ‌وێنه‌ری به‌پ‌رزوریا بێ و ئەو مه‌سه‌له‌یه‌ی ئێره‌ که په‌خ‌ته‌ی لێده‌گ‌رین، له‌ گه‌ڵ ب‌ه‌چینه‌ی پ‌یژجه‌می به‌ ندی سییه‌م لێ تێکه‌ڵ نه‌بن، چونکه‌ ئه‌وه‌ی ئه‌وێ مه‌به‌ست پێی ئیسه‌پاتی سیفه‌ته‌کانه‌و لێره‌ش مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه‌ که سیفه‌ته‌کان وه‌ک یه‌ک نین له‌ حوکم و چۆنیه‌تی ئیسه‌پاتیان داو جیاوازن.

وه‌رگرتوه، به‌لام من پیم وایه ئه‌و به‌ چینه‌یه ئیشکا لی زوری له‌ سهر پیدایا ده‌بن، جا ئه‌و بنچینه‌که‌ شی له‌ چهند شوینیکی (مجموع الفتاوی) (تر) که‌یدا هیناوه، هه‌روه‌ها هه‌رکام له‌ (الشیخ محمد أمين الشنقيطي) (ه)، وه (د. عمر سليمان الأ شقر) (س) یش هیناویا نه، وه‌ شتیکی سه‌لینراو، بنچینه (قاعدة) که‌ش ئه‌وه‌یه که‌ ده‌ لی: (الصفات كلها من باب واحد) یاخود ده‌ لی: (يَجِبُ أَنْ تُعَا مِلَّ ال صفات كلها معاملة واحدة) واته: سیفه‌ته‌کانی خوا هه‌موویان یه‌ك شیوه‌ن، وه‌ پیویسته به‌ یه‌كجۆر ره‌فتاریان له‌ گه‌لدا بکری! به‌لام له‌ را ستیدا ئه‌و بنچینه‌یه‌ راست نیه‌و، ده‌توانین چهند تیبینی یه‌ك له‌سهر ئه‌و بنچینه‌یه‌ بجه‌ینه‌ روو:

(1) سیفه‌ته‌کان له‌ رووی (سند) وه‌ جیاوازن، چونکه‌ ئه‌و سیفه‌تانه‌ی که‌ له‌ قورئاندا یان له‌ فهرمووده‌ی (م تواتر) ی پیغه‌م به‌ردا ﷺ هاتوون و باسکراون، جیان ئه‌و سیفه‌تانه‌ی که‌ له‌ فهرمووده‌ یه‌کی (آحاد) داهاوون که‌ ته‌ سلێکی نه‌یه له‌ قورئان و سونه‌تی (م تواتر) دا، یاخود له‌ فهرمووده‌ یه‌کی (ح سن)، یاخود فهرمووده‌یه‌کی لاواز (ضعیف) داهاوون! دیاره وه‌ك با سمان کرد، فهرمووده‌کانی (آحاد) یش کافی و گونجاون بۆ ئه‌وه‌ی که‌ به‌ به‌لگه‌ی

(تر) مجموع الفتاوی: به‌رگی / 3، لاپه‌ره (17)،

(یر) الأسماء والصفات: نقلاً و عقلاً للشنقيطي: لاپه‌ره (94)،

(بهم) العقيدة في الله: لاپه‌ره (216)،

شه‌رعیی دابنرین و هه‌م مه‌سه‌له‌ فیه‌ی یه‌کان و هه‌م مه‌سه‌له‌ له
عه‌قیده‌یی یه‌کانیان پێ بچه‌ سپی. به‌لام زۆر له‌ فه‌رموده‌کانی
(آحاد) زانایانی پایه‌ به‌رز کێشه‌ و مشت و مریان له‌ باره‌وه‌ کردوون.

(2) سیفه‌ته‌ غه‌یره‌ خه‌به‌ری یه‌کان، مه‌گه‌ر بیده‌چی یه‌کان (أهل البدع) ته‌گه‌رنا هیچ زانایه‌کی ناودار ته‌ئویلی نه‌کردوون و که‌س نه‌چوه‌ که‌ سیفه‌ته‌کانی (علم، قدرة، حياة... هتد) ته‌ئویل ب کات، به‌لام سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌کان زانایانی ئیسلام یه‌ کده‌نگن له‌ سه‌ر ته‌ئویل کردنی زۆریه‌ یان هه‌ندیکیان وه‌ک له‌ باسه‌کانی را به‌وردوودا خستمانه‌ ڕوو. ته‌وه‌تا یه‌کیک له‌وانه‌ که‌ (ابن تیمیة) یه‌ بۆ خۆی ده‌ئێ: هه‌ندیک له‌ سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری یه‌کان یه‌ کده‌نگی له‌ سه‌ر ته‌وه‌یه‌ که‌ ده‌بی ته‌ئویل بکری بۆ نمونه‌: ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾ (ب)، وه‌: ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا﴾ (ه).

(3) سیفه‌ته‌ غه‌یره‌ خه‌به‌ری یه‌کان و یرای ده‌ق (نصای شه‌رعی، عه‌قلیش به‌ پتووستیان ده‌زانی و سه‌ری لییان ده‌رده‌چی و ده‌ئێ ده‌بی هه‌بن بۆ خوای په‌روه‌ردگار، جا شتی که‌ هه‌م شه‌رع پشتگیری بکا و هه‌م عه‌قل، بۆ ئیسه‌ سان زیاتر جیه‌ گه‌ی ده‌ل پێ خۆ شه‌بونه‌، ته‌ گه‌رنا هه‌ر شتی که‌ شه‌رع فه‌رمووی تازه‌ ته‌واو، به‌لام ته‌ گه‌ر شتی و یرای

(تر) (الحديد - 4)،

(یر) (النساء - 126)،

ئەوێ که شەرع بپاری ئەسەر دەدات، عەقلێش سەری لێ دەربچێ زیاتر دەچیتە دڵی ئینسانەوه، بە تایبەت بۆ که سانیک که وەك پیویست ئە شەرع شارەزا نین، یان وەك پیویست متمانە ی بەو فەرموودەیه نیه که بپاری ئەسەر داووە فەرموودە ی (آحاد)ە.

(4) سەرچەم یاخوێ زۆربە ی هەرە زۆری سیفەتە غەیرە خەبەری یەکان ناوێ چاکەکانی خوای پەرورەدگاریشیان لێ هەڵدەهێنجرێ، بۆ وێنە: (عِلْم) ناوی (علیم) ی لێ هەڵدەهێنجرێ و (قدرة) ناوی (قدیر)، وە هەرەها باقی سیفەتەکانی دیکەش، بەلام سیفەتە خەبەری یەکان وانین و زۆریان ناوێکانی خوای بەرزو مەزنیان لێ دروست ناکرێت، بۆ وێنە: (ثم آستوی علی العرش) یان (يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ) یان (فَأَنَّكَ بِأَعْيُنِنَا) یان (وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ) هەرەها ژمارەیه کی دیکە ی زۆر ئە ئایەت و فەرموودەکان که سیفەتە خەبەری یەکانیان گرتوونە خۆ، هیچ کامیان ناگونجێ ناوێ چاکەکانی خوا (أَسْمَاءُ اللَّهِ الْحُسْنَى) یان لێ دروست بکری.

(5) سیفەتە غەیرە خەبەری یەکان بە شیوازیك با سکران که خوای کاربەجێ داکۆکی ئەسەر کردوون و ویستوویدتی بزانین که ئەو سیفەتانە ی هەن، وەك: ﴿إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾. یان ﴿إِنَّ إِلَهَهُ﴾

عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١﴾، تۆ ھەست دەکەى کە خۆى مەزن دەیدەوئ پیت بلی: کە من زال (عزیز) کار بەجئ (ح کیم)م وە لی چۆردە (غ فورا) بەخشنە (رحیم)م، بەلام سیفەتە خەبەر یەکان ئە لارا. وە (بالتبع) خراونە پرو، وە خۆى پەرورەر گار ویستوویەتی مەبەستی دێ کەمان بو پروون بکاتەو بو نمونە: کە دەفەرموئ: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾ (ه). ئیمە یە کسەر ئەم ئایەتە تی دەگەین و دەزانین کە خۆى بەرزو بی وێخە دەیدەوئ دەستەلات و توانا ھیزی خۆی پیشانی ئێ ھە یدات، ئەک چەنگ (قبضة)ی خۆى و دەستی راست (یمن)ی خۆى! یان کە دەفەرموئ: (فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا) لێ یرەدا بە ئا شکرا دەیین کە خۆى مەزن نایەوئ باسی چاوی خۆى ب کات، بەئکو دەیدەوئ باسی ئەو بکات کە ئەى (محمد) ﷺ خۆت راب گەرە بو ھوكمی پەرورەدگارت تۆ ئە ژیر چاودیری ئیمە دای و ئاگامان ئە تۆ ھەیدە و دەتپاریزین (س).

(ت) (التوبة - 71) .

(ی) (الزمر - 67) .

(ھ) بو ھەرگەرتە ئیم (تییینی)یانە زیاتر پەوانە (العقيدة الإسلامية في القرآن الكريم و منهاج المتكلمين)، لاپەرە (148 ، 149) للدكتور محمد عياش الكبيسي .

خالی چواره‌م:

سه‌رنجدانیکی گشتی له سیفه‌ته خه‌به‌ریی یه‌کان

له‌ رووی ته‌ئویل کران ■ به‌رئ کرانه‌وه

به‌ریزان!

ئێستاش باسه‌رنجیکی خیرا بده‌ین له‌ تیکرای سیفه‌ته خه‌به‌ریی یه‌کان،
له‌ رووی ته‌ئویل کران و به‌رئ کرانه‌وه.

(به‌شی یه‌که‌م): له‌ سیفه‌ته خه‌به‌ریی یه‌کان، وه‌ک باسمان کردن.

یه‌که‌م: (وجه) روو، سه‌رجه‌م زانایان و توێژه‌روانی قورئان له‌ تێ کرای
ئهو ئایه‌تانه‌ دا که‌ وشه‌ی (وجه) یان تیدا هاته‌وه‌، هه‌م رای ته‌ئویل
نه‌کردن یان هێناوه‌وه‌ هه‌م رای ته‌ئویل کردن، وه‌ک پیشتیش ئاماژه‌مان
به‌ هه‌ندیکیان کرد. به‌لام له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی له‌ گه‌ لێک فهرمووده‌ی را ست
(صحيح) ی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ باسی (وجه)ی خوا کراوه‌، هه‌ر چه‌نده‌
بگوئیی له‌ هه‌ندئ شوینی قورئاندا (وجه) به‌ خود (ذات) یان به‌
ره‌زامه‌ندی (رضی) یان به‌ پاداشت (ثواب) یان به‌ رووگه‌ (قبلة)
لێک بده‌ینه‌وه‌ ته‌ئویل بکه‌ین، به‌لام ئهو هه‌موو ده‌قانه‌ی قورئان و
سوننه‌ت ناكرئ هه‌موویان ته‌ئویل بکری‌ن، به‌تایبه‌تی هه‌ندیك له‌
فهرمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ وینه‌ یه‌کێک له‌ فهرمووده‌کان

ئه‌مه‌یه: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الرِّضَىٰ بَعْدَ الْقَضَاءِ، وَبَرَدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَ لَذَّةَ النَّظَرِ فِي وَجْهِكَ، وَ الشَّوْقَ إِلَىٰ لِقَائِكَ، مِنْ غَيْرِ ضَرَاءٍ مُضِرَّةٍ، وَلَا فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ))^(١)، واته: خوا‌یه داوات لئ‌ده‌که‌م که له‌دوا‌ی قه‌زاو ته‌قدیری خۆت وام لئ‌بکه‌ی که رازی‌م، وه له‌دوا‌ی مردن ژیا‌نی ئاسووده‌یی و خۆشیم پئ‌ببه‌خشی، وه تام و چێژ وه‌رگرتن له‌سه‌یرکردنی روو (وجه‌ای خۆتم پئ‌بده‌ی، وه تامه‌زرۆیی = یداری خۆتم پئ‌ببه‌خشی، به‌بئ‌زه‌ره‌ریکی زیانبه‌خش، وه به‌بئ‌به‌لایه‌کی سه‌ر لئ‌شیوین. هه‌روه‌ها ته‌م فه‌رمووده‌یه‌ش: ((إِنَّ اللَّهَ (عَزَّوَجَلَّ) لَا يَنَامُ وَلَا يَنبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ. حِجَابُهُ النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَىٰ إِلَيْهِ بِصَرِّهِ مِنْ خَلْقِهِ))^(٢)، جا ته‌وه‌ی لئ‌رده‌ا مه‌به‌ستمانه ته‌و رسته‌یه‌ی دوا‌یی یه: ﴿حِجَابُهُ النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَىٰ إِلَيْهِ بِصَرِّهِ مِنْ خَلْقِهِ﴾ واته: په‌رده‌ که‌ی روو ناکی یه ته‌گه‌ر لای‌په‌ری پرش‌گه‌کانی رووی، هه‌تا دیت‌خی بر کات له‌درو س‌تکراوه‌کانی ده‌یسووتینئ‌! چه‌ند فه‌رمووده‌یه‌کی دیکه‌ش، که ته‌و فه‌رموودا‌نه ناگو‌نجئ‌ ته‌ئویل بکرتن، بۆیه، ته‌و راوی‌و‌چوونه راست‌ره، که ده‌لئ‌:

(تر) رواه الطبراني، وقال الهيثمي: رجاله ثقة: برهانه (السنة) لابن ابي عاصم: به‌رگی/1، لاپه‌ره (305).

(یر) رواه مسلم عن أبي موسى الأشعري، برقم: (293).

خوای به‌رزو بی‌وینه سیفه‌تییکی هه‌یه به ناوی (وجه) روو، به‌لام با به هیچ جوړ ټك زه ین و بیر مان به‌لای رووی ئین سانه‌كان و دروست‌كراوه‌كاندا نه‌چیت (ولله المثل الأعلى)، چونكه هه‌ر له به‌ر ته‌وه‌ی خوا (عزوجل) (وجه‌ی هه‌یده‌و ئیمه‌ش (روو) مان هه‌یده‌و له ناوه‌كه‌یاندا به‌كن، مانای وانیه كه نیوه‌رۆكی شیانی به‌كه! تاخر (روو)ی ئیمه‌ ته‌ندام (عضوه)، به‌لام (وجه‌ی خوا سیفه‌ته‌و چۆنیه‌تی به‌كه‌شی هه‌ر خوا خۆی ده‌زانی چۆنه.

دوه‌م: (ید) ده‌ست، ته‌میش زۆربه‌ی هه‌ره زۆری زانا یان وه‌ك روا له‌تی خۆی ته‌فسیریان كردوه، به‌لام وێرای به‌ پاك گرتنی خوا له وێچوونی دروست‌كراوه‌كانی. هه‌ندی له زانیانی‌ش هه‌ر چاره به‌ شیوه‌یه‌ك و اتایه‌ك، كه له‌گه‌ڵ (سیاق‌ی رسته و ته‌عبیره‌كانی قورئاندا بگونیجی مانا و ته‌ئویلیان كردوه، بۆ نمونه: ته‌م ئایه‌ته كه ده‌فه‌رموی: ﴿قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيدِي﴾، واته: ته‌ی (ئیبلیس) چ شتیك رینگای ئی‌گرتی، كه كړنوش به‌ری بۆ ته‌وه‌ی، كه به‌ دوو ده‌ستی خۆم دروستم كردوه؟! (طبري)^(٢١)، ته‌نیا به‌ مانا روا له‌تی به‌كه‌ی هیناویه‌تی، به‌لام (قرطبي)^(٢٢)، هه‌ردوو مانا‌كه‌ی هی‌خا‌ون به‌لام لای ته‌ئویل كردنه‌كه‌ی هه‌ل‌بژاردوه، كه مه‌به‌ست له‌ باس‌كردنی وشه‌ی (دوو ده‌ست) زی‌ده ریزل‌گرتنی ئاده‌م و بایه‌خ پیدانیه‌تی.

(تر) تفسیر جامع البیان: الطبري: به‌رگی / 12، لاپه‌ڕ 221.

(یر) تفسیر القرطبي: به‌رگی / 8، لاپه‌ڕ 168.

سەیمە: (عین) چاۋ، ئەمیش کە ئە قورئاندا بە (تاک) و بە (کۆ) ھاتو، بە (تاک) وەك دەفەرموی: ﴿وَلْتَصْنَعْ عَلَىٰ عَيْنِي﴾^(۱)، کە دەر بارەى (موسى) یە (علیه السلام) و مانا رۆالەتییە کەى واتە: ئەسەر چاۋى مەن پەرورەدە بى، بەلام مانا راستییە کەى یانى: ئەژیر چاۋدیری و ئاگاداری مندا پەرورەدە بى، وە بە (کۆ) وەك: ﴿فَأَنْتَ بِأَعْيُنِنَا﴾^(۲)، وە ﴿تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا﴾^(۳)، بەلام زۆربەى زانایان رایان وایە کە خوا (جل جلاله) دوو سیفەتى ھەن پێیان دەگوتری چاۋ (عین). ئەگەل بە پاک گرتیندا کە وەك چاۋى درو سەتکراوە کانی ب چەن، ھەندیکى شیان تەئویلیان کردو، وە مەن پێم وایە کە بۆ ئایەتەکان تەئویل کردن راستر، چونکە ئە ئایەتەکاندا یان بە تاک (مفرد) (عین) ھاتو، یان بە کۆ (جمع) (أعین) جا ھەرچەندە ئە سونەتیشدا چەند دەق (نص) یک بە بەلگە دەھێنرێنەو، بۆ وینە: ئەو فەرموودە یەى کە باس ئە (دجال) دەکات و پاشان دەفەرموی: دەججال (أعور)، واتە: یەك چاۋە پاشان دەفەرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعُورَ﴾^(۴)، خوا یەك چاۋ نیە، وە ئە فەرموودە یە کى دیکەدا دە فەرموي: ((إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْكُمْ، إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعُورَ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَىٰ عَيْنِهِ))^(۵)، واتە: خوا ئە

(تر) (طه - 39) .

(یر) (الطور - 48) .

(بەم) (القمر - 14) .

(۱) رواه البخاري.

(۲) رواه البخاري.

ئێوه پنهان نابێ، خوا یهك چاونیه، وه ئاماژهی بۆ چاوی کرد، واته: نهك چاویك وهك هی ئینسان و دروستکراوهکانی دیکه، بهلكو چاو (عین) سیفهتیکه بۆ خوا، بهو شیوهیهی که له خوا دهوهشیتهوه. بهلام من پێم وایه ئهو فەرموودانهش به راشکاوایی ئهوه ناگه یهزن که ئیمه سیفهتیک بهناوی (عین) بۆ خوا بریار بدهین، بهلكو ههر ئهوهندهیان لێ دهفامریتتهوه که (دهجبال)ی یهك چاو که لافی خوایهتی لێدهدات ههر کویری یه کهی بهلگهی درزنی یهتی چونکه (خوا) (سبحانه و تعالی) ناگوفی نوقسان و ناتهواو بیت!!

بهلام ئهو وشانهی دیکه که خویان پێ وهسف کراوه وهك: (صورة، رجل، قَدَم، ساق، أَصْبُع، جَنْب، حَقْو، سَاعِد، كَفّ) که پێ شتر مانامان کردوون ئهوانه زانیان سهرحه میان تهئویل کردوون، ئهمهش چهند نمونه یهك لهو تهئویل کردنانه:

چوارهم: (صورة) فەرموودهی: ((إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ)) (تر)، په چهند شیوهیهك تهئویلیان کردوه بۆ وینه: گوتویانه: واته: خوا ئادهمی له سههر شیوهی خۆی، (شیوهی ئادهم) دروست کردوهو شیوه کهی نه گۆراوه. ههندیکیش گوتویانه: واته: وینهیهکی تایبەت که خوای به دیهینەر به دانسته بۆ ئادهمی دیاری کردوه، وهك (ناقۀ الله) خۆ ههموو شتیك و ههموو شتیك ههر هی خوایه!، لهم فەرموودهیهشدا واته: وینهیهکی تایبەتی خوایی بۆ ئادهم، نهك

وینە ی خودی خوا، هەندیکیش، دەلێن: ئەو ئەماژە بوو بۆ ئەو کەسە ی لێی دەدری، چونکە دەفرمووی: ((ئەگەر ئە کە سێکتاندا ئە دەم و چاوو روی مە دەن، خوا ئادەمی ئە سەر وینەو دیمەنی خۆی دروست کردو))، دەلێن: واتە: ئە سەر وینەو دیمەنی ئەو کەسە ی کە لێی دەدری. هەندیکیش گوتویانە: بۆ خوا دەگەرێتەو، بەلام مەبەست پێی سیفەتە. واتە: ئەو سیفەتەو، ئەو شیوەیدە ی کە پێکها تەو دیمەنی ئینسانی ئە سەر دروست کراوە، خۆی پەرەردگاریش ئەو سیفەتە ی هەیه، ئەک ئەو شیوەیه. واتە: ئینسان دەبیستی، خواش دەبیستی، ئینسان دەبینی. خواش دەبینی. کەواتە: ئادەم ئە (سمع و بصر) داو ئەو سیفەتە تانە دا وەک خۆی پەرەردگەر، ئەک ئە شتی دیکە دا (ت).

پێنجەم و شەشەم: (رجل و قدم) واتە لاقو پێ، (أبو سليمان الخ طابى) گوتویەتی: هەر کە سێک بیهوێت، کە شتێک بەتال و مەحو بکاتەو، دەلێ: دەبێخەمە ژێر پێم، یان دەبێخەمە ژێر لاقم، وەک پێنجەم بەر صلى الله عليه وسلم ئە سائی گرتنی (مکة) دا فرمووی: ((أَلَا إِنَّ كُلَّ دَمٍ وَ هَاتِرَةٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَهُوَ تَحْتَ قَدَمِي هَاتِينَ)) (ه)، واتە: (هەر خۆینێکی سەر دەمی نەفامی. وە هەر پاشماویدەکی سەر دەمی نەفامی، ئە ژێر ئەو دوو پێیانەم دا یە): پێنجەم بەر صلى الله عليه وسلم مەبەستی ئەو نەبوو، کە

(ت) کتاب الشريعة: للأجری: بهرگی / 3، لاپەرە (1147:1151)،

(ی) أبو داود في السنن .

له‌ژیر پیی بنی، به‌لکو واته: ئەو شتانه به تالۆ (مر فوض)ان و کۆتاییان پی هات. ئەو فەرموودانه‌شدا که ده‌لێ: خۆی زالۆ و مه‌زن لاقی خۆی ده‌خاته نیو دۆزه‌خه‌وه، یان پیی ده‌خاته نیو دۆزه‌خه‌وه، واته: خوا دۆزه‌خ بی‌ده‌نگ ده‌کات، ئیدی هه‌رج نیه‌ پ پیی بخاته نیوییه‌وه، بۆیه ئەوه‌یان لێ وەرناگیرێ که خۆی بی‌وێته لاقی هه‌بی و پیی هه‌بی، دیاره ئەم ته‌ئوی له‌ش زۆر به‌جێ یه‌و (بیه‌قی) (تر) یش پشتگیری کردوه.

حه‌وته‌م: وشه‌ی (ساق) واته: ئە ته‌ژنۆ به‌ره‌و خوار (ابن ع‌باس) - خوا لییان رازی بی - ده‌لێ: مه‌به‌ست له‌ (ساق) که ده‌ فەرموێ: ﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ﴾ (ه)، واته: ئەو رۆژه‌ی که لاق (ساق) ده‌رده‌ خری (که هه‌ندیکیان وایان ته‌فسیر کردوه: خوا لاقی خۆی ده‌رده‌ خات!) (عبدالله‌ی کوری عباس) ده‌لێ: عه‌ره‌ب ته‌گه‌ر بیانه‌وێ ته‌عبیر له‌ کاتیکی ته‌نگانه‌و سه‌غله‌تی بده‌نه‌وه، ده‌لێن: (كُشِفَ عَنْ اِلسَّاقِ) چونکه ئەو کاتانه‌دا ئینسان لاقی خۆی هه‌ل‌ده‌کات بۆ راکردن، یان هه‌رش بردن، خۆی گورج و گۆل ده‌کاته‌وه، که (ابن ع‌باس) ده‌لێ: ((هُوَ الْأَمْرُ الشَّدِيدُ الْمُنْفَرَعُ مِنَ الْهَوْلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) (تر).

(تر) الأسماء و الصفات: به‌رگی / 2، لاپه‌ره (87، 88).

(یر) (القلم - 42).

(به‌م) الأسماء و الصفات: به‌رگی / 2، لاپه‌ره (81).

هه‌شتم: وشه‌ی (أَصْبَحْ) په‌نجه، قامك، (بیه‌قی) ده‌لێ: هاوه‌لا نغان، زانایانی پیش ئیمه، خویان به‌ ته‌ئویلی ئه‌و فهرمووده‌یه‌و وینه‌ی ئه‌و فهرمووده‌یه‌و ماندو نه‌کردوه، به‌لكو ههر ئه‌وه‌یان لێ‌وه‌رگرتوه. كه ئه‌و فهرموودانه له پیناویدا گوتراون، كه بریتیه‌یه‌ له‌ ده‌رخ سستی ده‌ستلالت و توانای خوای په‌روه‌ردگار، وه‌ك ئه‌و فهرمووده‌یه‌ی كه ده‌لێ: (دَلِّی هەر ئینسانێك له‌ نیوان دوو په‌نجه‌ی خوادایه‌)، خۆ‌به‌ دَلِّیایی یه‌وه‌ دوو په‌نجه‌ی خوای بی‌وینه‌ له‌ نیو دَلِّ و سینه‌ی ئێ‌مه‌دا نین! كه‌واته‌ ههر ده‌بی ته‌ئویل بکړی، ئنجا ئه‌وه‌ نا شکریته‌ به‌ دَلِّ‌گه‌ له‌سهر ئه‌وه‌ كه‌ خوا په‌نجه‌ی هه‌یه‌!، چونكه‌ له‌ عورفی زما‌ندا ئه‌و ته‌عبیره‌ به‌کارده‌هێنری بۆ‌رانا‌ندنی ده‌ سته‌لالت وه‌ك یه‌كێك به‌ یه‌كێکی دیکه‌ ده‌لێ: به‌ یه‌ك په‌نجه‌ تۆ ده‌خوێننه‌وه‌، یان ده‌لێ: تۆچی؟! من به‌ دوو په‌نجه‌ پ‌ی‌ت ده‌و‌پ‌رم! مه‌به‌ سستی ئه‌وه‌ یه‌ كه‌ ده‌ست‌ل‌اتم هه‌یه‌! به‌ تایبه‌تیش كه‌ باسکردنی په‌نجه‌ له‌ قورئاندا نه‌هاتوه‌، وه‌ ئه‌و فهرمووده‌یه‌ش كه‌ ده‌لێ: (ت) له‌ رۆژی دوا‌یی خوای په‌روه‌ردگار چیا‌كان ده‌خاته‌ سهر په‌نجه‌ یه‌کی و ئاو ده‌خاته‌ سهر په‌نجه‌ یه‌کی و هه‌روه‌ها تا كۆتایی. سهر ده‌كه‌ین كه‌ پ‌ی‌نهم به‌ر بۆ‌خۆی نه‌یفه‌رموه‌، به‌لكو قسه‌ی زانا (حبر) یکی جووله‌كه‌كانه‌،

(تر) (بخاری) له‌ (عبدالله بن مسعود) ی گێ‌راوه‌ته‌وه‌و پ‌ی‌شتر ده‌قه‌كه‌یمان هه‌ناو= مانا شمان کرد، له‌ (وینه‌ی سییه‌م) ی ئه‌و ئایه‌تانه‌ی كه‌ زانایان ته‌ئویلیان کردوون.

وه پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ له به‌ران‌به‌ر قسه‌که‌یدا پی‌که‌نیوه‌و گ‌ی‌ه‌ه‌وه
(راوی) که به مه‌زنده (اجتهاد)ی خو‌ی گوتویه‌تی: (تصدیقاً لها
قال) واته: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ بۆیه پی‌که‌نی چونکه ته‌ئ‌یه‌دی کردو
قسه‌که‌ی پی‌ راست بوو، نه‌وه بۆچوونی راوی فهرمووده‌که‌یه، نه‌گه‌رنا
ک‌ئ‌ ده‌ئ‌: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌ عه‌قل‌ی کابرای جووله‌که‌ پی‌ نه‌که‌نیوه؟
چونکه جووله‌که‌ به‌ناوبانگن بۆ جه‌ستاندن (تجسیم)ی خوا‌ی بی‌وینه‌و
خوایان وه‌ک شتیکی به‌ره‌ه‌ست و ماددی ته‌سه‌و‌ور کردوه، هه‌روه‌ها
ده‌گو‌نج‌ی که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌وه پی‌ که‌نیبی که کابرای
جووله‌که‌ ویستویه‌تی ده‌سته‌لات و توان‌ی خوا بجا ته‌ روو، به‌لام
عه‌قل‌ی پی‌ نه‌شکاوه هه‌ر نه‌وه‌نده‌ی ل‌ئ‌ زانیوه، بۆ یه‌ش پی‌غه‌م‌به‌ر
ﷺ ئه‌م ئایه‌ته‌دی خو‌یندۆته‌وه: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ چونکه
ئایه‌ته‌که‌ وه‌ک که چۆن ده‌گو‌نج‌ی پشتگیری نه‌وه بکات که خوا نه‌و
شتانه له‌سه‌ر په‌نج‌ه‌ی خو‌ی داده‌نی، ده‌شگو‌نج‌ی پشتگیری نه‌وه بکات
که کابرای جووله‌که‌ له‌ ده‌سته‌لات و توان‌ی خوا حه‌الی نه‌بووه که
ئاوای باس ده‌کات (ت‌)!

نۆیه‌م: وشه‌ی (جَنب) که له‌م ئایه‌ته‌دا هاته‌وه: ﴿يَا حَسْرَتَا عَلَىٰ مَا فَرَطْتَ
فِي جَنبِ اللَّهِ﴾ که پی‌شتریش باس‌مان کرد، (ط‌بری) له‌ (ب‌جا هه‌) وه‌

(ت‌) به‌روانه (الأسماء والصفات): به‌رگی 2/، لاپه‌ڕ 70، 71)، (الخطابي) ئاوای (تحليل)

کردوه.

نهقلی کردوه، ده‌ئێ: ﴿فِي حَبِّ اللَّهِ أَيَّ فِي أَمْرٍ﴾ (1)، ده‌ئێ: و شەهێ (جَنب) واتە: طاعەت و فەرمانی خوا.

ده‌یه‌م: وشەهێ (حَقْو) واتە: کەله‌که، (بیهقی) نهقل ده‌کات، ده‌ئێ: مەبه‌ست له‌ (حَقْو) که‌ له‌ فەرمووده‌که‌دا ده‌ئێ: (ره‌حم) ده‌ست به‌ کەله‌که‌ی خوا ده‌گرێ، ده‌ئێ: ((أَيَّ اِسْتَجَارَتْ وَأَعْتَصَمَتْ بِاللَّهِ عَزَّوَجَلَّ)) واتە: په‌نا ده‌باته‌ به‌ر خوای زāl و پایه‌ به‌رزو هانای بۆ ده‌بات، نه‌ك ئه‌وه‌ بگه‌یه‌نی که‌ خوا کەله‌که‌ (حَقْو)ی هه‌بیته‌ ئه‌وه‌ش ته‌عبیریکی باوی زمانه‌ که‌ که‌سیک به‌ ده‌سته‌لاتداریک ده‌ئێ: ده‌ستم به‌ پشتینت گرت، واته‌ په‌نام هه‌نایه‌ به‌رت، یان ده‌ستم به‌ داوینت!

یازده‌یه‌م و دوازه‌یه‌م: وشەهێ (سَاعِد و كَفَّ) با سِک، له‌په‌ده‌ست، ئه‌وه‌ دووانه‌ش هه‌ر ته‌ئویل کراون و ده‌ئێن: مەبه‌ست ئه‌وه‌یه‌ که‌ خوا ده‌سته‌لات و توانای زۆره‌، نه‌ك مەبه‌ست ئه‌وه‌بێ که‌ خوای بێ‌وێخه‌ باسکی هه‌بێ و له‌په‌ده‌ستی هه‌بیته‌، وه‌ك که‌ ده‌گوتری: ئه‌و شتەم له‌ ده‌سته‌دايه‌، واته‌ له‌ژێر ده‌سته‌لاتەم دايه‌، نه‌ك مەبه‌ستی ئه‌وه‌بیته‌ که‌ به‌ کرده‌وه‌ (فِعْلًا) به‌ ده‌ستی یه‌وه‌ بیته‌ و له‌ چەنگی گرتە‌جێ! وه‌ فەرمووده‌که‌ش که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ کابرای گوت: ((سَاعِدُ اللَّهِ أَشَدُّ مِنْ سَاعِدِكَ، وَمُوسَى اللَّهِ أَحَدٌ مِنْ مُوسَاكَ)) واتە: باسکی خوا له‌ باسکی تۆ به‌هه‌ت‌تره‌، وه‌ تیغی خوا له‌ تیغی تۆ ب‌رنده‌تره‌ (بیهقی) ده‌ئێ: وه‌K چۆن مەبه‌ست له‌ تیغه‌ که‌ فەرمانی خوا یه‌و جوکم و ده‌سه‌ته‌لاتی خوايه‌، نه‌ك مەبه‌ستی تیغی ر‌واله‌تی بیته‌!، به‌ هه‌مان

(تر) تفسیری (الطبري) به‌رگی / 15، لاپه‌ره‌ (25).

شیوه باسك (ساعدا) هه‌ر كه‌ش هه‌ر مه‌به‌ست پێ‌ی هێزو ده‌سته‌لاته‌و پێ‌
وێران و توانایی و ده‌ست‌رێشتوو‌یه‌تییه‌.

جا به‌رێزان: من بۆ خۆم راو‌بو‌چووم وایه كه ئه‌م ته‌ئویل كردنا نه
هه‌موویان پێ‌ویستن، نه‌ك هه‌ر دروستن، چونكه ئاوا باشتر خوا به‌پاك
ده‌گیرێ، وه له‌ زمانێ عه‌ره‌بیدا ئه‌و و شانه‌ ما‌نای په‌نه‌ان و (مجازی)
تی‌یاندا به‌هێزتره بۆ نموونه: كه‌سیك به‌ كه‌سیكی دی ده‌لێ: فلان كه‌س
بۆ فلان كه‌س به‌جێت باسكی باده‌دات، د یاره مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه كه
حه‌تمه‌ن باسكی ده‌گری و بای ده‌دات، به‌لكو مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه كه ده‌یخاته
ژێر ده‌سته‌لاتی خۆیه‌وه‌و ده‌ره‌قه‌تی دی!

(به‌شی دووه‌م) له‌ سیفه‌ته‌ خه‌به‌رییه‌كان:

كه بریتی بوون له‌و شتانه‌ی كه ته‌گه‌ر بۆ ئێمه به‌كارێن ده‌لا له‌ت
له‌سه‌ر جم و جۆل ده‌كهن. به‌لام بۆ خۆی بێ‌وێخه‌ ما‌نای تایه‌به‌تی و
شایسته‌ی خۆیان هه‌یه. جا من پێ‌م وایه سێ له‌و سیفه‌تانه ناگونی
ته‌ئویل بکړین:

(1) یه‌کیك له‌وانه بریتییه له‌: چوونه سه‌ر (عرش)، یاخود به‌رزبوونه‌وه
بۆ سه‌ر (عرش) وه‌ك ده‌فه‌رموێ: ﴿لَمَّا اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ ئه‌م
رسته‌یه له‌ جه‌وت شوینی قورئاندا هاتوه^(١)، وه له‌ هه‌ر جه‌وت

(١) 1 - (الأعراف - 54)، 2 - (یونس - 3)، 3 - (الزمر - 2)، 4 - (طه -
5) 5 - (الفرقان - 59)، 6 □ (السجدة - 4)، 7 - (الحديد - 4).

شوینه‌کاندا به‌م ته‌عبیره هاتوه: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾، هه‌روه‌ها له‌چهند فەرمووده‌یه‌کی پی‌خه‌مبه‌ری شدا ﷺ هاتوه، وه‌ خ‌وای په‌روه‌ردگار باسی ته‌وه‌ی کردوه که (عرش)ه‌که‌ی هه‌ ل‌ده‌گیریت، وه‌ک ده‌فەرموو: ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ﴾^(٦)، واته: ته‌وانه‌ی که (عرش) هه‌ل‌ده‌گرن و ته‌وانه‌ی که له‌ ده‌ورنی (که مه‌به‌ست پ‌یی فریشته‌کانن) وه‌ فەرموویه‌تی: ﴿وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ﴾^(هـ)، واته: له‌ ر‌وژی دوا‌ییدا هه‌ ش‌ت درو س‌تکراو (عرش)ی په‌روه‌ردگارت هه‌ل‌ده‌گرن، له‌به‌رته‌وه ناگو ن‌جی (عرش) به‌ هیچ شی‌وه‌یه‌ک ته‌ویل ب‌کریت، به‌ل‌کو ده‌بی ب‌گوت‌ری: خوا له‌سه‌ر (عرش)ه به‌و شی‌وه‌یه‌ی که له‌ خوا ده‌وه‌شیته‌وه، به‌لام ده‌بی بزاین که (عرش)و ته‌وانه‌ی ده‌وروبه‌ریشی به‌ ده‌سته‌لاتی خوا هه‌ل‌گیراون و راوه‌ستان، نه‌ک (عرش) خ‌وای په‌روه‌ردگاری هه‌ل‌گرت‌بی وه‌ کاتی‌ک‌یش بووه که نه‌ (عرش) بووه نه‌کورسی، نه‌ ئاسمان بووه نه‌ زه‌وی، وه‌ک پی‌خه‌مه‌چ‌ه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: ((كان الله وما كان معه شيء وكان عرشه على الماء))^(س)، واته: خوا هه‌بوو هیچ ش‌تیکی له‌ گه‌ل نه‌بوو، وه‌ عه‌رشه‌که‌ی له‌سه‌ر (ئاو) بوو!، (ئاو)یک که خوا هه‌ر خ‌وی ده‌زانیت چی بووه و چ‌ون بووه!

(ت) (غافر □ 7) .

(ی) (الحاقة □ 17) .

(ه) (رواه مسلم) .

(2) (سیفه‌تی دووهم)ای خ‌وای په‌روه‌ردگار که ته‌ئویل هه‌ئناگرێ بریتیه له سه‌روهه‌ بوونی خوا، له ئاسمان بوون و له سه‌روو بوون، له به‌رزیه بوون، (العلو و الفوقیه). زۆر به‌لگه هه‌ن له سه‌ر ئه‌وه‌ی که خ‌وای به‌رزو بێ‌وینه له سه‌رووی درو سه‌تکراوه‌کانی خ‌ویه‌وه‌یه‌تی، جه‌اری له سه‌ر (عرش) بوونی خوا، به‌لگه‌یه‌، وه‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ش به‌لگه‌یه‌ که ده‌فه‌رموێ: ﴿أَمِنتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ﴾⁽¹⁾، واته: ئایا ئێ‌وه ئه‌مین و د‌ن‌یان ئه‌وه‌ی که له ئاسمانه‌، که مه‌به‌ سه‌ت پێ‌ی خ‌وایه‌، وه به‌لگه‌یه‌کی دیکه‌ش ئه‌وه‌یه که ده‌فه‌رموێ: ﴿بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَٰهَهُ﴾⁽²⁾، که ده‌رباره‌ی (عیسی)یه -سه‌لامی خ‌وای له سه‌ر بێ‌-، واته: خ‌وای عیسا‌ی بۆ لای خ‌وای به‌رزکرده‌وه‌، که واته: خ‌وای (عزوجل) له به‌رزیه‌. وه ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ش به‌لگه‌یه‌ که پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ د‌وای ئه‌وه‌ی که (سعدی کوری مُعاذی) کرد به‌ جه‌که‌م سه‌باره‌ت به‌ (بنی قریظه) که چ بریارێکیان ده‌رباره‌ بدات، (سعد)یش گو‌تی: بریارێ ئه‌وه‌ ده‌ده‌م که نێ‌ره‌وه‌زیان سه‌ره‌ به‌ریت و مه‌خ‌د‌ال و ئافه‌تیه‌ شیان به‌ی‌لێ‌ نه‌وه‌، پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((لَقَدْ حَكَمْتَ فِيهِمْ بِحُكْمِ الْمَلِكِ مِنْ فَوْقِ سَبْعَةِ أَرْقَعَةٍ))⁽³⁾، واته: به‌راستی حوکم ته‌یدا کردن به‌پێ‌ی بریار و حوکمی ئه‌و خ‌وایه‌ی که له سه‌رووی جه‌وت ئاسمانه‌ کانه‌وه‌یه‌. وه

(تر) (الملك □ 17) .

(یر) (النساء □ 158) .

(همه) رواه البخاري.

به لگه یه کی دیکه ش ئه وه یه که خوی بهرزو بی وینه باسی فیرعه ون ده کات و ده فهرموئ: فیرعه ون گوئی: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ. أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا﴾⁽¹⁾، واته: ئه ی هامان کۆشکیکم بۆ دروست بکه، تا کو بگه مه ری یه کان، رییه کانی ئاسمان و ته ماشای په راستراوی موو سا بکه م. هه رچه نده پی شم وایه راست ناکات! که واته دیاره فرعه ون له مووسای بیستوه که خوا له ئاسمان و له سه روویه، بۆ یه ده ئی: کۆشکیکم بۆ دروست بکه، با ته ماشای بکه م بزخم راست ده کات! دوا ییش ده ئی پی م وایه که راستیش ناکات. دیاره به لگه ی دی که ش زۆرن و ئه وانه هه ندیکیانن له به ره ئه وه، ئی مه ده ئین، خوی بی هاو له و هاو تا له ئاسمانه، له سه روویه، به لام نابی بگو ترئ له نیو تا سمان دایه، وه ک پی شتریش با سمان کرد چونکه خوی هه زن: ﴿بِأَنَّ مِنْ خَلْقِهِ﴾ له دروسکراوه کانی خوی جیا یه و له نیو درو سترکراوه کانی خویدا نیه و دروسترکراوه کانی خوا زۆر له وه به چو وکترن که خوی به ده یه تهر به چیه نیویان، که واته: خوا له ئاسمانه، واته خوا له به رزی یه چونکه (سماء) له زمانی عه ره بیدا، به مانای به رزی یه، که ده شفهرموئ: هه وت ئاسمانه کان (سبع سموات) دیاره ئه و هه وت ئاسمانانه هه ر هه وتیان شتیکن زۆر به چو وکترن له و (عرش) ه ی خوا

(سبحانه و تعالی) که به مه‌زن (عظیم) و پایه‌دار (مجید) و به‌رێز (کریم) وه‌سفی کردوه^(٢٦).

(3) (سیفه‌تی سَی‌یه‌م)ی خ‌وای مه‌زن که نابیی ته‌ئویل بکری، بریتیه له: هاتنی له رۆژی دوا‌ییدا، وه‌ك فهرموویه‌تی: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ﴾^(٢٧)، وه‌ فهرموویه‌تی: ﴿وَ جَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾^(٢٨)، هه‌روه‌ها له چ‌ه‌ند جاییه‌کی دیکه‌ش له قورئاندا ئاماژه‌ی پێکراوه، دیاره‌ سیسته‌م و کاروباری دوا‌رژیش له هی دنیا جیاوازه ده‌ئێین: خ‌وای بێ‌وینه له رۆژی دوا‌ییدا دیت به‌و شیوه‌یه‌ی که له خوا ده‌وه‌شیتوه، ئیمه‌ نازانین چۆنه، واته‌ دئی بۆ شوینی لیپرسینه‌وه، چونکه‌ سیاقی ئایه‌ته‌کان ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی، به‌لام وشه‌کانی دی که‌ی وه‌ك: (الْأَحَاطَةُ، النُّزُولُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، الْمَعِيَّةُ، الْهَرُولَةُ، قَبَلُ الْوَجْهِ...) واته: ده‌وره‌دان، هاتنه‌ خ‌واری خوا بۆ تاسمانی دنیا، له‌گه‌ڵدا بوونی خوا بۆ دروستکراوه‌کانی، ر‌ووبه‌روو وه‌ستانی خوا بۆ نوێژکه‌ر، وه‌ راکردنی خوا به‌ره‌و به‌نده‌ی خ‌وی... هه‌موو ئه‌م وشانه، مه‌گه‌ر چۆن، ئه‌گه‌رنا زانا بیان یه‌که‌ده‌نگن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که ده‌بێ ته‌ئویل بکریین، چونکه‌ به‌ڵگه‌ی

(٢٦) 1- ﴿إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ (الزمل □ 26).

2- ﴿ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ﴾ (البروج □ 15).

3- ﴿إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ (المؤمنون □ 116).

(٢٧) (البقرة - 210).

(٢٨) (الفجر - 22).

شهرعی و عهقلی زۆر هه، ناچارمان ده که نه هه موویان تهئویل بکهین، (إحاطة) دهوهدانی خوا وهك خوا فهرموویه تی: ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا﴾^[1]، ده بی بلین خوی بی هاوهل و هاوتا به زانیاری و دهستهلات (علم و قدرة)ی خوی دهوهدی هه موو شتیکی داوه، وه (النُّزُولُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا) هاتنه خواری خوا بو ئاسمانی دنیا، ده بی به شیوهیهك (تهئویل) بکری، که له گه ل له سهر (عرش) بوونی خوا دا بگوئی، ئیمه ده لیین: خوا له سهر (عرش)ه، چا ته گهر خوا له سهر (عرش) بی، ته گهر بی، بو ئاسمانی دنیا بهو چه مک و واتایه که له میشکی ئیمه دا هیده، ناریکی له نیوان لهو دوو حاله قه دا درو ست ده بی، چونکه له فهرمووده که دا ده فهرموئ: (له سَیْیه کی کو تایی شهو دا خوی پهروه دگار دیت بو ئاسمانی دنیا) چا دیاره سَیْیه کی کو تایی شهو، هه موو کاتیك به سهر گۆی زه ویدا دابهش ده بی و هه میشه له نوخته یه کی ته م سهر زهوی یه دا سَیْیه کی شهو! بۆیه ته گهر بگوتری: خوی پهروه دگار به زاتی خوی دیته خواری له سَیْیه کی شهو دا، ده بی بلین: خوا به دهووری زهوی دا ده سووری له گه ل سوورانی سَیْیه کی شهو دا، وه هه رگیز ناچیتته وه بو سهر (عرش)!! که واته ده بی بلی یین: نه خیر، هاتنه خواری خوا بو ئاسمانی دنیا له سَیْیه کی کو تایی شهو دا. چه مک و واتایه کی دیکه ی هیده که له گه ل خوی بهرزو بی و یه دا بگوئی و مه به ست مانا روا له تییه که ی نه، وه (معیه) له گه ل دا بوونی خوا بو

ئیمه (وهو معكم اینما کنتم)، باسماں کرد که له‌گه‌لدا بوونی خوایه به زانیاری و ده‌سته‌لات و توانایه، وه (ق‌چهل الو‌چه) و (هرو‌له) روو‌به‌رو و ده‌ستانی خوا بو‌نوێژ‌کەر، وه را‌کردنی خوا به‌ره‌و به‌نده‌کانی، وه‌ک پی‌شت باسماں کرد به هه‌مان شیوه به مانای لی‌ نزیک بوونه‌وی خوا و پاداشت دانه‌وه‌و زیاد‌بوونی خوش‌وی ستنیه‌تی بو‌به‌نده‌کانی، نه‌ک به‌مانا رواله‌تییه‌که‌ی که له‌گه‌ل خوا‌دا نا‌گوفجی.

(به‌شی سئ‌یه‌م) له‌ سیفه‌ته‌ خه‌به‌ری‌یه‌کان:

ئهمانی‌ش له‌ رووی ته‌ئویل کران و به‌ری‌کرانه‌وه‌ دووبه‌شن:

- (1) ئه‌و سیفه‌تانه‌ی وه‌ک: سه‌کردن، پی‌که‌نین، شادمان بوون، تووره‌بوون، خوش‌ویستن، رق‌لی‌بوونه‌وه، ره‌زامه‌ندی... هتد. زۆریه‌ی زانایان ئهم سیفه‌تانه‌یان ته‌ئویل نه‌کردوه.
- (2) به‌لام زۆر به‌یان ئه‌مانه‌یان ته‌ئویل کردوه: سه‌ر سو‌رمان، له‌بیر‌چوون، فیل‌کردن، پیلان‌گیران، هه‌ل‌خه‌ل‌تاندن، هه‌نا سه‌ (نفس)، شه‌رم‌کردن، گاته‌پیکردن... هتد چونکه‌ رواله‌ته‌ که‌یان له‌گه‌ل خوا‌ی په‌روه‌رد‌گاره‌و مه‌ز‌ندا نا‌گوفجی و پی‌شت‌یش با‌سی چۆنیه‌تی ته‌ئویل‌کردنی ئهم وشانه‌مان کرد، بو‌یه‌ی ئه‌خه‌ره‌ دوو‌باره‌ی نا‌که‌ینه‌وه. لی‌ردا هاتینه‌ کۆتایی با‌سی نا‌و سیفه‌ته‌کانی خوا، که به‌شی دووه‌می خوا به‌یه‌ک‌گرتن بوو.

وصلی الله علی محمد و‌اله وصحبہ وسلم

به ندى پيښه

خوا به يه گرتن له پهرستراویتی دا

ئهم به‌نده

خوینهری به‌ریز!

ئهم به‌ندی پینجهمه، که له ده‌رسی نۆیه‌م پیکهاتوه، تهرخان کراوه بو تووژینه‌وه‌ی بابته‌ی خوا به‌یه‌ک‌گرتن له پهر ستراویتیدا (توحید الله فی الألوهية)، جا ئیمه خوا پشتیوان بی له سی خائی سهره‌کیدا ئهم بابته ده‌خه‌ینه‌روو، که ئهمه ناو و نیشانه‌کانیانه :

خائی یه‌که‌م: پیناسه‌ی وشه‌ی (رب) و وشه‌ی (الله):

خائی دووه‌م: په‌رستن چیه‌و خواپه‌رستن چیه‌؟!

خائی سێیه‌م: و شه‌ی شایه‌تمان چاکترین به‌رجه‌سته‌که‌ری: خوا به‌یه‌ک‌گرتن له په‌رستراویتی دا.

شایانی باسیشه - وه‌ک پینشتیش باسمان کردوه - که (خوا به‌یه‌ک‌گرتن له په‌رستراویتی دا) یان (یه‌که‌تاپه‌رستی) به‌چه‌م‌ک و واتای را‌سته‌قینه‌و فراوانی، بناغه‌و جه‌وه‌هری ئیسلام و مسوڵمانه‌تی یه‌و ئه‌و مه‌به‌ست و ئامانجه‌گه‌وره‌و گرنگه‌یه، که خوا‌ی زاناو کاربه‌جی (تبارک و تعالی) تیکرای پینجهمبه‌رانی پایده‌به‌رزی خو‌ی (عليهم أفضل ال صلوات وأتم التسليمات) بو‌ره‌وانه‌ کردوه، وه‌ک فهرموویه‌تی: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ

(ب) (الأنبياء 25).

خاالی یه‌که‌م:

پیناسه‌ی وشه‌ی (رَبّ) و وشه‌ی (إله)

یه‌که‌م: وشه‌ی (رَبّ): ته‌گه‌ر سه‌ره‌نجی فه‌ره‌نگه‌کانی ز هانی عه‌ری بدین، بۆ وینه: (لسان العرب، القاموس المحيط، مختار الصحاح) وه هه‌ر فه‌ره‌نگیکی دیکه، به‌تایبه‌تی (مفردات ألفاظ القرآن) (الرّأغب الأصفهانی) که له‌ راستیدا که‌م وینه‌یه، بۆمان ده‌ده‌که‌وی که وشه‌ی (رَبّ) پینج واتای هه‌ن.

(یدک): به‌خیوکردن و پینگه‌یاندن (التربية و التنشئة) له‌ ز هانی عه‌ره‌بیدا ده‌لین: (رَبَّ فُلَانٌ الْوَلَدَ) فُلَان که‌س مندا له‌ که‌ی پینگه‌یاند، یان به‌خیوی کرد، وشه‌ی (رَبَّاب) له‌ قورئاندا هاتوه، که‌ خوی په‌روه‌ردگار باسی ته‌و تافه‌ه‌تانه ده‌ کات که له‌ په‌یار هه‌رام و قه‌ده‌غه‌ن ماره‌یان بکات، دواپی ده‌ فه‌رموی: ﴿وَرَبَّائِكُمْ الّٰتِي فِيْ حُجُورِكُمْ﴾^(١)، لیه‌دا (ربا ئب) که‌وی (ریبه‌) یه، (ریبه‌)ش ته‌و که‌چه‌ به‌چووک و بی بابه‌یه که‌ هی خۆت نیه، به‌لام لای خۆت و له‌ مائی خۆتدا به‌خیوی ده‌که‌ی و پیی ده‌گه‌ یه‌نی، جا ته‌وه‌ پیی ده‌گوتری (ریبه‌)، ته‌گه‌ر (کور)یش بیت، پیی ده‌گوتری

(تر) (النساء - 23).

(رَبِيبٌ) چونكه به‌خێوى ده‌كه‌ی و پ‌ی‌ی ده‌گه‌ یه‌نى و په‌روه‌رده‌ی ده‌كه‌ی.

(دووه‌م): كۆ‌كردنه‌وه‌و خه‌ركردنه‌وه‌و ئا‌ماده‌کردنى شَتِيك، (الْجَمْعُ وَ الْحَشْرُ وَ التَّهْيِئَةُ)، عه‌ره‌ب ده‌لێن: (فَلَانٌ يَرْبُ النَّاسَ) واته‌: فلان كه‌س خه‌لكى كۆ‌ده‌كاتنه‌وه‌و خه‌ریان ده‌كاتنه‌وه‌و سه‌ر یه‌ك و ئاماده‌ یان ده‌كات بۆ شَتِيك، وه‌ وشه‌ی (مَرْبٌ) به‌و شوینه‌ ده‌لێن كه‌ خه‌لكى لێ كۆ‌ده‌كریته‌وه‌، (الْتَّرِيبُ) یش به‌ كۆ‌بوونه‌وه‌و خه‌بوونه‌وه‌ سه‌ریه‌كى شَتِيك ده‌گوتری.

(سێ): ئاگا‌ لێ‌ چوون و سه‌ره‌یه‌ر شَتِيك‌ردن و = شوور لێ‌خواردن، (الْتَّعْهَدُ وَالْأَسْتِصْلَاحُ وَالرَّعَايَةُ)، عه‌ره‌ب ده‌ لێن: (رَبٌّ فَلَانٌ ضَيْعَتُهُ) فلان كه‌س سه‌ره‌یه‌رشى مه‌زراو كشتوكا‌له‌كه‌ی خۆى كرد، (صفوان بن أمية) به‌ (أبو سفيان) ی گوتوه‌: (لَأَنْ يَرْبِنِي رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ أَحَبُّ إِلَيَّ، مِنْ أَنْ يَرْبِنِي رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ) واته‌: ته‌ گه‌ر پیاویك له‌ قوره‌یش سه‌ره‌یه‌رشتی و چاوه‌دێریم بکات، پێم چاکتره له‌وه‌ی كه‌ پیاویك له‌ هۆزى هه‌وازین سه‌ره‌یه‌ر شتی و چاوه‌دێریم بکات.

(چوار): سه‌روه‌ریی و سه‌رو‌كایه‌تی و حوكم‌پرانى (الْعُلُوّ، وَالْإِيَادَةُ) والرَّئَاسَةُ عه‌ره‌ب ده‌لێن: (قَدْ رَبَّ فَلَانٌ قَوْمَهُ، أَيْ سَاسَهُمْ وَجَعَلَهُمْ يَنْقَادُونَ لَهُ) واته‌: فلان كه‌س (رېوبیة) ی قه‌ومه‌كه‌ی خۆى

کرد، واته: سه‌رپه‌ر شتی و سه‌رۆکایه‌تی و جوکمرانیی کردن و خستنیه ژێر رکینی خۆیه‌وه.

(پ یینج): خاوه‌ ندریتی کردن (التمه‌ ملک)، پیغمه‌ مه‌ر ﷺ له‌ فەرمووده‌یه‌کی خۆیدا به‌ کابرایه‌کی ئاژه‌لداریی گوت: ﴿أَرَبُّ غَنَمٍ أَمْ رَبُّ إِبِلٍ؟﴾ تۆ خاوه‌ن مه‌رو بزنی، یاخود خاوه‌ن حوشتی؟ واته: مه‌رو بزنت هه‌ن؟ یاخود حوشتت هه‌ن؟ هه‌روه‌ها له‌ زه‌نی هه‌ره‌بیدا ده‌لین: (فَلانُ رَبُّ الدَّارِ) فلان کەس خاوه‌ن ماله‌، یان به‌ ئافه‌ت ده‌لین: (رَبَّةُ الْبَيْتِ) سه‌رۆک و سه‌رپه‌ر شتیکه‌ری حال، وه‌ ده‌گوتری (رَبُّ الضَّيْعَةِ) خاوه‌نی کینگه‌و مه‌زرایه‌، له‌ فەر هه‌نگی (لِسَانُ الْعَرَبِ) دا هه‌موو نه‌و ماناو واتایانه‌ی باسمان کردن هاتوون وه‌ک ده‌لی: (يُطْلَقُ فِي اللُّغَةِ عَلَى الْمَالِكِ وَالسَّيِّدِ وَالْمُدَبِّرِ وَالْمُرَبِّي وَالْقَيِّمِ وَالْمُنْعِمِ) (٢٦)، واته: وشه‌ی (رب) له‌ زماندا ئه‌م واتایانه‌ ده‌گریته‌وه: خاوه‌ن، سه‌رۆک، سه‌رپه‌رشتیکه‌ر، به‌خێوکه‌رو په‌روه‌ده‌که‌ر. به‌سه‌ر راگه‌یشتوو، خاوه‌ن نیعمه‌ت و چاکه‌ به‌سه‌ر که‌سیکه‌وه، وه‌ هه‌روه‌ها (أَبُو الْأَعْلَى الْمَوْدُودِي) - په‌حمه‌تی خوی له‌سه‌ر بی -، کتیبی کی نایابی هه‌یه‌ به‌ ناوی (المصطلحات الأربعة في القرآن الكريم) ئه‌ویش به‌ هه‌مان شیوه‌ باسی وشه‌ی (رب) ده‌کات، که‌ له‌ راستیدا کتیبیکی زۆر باشه‌و چوار وشه‌ی له‌ قورئاندا زۆر جوان شی

کردوونه‌وه، وشه‌کانیش (الْأَلْه، الرَّب، الْعِبَادَة، الدِّین) کاتی خۆی
 بلا‌بوونه‌وه‌ی ئەم کتێبه‌ کارێگه‌ریی زۆری هه‌بووه، ئه‌جا ئه‌ گه‌ر
 سه‌رنجی قورئان بده‌ین، ده‌بینین که به‌ هه‌ر پێنج واتا که خۆی مه‌زن
 وشه‌ی (رَب)ی به‌ کاره‌یناوه، ئه‌یه‌دا بۆ هه‌ر کام له‌م واتایا نه‌
 ئایه‌تی کهمان هه‌یناوه‌ته‌وه، ئه‌ گه‌رنا ئایه‌ته‌کان زۆرن:

(1) (واتای یه‌که‌م): به‌ خێو‌کردن و پێگه‌یاندن، (یوسف) - سه‌لامی
 خۆی له‌ سه‌ربه‌ی، کاتێک که هاوسه‌ری (عزیز)ی می سه‌ر داوای
 لێ ده‌کات که کاری خراپی له‌ گه‌ڵ ب‌کات، خۆی په‌نه‌انزان
 له‌ سه‌ر زمانێ (یوسف) ده‌فه‌رموی: ﴿قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِلَهَ رَبِّي أَحْسَنَ
 مَقْوَايَ إِلَهَ لَا يَفْلُحُ الظَّالِمُونَ﴾⁽¹⁾، واته‌: گوته‌: په‌نا به‌ خوا (که
 کاری وا خراپ له‌ من بوه‌شیتته‌وه) (انه‌ رَبِّي) ئه‌و - می‌رده‌ی تۆ -
 به‌ خێوه‌ که‌رو پێگه‌یه‌ نه‌ری منه‌، (أَحْسَنَ مَقْوَايَ) زۆر باش م‌خی
 ده‌واندۆته‌وه (إِلَهَ لَا يَفْلُحُ الظَّالِمُونَ) بێ گومان سه‌ته‌مکاران
 سه‌رفراز نابن. هه‌ندی له‌ توێژه‌ره‌وانی قورئانیش ده‌ لێن: را نه‌او
 (ضمیر)ی (إِنَّه‌) بۆ خوا ده‌ چیتته‌وه، واته‌: خوا به‌ خێو‌ که‌رو
 په‌روه‌رده‌ که‌رو پێگه‌یه‌ نه‌ری منه‌، وه‌ منی لێره‌ حاواندۆته‌وه‌ و من
 شتێک ناکه‌م که بێ فه‌رمانی خوا ب‌یخت. ۵ پاره هه‌ردووکیان
 ده‌گوێجین، به‌لام ئه‌وه‌ی یه‌که‌میان نزیکتره‌، که بلی ئه‌و م‌ی‌رده‌ی

تۆ، من چۆن ده‌ستدریژی ده‌که‌مه‌ سه‌ر ناموس و ئابرووی له
کاتی‌که‌دا که‌ ته‌و منی به‌خیۆکردوه‌ له‌ مائی خۆیدا!!

(2) (واتای دووه‌م): کۆکردنه‌وه‌ سه‌ر یه‌ک و تا هاده‌کردنی شتێک،
خوای به‌رزو مه‌زن ده‌فهرموی: ﴿قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا﴾ (ق)، واته‌: بلی
په‌روه‌رگارمان کۆ مان ده‌کا ته‌وه‌، وه‌ له‌ شوینیکی دی که‌
ده‌فهرموی: ﴿لَمْ إِلَي رَّبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ﴾ (ه)، واته‌: دوا‌یی گه‌رانه‌وه‌و
کۆبوونه‌وه‌تان بۆ لای خواجه، واته‌: له‌ لای خوا یه‌و له‌به‌رده‌ستی
خوا کۆده‌بنه‌وه‌و خرده‌بنه‌وه‌.

(3) (واتای سَی‌یه‌م): تا گه‌ ئێه‌وون و سه‌رپه‌ر شتی‌کردن و = شوور
ئێ خواردن، خوای په‌روه‌رگار ده‌فهرموی: ﴿قُلْ أَغْيَرَ اللَّهُ أَبْغِي رَبًّا
وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (س)، واته‌: ته‌ی (حه‌مد) تۆ بلی: ئایا جگه‌ له‌
(خوا) په‌روه‌رگاریکی دی بخوازم، له‌ کاتی‌که‌دا که‌ ته‌و
مشوورخۆرو سه‌رپه‌رشتیکه‌ری هه‌موو شتی‌که‌.

(4) (واتای چواره‌م): سه‌رۆکایه‌تی و هوکمرانی‌تی، وه‌ک ته‌م ئایه‌ته‌ که‌
ده‌فهرموی: ﴿اتَّخِذُوا أَخْيَارَهُمْ وَرَهْجَاهُمْ أَزْوَاجًا مِّنْ دُونِ آلِهَةٍ
وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ﴾ (ق)، واته‌: جووله‌ که‌و گاره‌و کمان (الیه‌ یهود

(تی) (سباء □ 26) .

(بی) (الزمر □ 7) .

(جهم) (الأنعام □ 164) .

(□) (التوبة - 31) .

والله صاری) زاناو راهیج به کانی خو یان و (عیسی) کوری
(مریم) یان کرد به سەرۆک و حوکمرانی و شت بۆ ههڵاکهرو شت
لێ ههراکهری خویان، لێره دا وشه ی (رَب) به مانای سەرۆک و
حوکمران دیت.

(5) (واتای پینجهم): خاوهنداریتی، خوی پهرهردگار ده فهرموی:
﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ. الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآَمَنَهُمْ مِنْ
خَوْفٍ﴾^[۱]، واته: با خاوهنی ئەم مائه (کعبه) بپهستن، که له
برسیهتیدا خواردنی پێداون و له مهترسیدا هیمنی کردووه،
لێره شدا (رَب) واته: خاوهن.

دووهم: وشه ی (إِلَه): به سهرنجدان له فهرهنگه کانی زمانی عهدهبی
بۆمان دهردهکهوی کهوشه ی (أَلَه) یان (أَلِه) که ریشه وشه ی (إِلَه)
ئه پینج واتایه ی ههه:

(یهك): ئارام و ئوخژن بۆ هاتن به هوی کهسیکهوه، عهدهب ده لێن:
(أَلَهْتُ إِلَى فُلَانٍ أَيْ سَكَنْتُ إِلَيْهِ) واته: به هوی فلان که سهوه،
ئارامی و ئوخژن (سکینه)م بۆ هات.

(دوو): پهناو هانا بردنه بهر کهسیک له کاتی تهنگانه دا. عهدهب
ده لێن: (أَلَهْتُ إِلَى فُلَانٍ أَيْ لَجَجْتُ إِلَيْهِ) واته: پهناو هانام بۆ لای

فلان که‌س برد، که‌ بمحاوینیت‌ه‌و به‌مخاته‌ ژیر سایه‌و سی‌به‌ری خۆی
له‌به‌ر لیت‌رسانی شتیک.

(سَن): ر‌وکردنه‌ که‌سێک به‌ ئیه‌ شتیاق و تامه‌زرۆیه‌وه، عه‌ره‌ب ده‌لێن: (أَلِهْتُ اِلَى فُلَانٍ، أَيْ اتَّجَهْتُ اِلَيْهِ لِشِدَّةِ شَوْقِي اِلَيْهِ) واته‌:
ر‌ووم کرده‌ لای فلان که‌س، له‌ به‌ر ئاره‌زوو و تا مه‌زرۆیی و زۆر
خۆشو‌یستنی.

(چ‌وار): ه‌ۆگر بوون به‌ شتیکه‌وه، عه‌ره‌ب ده‌لێن: (أَلَّهَ الْفَصِيلُ بِأُمَّهٖ
أَي: وَلَعَ بِهَا) واته‌: بیه‌ چه‌و ح‌و شته‌که‌ ه‌ۆگری دای کی بوو
بی‌گومان ه‌دموو بی‌چه‌و یه‌که‌ ه‌ه‌روایه‌ به‌رانبه‌ر به‌ دایکی، به‌لام وا
دیاره‌ بی‌چه‌وی و شتر زیاتر ه‌ۆگری دایکیه‌تی.

(پینج): به‌ندایه‌تی بۆکردن و په‌رستن، عه‌ره‌ب ده‌لێن: (أَلَّهَ يَأْلُهُ اِلَهَةً
وَأَلُوهُتًا) واته‌: په‌رستی، ده‌په‌رستی. په‌رستن. ته‌ گه‌ر سه‌ره‌نجی
قورئانیش به‌هین ده‌بینن، که‌ به‌هه‌ر کام له‌و پینج مانایه‌ و شه‌ی
(إله) به‌کاره‌اتوه‌:

(1) (واتای یه‌که‌م) ئارام و تۆخژن بۆ ه‌اتن به‌هۆی که‌سیکه‌وه، خ‌وای
په‌روه‌رگار فەرموویه‌تی: ﴿وَالْخُذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لِّكُونُوا لَهُمْ
عِبَادًا﴾، واته‌: له‌ جیاتی خ‌وا (یاخود له‌ گه‌ل خ‌وا) چه‌ند

پەر سترایکیان گر توون بۆ ئەوه‌ی بۆ یان یان به‌ ما یه‌ی
عیززه‌تمه‌ندیی و له‌ژێر بالیاندا بجه‌وینه‌وه‌.

(2) (واتای دووه‌م) په‌ناو هانا بردن بۆ که‌سێک له‌ کاتی ته‌نگا نه‌و
مه‌ترسیدا خوای بالا ده‌ست فەرموویه‌تی: ﴿فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ
الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لِّمَا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ
غَيْرَ تَضْيِيقٍ﴾ (١)، واته‌ ئەو پەرستراوانه‌ی که‌ له‌ جیاتی خوا لێ یان
ده‌پارانده‌وه‌، هیچ سوودیان پێ نه‌گه‌یاندن له‌ کاتی کدا فەرمانی
په‌روه‌رگار هات به‌ له‌ نیو‌بردنیان، وه‌ ئەو پەرستراوانه‌یان هه‌ر
زیاتر تووشی مالتوێرانیان کردن.

(3) (واتای سێ‌یه‌م) رووکردنه‌ که‌سێک به‌ ئیشتیاق و تامه‌زرۆیه‌وه‌،
خوای مه‌زن ده‌فهرموی: ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوَّلَكُم مِّنَ الْقُرَىٰ
وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمْ الَّذِينَ أَخَذُوا مِنْ
دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكِ إِفْكَهُمْ وَمَا كَانُوا
يَفْقَرُونَ﴾ (٢)، واته‌: ئیمه‌ ئەو ئاوه‌دانێ یانه‌ی له‌ ده‌ورو به‌ری تێ یوه‌
بوون (ئهی خه‌لکی مه‌که‌که‌) هه‌موومان له‌ نیو‌بردن، وه‌ چه‌ندان
جو‌ره‌ به‌ لگه‌و نیشانه‌ی خو‌مانمان نیشان‌دان به‌ ئکو بگه‌ڕێخه‌وه‌،
ئهدی ئەوانه‌ی که‌ له‌ جیاتی خوا، کردوویانن به‌ هاوه‌ل بۆ خوا،

(تر) (هود - 101).

(بر) (الأحقاف - 27، 28).

تاكو له خوايان نزیک بجه نه وه (تهو په رستراوانه) « بۆچی یارمه تی
یان نه دان و سه ریان نه خستن له کاتی لیه قهومان و تهنگا نه دا
بۆچی به هانایانه وه نه هاتن؟! به لکو هه ر لییان ون بوون، ته وه ش
ته نجامی هه لپه ستراو و درۆیه کانی ته وان بوو.

(4) (واتای چواره م) هۆگر بوون به شتی که وه، خوی به به زه یی
ده فەرمو ی: ﴿وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّبِعُوا إِلَهَينِ الْفَنینِ اِلْمَا هُوَ اِلَهٌ وَاحِدٌ
فَلِإِیَّ فَارْهَبُون﴾ (ه)، واته: خوا فەرمو ی دوو په رستراوان مه گرن،
یه ک په رستراو ه دیه، هه ر له من بترسن، واته: خوا ته نیا یه کی که و
با هۆگری و د ل پیوه په یوه ستبوونتان ته نیا بۆ ته و خوی به بیت.

(5) (واتای پینجه م) به ندایه تی و په رسترو ملکه چی بۆ کردن، خوی
مه زن ده فەرمو ی: ﴿الْعَدُوا أَحْبَارَهُمْ وَرَهْبَانَهُمْ أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اِلَهِ
وَالْمَسِيحِ ابْنِ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اِلَهاً وَاحِداً لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ
سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (ه)، واته (جووله که و نه صرانی یه کان) زانا و
راهیبه کانی خویان و مه سیحی کوری مه ریبه میان کردن به
(په روه دگار) له جیاتی خوا « وه فەرمانیشیان پی نه کرابو که
جگه له تاقه په رستراویک (که خوا یه) که سی دی بیه رستن
(چونکه) جگه له و په رستراوی دی نیه، پاک ی بۆ ی له وه ی که

(تر) (النحل □ 51) .

(بر) (التوبة - 31) .

دهیکهن به هاوڵ بۆی (له پهرستنی دا) كهواته: مانای پینجه می
(إله) واته: (معبود) پهرستراو.

به ریزان:

لهم بره تویرینه وه یه دا، بۆمان دهر كهوت كه ههر كام له و شهی (رَبّ،
إله) كۆمه لێك واتاو چه مكیان ههیه كه هه ندی جار ئه و واتاو چه مكانه
ده چنه نیو یه ك، كهواته: ئه گهر ب گوتری: (رَبّ) ته نیا به وا تای
به خێو كه رو پینگه یه نهر دیت، وه (إله) یش ته نیا به مانای پهرستراو دی،
ئه وه راست نیه، به لكو ههر كام یكیان كۆمه لێك واتا یان هه ن به لām
ئه وه نده هه یه، وشه ی: (په ره ر د گار) و (په ر ستراو) زه ق تهرین مانای
(رَبّ) و (إله) ن.

The collage features a central portrait of a man in a white shirt and turban. Surrounding this are various promotional elements: a Facebook logo with the text 'Alibapir.com', a YouTube logo with 'Alibapir.com', and a QR code. At the bottom, there are more QR codes and the text 'Alibapir.com'. The overall design is colorful and informative, aimed at directing visitors to the website and its content.

خالی دووهم

په‌رستن چیه‌و خواپه‌رستی چۆنه‌ ؟

یه‌که‌م: له‌ ته‌سلێ زماندا: وشه‌ی (عبادة) له‌ ته‌سلێ زمانێ عه‌ره‌بیدا ئاوا پیناسه‌ کراوه‌، ده‌لێن: (العبادة هي: التذلل و الخُضوع و الطاعة و الدّينونة، ومنه طريق مُعبّد و بعيرٌ مُعبّد، طريقٌ مُعبّد إذا كان مُذَلَّلًا بِكثرةِ الوَطءِ، وبعيرٌ مُعبّدٌ إذا ذُلِّلَهُ الْقَطْرَانُ) (٦)، واته‌: وشه‌ی (عبادة) له‌ ته‌سلێ زمانێ عه‌ره‌بییدا به‌ واتای ملکه‌چی، ژێرده‌ستی، فه‌رمانبه‌ری، به‌قسه‌کردن، دی، وه‌ عه‌ره‌ب ده‌لێن: (طريقٌ مع جَدّ) رینگه‌یه‌کی (معبّد) واته‌: که‌ زۆر خه‌لک به‌سه‌ریدا رۆی شتبی و به‌ ته‌واوی مانا نه‌رم بوو بیت و ته‌خت و گۆر بوو بێ و گری ئی تیدا نه‌ماییت، وه‌ ده‌شلین: (بعيرٌ معبد....) حوشتی کاتیکی که‌ قه‌ترانی لی‌ده‌دن، ده‌لێن: حوشتیکی (مع جَدّ)، واته‌: مل که‌چ و سات و بێ‌ده‌نگ بووه‌.

دووهم : له‌ زاراوی شه‌رعه‌دا: له‌ زاراوی شه‌ره‌عیشدا وشه‌ی (عبادة) به‌ کورتی ئاوا پیناسه‌ کراوه‌: (العبادة اسمٌ جامعٌ لِكُلِّ صَاحِبِ عِبَادَةٍ لِلَّهِ وَبِرْضَاهُ، مِنَ الْأَقْوَالِ وَالْأَعْمَالِ الظَّاهِرَةِ وَالْبَاطِنَةِ، وَتَتَضَمَّنُ ذَلِكَ كَمَالَ الْخُضُوعِ مَعَ كَيْفِ الْمَحَبَّةِ، وَكَيْفِ الْحَشْيَةِ وَالْتَعَظُّيمِ) واته‌:

(٦) به‌روا نه‌ (لسان‌ العرب) لا بن‌ مذهور ، به‌رگی/10، لا په‌ر (10،15)، وه‌ (القاموس

المحيط) له‌سه‌ر وشه‌ی (عبد) ، وه‌ (المصطلحات الأربعة) لأبي‌ الأعلى المودودي.

وشه‌ی^(٦) (عبادة) ناویکی کۆکه‌ره‌وه‌یه‌ بۆ هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی خوا خوشی ده‌ون، له‌ قسه‌و کرده‌وه‌ی رۆالته‌و په‌نه‌ان، ئه‌وانه‌ هه‌موویان له‌ گه‌ڵ ئه‌وپه‌ری گه‌ردن که‌چی و له‌ گه‌ڵ ئه‌و په‌ری خۆ شوێستن، وه‌ له‌ گه‌ڵ ئه‌وپه‌ری لێ‌ترسان و له‌ گه‌ڵ ئه‌وپه‌ری به‌ گه‌وره‌گرتن خدا (بۆ خوا‌ی په‌روه‌رگار) واته‌: هه‌موو پێکه‌وه‌ ئه‌مانه‌ کۆبه‌ خه‌وه‌ پێ‌یان ده‌گوترێ: (عبادة) خواپه‌رستی، شایانی باسیشه‌ که‌ وشه‌ی (عبادة) به‌ هه‌موو رێژکه‌ (صیغه‌)کانی یه‌وه‌ له‌ قورئانی‌دا به‌ دوو چه‌مکه‌ و اتا به‌ کارهاتوه‌:

أ - چه‌مکه‌ و اتایه‌کی گشتی و فراوان و پرپه‌پێستی ئه‌و پێنا سه‌یده‌ی باسما‌ن کرد که‌ ده‌روه‌روونی ئینسان و سه‌رجه‌م بو‌ارو لایه‌ نه‌کانی ژیان و گۆزه‌ران ده‌گرێته‌وه‌ .

ب - چه‌مکه‌ و اتایه‌کی تایبه‌تی که‌ له‌ سێ بو‌اردا خۆی ده‌بینێته‌وه‌، که‌ ئه‌مانه‌ن:

- 1 - ملکه‌چی و ژێرده‌سته‌یی، (العبودية والخضوع).
- 2 - فه‌رمانبه‌ریی و پا‌به‌ندیی به‌ حوکم و به‌رنا هه‌وه‌، (الطاعة والالتزام بالشريعة والحکم).
- 3 - ئه‌نجامدانی دروشمه‌کان و خوا په‌رستی یه‌ تایبه‌تی یه‌کان، (أداء الشعائر والتسک).

(٦) واته‌ وشه‌ی (عبادة) له‌ زاراو (اصطلاح)ی شه‌رع‌ داو عیبا‌ده‌تیک که‌ بۆ خوا ئه‌نجام ده‌درێ نه‌که‌ هه‌ر عیبا‌ده‌ت و په‌رستنی که‌ به‌ره‌هایی و بۆ هه‌ر که‌سه‌یک ئه‌نجام ده‌درێ!

به‌ئێ و شه‌ی (عبادة) و یرای واتاو چه‌مکه گشتی و فراوانه‌که‌ی که به زۆری له قورئان وابه‌کارهیئراوه، به‌م سێ واتا سه‌ره‌کییانه‌ش هاتوه، وه‌ك دواتر ئایه‌ته‌کانی له‌سه‌ر ده‌هیئینه‌وه. به‌لام وه‌ك پێشتر گوتمان به‌ زۆری و شه‌ی (عبادة) له قورئانی‌دا به‌ مانا فراوان و گشتگیره‌که‌ی به‌ کارهاتوه که هه‌رکام له‌و سێ واتا تایبه‌تی یه‌ له‌یه‌ك کاتدا پێکه‌وه کۆ ده‌کاته‌وه، ئێستاش با چهند ئایه‌تی‌ك به‌ نموونه‌ بۆ هه‌رکام له‌و دوو چه‌مکه بیئینه‌وه:

یه‌که‌م: چهند ئایه‌تی‌ك که و شه‌ی (عبادة) یان مانا یه‌کی فراوان و گشتگیرتی‌دا به‌ کارهاتوه:

یه‌ك: بۆ وینه‌ خوا (عزّو جل) فه‌رموو یه‌تی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾^[۱]، واته‌: وه‌ من جین و ئینسانم ته‌نیا بۆ ئه‌وه دروست کردوه که بمی‌هرستن. له‌یه‌رده‌ا و شه‌ی به‌ندا یه‌تی و په‌رستن (العبادة) زۆر فراوانه‌، به‌ چه‌مکه‌ و واتای فراوانی په‌رستن و به‌ندا یه‌تی بۆ کردن به‌ کارهاتوه که هه‌موو شی‌وه‌کانی خوا په‌رستی ده‌گریته‌وه.

دوو: هه‌روه‌ها له‌م ئایه‌تانه‌شدا به‌هه‌مان شی‌وه و شه‌ی ناوبراو به‌ مانای فراوان و گشتی به‌ کارهاتوه که خوای په‌روه‌ردگار به‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْأُمِّ شَرِكِينَ. قُلْ إِنَّ

صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُ
وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١﴾، واتە: تۆ بـلـی: بـیـگـوـهـان
پەرورەدگارم منی رێندەحایی کردووە بەرەو رێ چارێکی راست،
بەرنامەیدەکی رێک و راست کە رێبازی ئیبراھیم (علیە الـصـلاـة
والسـلام) و ئەویش وازی ئە هەموو شتیکی پووج (با طـل)
هێنابوو و هاتبوو سەر راستە شەقام (یاخود و شە ی (حنیف) فـا)
وہسفی (دین)ە یانی تایینی من (دین)یکی (حنیف)ە، واتە: ئە
خلتەو خال خالی یەو پاک و بی گەردە) وە بـلـی: من ئە ھاو بەش -
بۆخوا - دانەرەن نیم. تـنـجـا تـایـا ئەو چۆنە، کە تـیـنـ سـان تەنیا
خواپەرست بـی و دینداریی راست بکات و ھاو بەشی بۆ دانەنیت؟!
ئەو یە کە دواتر دەفەرموی: (قُلْ إِنِّي صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ
وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) بـلـی: نوێژم و قوربانی سەربرینم و ژیانم و
مردنم بۆ خوا ی پەرورەدگاری جیھانەکانە، (لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ
أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ) ھاو بەشی نیە، وە من بەو فەرمانم
پـیـکـراو، وە من یە کە مینی مسوڵمانانم، دیارە ئەم سـی تـایـە تە
واتای فراوان و گشتگیری (عبادة) یان گرتۆتەخۆ.

سـی: وە ئە تـایـە تـیـکی دیکە دا دەفەرموی: ﴿إِنَّ الْحُكْمَ إِلَا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا
تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (ھ)،

(تر) (الأنعام - 161 ، 163).

(یر) (یوسف - 40).

واته: حوكم و فرمانره‌وايه‌تی ته‌نیا هی خوايه، فرمانی کرده که ته‌نیا تهو بپه‌رستن، ئا تهو دینداری رِ یِک و را بسته، به‌لام زۆربه‌ی خه‌لکی نازانی. سه‌رنج ده‌ده‌ین ده‌بینین که سنی وشه کراون به هاوواتا (مترادف) که بریتین له (عبادة، حکم، دین) چونکه ده‌فرموی: (إِنَّ الْحُكْمَ لِلَّهِ) حوكم ته‌نیا هی خوايه، (أَمْرًا لِّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ) وه‌ک چۆن حوكم ته‌نیا هی خوايه، فرمانیه شی کرده که ته‌نیا تهو بپه‌رستن، (ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ) ئا تهو شه‌ دینی راسته. که‌واته، دینی راست ته‌ویه که ته‌نیا به‌ندایه‌تی بۆ خوا بکه‌ی، ته‌نیا به‌ندایه‌تیش بۆ خوا ته‌ویه که له ژیاندا ته‌نیا خوا حاکم بیت، هه‌م به‌ مانای به‌رنامه‌دانان (الت شریع)، هه‌م به‌ مانای حوکمرانی کردن به‌ پی‌ی تهو شه‌ریعه‌ته‌ی که خوا دایناوه. دوه‌م: له چهند ئایه‌تیکیشدا وشه‌ی (عبادة) به‌ چه‌مکه‌ واتای تایبه‌ت هاته‌وه، که وه‌ک پیشتیش باسمان کرد ته‌م سنی واتاو چه‌مکه‌ن:

(1) ملکه‌چی و ژێرده‌سته‌یی (العبودية والخضوع):

یه‌ک: - وه‌ک ته‌م ئایه‌تانه‌دا ده‌رده‌که‌وی خوی به‌رزو مه‌زن ده‌فرموی: ﴿إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا﴾⁽¹⁾، واته: هیچ که‌س له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا نیه مه‌گه‌ر به‌ به‌ندایه‌تی دیته‌وه لای - خوی - خاوه‌ن به‌زه‌یی. به‌ئێ: له رۆژی دوایدا هیچ

کەس نیه کە وەك بەندەیه‌کی ملکه‌چ و ژێرده‌ست نه‌یه‌ته به‌رده‌م دادگای خوا (سبحانه‌و تعالی) لێرده‌ا خۆی بێ‌هاوتا فەرموو‌یه‌تی هه‌موو کەسی‌ك هه‌ر به‌ ملکه‌چی و ژێرده‌سته‌یی یت، که‌وا ته‌ ناگو‌نجی لێرده‌ا مه‌به‌ست له‌ وشه‌ی (عَبْدًا) به‌ندایه‌تی ئیختیار ی بیت، چونکه‌ ده‌فەرموئ: هه‌ر هه‌موویان به‌ به‌ندا یه‌تی دێ‌ نه‌ به‌رده‌م دادگای خوا، ئاشکرا شه‌ که‌ ئێ‌ سانه‌کان هه‌موویان به‌ندایه‌تی ئازادانه‌و ئیختیار ی یان بۆ‌خوا ته‌نجام نه‌داوه‌! که‌وابوو مه‌به‌ست پێ‌ی ملکه‌چی و ژێرده‌سته‌یی یه‌ چونکه‌ له‌ دونه‌یادا ئینسان ده‌توانێ‌ ملکه‌چی ئاین و شه‌ریعه‌تی خوا نه‌بیت، به‌لام له‌ قیامه‌دا هیچ کەس نیه کە ملکه‌چ و ژێرده‌سته نه‌بیت!

دوونه‌ وه‌ له‌ ئایه‌تی (22) ی (الشعراء) دا دیسان وشه‌ی (عبادة) به‌ هه‌مان واتا هاته‌ وە‌ك له‌ سیاقی ئه‌و ئایه‌تانه‌دا با سکراره‌ که‌ باسی وتووێژی نیوان موسا و فیرعه‌ون ده‌کەن، کاتی‌ك که‌ خوا (عزوجل) موسا (عليه السلام) په‌وانه‌ی لای فیرعه‌ون ده‌کات و پێ‌ی ده‌لێ: ئه‌ی فیرعه‌ون تۆ‌ را ست نا که‌ی په‌روه‌ردگارو په‌رستراونی، به‌لکو‌ خۆایه‌کی په‌روه‌ردگار هه‌یه که‌ منی نارده‌و تۆ‌ بانگ بکه‌م که‌ به‌ندایه‌تی بۆ‌ بکه‌ی و چیدیکه‌ش به‌نی ئیسرا ئیل زه‌بوون نه‌که‌ی و ئازار نه‌ده‌ی! فیرعه‌ونیش منه‌تی له‌سه‌ر ده‌کات و ده‌لێ: ﴿أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِدًا وَلَكُنْتَ فِينَا مِنْ عُمَرَاكُ سِين﴾ واته‌: ئه‌ی ئیمه‌ تۆ‌مان په‌روه‌رده‌و به‌خێو نه‌کرد، وه‌ تۆ‌ چه‌ندان سال له‌

ته‌مه‌نی خۆت له نیۆ ئیمه‌دا نه‌مایه‌وه؟ دیاره‌ فیرعه‌ون به‌ خه‌یالی
خۆی ده‌یه‌وی مووسا منه‌تبارو چاو به‌ره‌ژیر ب ککات، به‌وه‌ی که
چاکه‌ی خۆی به‌ چاودا ده‌داته‌وه. به‌لام مووسا (علیه‌الصلوة
والسلام) به‌ به‌لگه‌یه‌کی دهم شکین و زۆر به‌هیز وه‌لامی ده‌داته‌وه
ده‌ئی: ﴿وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (٢٢)، واته‌:
ئه‌وه که‌ی منه‌ت و چاکه‌یه‌که‌ تۆ به‌ چاوی منی داده‌ده‌یه‌وه؟! خۆ
له‌ چاکه‌ و پیاوه‌تی خۆت نه‌بوو که‌ من له‌ مائی ئیوه‌دا
به‌خوکرام، به‌لکو له‌به‌ر ئه‌وه‌ بوو، تۆ به‌نی ئیسراییل کرد بوو
به‌ کوێله‌ و ژێرده‌سته‌ی خۆت. که‌واته‌ لی‌ره‌دا مه‌به‌ست له‌ رسته‌ی
(أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَائِيلَ) ئه‌وه‌نیه‌ که‌ به‌نی ئیسراییل فیرعه‌ونیان
په‌رستبن! چونکه‌ تا شکرایه‌ که‌ ئه‌وان هیچ عیبه‌ده‌تیکی
ئیختیاریان بۆ فیرعه‌ون نه‌نجام نه‌داوه، به‌لکو ته‌نیا ئه‌وه‌نده‌ بووه
که‌ فیرعه‌ون به‌ زۆر ملی پشیمان که‌چ کرده‌وه ژێرده‌سته‌ی کردوون.
سێ: هه‌روه‌ها له‌ شوینیکی دیکه‌دا ده‌فرموی: ﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَى
وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ. إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا
وَكَاَلُوا قَوْمًا عَالِينَ. فَجَاءُوا لِقَائِ لُؤْلُؤٍ لِّهِ شَرِّينَ مِثْلَيْنَا وَقَوْمُهُ جَا لَنَا
عَا يَدُون﴾ (٢٣)، واته‌: مووسا و برایه‌که‌ی هاروون (عليهما‌الصلوة
والسلام) به‌ نیشانه‌کانی خۆمانه‌وه به‌ به‌لگه‌یه‌کی تا شکراره‌

(تر) (الشعراء ٢٢) .

(بر) (المؤمنون ٤٥، ٤٧) .

ناردمانن بۆ لای فیرعهون و دارودهسته که ی، به لām ئەوان خۆیان به
زل گرت و گه لیکى سه رکەش و خو به بهرزگر بوون، وه فیرعهون و
دارودهسته که ی گوتیان: ئایا بروا بێنین به دوو که سی وهك خۆمان
(وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ) له کاتیکدا که قه ومه کهشیان مل کهچ و
ژێردهسته ی ئیمه ن؟! دیاره ئێرده ا وشه ی (عابدون) مانای ئەوه نیه
که قه ومه که ی مووسا و هاروون، رکووع و سه جده یان بۆ فیرعهون و
دارودهسته که ی بردیته و نوێژو رۆژوویان بۆیان کردیته، به لکو
وا ته: مل کهچ و ژێرده سته ی ئی هه ن! که وا ته: ملکه چی و
ژێردهسته یی به ره هایى یه کیکه له واتا کانی وشه ی (عبادة) له
قورئانی دا.

(2) هه رمان به ری و پابه ندبوون به حوکمی شه ریعه ته وه (الأطاعة والالتزام بالشریعة).

به ئی وشه ی (عبادة) به م واته تایی به تی یه ش هاته، وهك له م چه ند
تایه تانه دا ده بی نه ی:
یهك:- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن
كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [١]، واته: ئە ی ئەوانه ی ئیمان تان هینا وه، له و
رۆزی یه پاک و چا کانه ی پیمان دا ون بخۆن و سوپاس گو زاری ی بۆ

(تر) (البقرة □ 172).

خوا بکهن، ئەگەر ئەو دەپەرستێ و بەندایەتی بۆ دە کهن. ئێرەدا
رستە (إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ)، واتە: ئەگەر را بست دە کهن
عیبادەت بۆ خوا دەکهن و بە شەریعەتی خواوە پابە ندن، ئەو
دەبێ هەرچی خوا بۆی حەلال کردوون لێی بەهەرەمەندبن و ئەو
کە لێی قەدەغە کردوون خۆتانی لێ دووربگرن، وە دەبێ سوپاس
گوزارش بن بۆ خوا، واتە: نیعمەتەکانی خوا لێ رەزامە ندیی
خوادا بەکارینن. کەواتە: پابە ندیی بە شەریعەت و حەلال و
حەرامی خواوە، عیبادەتە بۆ خوا، بە پێچەوانەشەو پابە ندیی بە
بەرنامە و حەلال و حەرامی هەر کەس و لایەنێکی دیکە شەو
بەندایەتی و پەرستێ ئەنجامدانە بۆ!

دو: - ﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ
عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ﴾^(۱)، واتە: ئەو
- محمد - ﷺ پێیان بلێ ئایا هەواتان پێ بدەم بە کەسانێک
کە سزای هەرە خراپیان هەیه ئەلای خوا؟! ئەو کەسانەن کە خوا
لێ رەحمەتی خۆی دووری خستوونەو، وە لێ پێیان تەوڕە بوو، وە
هەندیکیشیان لێ کردووە بە مەیموون و بەراز. وە کەسانێک کە
طاغوتیان پەرستو، ئا ئەوانە سزایان زۆر خراپە! کەواتە،
ئێرەش لێ رستە: (وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ) دا، واتە طاغوتی پەرستو،
وشە (عبادة) بۆ ملکەچی بۆ بەرنامە و دەستووری غەیری خوا

به‌کاره‌ینراوه، چونکه: ئایا طاغوت چۆن ده‌په‌ر سترێ؟، ێ یاره
(طاغوت) بریتیه: له‌ هه‌ر هوکمرانیك كه‌ خوێ له‌ سه‌ر خه‌لك
کردوه به‌ هوکمران و ده‌سته‌لاتدار به‌ ناحق، وه‌ به‌ هه‌واو ئاره‌زووی
خوێ هوکمیان به‌سه‌ردا ده‌کات و به‌رنامه‌و خه‌لال و خه‌رامیان بۆ
داده‌نیته‌ و دیاری ده‌کات، ئه‌وانیش فەرمانبه‌ریی بۆ ده‌ که‌ن و به‌
قسه‌ی ده‌که‌ن. جا ئه‌و جوړه‌ پابه‌ندیی به‌ هوکمی طاغوت ته‌وه‌و
ئه‌و جوړه‌ فەرمانبه‌ریی و به‌ قسه‌کردنه‌ی بریتیه له‌ په‌ر ستنی و
به‌ندایده‌تی بۆ کردنی! (طبری) له‌ پیناسه‌ی (طاغوت) دا ده‌لێ:
(الطاغوت کل ذی طغیان علی الله، فَعَبْدٌ مِنْ دُونِهِ اَمَّا بِقَهْرٍ مِنْهُ
لِمَنْ عَبَدَهُ، وَاِمَّا بِطَاعَةِ مِمَّنْ عَبَدَهُ لَهُ، اِنْسَانًا كَانَ ذَلِكَ الْمَعْبُودُ،
أَوْ شَيْطَانًا، أَوْ صِنْمًا أَوْ وَثْنًا، أَوْ كَاتِنًا مَا كَانَ مِنْ شَيْءٍ) (تر)، واته‌:
(طاغوت) بریتیه له‌ هه‌ر خاوه‌ن سه‌رکیشی و یاخی بوونیك له‌
به‌رانبه‌ر خوادا، هه‌ر که‌سیك یاخی بووبێ و سه‌رکیشی کردبێت
له‌ به‌رانبه‌ر خواداو له‌ جیاتی خوا (یان له‌گه‌ڵ خوادا) په‌ر ستر
بیت، چ به‌هوێ ته‌وه‌وه‌ که‌ ملی که‌چ کردوه به‌و که‌ سانه‌ی که‌
به‌ندایده‌تی بۆ ده‌که‌ن و به‌قسه‌ی ده‌که‌ن و ملکه‌چنی، وه‌ چ به‌هوێ
ته‌وه‌وه‌ که‌ ته‌وان به‌ هه‌لپه‌ژاردن (اختیار)ی خوێان ملکه‌چی بۆ
بکه‌ن، جا ئه‌و (په‌رستراو (معبود) و مل بۆ که‌چکراو له‌ خوا
یاخی، چ ئینسان بێ، چ شه‌یطان بێ، چ بت (صنم) یك بێ که‌

له شیوهی ئینسان و گیانله بهران درو بست کرا بئی، یان بت (وشن) یك بئی که هیچ شیوه و دیمه نیکی نه بئی، وه چ هدر شتیکی دی بیت، (حیزیکی کافرو بئی بڕوا بئی، یان رژیتمه کی نه فامی و عهلمانی بئی، یان تاره زوو و مؤدیل بئی، یان پارو سامان بئی... هتد) هدر شتیکی بئی مادام ملکه چی بۆ بکری و به قسه ی ب کری وهك چۆن به قسه ی خوا ده کری، تا تده (طاغوت)ه.

سنى: ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَلَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى﴾ (١)، واته: ئەوانه ی که خویان له طاغوت به دور گرتوه که بیههستن، وه گهراونه وه بۆ لای خوا. موژده یان هه یه (که خوی به خشنده لییان خوش ده بیت).

چوار: ﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ (٢)، واته: ئە ی وه چه ی ئاده م تا یا پییم رانه گه یا ندن که شه یطان نه په رستن، چونکه ئەو بۆ ئیوه زۆر دوژمنیه کی تاشکرایه! دیاره جگه له (یهزیدی یه کان) (٣)، که شه یطان ده په رستن و به (مه لهك طاووس) ی ناوده به دن و ناوی شه یطان به پیڕز ده گرن، کهس شه یطان ناپه رستنی، بهو مانایه که سه جده و

(تر) (الزمر - 17).

(یر) (یس - 60).

(هم) په ده گه خه لکیکی دیکه ی تاک و ته رای که میش هه بن که له م لاو لای دنیا شه یطان بیههستن.

رکوعی بۆ به‌ری و دروشمه‌کانی په‌رستن (عبادة) ی بۆ ئەنجام بدات، که‌واته بۆچی خ‌وای کاربه‌جی به هه‌موو وه‌ چه‌ی ئاده‌م ده‌فه‌رم‌و‌ی: شه‌یطان مه‌په‌رستن! وه‌ ت‌ایا په‌رستنی شه‌یطان یانی چی؟! ب‌ینگ‌و مان بریت یه‌ له‌ فه‌رمان به‌ریی بۆ کردنی و شوینکه‌وتنی وه‌س‌وه‌ سه‌ی و ئەو ئاره‌زووانه‌ی که‌ شه‌یطان ده‌یانرازی‌نیت‌ه‌وه‌، ئەو به‌رنا ه‌و‌ر‌پ‌ چ‌کانه‌ی که‌ شه‌یطان ه‌ ئاده‌مییه‌کان دایان ده‌نین.

(3) ئەنجامدانی دروشمه‌کان و خوا په‌رستی یه‌ تایبه‌تی یه‌کان (اداء الشعائر والمناسك).

وه‌ك: ر‌ک‌و‌ع‌ و سه‌ج‌ده‌، نو‌ی‌ژ‌ک‌رد‌ن، ر‌ۆ‌ژ‌و‌و گ‌رت‌ن، دوو ع‌او پ‌ا‌را نه‌وه‌، ق‌و‌رب‌انی سه‌ر‌بر‌پ‌ن، نه‌ز‌ر‌ک‌رد‌ن، ط‌م‌واف و به‌ده‌وره‌دا خ‌ولا نه‌وه‌... ه‌ ق‌د‌. ئە‌گ‌ه‌ر سه‌ی‌ری ئە‌م چه‌ند ئایه‌ته‌ش ب‌که‌ی‌ن به‌ روونی بۆ‌مان ده‌رده‌که‌و‌ی که‌ مانایه‌کی د‌یک‌ه‌ی تایبه‌تی وه‌شی (عبادة) بریت یه‌ له‌ ئە‌ن‌ج‌ا م‌دان‌ی دروشمه‌کان و خوا په‌رستی یه‌ تایبه‌تی یه‌کان:

یه‌ك: - ﴿قُلْ اِلٰیْهِیْٓ اُنْ اَعْبُدُ الَّذِیْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ لَمَّا جِئَیْٓ الْیِّنَّاتُ مِنْ رَبِّیْ﴾ (١)، واته: تۆ ئە‌ی‌ مح‌م‌د ﷺ به‌فه‌رم‌وو: م‌ن ل‌ی‌م ق‌ه‌ده‌غه‌ ک‌راوه‌ ئە‌وانه‌ ب‌په‌رستم که‌ ئ‌ی‌وه‌ له‌ ج‌یا‌تی خ‌وا ل‌ی‌ بیان ده‌پ‌ا‌ر‌پ‌نه‌وه‌، د‌و‌ای ئە‌وه‌ی که‌ به‌دا گ‌ه‌ روون و ئ‌ا ش‌ک‌راک‌انم له‌

پهروه: گارمه وه بۆ هاتوون. كهواته پارانه وه (دعاء) په رستن (عبادة) و به ندايه تى (عبودية) بۆ كردنه، جا ئه و پارانه وه يه له ههركه سيك و ههه شتيك بيت، خواى بهرزو مهزن يان غه يري وى، وهك له شوينيكى ديكه دا فهرموويه تى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾⁽¹⁾، واته: وه مزگه وته كان ته نيا هي خوان، جا له گه لّ خوا دا هاواري كه سى دى مه كه نو له كه سى دى داوا مه كه نو مه پارينه وه، واته: مزگه وت به س بۆ ئه وه يه كه خواى تيدا بپه رستى ده جا ئيه جگه له خوا له كه س مه پارينه وه، چونكه پارانه وه جوړيكه له په رستن (عبادة) و بۆ ههه كه س و ههه شتيك ته نجام بدرى ئه وه په رستراوه به ندايه تى بۆ كراوه!

دو: ﴿وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا. فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا﴾⁽²⁾، واته: (ئيه بهراهم) (عليه الصلاة والسلام) به بابى و گه له كه سى خوى گوت: من واز د ينم له ئيه وه له وهى كه له جياتى خوا ئيبان ده پارينه وه، وه من له پهروه دگارى خوم ده پارينه وه، ئوميدم وايه كه پهروه دگارم وه لّامم بداته وه و بى بهش نه بم، جا كاتيك ئيبهراهم ئيبان دووركه و ته وه و له وهش دووركه و ته وه كه له جياتى خوا ده يانپهه رست ئيه سحاقى

(تر) (الجن - 18).

(ير) (مريم - 48، 49).

کورې و يه عقوبې □ نه وهی - یمان پې به خشی و هه رکامیکشیانمان
کرده پېغه مېهر - که واته: پارانه وه له خوا یان غه یری خوا بریتیه
له پهرستنې خوا (عزوجل) یا غه یری خوا،
سې: - ﴿وَيَوْمَ يُخْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا
يَعْبُدُونَ. قَالُوا سُبْحَانَكَ أَلْتَّ وَلَيْتَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ
أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ﴾ □، واته: وه ته ورژوی هه مووان کو
ده کاته وه - له رژوی دوايیدا - دوايې به فریشته کان ده فهرموئ:
تایا ته وانه ئیوه یان ده پهرست؟! ته وانیش ده لیئ: پاکې بوئو، هه
تو سه رپه رشتیکه رو پهرستراوی ئیمه ی دوور له وان، به لکو ته وان
(جینن) یان ده پهرست، وه زور به یان تېمان یان پې یان ده هی خا.
که واته: ته سلیم بوون به شیطانه کان و گرتن یان به دۆ ست و
پشتیوان به پهرستنیان دا ده نرئ!
چوار: - ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ
زُلْفَى﴾ (ه)، واته: ته وانه ی که له جیاتی خوا (یان له گه ل خوا)
چهنه دۆ ست و سه رپه رشتیکه ریکیان بو خویان گر توه، ده لیئ:
ئیمه نایانپه رستین مه گهر بو ته وه ی که له خوا مان نزیک بخه نده وه.
که واته: گرتنی غه یری خوا به دۆ ست و پشتیوان و سه رپه شتیار به
پهرستنې غه یری خوا داده نرئ!

(تر) (سباء - 40 ، 41) .

(یر) (الزمر - 3) .

پینج:- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا
الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ^(١)، واتہ: تہی تہوانہی ئیمانتان ہیٰ ضاؤہ!
رکوع بہرنو سجدہ بہرنو پەروردگار تان بیہرستن و چاکہ بکن
بہ لکو سہر فراز بن، وەك دەیینین: سەردەتا باسی رکوع و سەجدە
دەکات، دوا یی دەفەرموی: (واتە چدوا ربکم) وە پەروردگار تان
بیہرستن! جا تەمە پێی دەگوتری: (ذکر الھام بەدا لخاص)
چونکہ بێگومان پەرستنی پەروردگار (سبحانہ و تعالی) شتیکی
گشتی یەو رکوع و سەجدەش دەگریتە خۆی، کەواتە ھەر کام لہ
رکوع و سەجدە بردن بۆ خوا یان بۆ غەیری خوا چۆر یکن لہ
بەرستن (عبادە).

شەش:- ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَالْحَمْدُ﴾ (ه)، واتە: تێمە (کوثر) مان بە تۆ بەخشیو، جا تۆ نوێژ بەس بۆ پەروەردگارت بکە و قوربانیش تەنیا بۆ ئەو سەربەر، کەواتە: وەك چۆن نوێژ جوێرێکە ئە پەرستنه‌كان و دەبێ بەس بۆ خوا ئەنجام بدە. قوربانی سەربرنیشیە بە هەمان شیوە.

حدوت:- ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا﴾^(١٠٠)، وافته: سدفاو صدروه، له

(تر) (الحج - 77).

(ب) (الكوثر - 1، 2).

(بیم) (البقرة - 158).

دروشمه کانی خوان جا هه رکه سڼک حه جی مائی خوا ی کرد ، یان عومړی کرد ، گوناحی ناگاتی که طه وافیان به ده ورده ا ب کات. که واته : سه برپینی قوریانی بۆ خه لک، یان به غه یری ناوی خوا، وه طه واف کردن به ده وری گوړ (قبر) و هه ر شتیکی دیکه دا به نیازی په رستن، وه پکوع و سه جده بردن، پارانه وه، نه وانه هه ر هه موویان بریتین له به ندایه تی (عبودیه) و په ر ستن (عباده)، نه گه ر بۆ خوا بن، نه وه بۆ خوان که هه ر نه ویش په ر سترای پاسته قینه و شیاوی په رسته، وه نه گه ر بۆ غه یری خواش بن، نه وه بی گومان هاو به ش په یدا کردن (شک) ه بۆ خوا ی بالاده ستو بی هاو له و ته نیا (سبحانه و تعالی). چونکه په ر ستن (عباده) به س مافی خوایه و هیچ که سو هیچ شتیکی دیکه نابی هیچ کام له جوړو شیوه کانی په رستنی بۆ نه نجام بدرین. (کوثر) یش که مانا که ی چاکه ی زوړ (الکیرال کثیر) ه به : قور ئانو پیغه مبه رایه تی و رووباری که وسه ر له به هه شت، ته فسر کراوه.

Alibapir

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.com

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

خالى سئیم

وشەى شایەتمان: چاکترین بەرجەستکەرى: خوا بە یەگرتن
لە پەرستراویتی دا: (لا اله الا الله محمد رسول الله).

بەرزان!

وھکو پیشتر گوتمان خوا پەرستى و بەندایەتى بۆ خوا (جل جلاله)،
دەروودەروون (ظاهر و باطن) ی ئینسان و سەرچەم لایەنەکانى ژيانى تاک و
کۆمەل، بە عیبادەت و سیاسەت و طاعت و کەسبەت و وردو در شتەو
دەگرتەو، واتە کە دەگوتى: عیبادەت (العبادة) نابى زەین و بىرمان
تەنیا بە لای نوێژو رۆژودا بچیت، بەلکو نوێژو رۆژو و زەکات و حەج و
زیکرو ئەوانە، دروشم و نیشانەى خوا پەرستى و عیبادەتن و ئیھە بەو
پینچ دروشم و نیشانە دەزانن کە ئەو کەسە مسوڵمانە، یان مسوڵمان
نیه، خوا پەرستە یان غەیری خوا دەپەرستى، ئەگەر نوێژو رۆژو و
زەکات و حەج و زیکرو یادی خوا مان لى بىخى، دەلێین ديارە
مسوڵمانە، بەلام خوا پەرستى و بەندایەتى بۆ خوا تەنیا ئەو پینجەنەدا
کورت ھەلنەھاتو، بەلکو ئەو پینجەنە چەند جوړیك و گۆشە یەکن لە
عیبادەت و بەندایەتى بۆ خوا (سبحانہ و تعالی) ھەرچەندە زۆر گەورەو
پر بایەخ و گرنگ، بەلام ئە راستیدا گۆشە یەك و بە شىكن لە خوا
پەرستى و بەندایەتى بۆ خوا.

به ئی بهرێزان!

وشه‌ی (عبادة) به چه‌مك و واتا شه‌رعی یه باوه‌كه‌ی كه له زه‌انی كوردیدا به: (خوا په‌رستی) ته‌رجه‌مه ده‌كری، هه‌موو لایه‌نه‌كانی ژیان و گۆزه‌رانی تاك و كۆمه‌ڵ ده‌گریته‌وه: سیاسه‌ت و ئابووری و بازرگانی و كاروباری خێزان (الأحوال الشخصية) و هه‌ڵس و كه‌وت له گه‌ڵ خه‌لك، جه‌نگ و جیهاد، سولح و ئاشتی... هتد. به كورتی هیه‌چ شتیك نه‌یه له ژیانێ مرۆفدا كه چه‌مكی وشه‌ی (عبادة) نه‌یگرێته‌وه، چا كا تێك خۆی كار به‌جێ ده‌هرموی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (١)، واته: جین و به‌شه‌رم به‌س بۆ ته‌وه دروستكردوون كه به‌مپه‌رستن، ته‌گه‌ر هاتباو عیباده‌ت ته‌نیا نوێژو رۆژوو ته‌و شتانه‌ بوايه. ده‌بوو هه‌میه‌ شه‌و به‌رده‌وام هه‌ر له مزگه‌وت و سه‌ر به‌رمال باین، تاكو به‌توانین ته‌و حه‌كمه‌ته‌ی بۆی دروستكراوین به‌یه‌نینه‌ دی! به‌لام هه‌رچی بكه‌ین له‌م ژیانه‌ دونیاییه‌دا، مادام له سنووری شه‌رع دا بیت و به‌پێی شه‌رعی خوا بیت و بۆ خوا ته‌نجامی به‌دی، ته‌وه بی‌گومان عیباده‌ت و خواپه‌رستی یه، واته: مادام جم و جۆل و چالاکی یه‌كان هه‌موویان مۆری شه‌رعیان پێوه بیت و مۆری بۆ خوا بوونیان پێوه بیت، مانای وایه هه‌موویان هه‌ر به عیباده‌ت له قه‌ڵه‌م ده‌درێن، چا په‌یه‌وه‌ندیان به هه‌ر لایه‌ن و به‌واریکی ژیان و گۆزه‌رانی تاك و خێزان و كۆمه‌ڵگاوه هه‌بی، ئه‌ چا خواپه‌رستی (عبادة) ییش دوو پێكه‌یه‌ننه‌ری سه‌ره‌کی هه‌ن:

(تر) (الذاریات - 56)،

یه‌که‌م: ته‌نیا په‌رستنی خوا (تبارک و تعالی).

دووه‌م: ته‌نیا به‌و شیوه‌یه‌ په‌رستنی خوا (عزوجلّ) که بو خۆی دیاری کردوه. وه‌ک زانایان گوتوو یانه: (أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ، وَأَلَّا نَعْبُدَهُ إِلَّا هَا شَرَعَهُ اللَّهُ)، ته‌نیا خوا په‌رستین و ته‌نیا به‌و شیوه‌یه‌ش بپه‌رستین که خۆی دیاری کردوه. جا وشه‌ی شایه‌تمان (کلمة الشهادة): (لا اله الا الله محمد رسول الله) هه‌رکام لَه‌م دوو پیکه‌یه‌ خه‌ره‌ی عه‌به‌اده‌ت و به‌نده‌ایه‌تی بو خوای به‌ چاکترین شیوه‌ کو‌کردونه‌ ته‌وه، با بزانی چۆن؟! (لا اله الا الله) واته: هیچ په‌رستراویک نیه‌ بئجگه‌ له‌ (خوا)، جا هه‌رکات ئینسان ته‌و رسته‌ به‌پێزه‌ی به‌ زمان گوت و به‌ کرده‌وش له‌ خۆیدا هه‌نایه‌ دی، واته: وه‌ک چۆن به‌ زمانی قسه‌ وو تار ده‌ ئی، بئجگه‌ له‌ خوا هیچ په‌راستراوین به‌ کرده‌وه‌ و زه‌انی هه‌لێش ته‌و حه‌قیقه‌ته‌ی له‌ خۆیدا به‌رجه‌سته‌ کرد، ته‌وه‌ ما نه‌ای وایه‌ بو ته‌ یه‌که‌تاپه‌رست (مُوحَدٌ)، (محمد رسول الله) واته: موحه‌مه‌د ره‌وانه‌کراوی خواجه، کاتیکیش ئینسان ته‌وه‌ی به‌ کرده‌وه‌ جی به‌جی کرده‌وه، که ته‌نیا به‌ شوین پی‌ی پیغه‌مه‌به‌ردا ﷺ هه‌نگاو به‌خی بو خواپه‌رستیی و به‌نده‌ایه‌تی کردن بو خوا، له‌ هه‌موو شتیکدا.

به‌ئێ ته‌گه‌ر به‌ته‌وی: (محمد رسول الله) گوته‌که‌ت راست و ته‌واوبی و لێت به‌ سه‌لمێنری، ده‌ پی‌ نوێزه‌ که‌ت وه‌ک نو پیژی پیغه‌مه‌ به‌ر به‌یت، هه‌ل‌س و که‌وته‌ی رۆژانه‌ت، سیاسه‌ت - په‌یوه‌ندی یه‌ کو‌مه‌لایه‌تی یه‌ کانت،

جەنگ و ئاشتیت، هەر هەموو شتێک بە پێی رێو شوێنی پێغەمبەر
 ﷺ بێت، بە کورتی: کاتێک دەتوانی بە‌لێی و شە‌ی شایه‌ تمام
 هێناوه‌ ده‌ی، که: ساغ (مُخْلِص) بێ بۆ خوا له‌ به‌ندا‌یه‌ تێدا. که به‌ (لا
 اله الا الله) دێته‌ ده‌ی وه‌ شوێنکه‌وتوو (مُتَّبِع) بێ بۆ پێغەمبەری خوا. که
 (محمد رسول الله) ده‌یهێنێته‌ ده‌ی، بۆیه‌ له‌ به‌ره‌ی ئەم ئایه‌ ته‌وه‌ که
 ده‌فرموی: ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ (١)،
 واته‌: ئەو خوا‌یه‌ی مردن و ژیا‌نی ره‌خساندوون بۆ ئەوه‌ی تاقیتان بکاته‌وه‌
 که کامه‌تان کرده‌وه‌ی باش‌تره‌. کاتێک ده‌به‌ره‌ی (أَحْسَنُ عَمَلًا) پرسیار له‌
 (فُضِيل) ی کور‌ی (عیاض) کرا، که ئایا وشە‌ی (أَحْسَنُ عَمَلًا) یانی
 چی؟! له‌ وه‌لامدا گوتوو‌یه‌تی: (أَيُّ: أَخْلَصَهُ وَأَصَوَّبَهُ) واته‌: ساغ تـرو
 راست‌ره‌که‌ی! گوتیان یانی چی؟! گوتی: کرده‌وه‌ تا ته‌نیا بۆ خوا نه‌بی
 ساغ نابێته‌وه‌، ده‌بی به‌ تاپه‌ت بۆ خوا ب‌ی‌ت و هیچ خ‌لا ته‌وخ‌ا‌ل و
 ژه‌نگ‌وژاری پێوه‌ نه‌بێت، ئنجا ساغ (خالص) ده‌بێت، وه‌ ده‌بی به‌ پێی
 سونه‌تی پێغەمبەریش بێت، ئنجا راست و دروست (صواب) ده‌ب‌ی‌ت،
 واته‌: بۆ خوا بوون و به‌ پێی سونه‌ت و رێوشوێنی پێغەمبەری پێ شه‌وا
 بوون، شایانی باسیشه‌ وشە‌ی (لا اله الا الله) به‌ پێی ر‌اوبۆ چوونی زۆر
 له‌ توێژه‌ره‌وانی قورئان، له‌ گه‌لێک له‌ ئایه‌ ته‌کانی قورئاندا ئا‌ها‌زه‌ی
 پێ‌کراوه‌، که له‌ باسی مه‌رجه‌کانی شایه‌ تماندا به‌ درێژی با‌سمان کردوه‌و

لێ‌به‌دا تهنیا ئاماژه‌یه‌کی کورت به‌ هه‌وت له‌و ئایه‌تانه‌ ده‌که‌ین که به‌رای هه‌موویان زۆربه‌ی هه‌ره‌ زۆری توێژه‌وه‌وانی قورئان ئاماژه‌یان تێدا به‌ وشه‌ی شایه‌ تمان (کلمه‌ الشهاده) کردوه‌:

ئایه‌تی یه‌که‌م: خ‌وای ب‌ی‌هاوتا فه‌رمویه‌تی: ﴿ه‌ذِهِ يَكْفُرُ بِهَا طَّاغُوتٌ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ (١)، لێ‌به‌دا (العروة الوثقى) واته‌: قوڵه‌ یان گرێ‌ی زۆر مه‌حه‌کم و پتوه‌، ده‌لێن: مه‌به‌ست پ‌ی‌ی: (لا اله الا الله محمد رسول الله) یه‌ (ابن ع‌باس) -ره‌زای خوا یان له‌سه‌ربه‌ی-، وای ته‌فسیر کردوه‌.

ئایه‌تی دووه‌م: ته‌وه‌یه‌ که ده‌فهرموی: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى (ه)، لێ‌به‌شدا (صَدَّقَ بِالْحُسْنَى) واته‌: به‌روای به‌ چاک‌ترین وشه‌ هه‌یه‌، ته‌وه‌ش هه‌ر (ابن ع‌باس) گوتویه‌تی: (الْحُسْنَى أَي: كَلِمَةُ الشَّهَادَةِ) وشه‌ی شایه‌ تمان.

ئایه‌تی س‌ئیه‌م: ته‌وه‌یه‌ که ده‌فهرموی: ﴿وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ (ه)، لێ‌به‌شدا (بغوي) ده‌لێ: (شَهِدَ بِالْحَقِّ أَي: شَهِدَ شَهَادَةَ الْحَقِّ وَهِيَ كَلِمَةُ (لا اله الا الله ع‌هد رسول الله)) .

(تر) (البقرة - 256).

(یر) (اللیل - 5، 7).

(هه‌م) (الزخرف - 86).

تایه‌تی چواره‌م: ئەم ئایه‌تیه: ﴿وَالْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا﴾ (۱)، لێره‌شدا (ابن جریر) و (ترمذی) ده‌لێن: (كَلِمَةُ التَّقْوَىٰ أي كلمة الشهادة).

تایه‌تی پینجهم: ئەم ئایه‌تیه: ﴿يَبْتَغِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ (۲)، ئەمه‌ش (بخاری و مسلم) له پینجهم پهره‌وه (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) گێڕاویانه‌توه، که مه‌به‌ست له قسه‌ی چه سپار (القول الثابت) وشه‌ی شایه‌تمانە.

تایه‌تی شه‌شم: وه‌ له هه‌مان سووره‌تدا ئەو ئایه‌ته‌ی که ده‌ فهرمو‌ی: ﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً﴾ (۳)، ده‌لێن: مه‌به‌ست له (كَلِمَةً طَيِّبَةً) بریتیه‌ له وشه‌ی شایه‌تمان.

تایه‌تی هه‌وته‌م: ئەم ئایه‌تیه: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ﴾ (۴)، واته‌: هه‌ر که‌سه‌یک چاکه‌ (حسنة) له‌گه‌ڵ خۆی به‌یئیت ئەوه‌ به‌ باشتەر ئەوه‌ پادا‌شت ده‌دریته‌وه، وه‌ له‌ سام و ترسناکی رۆژی دوا‌ییش د‌ل‌ن‌یاو ئەمینە.

لێره‌شدا وشه‌ی (الحسنة)، هه‌ر کام له‌: (زين العابدين، إبراهيم النخعي) ده‌لێن: مه‌به‌ست پێی وشه‌ی شایه‌تمانە. هه‌روه‌ها له‌ چهند

(تر) (الفتح - 26)،

(یر) (ابراهيم - 27)،

(هم) (ابراهيم 24)،

(ل) (النمل - 89)،

خوینہری بہرِیز!

به کوره کوهستان بزمی که کمانهای
در آغوش من دریاچه آسمان آسمانی

راگماندنی مهکتهبی ماهیستا عتبی بایپر

علي بابیر/Alibapir

archive.org/details/@alibapir

علي بابیر/Alibapir

کتابهای
راگماندنی مهکتهبی ماهیستا عتبی بایپر

www.alibapir.com

راگماندنی مهکتهبی ماهیستا عتبی بایپر

بەندى شەشەم

ھاۋەش بۇ خوا دانان (الشرك بالله)

The banner is divided into several sections:

- Top Left:** A blue bar with the text "AliBapir" and a Facebook icon. Below it, a red bar contains the text "archive.org/details/@alibapir" and a download icon.
- Top Right:** A blue bar with the text "AliBapir" and a Facebook icon. Below it, a red bar contains the text "AliBapir" and a YouTube icon.
- Center:** A portrait of a man with a beard and a turban, wearing a white robe. Above the portrait is a small text box with the title "بەندى شەشەم" and a subtitle "الشرك بالله". Below the portrait is the website address "www.alibapir.com" and the text "بەندى شەشەم" and "الشرك بالله".
- Bottom Left:** A section titled "AliBapir" with icons for Google Play and the App Store, and two QR codes.
- Bottom Right:** A section titled "AliBapir" with icons for Telegram, WhatsApp, and a phone number, and three QR codes.

ئەم بەندە

خوینەرى سەنگین!

ئەم بەندى شەشەمە، كە ئە دەرسى دەیدەم پىكەتاتو، تەرخان كراوہ بۆ
توئىژىنەوہى بابەتى ھاوبەش بۆ خوادانان (الأشراك بالله) بەگشتى و ئە
ھەرسىك بوارە سەرەكى يەكەى:

- 1 - بەدییەنەرايەتى و پەرورەدگاريتى خوا (سبحانہ و تعالى).
 - 2 - ناو و سيفەتە ھەرەچاك و پەسندەكانى خوا (عزوجل).
 - 3 - پەرستراييتى خوا (تبارك و تعالى).
- باسەكانى ئەم بەندەشمان بۆ پىنچ خالان دابەش كەردوون بەم ناو
نیشانانەى خواری:

- (1) پىناسەى ھاوبەش بۆ خوا دانان و جوۆرەكانى.
- (2) چۆنەتى پەيدا بوونى ھاوبەش بۆ خوادانان بە تايبەتى ئە بواری
پەرستندا.
- (3) خراپى ھاوبەش بۆ خوادانان و بەرھەمى شوومى و سزاو حوكمى.
- (4) ھاوبەش بۆ خوادانانى گەورەو گچكە.
- (5) چۆن و بەچى ئە ھاوبەش بۆ خوادانان قوتار دەيىن؟!

شایانی باسیشه که (هاوبه‌ش بۆ خوادا نان) را سته و را ست دژو
 پیچه‌وانه‌ی خوا به‌یه‌کگرتن (توحید الله)، بۆ یه به‌پیی بند چینه‌ی:
 (وَبِضَدِّهَا تَتَّبِعَنَّ الْأَشْيَاءَ) شته‌کان به پیچه‌وانه‌کانیان چاک ئاشکراده‌بن،
 ئەم باسه‌ش ده‌بیته مایه‌ی زیاترو چاک تر دره‌و شانه‌وه‌ی پرووی گه‌ش و
 جوانی خوا به‌یه‌کگرتن و ئەم باسه‌ش به شیوه‌یه‌کی ناراسته‌وخۆ هه‌ر له
 خزمه‌تی بابه‌تی گه‌وره‌و گرنگی خوا به‌یه‌کگرتن دا یه. هه‌لبه‌ته ئەم
 بابه‌ته‌ش وه‌ک بابه‌ته‌کانی پێ شووی پوختی و گو شرابی زۆری تیدا
 ره‌چاوکراوه.

به‌ریزان!

به‌پشتیوانی خوا ئەم باسه‌ش له پ‌پینج خا‌لدا به‌گو شرابی
 ده‌خه‌ینه‌پروو:

The banner is divided into several sections. At the top, there are two Facebook icons with the text 'AliBapir' and 'ئالێبایر'. Below this, there is a central image of a person in a white turban and a red and white striped shirt. To the left of the image, there is a QR code and the text 'AliBapir' with 'Google Play' and 'App Store' logos. To the right of the image, there is a QR code and the text 'AliBapir' with a YouTube icon. At the bottom, there is a red bar with the text 'archive.org/details/@alibapir' and a red bar with the text 'AliBapir' and a YouTube icon. The banner also includes various social media icons and QR codes for different platforms.

خالى يەكەم:

پېئاسەى ھاوبەش بۆ خوادانان و جوړەکانى

ئەم خالى يەكەمە لە دوو برگە پېنکەتو:

برگەى يەك: پېئاسەى ھاوبەش بۆ خوا دانان:

أ - ئە ئەسلى زماندا: فەرھەنگەکانى زمانى عەرەبى لەسەر ئەو يەك دەنگن کە وشەى (شرك) ئە ئەسلى زمانى عەرەبىدا بە واتاى ھاوبەشى و تیکەلى و شەریکایەتى دیت، ھەركام ئەم فەرھەنگانەدا: (لسان العرب، القاموس المحيط، مفردات الفاظ القرآن). ئەو مەسەلەىە خراوتە روو، بۆ وینە (لسان العرب) دەلى: (الشَّرْكُ وَ الشَّرِكَةُ سَوَاءٌ: مُخَالَطَةُ الشَّرِيكَيْنِ، يُقَالُ: اشْتَرَكْنَا، بِمَعْنَى: تَشَارَكْنَا، وَقَدْ اشْتَرَكِ الرَّجُلُ، وَتَشَارَكَ، وَشَارَكَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ، وَشَرَكْتُهُ فِي الْبَيْعِ وَالْمِيرَاثِ أَشْرَكُهُ، وَالْأَسْم: الشَّرْكُ، وَفِي الْحَدِيثِ: (مَنْ أَعْتَقَ شَرِكًا لَهُ فِي عَبْدٍ) أَي: حِصَّةً وَنصيباً، وَقَوْلُهُ ﷺ (النَّاسُ شُرَكَاءُ فِي ثَلَاثٍ: الْكَلَاءُ وَالْمَاءُ وَالنَّارَ)، وَقَوْلُهُ تَعَالَى: (وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي) أَي: اجْعَلْهُ شَرِيكِي فِيهِ) (١)، وَهَكَذَا دَهَبِيْن (ابن منظور) چەند وینەدەك و چەند

(١) لسان العرب: بەرگی / 7، لاپەر 99.

شیوه به کارهێنانیکی و شهی (شرک) هیئاوه تهوه وه چهند
 فەرموودهیه که ئایه تیکی قور ئان، چونکه قور ئان و سوننهت
 راستترین و جی دنیایی ترین و متمانه پیکراوترین دهق (نص) ی
 عه ره بیهین، وه قسه کانی (ابن منظور) به گشتی تهوه ده گه یه نن که
 وشه ی (شرک) له تهسلای زمانی عه ره بیدا به واتای هاو بهش و
 تیکه ئی و شه ریکایه تی دیت.

ب - له زاراوی شه رعدا: له زاراوی شه رعدا (توحید الله) واته: خوا
 به یه کگرتن و (شرک) یش پێچه وانهی (توحید) ه، که واته: (الشکر بالله)
 یانی: هاو تاو هاو بهش بو خوا په یدا کردن، ئنجا مادام (توحید) خوا
 به یه کگرتن بیت، له به دیهینه رایه تی و په روه رد گاریتی داو، له ناو
 سیفته ته کانی داو، له په رستراویتی دا، که واته (شرک) یش سی به شه:

(●) هاو بهش بو خوادانان له به دیهینه رایه تی و په روه رد گاریتی دا.

(●) هاو بهش بو خوادانان له ناو و سیفته ته کانی دا.

(●) هاو بهش بو خوا دانان له په رستن و به ندایه تی بو کردنیدا.

(●) هاو بهش بو خوادانان له به دیهینه رایه تی و

په روه رد گاریتی دا دوو جوړه:

جوړی یه کهم: تهوه یه که وهک چون دان به وه دا دیخی، که خوا

به دیهینه رو په روه رد گارو مشوور گیری بوو نه وه ره، به هه مان

شیوه سیفته تی به دیهینه ریته تی و په روه رد گاریتی و مشوور گیریته تی،

پال به یه لای شتیک، یان یه کیکی دیکه، غه یری خوا، وهک:

* (زه‌رده‌شتی)یه‌کان که بروایان به دوو خوا هه‌یه، خوی خَیِر، به ناوی (یه‌زدان)، وه خوی شهر، به ناوی (ئه‌هریمه‌ن).

* (یه‌زیدی)یه‌کان، که ئه‌وانیش شه‌یطان په‌رست و شه‌ید طان به هاوتای خوا داده‌نین و ده‌لین: ده‌زانین خوا هه‌یه، به‌لام بۆ‌یه نایه‌پرستین، چونکه خوا هه‌ر چاکه ده‌کات به‌لام ئی‌هه (مه‌له‌ک طاووس) ده‌پرستین - که مه‌به‌ستیان پی‌ی شه‌یطانه - چونکه ئه‌و ده‌توانی زیانمان لی‌ بدات!

هه‌روه‌ها یۆنانی‌یه‌کانیش، که بۆ هه‌رشتیک له دیارده سروشتی یه‌کان به‌دیه‌ی خه‌رو په‌روه‌ردگاریکیان داده ناو ده یانگوت: په‌روه‌ردگاری هه‌ور، په‌روه‌ردگاری لا فاو په‌روه‌ردگاری با، په‌روه‌ردگاری ئاگر، په‌روه‌ردگاری جوانی، په‌روه‌ردگاری هه‌نهر،... هتد (تر).

* (نه‌صرانی)یه‌کان که خوی مه‌زن لی‌یان ده‌گیریته‌وه‌و ده‌فه‌رموی: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ﴾ (ه)، واته: بی‌گو مان ئه‌وانه‌ی که گوتیان خوا سَی‌یه‌می سَی‌یانه کافر بوون، واته پی‌یان وابوو، که سَی‌ خوا هه‌ن و له‌و سَی‌یانه یه‌کیکیان خوی

(تر) له به‌رگی یه‌که‌مدا هه‌له‌ی هه‌ندی‌ک له نووسه‌رو وه‌پگیره کورده‌کانم نامژه پیکردو» که وشه‌ی (رب)و (له) یان به (خوا) ته‌رجه مه کردو. که له پاس‌تیدا ئه‌وه هه‌له‌یه‌کی سه‌یرو بی‌مانایه‌و ته‌جامی زۆر بی‌جئ و نامه‌نتیقی لی‌ په‌یدا ده‌بن .

(یر) (المائدة □ 73) .

په‌روه‌ردگارو دووانه‌که‌ی دیکه‌ش یه‌کیان (عی‌سی) یه‌و ئه‌وی
دیکه‌ش (مریم) ی دایکیه‌تی، یان (روح القدس) که مه‌به‌ستیان
پی (جبرائیل)!

چۆری دووهم: که له‌ سیفه‌تیک یان زیاتر له‌ سیفه‌ته‌کانی
به‌دییه‌ته‌رایه‌تی و په‌روه‌ردگاریتی خوادا، وه‌ک: ژیاندن، مرا‌ندن،
رزق‌دان، شیفا هێنان، سه‌رخستن، ژیر خستن، شتیک یان که سیك
بکریته‌ هاوبه‌شی خواو به‌ یه‌کیک له‌ سیفه‌ته‌کانی خوا له‌ بواری
به‌دییه‌ته‌رایه‌تی و په‌روه‌ردگاریتی و سه‌ف بکری!

(●) هاوبه‌ش بو‌ خوا دانان له‌ ناو و سیفه‌ته‌کانیدا ئه‌وه‌یه‌ که :

أ - یه‌کیک له‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا، پال‌ بده‌ یه‌ لای یه‌کیک له‌
دروسته‌کراوه‌کان.

ب - یان سیفه‌ت و ناوی درو‌ سه‌تکراوه‌کان بو‌ خوا ی په‌روه‌ردگار
به‌کاربه‌ینی.

ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا پال‌ بده‌یه‌ لای یه‌کیک له‌ دروستکراوه‌کان،
وه‌ک ئه‌وه‌ که پی‌ت وایی ئه‌و دروستکراو (مخلوق)ه‌ - جا دارو په‌رده،
ته‌ستیره‌ مانگ و خۆره، ئینسانه‌، وه‌ ئه‌و ئینسانه‌، چ طاعووته‌یک
بی، چ پیغه‌مه‌ به‌ریک، وه‌ چ پیاو چاکیک و چ فری شته‌یه‌ک بی -
یه‌کیک یان زیاتر له‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا یه‌یه‌، وه‌ک: زانی‌خی
نادیار (غیب)، شیفا هێنان، له‌ گونا‌هو تاوان بو‌ردن، سه‌رخستن،...
هتد. چونکه‌ خوا به‌یه‌ک‌گرتن ئه‌وه‌یه‌ که: خوا به‌ یه‌ک بگ‌یری‌ت و

بە يەك دابىرەت، ئە بە دىيەنە راىەتى و پەرەرد گارىتيدا، كە بلىيى:
 ھەريەك بە دىيەنەرو ھەر يەك پەرەدگار ھە يە، وە ئە ناو
 سيفەتە كانىشىدا، كە بلىيى: ئەو ناو سيفەتە ھە بەرزو چاكانەى
 خوا ھەنى، ھىچ كەس نىنى، وە ھىچ كەس ئەو ناو سيفەتەنى
 خوادا بەشدار نىە. وە نابى ناو سيفەتى دروستكراوە كانىش بۆ خوا
 بەكارىنى وەك پىشتەر باسماں كەرد.

(ب) ھاوبەش بۆ خوا دانان، ئە پەرستراویتی خوادا، ئەو ھە كە:
 بە شىو ھەك ئە شىو ھەكانى پەرستو بەندايەتى، رەفقا ئە گەل
 غەبرى خوادا بکەى و جۆرەك ئە جۆرەكانى پەرستو بۆ غەبرى خوا
 ئەنجام بەدى. ئەو بە كورتى پىناسەى (شرك) بوو.

بەرگەى دوو: جۆرەكانى ھاوبەشى بۆ خوا دانان:

خوای بەرزو مەزن ئەم چەند ئايەتەدا بە يەكەو ئە يەك كاتدا باسى
 ھەر سىك جۆرەكانى (شرك) دەكات، كە دەفەرموى: ﴿فَكُنْ بِمَوْضِعِهَا هُمْ
 وَالْعَاوُونَ ۖ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ۖ قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ۖ
 تَاللَّهِ إِنَّ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۖ إِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ آلِ عَالَمِينَ﴾ (١)، واتە:
 ھاوبەش پەيدا كەردەكان، وە ئەوانەش كە ھەئىيان خەلەتەندوبون و بە دواى
 ئەواندا سەرگەردانىيان كەردوبون، ھەموويان بەسەريە كەدا كەوتن و خزانە
 دۆزەخەو، وە سەرچەم سەربازەكانى ئىبلىسىش ئەگەل ئەوان ئە دۆزەخدا

په‌زمهنده بوون، له کاتی‌کدا که مشت و مرو شه‌ره قسه‌یان بوو گوتیان: سویند به خوا ئیمه له سه‌رگه‌ردانی و له رینگا ئیونبوونیکی ئا شکرادا بووین، چونکه ئیوه‌مان هاوتاو یه‌کسان ده‌کره له گه‌ل په‌روه‌ه‌گاری جیهانه‌کاندا (ئیه‌مان وه‌ک وی سه‌یر ده‌کرده‌!). هاوبه‌ش بوو خوادا نه‌ران ئهم قسه‌یه به په‌رسته‌راوه‌کانیان ده‌لێن، نه‌وانه‌ی کردوو‌ییان به هاوبه‌ش بوو خوا، چ له به‌دییه‌نه‌را یه‌تی و په‌روه‌ه‌گاریتی دا بی‌ت، چ له ناو و سیفه‌ته‌کانی دا بی‌ت، چ له په‌رسته‌راویتی دا بی‌ت. که‌واته، هاوبه‌ش بوو خوادانان به‌گشتی و به‌هموو جو‌رو شی‌وه‌کانی یه‌وه‌بریتیه له: ئهم رسته‌قورئانی یه: ﴿إِذْ نَسَوْنَا رَبَّ الْأَشْرَاقِ﴾ پینا سه‌یه‌کی کورت و پوختی هاوبه‌ش بوو خوادانان (الأشراق بالله)، چونکه هاوبه‌ش بوو خوادانان به‌گشتی یه‌کسانکردنی غه‌یری خواجه له‌گه‌ل خواداو وه‌ک یه‌ک سه‌یرکردنیانه، بۆیه ده‌توانین ب‌لێن: ئهم رسته به‌پێژه‌قورئانییه: ﴿إِذْ نَسَوْنَا رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾ هه‌موو جو‌رو شی‌وه‌کانی هاوبه‌ش بوو خوادانان له‌خویدا کو‌کردۆته‌وه، ئیستاش با سه‌یری چهند ئایه‌تیکی دیکه‌ی قورئانی پر پیت و پیز بکه‌ین، له هه‌ر سی‌ک بواره‌کانی خوا به‌یه‌ک‌گرتن داو بزانین خوی په‌روه‌ه‌گار چۆن باسی (ش‌رک)ی کردوه له هه‌ر کام له سی‌ بواره سه‌ره‌کی یه‌که‌ی دا:

یه‌که‌م: له به‌دییه‌نه‌رایه‌تی و په‌روه‌ه‌گاریتی دا: ﴿أَيُّ شَرِّكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ﴾^(١)، واته: ئایا ش‌تانیک،

یاخو! که سانیك که هیچ دروست ناکهن، دهیانکهن به هاوبه ش بو خوا، که هیچیشیان دروست نه کرده و هیچیشیان پی دروست ناکریت، به لکو بو خوشیان دروست کراون؟!

* ﴿وَالْحَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُ قُورٌ شَيْئاً وَهُمْ يُخْلَقُونَ . وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرّاً وَلَا نَفْعاً وَلَا يَمْلِكُ كُورٌ مَوْتاً وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُوراً﴾ (۱)، واته: له جیاتی خوا، چند پهرستراویکیان گرتوه، که هیچیان پی دروست ناکری، به لکو بو خوشیان دروست ده کرین، وه تهنادت بو خوشیان نه قازانجیان له ده دست دی، نه زهره (واته: نه ده توانن قزانج بو خویان بهینن، نه ده توانن زهره زیان له خویان دور بخنده وه، چ جای بو غیری خویان!) تنجا ده فرموی: وه نه مردنیان به ده دسته، نه ژیانیان به ده دسته. وه نه زیندو و کردنه و خوشیان به ده دسته.

* ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ﴾ (۲)، واته: بیگو مان نه وانه ی گوتیان: خوا سییه می سییه کانه کافرن، هه به ته پیشتریش باسمان کرد، که هاوبه ش بو خوادانان (شرك)ی مه جووسی و تیغریقی و یونانییه کانیش هه ر له م بابه ته بووه.

دووه: له ناو و سیفه ته کاندای خوی بی وینه فرموییه تی: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا

(تر) (الفرقان - 3) .

(2) (المائدة □ 73) .

كَانُوا يَغْمُلُونَ ﴿١٨٠﴾، واته خوا (جل جلاله) نه‌وه هه‌ره چا‌كه‌كانی هه‌ن، جا به‌س به‌و نه‌وانه‌ی ئیی به‌پارینه‌وه، وه‌ واز نه‌و كه‌سه‌نه‌ بینن كه‌ لادان (الحاد) نه‌ نه‌وه‌كانی خوا‌دا ده‌ كه‌ن. نه‌ هه‌ودوا سه‌زای كرده‌وه‌كانیان وه‌رده‌گره‌نه‌وه. هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادِهِ هَلْ تُغْلَمُ لَهُ سَمِيًّا﴾ (ه)، واته: په‌روه‌ردگاری تاسمه‌نه‌كان و زه‌وی و ته‌وه‌ی ده‌كه‌ویته‌ نیوانیه‌نه‌وه، به‌نده‌ایه‌تی بۆ به‌كه‌و ئارامیش به‌گره‌ نه‌ سه‌ر په‌ر سه‌تنی، ئایا هاوناویکی دیکه‌ت بۆ خوا پی‌شك دیت؟! (واته: ئایا كه‌ست پی‌شك دیت ناویکی وه‌ك خواو سیفه‌تیکی وه‌ك هی‌خوای هه‌بیته‌؟! بی‌گومان نه‌خیر).

سَی‌یه‌م: نه‌ په‌رسته‌راویته‌ دا:

● - خوای به‌خشنده‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (ه)، واته: خوا به‌په‌ستن (به‌نده‌ایه‌تی بۆ خوا به‌كه‌ن) و هیچ شتیك مه‌كه‌نه‌ هاوبه‌شی (هیچ كه‌س و هیچ شتیك به‌شدار مه‌كه‌ن نه‌ عیبه‌ده‌تیك‌دا كه‌ بۆ خوا ده‌یکه‌ن).

■ - هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ (١٨١)، واته: بی‌گومان نه‌ هه‌ر كه‌مه‌یه‌ ك‌دا

(ت) (الأعراف - 180).

(ی) (مریم - 65).

(ه) (النساء - 36).

(١٨١) (النحل - 36).

پیغمبهری کمان ره‌وانه کردوه، که خوا بپهرستن و خۆتان له طاغوت به دوور بگرن.

هه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (١)، واته: له پیش تۆدا هیچ پیغمبهری کمان ره‌وانه نه‌کردوه، مه‌گهر پیمان راگه‌یا ندوه که هیچ په‌رستراو نین بیجگه له من، ته‌نیا من بپهرستن، (و به‌ندایه‌تی ته‌نیا بۆ من بکه‌ن).

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

AliBapir

AliBapir

AliBapir

AliBapir

AliBapir

خالی دووهم:

چونیه تی پهیدا بوونی هاو بهش بو خوا دانان،

به تاییه تی له بواری په رستندا.

له باره وه خوی زانو شارهزا فهرموویه تی: ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأُزِّلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا يَنْتَهُمُ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ لِإِذْ بِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^[1]، واته: خهك هه موویان یهك كومهل بوون، (خوا په رست و له سره حهق بوون، پاشان لایانداو سه ریان لی شیوا) تنجا خوا پیغه مبه رانی ناردن (ع لیهم ال صلاة وال سلام) موژده دهرو ترسینه ر بن، وه کتیبو به رنامه یی له گه لدا ناردن به حهق، بو ته وه ی حوکم له نیوانی خه لکدا بکات له وه دا که تییدا که وتوونه کیشه و جیاوازی کیشه و جیاوازییه وه، ته نیا ته وانهش تییدا که وتوونه کیشه و جیاوازی یه وه که کتیبیان پیدرا بوو دوا ی ته وه ی زانیاری یان وه رگرتبوو، به لام له رووی هه سه دو ده ستر یژیی کردن و له رووی ته وه که به رژه وه نندی یان له لاداندا هه بوو، لایاندا، جا خواش هیدا یه تی ته و پروادارانده ی دا که له هه قدا که وتوونه کیشه و جیاوازی یه وه به فهرمانی خو ی (هینانازییه وه

(تر) (البقرة - 213)،

به‌رهو ده‌ق) بی‌گومان خوا رینمایی هه‌ر که‌سینک ده‌کات که به‌یه‌ویتی به‌رهو راسته شه‌قامی خوی.

(أبن جریر الطبری) دوا‌ی ته‌وه‌ی که ته‌م ئایه‌ته ته‌فسیر ده‌کات، ده‌ئێ: (لَمَّا مَاتَ آدَمُ - عَلَيْهِ السَّلَام - كَانَ وَصِيَّهُ شَيْشًا - عَلَيْهِ السَّلَام - وَ مَضَتْ تِلْكَ الْمُدَّةُ الَّتِي ذَكَرْنَا، وَالنَّاسُ كُلُّهُمْ عَلَى الشَّرِيعَةِ الْحَقِّ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ بَيْنَ نُوحٍ وَ آدَمَ عَشْرَةُ قُرُونٍ، كُلُّهُمْ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْحَقِّ، فَاخْتَلَفُوا، فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ) (٣٤)، واته: کاتیک ئاده‌م (عليه السلام) کۆچی دوا‌یی کرد ته‌وه‌ی که له‌ شوینی ئاده‌م بوو، (شیت) بوو (عليه السلام) (که ته‌ویش زۆر له‌ زانا‌یان ده‌ ئێن یه‌کی که له‌ پی‌غه‌مبه‌رانی خوا، هه‌رچه‌ند ناوی له‌ قورئاندا نه‌هاتوه) (٣٥)، ده‌ئێ: چا ته‌و ماوه‌یه تی‌په‌ری که با‌سمان کرد، خه‌لک هه‌مووی له‌ سه‌ر به‌رنا هه‌ی هه‌ق بوون، (واته: هه‌موویان خوا به‌یه‌کگر (موّحد) بوون، به‌لام دوا‌یی رینگایان لێ تیک چوو) (٣٦). (ابن عباس) ده‌ئێ: له‌ نێوان (نوح) و (آدم) دا ده‌ سه‌ده (پشت) هه‌بوون که هه‌موویان هه‌ر له‌سه‌ر شه‌ریعه‌تی راست و دروستی خوا به‌یه‌کگرتن بوون، پاشان رینگایان لێ تیک چوو خوای په‌روه‌ردگاریش پی‌غه‌مبه‌رانی خوی ناردوه (عليه‌م‌الصلوة و السلام) که موژده‌ده‌رو ترسینه‌ر بن. هه‌روه‌ها (أبن عباس) گوتویه‌تی: (وَدَّ وَسُوعٌ وَ يَغُوثُ وَيَعُوقُ وَ نَسْرٌ، هَذِهِ أَسْمَاءُ رِجَالٍ صَالِحِينَ مِنْ قَوْمِ

(تر) تفسیر جامع البیان: به‌رگی / 2 ، لاپه‌ڕ 334.

(بر) ته‌وه‌ی نێوان دوو که‌وانه‌که قسه‌ی خۆمه‌.

(بهم) ته‌وه‌ی نێوان دوو که‌وانه‌که قسه‌ی خۆمه‌ به‌لام سیاقی قسه‌کانی (طبری) ده‌یخوا‌زی.

نوح، فَلَمَّا هَلَكُوا أَوْحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِمْ، أَنْ آذِ صَبُّوا إِلَى جَاثِ سَهْمِ
الَّتِي كَانُوا يَجْلِسُونَ أَنْصَابًا، وَسَمُّوْهَا بِأَسْمَاءِهِمْ، ففَعَلُوا، وَلَمْ تُعْبَدْ، حَتَّى
إِذَا هَلَكَ أَوْلَئِكَ وَتُنَوِّسِي الْعِلْمَ عُبِدَتْ^(٦٦)، وَاتِهِ: نَاوَى تَهْوَ بِيَنْجِ بَهْ
كِه لِه قورئاندا خوا باسی كردوون لِه سوورته‌ی (نوح) دا، كِه بریتین لِه
(وهد، سواع، یه‌غووث، یه‌عووق، نه‌سر) ته‌مانه نَاوَى چه‌ند پِ یَاوِی‌کی
چا‌كه‌كارو دیندار بوون لِه قه‌ومی (نوح)، دَوای تَه‌وه‌ی كِه هردوون،
شه‌یطان وه‌سوه‌سه‌ی خستوته دَلّی تَه‌و قه‌ومه، كِه چه‌ند پِ یِه كِه‌ریکیان
بۆ دروست ب‌كه‌ن و تَه‌و شوینانه‌ی كِه تَه‌و پِ یَاو چا‌كانه لَی‌یان
دانیشتون لِه ژبیانیاندا دایان بنین، وه نَاوَى تَه‌و پِ یَاو چا‌كانه شی‌یان
لَی‌بنین (به‌حساب بۆ تَه‌وه‌ی كِه عی‌یه‌ده‌ت و ته‌قوای تَه‌و پِ یَاو
چا‌كانه‌یان هه‌میشه لِه به‌رچاو بی‌ت و فه‌راموشی نه‌ كِه‌ن)^(٦٧)، ده‌ لَی:
تَه‌وانیش وایان كرده‌وه پِ یكه‌ره‌كانیان بۆ درو بست كردوون، سه‌ره‌تا
یه‌كسه‌ر نه‌یانپه‌رس‌ستوون، به‌لام دَوایی كِه تَه‌وان هردوون، خه‌لكی
دَوای تَه‌وان هاتوه، وه ورده ورده زانیـ عاری ډی خداری و خوا
به‌یه‌ك‌گرتن (توحید) څ كِه‌م بووه‌وه لِه‌بیر كراوه، تین چا‌په‌ر بستوویانن،
(ئیدی تَه‌وه‌وه ده‌ست كراوه به‌ بت پِهرستی و بت پِهرستی عتی ئاوا
داهاتوه سه‌ه‌ری هه‌ل‌داوه). (عَمْرُو بْنُ حُيِّ الْخَزَاعِي) كِه یِه كِه‌مین

(٦٦) تَه‌و مه‌ ده‌قی قسه‌ی ئیمان (بخاری) یِه، كِه (فتح الباری) به‌رگی / 8، لا پِهر 667،
لَی‌یه‌وه نه‌قل كرده‌وه.

(٦٧) تَه‌وه‌ی نَی‌وان كه‌وانه‌كان قسه‌ی خۆمه بۆ زیاتر پوو‌ونكردنه‌وه‌ی مه‌به‌ست و سیاقیش
ده‌یخوای.

که‌س بووه، بت پهر بستی له زیوه دوور گه‌ی عه‌ره‌یدا داهیه‌ی خاوه، پی‌غه‌مبه‌ری پێشه‌وامان عَلَيْهِ السَّلَام ده‌باره‌ی فهرموویه‌تی: (رَأَيْتُ عَمْرُو بْنَ لُحْيٍ الْخُزَاعِيَّ يَجْرُ قَصَبَهُ فِي النَّارِ، وَكَانَ أَوَّلُ مَنْ سَيَّبَ الْسَّوَابِ) (٢)، واته: (عه‌مری کوری لوه‌دی خوزاعی)م بینی، که له زیو ئاگر‌دا ریخۆله‌ی خۆی له‌دوای خۆی راده‌کێشا. وه‌یه که‌مین که‌س بووه، که (سوا‌ب‌)ی داهیه‌ناوه، (سوا‌ب‌) کۆی (سائبه‌) یه، که ناوی نه‌و حوش‌تره‌یه، له‌ سه‌رده‌می نه‌فامیدا عه‌ره‌به‌کان، نه‌ گه‌ر یه‌کیکیان له‌ سه‌ره‌ف‌دا بوایه، یان نه‌خۆش بوایه. ده‌یگوت: مه‌رج بیت، فلان حوش‌تره به‌کم به (سائبه‌)، واته: سواری نه‌ده‌بوون و بار یان نه‌ده‌کردو سه‌ریان نه‌ده‌ب‌ری، وه‌ هه‌ر جو‌ره‌ سوود لێ وه‌رگرتنیکیان له‌و حوش‌تره له‌ سه‌ر خۆیان هه‌رام ده‌کردو به‌ شتیکی پیر‌زیان داده‌نا. وه‌ك خوای کار به‌جی فهرموویه‌تی: ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَفَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ (٣)، ئنجا هه‌ر له‌وباره‌وه پی‌غه‌مبه‌ر عَلَيْهِ السَّلَام ده‌فه‌رموئ: ((رَأَيْتُ عَمْرُو بْنَ لُحْيٍ بِنَ قَمْعَةٍ بِنَ خُنْدَفٍ، يَجْرُ قَصَبَهُ فِي النَّارِ إِنَّهُ أَوَّلُ مَنْ غَيَّرَ دِينَ إِسْمَاعِيلَ، فَذَ صَبَّ الْأَوْثَانَ)) (٤). واته: (عه‌مری کوری لوه‌دی خوزاعی)م بینی که له‌نیو

(٢) رواه البخاري و مسلم.

(٣) (المائدة - 103).

(٤) رواه الأمام أحمد، وابن شام في (كتاب السيرة) به‌رگی / 1، لا په‌ر 78، اسناده

صحیح.

ئاگر دا رینۆڵه کە ی خۆ ی راده کیشا، ئەو یه کەمین کەس بووه، که دی خنی (إسماعیل) ی گۆری وه بته کانی دانان (که بپەر سترین)، وه (أبن قیم الجوزي) (٢) -رهمهتی خوی له سەر بی-، به در یژی با سی چۆنیهتی پهیدا بوون و سهرهه لانی (شرك) ی کردوه، پوخته کە ی ئەوه یه که ده لئ: (شرك) واته: هاوبهش بۆ خوادانان له پەرستنی دا، به سی چۆر و شیوه پهیدا بوه:

● - ئەوه بووه که له نیو هەر گەل و کۆمه لێ کدا خه لکی دی خدارو خواناس و به ته قوا هه بوون، جا دوا ی ئەوه ی که مردوون، خه لکی دوا ی خۆیان زۆر ریزیان گرتوون، جا بۆ ئەوه ی که شوینه واری ئەوانیان هەر له بهرچاو بی، په یکه ریان بۆ درو ست کردوون، به حیسابی خۆیان تا کو دینا داری و خوا په رستی با شتر ب کهن. ئاوا سهرهتا نه یان په رستوون، به لām دوا ی ئەوان که وه چه و جیه کانی دیکه ی دوا ی خۆیان هاتوون، وایان زانیوه که پی شتر په ر سترون و ئیستاش هەر ده بی بپه رستری، زانیاری خوا به یه کگرتنیشیان کهم بۆته وه، له ته غامدا ده ستیان کردوه به په رستنیان.

● - ئەوه بووه که ته هلی فه لسه فه و هونه رو خه لکی زۆرزان و ئەوا نه ی په یکه ریان بۆ خۆرو مانگو ته ستیره کان و ه یارده سرو شتییه کان داناه، به خه یالێ خۆیان ئەو په یکه رانه شه فاعه تیان بۆ ده کهن له لای خۆرو مانگو دیارده سروشتیه کان، وه ک باران و باو لافاو، که

(تر) (إغاثة اللفان من مصائد الشيطان)، بهرگی / 2، لاپه ره 226.

زه‌ره‌ریان لای نه‌ده‌ن و سوود و قازانجیان پی بگه‌یه‌نن، ئاوا ده سترکراوه به پهرستنیان و هاوبه‌ش دانان بو خوی بی‌هاوئل سهری هه‌لداوه.

١٠ - ئه‌وه بووه که ئه‌و په‌یکه‌رانه‌ی دروستکراون شعیطانه‌کان چونه نیو ئه‌و په‌یکه‌رانه‌وه که سانی ساده و نه‌زان و بی‌ئا گه له شه‌ریعت و په‌یامه‌کانی خوا، چوون بو لای ئه‌و په‌یکه‌رانه، بو به‌ندا یه‌تی و په‌رستن تا به خه‌یالی خویان شه‌فاعه‌تیا بکهن لای خواو لییان پاراونه‌وه و پرسیان پی کردوون، وه‌ک ئه‌وه که ئا یا ب چن بو ئه‌و سه‌فه‌ره، یان نه‌چن؟ ئه‌و (جن) و شه‌ی طانه‌ش که له‌نیو بت و په‌یکه‌ره که دابووه قسه‌ی کردوه و هه‌لامی داوه‌ته‌وه، گوتویه‌تی: ب چۆ بو سه‌فه‌ره‌که‌ت، یان مه‌ چۆ، جاری واش بووه هه‌ندئ هه‌وائی سه‌یریان به‌و خه‌لکه‌ داوه، که هه‌والدان به‌ غه‌یب نه‌بووه چونکه هه‌ر خوا غه‌یب زانه، به‌لام هه‌والیک بووه که لای خه‌لکه‌ که زانراو نه‌بووه، وه‌ک ئه‌وه که گوتویانه: فلان کارانه له فلان جیگا یه! خه‌لکه‌ نه‌زانه‌که‌ش وایانزانیوه که بت و په‌یکه‌ره که ئه‌و ق سه‌یه ده‌کات، نه‌یانزانیوه که شعیطانه! ئیدی به‌و شیویه بیروباوه‌ریان پییان دامه‌زراوتر بووه و سوور بوون له‌سه‌ر ئه‌و (شرك) و هاوئل بو خوا دانانه!

خالى سئیەم:

خراپى ھاوبەش بۆ خوا دانان و بەرھەمى
شوومى و سزا و حوکمى

يەگەم - خراپى ھاوبەش بۆ خوا دانان:

ھاوبەش پەرسىتى گەورەترین گوناھەو خراپترین تاوانە، ئە گەلێک ئە
نایەتەکانى قورئاندا ئەم حەقىقەتە روون کراوەتەو، بۆ نمونە:

(●) ﴿وَإِذْ قَالَ لَقْمَانٌ لِّابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾^(ق)، واتە: کاتێک لوقمان ئامۆژگارى کۆرەکەى کرد، گوتى:
ڕۆلەگيان ھاوبەش بۆ خوا دامەنى، بى گومان ھاوبەش بۆ خوا
دانان، ستمىکى زۆر گەورەيە.

(●) ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾^(هـ)، واتە: هەر کە سىک
ھاوبەش بۆ خوا دابەىت، بى گومان گوناھىکى زۆر گەورەى
هەڵبەستەو.

(پ) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾^(ق)، واتە: کى
ستەمکارترو خراپەکارتەر ئەو کە سەى کە بۆ خوا درۆ
هەڵدەبەستىت ((دەلى: خوا ھاوبەش (شريك)ى هەيە)).

(تر) (لقمان - 13).

(پر) (النساء - 48).

(●) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَءُوا أَلَمْ سَجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا...﴾ (ه)، واته: ئەدی ئەوانەدی بڕواتان هیخاوه، ئاگادارین هاوبەش پەیدا کەران پیسن، با ئەم سالا بە دواوە نزیککی مژگەوتی حەرام نەکردن، (واته: ئەمەودوا نابێ بێنە نێو مائی خواوە و حج بکەن، چونکه تا ئەوکات ((سالا (ﷺ) ای کو چی)) هەندێ ئە هاوبەش پەیدا کەره‌کان بە ڕووتی دەهاتن طەوافی مائی خویان دەکرد، وە فیکەیان دەکی شاور چه‌پله‌یان لێ دەداو بەو جاهیلییه‌تەدی خۆیان بە حساب خوا پەرستی یان دەکرد!

دووهم: - به‌رهه‌می شوومی هاوبه‌ش بو خوا دانان:

(●) خوی تاک و پاک ده‌فرموی: ﴿وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (ه)، واته: بە تەئکید (ئەدی موحه‌مه‌د) تو پیت راگه‌یه‌نراوه‌و به‌وانەدی پیش تۆش راگه‌یه‌نراوه (به‌ پیغه‌مه‌ران) که ته‌گەر هاوبه‌ش بو خوا دابینی کردوه کهت هه‌لده‌وه شیتته‌وه، وە بی‌گومان ئە زیان لێ که‌وتوان ده‌بی! بۆیه ته‌نیا به‌ندایه‌تی بو خوا

(تر) (هود □ 18).

(یر) (التوبة - 28).

(همه) (الزمر □ 65 ، 66).

بکه‌و ته‌نیا ئه‌و بیه‌رسته، وه‌ له‌ سوپاس گوزاران به‌! (که‌وا ته‌ شرک) بئ‌وه‌فایی و سه‌له‌یی یه‌).

(●) وه‌ ده‌فهرموئ: ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعمَ لُون﴾ (١)،

خوای به‌رزو بئ‌وینه‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ ئایه‌ته‌کانی پیش ئه‌م ئایه‌ ته‌دا باسی هه‌ژده‌ (●) له‌ پی‌غده‌ به‌رانی خۆی (ع‌لیمهم‌ ال‌صلاة و السلام) ده‌کات و به‌ کۆمه‌لێک وه‌ سه‌فی گه‌وره‌ گه‌وره‌ ستای شیان ده‌کات، ده‌فهرموئ: ئه‌گه‌ر هاوبه‌شیان بۆ خوا دانابا یه‌، هه‌ر چی کردوویانه‌ هه‌ل‌ده‌ه‌شایه‌وه‌، که‌وا ته‌: هاوبه‌ش بۆ خوادا نان وه‌ک ته‌و‌ریکی برنده‌ وایه‌ دره‌ختی ئیمان له‌ ریه‌ شه‌وه‌ ده‌بر‌پ‌یت و ته‌ختی ده‌کات!

سئیه‌م :- سزاو حوکه‌می (شرک)

(●) خوای کاربه‌جئ‌ فهرموویه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ

مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (ه‌)، واته‌: بئ‌گومان خوا ئه‌وه‌ نابوو‌ری که‌ هاوبه‌شی بۆ دابنری، به‌لام جگه‌ ئه‌وه‌ ئه‌وه‌ی بیه‌و‌یت (و‌حه‌ز بکات) لئ‌ی ده‌بوو‌ری. که‌واته‌: گونا‌هی هاوبه‌ش بۆ خوادا نان لئ‌ی به‌وردن و چاوپۆشی لئ‌ی کرانی نیه‌، دیاره‌ ئه‌گه‌ر بابایی هاوبه‌شدانه‌ر مسو‌لمان

(تر) (الأنعام - 88)،

(یر) (النساء - 116)،

نہی، تہ گہرنا با (شُرک) یشی ہہ بووی پی شتر، مادام مہ سولمان
 بی و تہ وہی کردیت، تہ وہ بی گومان: (الْإِسْلَامُ يَجِبُ مَا قَبْلَهُ) (۶).
 وہ (التَّوْبَةُ تَجِبُ مَا قَبْلَهَا) (۷)، مسولمان بوون و تہ وہ کردن، ہر
 گوناہیکی پیش خویان دہ سرنہ وہ لای دہ بن. بہ لام تہ گہر مسولمان
 نہ بی و (شُرک) ی تیدا بیت، تہ وہ خوا لہ (شُرک) نابووی بہ لام
 گوناہہ کانی دیکہ بہ بی تہ وہ ش دہ گونجی خوی لی پورده لی بیان
 ببوریت، دیارہ بہ وہی تہ وہ وہ خوی بہ بہ زہی لہ ہہ موو گوناہیک
 تہ نہت (شُرک) یش دہ بوریت، بہ لام بہ بی تہ وہ لہ (شُرک)
 نابووریت، لہ گوناہہ کانی دیکہ ش دہ گونجی ببووی و دہ شگونجی
 نہ بووی! بہ لی (شُرک) تہ وندہ گوناہو تاوانیکی گہرہ یہ ہرگیز
 قہ لہ می عہ فوی بہ سہر دا نایدت مہ گہر خاوندہ کدی لی پہ شیمان
 بیتہ وہ بگہریتہ وہ لای خوا.

(●) وہ فہرموویہ تی: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ
 وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (۸)، واتہ: بہ تہ تکید ہہر کہہ سیٹ
 ہاوبہ ش بو خوا دابیت، خوا بہ ہہشتی لی قہدہ غہ کردہ، وہ
 جینگای ناگرہ، وہ بی گومان ستہ مکاران ہیچ پشتیوانیکیان نہہ.

(تر) رواہ البخاری.

(یر) رواہ البخاری.

(ہم) (المائدة - 72).

() وه فهرموویه تی: ﴿ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ... ﴾ ()، واته: خوا خوی شایه‌دی داوه که ج که له خوی په‌سترای دی نیه، وه فریشته‌کانیش شایه‌دی یان داوه زانایانیش شایه‌دی یان داوه. که‌واته: که‌سیک که هاوبه‌ش بو خوا داده‌نی، هم شایه‌دیدانی خواو هم شایه‌دیدانی فریشته‌کانو هم شایه‌دیدانی زانایان، هه‌مووی به درۆ ده‌زانی! که‌واته: وه که ئه‌وه وایه ئینسانی هاوبه‌ش په‌یدا‌که‌ر ئیعلانی جه‌نگ بکات له‌گه‌ل خواو له‌گه‌ل فریشته‌کانو له‌گه‌ل هه‌موو زانایان، که له پی‌ شه‌وه‌ی ئه‌و زانایانه پی‌غه‌مبه‌رانن (عليهم الصلاة والسلام)، به‌لئ (شرك) که‌وره‌ترین گونا‌هو تا‌وانه، هه‌ر بۆیه‌ش که‌وره‌ترین سزای هه‌یه‌و حوکه‌که‌شی ئه‌وه‌یه که هه‌رگیز لی‌بور‌دنی خوا - به‌و فراوانی‌یه‌ی - نایگرێته‌وه!

پاڤیانی مەشەری مامۆستا عەلی بابێر

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

QR Code

له تۆره‌ کێهان په‌نێمک له‌مکانێش
ئێمه‌ به‌وێش به‌وێش به‌وێش به‌وێش
ئێمه‌ به‌وێش به‌وێش به‌وێش به‌وێش

www.alibapir.com

پاڤیانی مەشەری مامۆستا عەلی بابێر

عەلی بابێر/Alibapir

عەلی بابێر/Alibapir

کەسانی
پاڤیانی مەشەری مامۆستا عەلی بابێر

QR Code

خالی چوارهم :

هاوبهش بۆ خوا دانانی گهورهو گچکه

بهريزان!

هاوبهش بۆ خوا دانان (الشرك بالله) به گشتی دوو جوړه:

■ - هاوبهش بۆ خوا دانانی گهوره (الشرك الأكبر).

● - هاوبهش بۆ خوا دانانی بچووک (الشرك الأصغر).

(●) هاوبهش بۆ خوا دانانی گهوره:

هاوبهش بۆ خوادانانی گهوره له پهرستنی خوادا، پیه چهوانه ی پهرستنی خواجه، چونکه وهك پيشتريش روونمان كردهوه: پهرستنی خوا (جل جلاله) ههم ملکه چي و ژيړدهسته یی بۆ خوا دهگه یه نئ، ههم پابه نديی به بهرنامه و حوكمه كه یه وه. ههم جي به جي كردنی دروشم و خوا پهرستنه تايبه تی یه كان. كه واته: هاوبهش بۆ خوا دانانی گهوره (الشرك الأكبر) ئه وه یه كه ئينسان، له ملکه چي و ژيړدهسته یی بۆ خوادا، یان له پابه نديی به شهريعت و بهرنامه و حوكمه كه یدا، یان له ئه نجا هدا نی دروشم و خوا پهرستنه تايبه تی یه كاندا، غه ییری خوا بكا ته هاوبهش،

تاشکراشه که ئەم جو‌ره شیرکه مادام یه‌کسەر پی‌چه‌وانه‌و دژی خوا به یه‌ک‌گرتنه، ده‌یته مایه‌ی هه‌له‌شانه‌وه‌ی ئه‌هان و له‌ ئه‌سلام برد نه‌ ده‌ره‌وه‌ی خاوه‌نه‌که‌ی، به‌لام پاش جی‌به‌جی‌کردنی به‌چینه‌ی: (هاته‌خه‌دی مه‌رجه‌کان و لاچوونی په‌رچه‌کان) وه‌ک له‌ به‌رگی یه‌که‌مدا باس‌مان کردوه، ئنجا هاویه‌ش بو‌ خوا دا‌نانی گه‌وره (ال شرک الا کبر) دوو بواری سه‌ره‌کی هه‌ن:

یه‌که‌م: هاویه‌ش بو‌ خوادانان له‌ بواری به‌رنامه‌کان (شرائع و)، له‌ بواری یاسادانان (تشریع و) حوکمرانی‌دا: خوا‌ی به‌رزو مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾^[1]، واته‌: یان تایا چه‌ند هاویه‌شیکیان هه‌ن بو‌ خوا دایانسان که به‌بی‌ئوه‌ی خوا ئیزنی له‌سه‌رب‌ی دین و به‌رنامه‌یان بو‌ دانان؟! که‌واته به‌رنا مه‌دانان (تشریع) به‌بی‌ ئیزن و فه‌رمانی خوا، هاویه‌ش بو‌ خوا دانانه، به‌لام ته‌گه‌ر له‌ژێر تیشکی قورئان و سونه‌تدا، زانایان کۆشش (اجته‌هاد) بکه‌ن و یاساکان (أحكام) هه‌لبه‌ی‌نجن، به‌ پیتی ده‌قه‌کانی قورئان و سونه‌ت و به‌ پیتی ئه‌و بنچینه‌ی که‌ زانا‌یانی (أصول الفقه) دایانسان، ئه‌وه هه‌رچه‌نده حوکم ده‌رده‌هێترین و یاسا داده‌نرین، به‌لام به‌ ئیزنی خوا‌یه‌و له‌ژێر تیشکی شه‌ریعه‌تی خوادایه‌و به‌ هاویه‌ش دانان بو‌ خوا (شرک) حساب نا‌کریت، چونکه له‌ را‌ستیدا ئه‌وه

یاسادانان (تشریع) یکی مەرجدارە ئەک رەها (مطلق)، بەلام بە مەرجێک ئە چوارچۆی شەرع نەچیتەدەر و ئە گەئێ تێک نەگیرێ ئەگەرنا هەر کەسێک جەلایێک یان جەرامێک ە یاری بەکات، پیچەوانەى ئەوێ کە خواو پیغەمبەرى خوا دیاریان کردو، ئەو ئەو کەسە خۆی کردو بە پەرستراوی خەلکی، چونکە دینی بۆ خەلک دیاری کردو و داناوو دیارە حاکمیتی و بەرنامە دانانی ئە خۆی کاربەجێ زەوت کردو و خۆی ئە بەندەکانی خوا کردۆتە پەرستراو (معبود)! هەلبەتە چەمکی و شەى (بەرنا مەکان) (شرائع) زۆر فراوانترە ئەوێ تێمە ئاوا باسی دەکەین، چونکە (شعائر)یش هەر دەگریتەو بەلام تێمە بۆ زیاتر رۆشن بوونەو ئاوا دابەشمان کردو، ئەگەرنا هەر شەرعێ خوا فەرموویەتی نوێژئاوا بەکەو رۆژوو ئاوا بگرە، وە حەج و نەزرو قوربانی و پارانەو و چى و چى بەو شیوە ئەنجام بدە! کەواتە دروشمەکان (شعائر)یش هەر بەشیکن ئە بەرنا مەکان (شرائع)، بەلام و شەى (شرائع) زیاتر لایەنى سیاسى و کۆمەڵایەتى دەگریتەو دروشمەکان (شعائر)یش زیاتر لایەنى شەخسى و ڕووحى. دووەم: هاوبەش بۆ خوا دانان ئە بواری (شعائر) دروشمەکاندا: واتە ئەو نیشانەو دروشمانەدا کە ئینسانیان پێ بە مسوولمان دەنا سیرى، وەک: (نوێژ، رۆژوو، زەکات، نەزەر، قوربانی،....)، خۆی بەرز فەرموویەتی:

﴿ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾⁽¹⁾، واتە: ئەوەی باسکرا بەو شیوەیه بوو - وه هەرکەسێک دروشمەکانی خوا بە گەورە بگێڕی، بێ گومان ئەو ئە تەقوای دڵو دەروونە کانهوێه. کەواتە: دەبی دروشمەکانی خوا بە گەورەتر بگێڕی ئەوەی کە بۆ غەیری خوا بیان ئەنجام بدەي، چونکە هەموو ئەو دروشمانەي کە خوا دیاری کردوون، بۆ ئەوێه کە تۆ پێیان ببی بە مسوڵمان و نیشانەو دروشمێکن خوا دایان و کە تۆ مسوڵمانەتی خۆتیا پێ دەرخەي.

بە ئی بەرێزان!

مسوڵمان بە نوێژ، بە پۆژوو، بەزەکات و حەج، بە ئە خوا پارێندەو، بە پشت بە خوا بەستن، بە سەرپرین بۆ خوا، بە نەزر بۆ خوا، بە سۆیندخواردن بۆ خوا، بە سووپاندەو بە دەوری ھاڵی خوادا، بەوانە هەموویان دەردەکەوێ کە مسوڵمانە. بۆیە ئەگەر هەر کام ئەو شتانەي بۆ غەیری خوا ئەنجامدا دیارە نامسوڵمانە، وەک یت پەرستەکان کە هەندیک شتیان بۆ خواو هەندیکیشیان بۆ غەیری خوا ئەنجام دەدا. ئنجا ئەگەر تەماشای بارودۆخی ئەمڕۆی - سوڵمانان ب کەین بە گشتی، دەبینین گێرۆدە بوون بە ھاوبەش بۆ خوادانان (شرک) و ئە زۆر بواری ئە گەلێک بیروبۆچوون و هەڵس و کەوتیاندا، خۆی پەرورەدگاریش ئە سوورەتی (الزور) دا ئەو بەلێن و موژدەیدی بە بروادارانێ داو،

به ستوویه‌ته‌وه به‌وه‌وه که نابیی هاویه شی بۆ په‌یدا ب که‌ن وه‌ک
 فەرموویه‌تی: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ
 الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي
 شَيْئًا﴾^(۱)، واته: خوا به‌ئینی داوه به‌وانه‌تان که برودارن و کرده‌وی چاک
 ده‌که‌ن، که بیانکات به جینشین له‌سه‌ر زه‌وی، وه‌ک چۆن ته‌وا نه‌ی پیش
 وان‌ی کردبوو به جینشین، وه‌ ته‌و دینه‌ی که بۆی هه‌ل‌بژاردوون و په‌سندی
 کرده‌، بۆتان بچه‌سپین‌ی (حوکمی پی ب کیری بۆتان بکا ته‌ سایه‌و
 سیبه‌ر) وه‌ ته‌و ترسو بیمه‌ی که له‌سه‌رتانه (له‌ لایه‌ن ته‌هلی کوفره‌وه)
 بۆتان بگۆرپیت به‌ هیمنی و ئاسایش و ئاسووه‌یی، (به‌لام به‌و مه‌ر جه‌ی
 که) بم په‌رستن وه‌ هیچ شتیک نه‌که‌ن به‌ هاویه‌شم له‌ په‌رستاندا، واته‌:
 مه‌رجم بۆ جی‌به‌جی‌کردنی ته‌و گف‌ت و به‌ئینه‌م ته‌وه‌یه که: له‌ به‌ندایه‌تی
 بۆ کران و په‌رستنمدا، غه‌یری من نه‌که‌نه‌ هاویه‌شو له‌و شتانه‌دا که
 ده‌بی به‌س بۆمن ته‌نجام بدرین، غه‌یری من نه‌که‌نه‌ خاوه‌ن به‌شو و پشک،
 که‌واته به‌ندایه‌تی بۆ خوا، واته‌ ملکه‌چی بۆ خوا له‌ گه‌ل ته‌و په‌ری
 خوش‌ویستن و ته‌وپه‌ری ئی‌ترسان و ته‌وپه‌ری به‌ گه‌وره‌ گرتن و ر‌یزو
 حورمه‌تدا، له‌ هه‌موو بواره‌کانی ژياندا، که زانیان به‌ به‌رنا هه‌کان و
 (شرائع) و دروشه‌کان (شعائر) ته‌عبیریان ئی داونه‌وه.

(تر) (النور □ 55)،

به‌ئێ خواپه‌رستن و ته‌نیا به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوا، ئه‌وه‌یه که: (شرائع) به‌رنامه‌کانی ژیان: به‌رنامه‌ی سیاسی، کۆمه‌لایه‌تی، ئابووری، چه‌نگ و ئاشتی، نیوده‌وله‌تی، پیکه‌یتانی خێزان...هتد هه‌موویان ته‌نیا له‌ خوا وه‌ربگری، وه‌ له‌ هه‌موو لایه‌نه‌کانی ژیاندا پیاوه‌یان بکه‌ی و جێ به‌جێ یان بکه‌ی. وه‌ دروشه‌کان (شعائر) یش سه‌رده‌میان ته‌نیا بۆ خوا پێشکه‌ش بکه‌ی، واته‌ هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی که‌ شه‌ریعه‌ت کردوونی به‌ دروشم و نیشانه‌ی خواپه‌رستی و مسوولمانه‌تی هه‌موویان بێجگه‌ له‌ خوا بۆ هیچ که‌س و هیچ شتیکی دیکه‌ ئه‌نجام نه‌ده‌ی، وه‌ك خَوای بَيِّ هَاوَهِّلْ فِه‌رْمُووِيه‌تِي: ﴿قُلْ اِنْ صَلَاتِي وَذِكْرِي وَمَا يَأْتِيَنَّكَ مِنْ شَيْءٍ لَّيْسَ بِشَيْءٍ عِنْدِي بِشَيْءٍ عِنْدَ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ لا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١﴾، واته‌: بَلێ نوێژم و قوربانی سه‌ربه‌رینم و ژیانم و مردم بۆ خَوای په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کانه‌، هاوبه‌شی نین. وه‌ هه‌ر به‌وه‌ فه‌رمانم پێه‌که‌راوه‌، وه‌ من یه‌که‌مین مسوولمانام. جا ئه‌وه‌ی جیگه‌ی سه‌رنجه‌ ئه‌وه‌ یه‌ که‌ له‌م رۆژگا‌ره‌دا هه‌ندێك کتیب و نامیلکه‌ که‌ له‌ باره‌ی عه‌قیده‌وه‌ ده‌رده‌ چه‌ن و بالاوه‌ کرینه‌وه‌، زۆرجار تییا نده‌ا با سی (شُرک) ده‌کریت له‌ به‌واری (شعائر) دا، واته‌ ئه‌و ورده‌ شتانه‌ی که‌ هه‌ندێك که‌س وه‌ك شه‌خس به‌هۆیا نه‌وه‌ گیرده‌ی هاوبه‌ش بۆ خوادانان (اَلشُّرْکُ بِاللَّهِ) ده‌بن، وه‌ك: چه‌ونه‌ سه‌ر گۆرو پارانه‌وه‌ له‌ مردوو و هاوار لێکردنی و سه‌ربه‌رین بۆ غه‌یری خوا و نه‌ز بۆ غه‌یری خوا سویند به‌ غه‌یری خوا و طه‌واف به‌

دهوری غهیری که عبهدا^(ت) و شت له ده سست ئالاندن و شت بهخۆ هه ئواسین و به خانوو و ده رگا هه ئواسین، وهك نائی و لاخ^(ه)... هتد، به ئی لهو کتیب و نامیلکانه دا به زۆری تهو ورده بابه تانه زهق ده کریه هه وه^(ه)! جا هه ئبه ته خوا به یه کگرتن (توحید) هه ر بۆخۆی با به تیکی یه کجار به رفراوانه و ته وه تا ئیمه بی سست و چوار (●●) ده ر سی ئهم ز فخره ده ر سه مان بۆ ته ر خان کرده! به لام یه کتاپه رستی که به شیکه له سی به شی خوا به یه کگرتن، ئایا ته نیا بریتیه له وه ی که ئینسان له بواری دروشه کان (شعائر) دا که زیاتر شتی شه خصیی و رووحن، ئاگاداریی که هاوبهش (شریک) بۆ خوا دانه نیئت؟! ته دی ئهو هه موو پانه قایی یه به رفراوانه ی دیکه ی ئیسلام و مسوئمانه تی که بواره کانی: سیا سی و کۆمه لایه تی و ئابووری و دادوهریی و جهنگ و ئاشتی و... هتد ده گریه ته خۆی!! به واتایه کی دیکه: ته دی ته وه که طاغو ته کان هه لال و هه رام بۆ خه لک دیاری بکه ن و ته مرو نه هی یان به سه ردا بکه ن و شه ریه تی خوایان ئی فه راموش (إهمال) بکه ن، یان بیگۆرن، ده بی باسی ته وه نه کری؟! جا ئیره دا وهك تیبینیهك، ده ئیم: له راستیدا زۆریه ی ته وانه ی که ئیستا

(ت) بۆ وینه: گۆپ (قبر) و په رستگا و... هتد.

(پ) دیاره هه ندیک له وشتانه شیرکی گه و ره و هه ندیکه ی شیان شیرکی بچووکن، وهك دواتر ئاماژه به هه ندیک له جو ره کانی شیرکی گچکه ده که ین.

(هه) یه کی که لهو نامیلکانه که زۆر گرنگیی و بایه خی پیده درئ و چه ندان جارو به چه ندان شیوه چاپ و بلا وکراوه ته وه (کتاب التوحید) (محمد بن الوهاب) (خوا لیی خوش بی).

نان خواردن له مائی ئه و برایه، پرسیاریان له ئیمه کرد^(٦)، گوته یان: ئیوه وتاره که تان پێ چۆن بوو؟ ئیمه ش سه ره تا ماوه دهك بێ دهنگ بووین، دوایی دووباره گوتیان: به راستی وتاریکی زۆر باش و پر سوود بوو، پیمان خوشه ئیوه ش سه رنج و تیبینی خۆتان له سه ر ده برن، منیش له وه لامدا گوتم: ((لکانت الخطبة خطبة جیدة لوقارن الهجوم الکاسح فیها علی عبّاد أصحاب القبور. هجوم مماثل علی عبّاد أصحاب القصور))!! واته: وتاره که وتاریکی باش ده بوو ته گه ر هاتباو هاوکات له گه ل ئه و هیر شه راماله ره بۆ سه ر خاوه ن گو ر په رسته کان، هیرشیک ی ها و وینه شی بۆ سه ر خاوه ن کۆشک په رسته کان تیدا بوایه! پاشان پیم گوته: که ئی ستا گرفتی گه و ره مان شیرکی سیاسی و ئابووری و کۆمه لایه تییه که زۆر یك له مسو لمانان به هۆی رژی هه عه لمانیه طه غووتی و دیکه قاتو ریی یه کانه وه هه تا بناگو ییان پییدا چوونه ته خوارئ! وهك زۆر چار هه روا به خوشی گوتمه: زۆر سه یره که ئیمه به ناوی (توحید) و (شرك) وه، باسی هه رامی و گونا هه تاوانی (موو هه لکی شان) بکه ین، به لام باسی حو کمی (مل هه لکی شان) نه که ین، به تایبه تیش که له سه ر دینداری ی و مسو لمانه تی ملیان هه لکی شری! وه باسی هه رامی و گونا هه تاوانی (خا ل کوتان) ده که ین، به لام باسی (خه لک کوتان) نا که ین! وه باسی له (خاوه ن قه بر) پارانه وه ده که ین، به لام باسی بۆ (خاوه ن قه صر) تو انه وه

(٦) چونکه هه ردوو برای به یزیم: مامو ستا (محمود) ی ئازادی ی و، مامو ستا (أبوکری صدیقی) یش هاوه لی ئه و سه فه ره م بوون.

ناکه‌ین، چونکه که‌سانی وا هه‌ن که بوون به‌ کۆیل‌ه‌و به‌ نده‌ی خاوه‌ن قه‌صره‌کان و بۆیان تاوانه‌وه، به‌ئێ ئه‌و مسوڵمانه‌ ناحال‌یی و سوؤفی و ده‌رویشه‌ نه‌فام و نه‌زانه‌ی که ده‌چی ئه‌ خاوه‌ن قه‌برێک ده‌پاریتته‌وه، خراپی کردوه و دووچارێ شێرک بووه، به‌لام ئه‌وه‌ش که بووه به‌ کۆیله‌ بۆ خاوه‌ن قه‌صرێک و دینی خۆی به‌ دونه‌یای ئه‌و داوه، زۆر خراپ‌تری کردوه و گێژده‌ی شێرکیکی گه‌وره‌ترو کوشنده‌ترو گشتگیرتر بووه! بۆیه ده‌بی به‌ فراوانی ئه‌ مانای خوا به‌یه‌ک‌گرتن (توحید) تێ‌ب‌گه‌ین، وه‌ به‌ فراوانی ئه‌ مانای به‌نده‌ی‌ه‌تی و په‌رستنی خوا تێ‌ب‌گه‌ین، وه‌ به‌ فراوانیش ئه‌ مانای هاوبه‌ش بۆ خوا دانان تێ‌ب‌گه‌ین، چونکه مه‌سه‌له‌ی هاوبه‌ش بۆ خوادانان ته‌نیا ئه‌ سێ چوار په‌فتار و هه‌لس و که‌وتی ساده‌ی که هه‌ندێ ساده‌ و عه‌وام، یان چهند سوؤفی و ده‌رویش و دیوانه‌یه‌کی ناحالێ ده‌یکه‌ن هه‌ر ئه‌وه‌دا کورت هه‌ل‌نایه‌ت. وه‌ (محمد بن عبدا‌ل‌وه‌اب) و غه‌یری ئه‌ویش که ئه‌ کتێ‌ب‌ به‌ره‌مه‌کانی خۆیاندا به‌ زۆری باسی ئه‌و لایه‌نه‌ی (شرک) یان کردوه ئه‌به‌ر ئه‌وه‌بووه که ئه‌وان ئه‌ کۆمه‌ل‌گا‌یه‌کی بیا‌بانی (بدوی) و لادێ نشین و ده‌وار نشیندا ژیاون و ئه‌و سه‌رده‌مه‌دا به‌ زۆری ئه‌و دیارده‌ شێرکی یانه‌ هه‌بوون، به‌لام ئه‌م رۆژ گاره‌دا ئه‌وه‌ی که کێ شه‌ی سه‌ره‌کی مسوڵمانانه‌و پشووێ به‌ م‌س‌وڵمانان ته‌نگ کردوه و ته‌نگی پێ هه‌ل‌چنیون و خه‌ریکه‌ دین و عه‌قیده‌که‌یان ئه‌ رێ شه‌وه هه‌ل‌ده‌کێ شه‌ی، بریتیه‌ ئه‌ شێرکی سیاسی و شێرکی (طاوع‌یت)! بێگو مان هاوبه‌ش په‌یدا‌کردن (شرک) هه‌موو جو‌رو شێوه‌کانی هه‌ر خراپ و خه‌ ته‌رن و

پییسته لییان وریابینو له نیۆ خۆمانیاندا بژارو ریشه کیشیان به کەین، به لām بیگومان لهم رۆژگارەماندا زەرۆ زیانەکانی شیرکی طاغوت پەرستی له گەڵ هی (گۆر) پەرستی و شەخس پەرستی بهراورد ناکرێ! چونکە:

یه کەم: هەتا به هۆی پەرسترازی خاوەن قەبریکەو! سەد کەس تووشی شیرک دین، به هۆی پەرسترازی خۆ سەپین و خاوەن قە سەریکەوە ملیۆنان کەس گیرۆدە شیرک و له دین دەرچوون دەبن!

دووەم: ئینجا دەگونجی خەڵکی هەبی کەم و زۆر گیرۆدە شیرکی گۆرپەرستی بێ، به لām شەریعەتی خوا هەر حاکم بێ، به لām هەتا طاغوتەکان بپەرستین شەریعەتی خوا حاکم نابێ! بە ئی دەگونجی هەندێ خەڵکی سۆفی و درویش و مسوڵمانی عەوام هەبن کە بچن له خاوەن قەبریک بپارێنەو و حوکمی ئیسلامیش هەبی، به لām ناگونجی طاغوتینک و دیکتاتۆریک هەبیت خەڵکی کردبیتە بەندەو کۆیلەو خۆی و ئەمرو نەهی یان بەسەردا بکات و جەلال و حەرامیان بۆ دیاری بکات و یاسا و دەستور یان بۆ دابنیت، دێخی خواش حاکم بیت!! هەرگیز شتی وا ناگونجیت.

(●) هاوبەش بۆ خوا دانانی گچکە:

سەرەتا دەلیین: جیاوازی نیوان شیرکی گەورەو هی گچکە، ئەوەیە کە جووری شیرکی گەورە خاوەنە کە ی له بازەنی ئیمان و ئیسلام دەبا تە دەری،

به‌لام شیرکی گچکه ته‌نیا ئیمان و عه‌قیده نه‌خۆش و نا‌ته‌واو ده‌کات،
ته‌گه‌رنا خاوه‌نه‌که‌ی پئی له‌ ئیمان و ئیسلام ناچیتته‌ ده‌ری.

شیرکی گچکه (الشرك الأصغر) یش دوو جو‌ره:

جو‌ری یه‌که‌م: ته‌وه‌یه‌ که‌ له‌ سه‌رز ه‌مان و ته‌ندا ه‌ه‌کان - له‌ شییوه‌ی

هه‌ندی‌ک قسه‌و ته‌عبیر یان هه‌ندی‌ک هه‌ئسو که‌وت و ره‌ف‌تار -

ده‌رده‌که‌وی، بۆ نمونه:

(●) سویند خواردن به‌غه‌یری خوا (عزوجلّ)، وه‌ک پیغه‌مه‌به‌ری خوا

ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ)) (١)،

واته: هه‌ر که‌سی‌ک سویند به‌غه‌یری خوا بخوات ته‌وا کوفری کرده

یان شیرکی کرده.

(●) گوته‌ی: ته‌گه‌ر خواو تو‌بتانه‌وی (ما شاء الله و شئت)، چونکه

کاتی‌ک پیاوی‌ک به‌پیغه‌مه‌به‌ری خوا ﷺ ی گوته‌ی: (ما شاء الله

وشئت) فه‌رمووی: ((أَجَعَلْتَنِي لِلَّهِ نِدَاءً؟! قُلْ: مَا شَاءَ اللَّهُ وَحْدَهُ)) (٢)،

واته: ته‌وه‌کرده‌تم به‌هاوتای خوا؟! بلی: ته‌گه‌ر خوا بیه‌وی به‌ته‌نیا!

(٣) به‌خۆه‌ه‌ئواسینه‌ی په‌رۆ به‌نو ئالقه‌و ته‌و جو‌ره‌شتانه‌به‌

هیسابی ته‌وه‌که‌له‌ چاوازارو هه‌سه‌دو به‌لاو گه‌فت بیه‌پاریزی،

هه‌روه‌ها هه‌ئواسینه‌ی ئالو ئیسقان و... هتدیش به‌ده‌رگاوه‌رودیه‌واره‌وه‌

(١) رواه الترمذي و صححه الحاكم.

(٢) رواه النسائي.

بۆ هه مان مه بهستی پێشوو هه مان جوکمی هه یه، له وباره شه وه
چهند فەرمووده یه كه له پێغه مبه ری خواوه ﷺ گیراونه ته وه، بۆ
نمونه:

● - ﴿عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول، ((إن الرُّقى والتَّمَائم والتَّوَلَّاتِ شِرْكٌ)) (٢)، واته: بێگو مان
نوشته و گشته كه و تيو له شيركه، دياره (رُقَى) كۆی (رُقِيَّة) يه و
(تَمَائِم) كۆی (تَمِيمَة) يه، كه هه ردووكيان به و جوړه دوو عاو
نوشته نو سراوانه ده گوترين كه به وشه و ته عېری ناشه رعی، يان
شیوه ی جادوو، ساز ده كرين، و شه ی (تَوَلَّاتِ) ش هه رجوړه
نوشته یه كه كه بۆ له لای یه كدی خو شه و یه سته كردنی ئافره ت و
پیاو ده كړی.

● - ((مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئاً وَكَلَّ إِلَيْهِ)) (٣)، واته: هه ركه سێك شتێك
هه لپاسی هه واته ی و ی ده كړی (یان: خوا فه رامو شى ده كات).
كه مه به ست پێی هه لپاسینی (نال) و (ئیسقان) و (كووژه كه) و
ئه و جوړه شتانه یه.

(تر) رواه أحمد وأبو داود وابن ماجه والحاكم.

(یر) رواه أحمد و الترمذي.

هۆی به شیرکی گچکه له قه له مدرانی تهو رهفتارانهش تهوه یه
که خوی کاربه جی تهو جوړه شتانه ی نه کردۆته هۆکاری لابردن و
گیرانهوه ی نه خوشی و ناخوشی و به لا.

جۆری دووه م: تهوه یه که په یوه ندی به نی ساز (نیته) و دلو دهر وون و
ئیراده وه هیه وه:

(●) ریا بازیی له نوێژو رۆژوو چاکه و مال به خشین و زی کړو قور ئان
خویندن و... هتدا، بۆیه خوی په نهانین فەرموویه تی: ﴿فَمَنْ كَانَ
يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ (١)،
واته: جا هه رکه سینک به ■ یوی د یداری په روهردگار یه تی با
کردهوه ی باش بکات و هیچ که سیش له په رستنی په روهردگار یدا
به شدار نه کات! (واته: تهو عیباده ته ی که بۆ خوی په روهردگاری
ته نجامی ده دات با به شی غهیری خوی تی نه هوی) پیغم بهری
خویش ﷺ له وباره وه فەرموویه تی: ((أَخَوْفَ مَا أُرَافُ عَالِيكُمْ
الشَّرَّكَ الْأَصْغَرُ! قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الشَّرُّ الْأَصْغَرُ؟! قَالَ:
الرِّيَاءُ)) (٢)، شتی که له هه مووشتان پتر مه ترسی ویم لی قان
هه یه ■ شیرکی گچکه یه! گوئیان: ئه ی پیغم بهری خوا! شیرکی
گچکه چیه؟! فەرمووی: ریا بازیی یه.

(تر) (الکهف - 110) .

(یر) رواه أحمد والطبرانی والبغوي في (شرح السُّنة).

(●) هەروەها کردەوهی چاک ئەنجامدان بە مەبەستی هال و سامان چنگ کەوتن وەک ئەوانە ی زانیاری شەرعیی و دەست دین، یان جەنگ و جیهاد دەکەن. یان حەج و عومرە دەکەن یان بانگ دەدەن یان وتار دەدەن یان پیش نوێژی دەکەن... هتد، تاکو لەو پرۆیەوه دەستیان بگاتە تەماع و بەرژەوێندی یەک، واش پێ دەچێ ئەو جوهرە کە سانه مەبەست بووبن کە پیغەمبەری خوا ﷺ دەفەر موی: ((تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ تَعِسَ عَبْدُ الدَّرْهَمِ، تَعِسَ عَبْدُ الحُمَيْصَةِ، تَعِسَ عَبْدُ الحُمَيْلَةِ، إِنَّ أُعْطِيَ رِضِي وَإِنْ لَمْ يُعْطَ سَخِطُ)) (تر)، واتە: بـفـهـوتـی کۆیلە ی زێر، بـفـهـوتـی کۆیلە ی ز یو، بـفـهـوتـی کۆیلە (خمیصە)، بـفـهـوتـی کۆیلە ی (خمیلە) - کە دوو جوهرە پۆ شاک و قوماشی بە قیمەت بوو و ن لەو پۆژگاردە - ئەگەر بیدریت سی پازیبە و ئەگەر نەیدریت توو پرەیه!

پاڤیانی مەکتەبی ماموستا علی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

پاڤیانی مەکتەبی ماموستا علی بابیر

علی بابیر/ AliBapir

علی بابیر/ AliBapir

پاڤیانی مەکتەبی ماموستا علی بابیر

www.alibapir.com

پاڤیانی مەکتەبی ماموستا علی بابیر

خالى پىنجه م:

چۆن و به چى له هاوبهش بۆ خوا دانان قوتار دهين؟!

به دوو شتان له هاوبهش بۆ خوادانان (الأشراك بالله) قوتارو دەر باز

دهين:

يه كه م: به ئي هان و عهقيده يه كى تير و ته و او خوا به يه كگرتن (توحيد) يكي دامه زراو، چونكه بيگومان گورگى شيرك تهنه زه فەر به دل و دهر و نيك دهبات كه به خورى پر شنگدارى ئي هان و خوا به يه كگرتن روشن نه بوويته وه، به ئي شه مشه مه كويده شيرك تهنه دهبات له ئه شكه و تى تاريك و ته لاهى باباي بى ئيمان يان ئي هان كزدا سه قامگير بيت و جييه ك بۆ خوى بدوزيته وه!

دووه م: كه هه ميشه پاسه وانى عه قل و دل و دهر و نان بين و به هيج جورى ك هيج شتيك و هيج كهس نه كه ينه هاوبهش (شيرك) بۆ خوا

له‌ هیچ شتیکی‌دا، وه‌ هه‌رگیز نه‌هی‌لێن هیچ شتی‌ک هیچ ک‌س بی‌ته‌ هاوبه‌شی خ‌وای بی‌هاوه‌ل‌مان، له‌ سه‌رجه‌م ب‌واره‌کا‌ندا، له‌ جو‌کم و به‌رنامه‌ دا‌ناندا، له‌ حه‌ل‌ل و حه‌رام بۆ دی‌اری کرد‌ندا، له‌ ئه‌مرو نه‌هی‌دا، وه‌ له‌ نه‌ج‌ام‌دان‌ی درووشم و خ‌واپه‌رستی یه‌ تایبه‌تی یه‌کا‌ندا، واته‌ وریا‌بین که‌ هه‌م له‌ ب‌واری خ‌واپه‌رستی گ‌شتی و جو‌کم‌رانی و حه‌ل‌ل و حه‌رام و ئه‌مرو نه‌هی‌دا، که‌س نه‌که‌ینه‌ هاوبه‌ش بۆ خ‌وا، وه‌ قبو‌ل‌یش نه‌که‌ین که‌ هیچ ک‌س خ‌ۆیان لێ ب‌کاته‌ هاوبه‌شی خ‌وا، وه‌ هه‌م له‌ ب‌واری په‌رست‌ن و به‌ندایه‌تی یه‌ تایبه‌تی یه‌کا‌نی ش‌دا، ئێ‌هه‌ که‌س به‌ش‌دار نه‌که‌ین، وه‌ک خ‌وای به‌رزو سه‌زن هه‌ر له‌ هه‌مان سوو‌ره‌تی (الک‌هف) دا ده‌ر‌باره‌ی هه‌ردووکیان فه‌رمو‌و یه‌تی: ﴿وَلَا يُشْرِكْ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾^(١)، واته‌: وه‌ هیچ ک‌س له‌ جو‌کم‌یدا به‌ش‌دار نا‌کات، ﴿وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾^(٢)، واته‌: با هیچ ک‌س له‌ به‌ندایه‌تی‌کرد‌ن‌یدا بۆ په‌روه‌ر‌دگاری نه‌کا‌ته‌ هاوبه‌ش (ش‌ریک). هه‌روه‌ها له‌ ب‌واری د‌و‌ستایه‌تی (الم‌والاة) ی‌ش‌دا، با وه‌ک که‌ خ‌وای په‌روه‌ر‌دگاریان خ‌ۆش ده‌و‌یت، وه‌ پ‌ی‌غه‌م‌به‌ری سه‌روه‌ر‌مان ﷺ خ‌ۆش ده‌و‌یت، که‌سمان ئه‌وه‌نده‌ خ‌ۆش نه‌و‌یت، وه‌ ئه‌وه‌نده‌ که‌ له‌ خ‌وا ده‌ترس‌ین و بۆ ئه‌و مل‌که‌چ‌ین، له‌ که‌س هی‌نده‌ نه‌ترس‌ین و بۆ که‌س ئا‌وا

(تر) (الک‌هف - 26).

(یر) (الک‌هف - 110).

ملکەچ نەبىن و دۆستایەتى (موالاة)ى رەها (مطلق)مان تەنیا بۆ
خواو بۆ پىنغەمبەرى خوا بىت، وە وەك كە م سولمانانمان خوش
دەوێت و پشتیوانى یان لى دەكەین و بە دۆستیان دەگرین، كەسمان
ئەوئەندە خوش نەوێو بەو شیوەیە پشتیوانى ئە كەس نە كەین و بە
دۆستى نەگرین، وە با دۆستایەتى گرتن و دۆژمنایەتى كردنمان تەنیا
بۆ خواو ئە پىناوى خوادا بىت، وە بە پى ئایىن و بەرنا مەى خوا
بىت، ئەو ئەبارەى چۆنەتى قوتاربوونمان و پارىزانمان ئە ھابەش بۆ
خوا دانان بە گشتى و بە تاییەتى ھابەش بۆ خوادانان گەرە.

دەربارەى چۆنەتى خۆ پاراستنىش ئە شیركى گچكە، ھەر بە
كورتى دەلێن: ئە سۆنگەى ئەوئەو كە شیرك بە گەرەو بچووکییەو
یەكجار مەترسیدارەو شیركى گ چكەش پى شەكى و دەروازە یە بۆ
شیركى گەرە، بۆیە پىویستە ھەمیشە وریای خۆمان بىن و ھەموو
ئەو وشەو تەعبیڕانەى كە بە شیوەیەك ئە شیوەكان ئە گەل خوا
بە یەكگرتندا تىك دەگیرىن و ناكۆكن، ھەرئەو ھەسەر جەم ئەو ن یازو
مەبەست و خولیایانەى، كە بە شیوەیەك ئە شیوەكان نەگوئجان
ئە گەل ئىخلاص و تەنھا خوا پى مەبەست بووندا. خۆمان یان لى
دوور بگرین و ھەرشتىك ئە گەر بە عاستەمیش بۆنى شیركى لى بى
بە كەمى نەگرین، وەك دەگیرنەو، كە (عبداللە بن عباس) خوا ئە
خوى و بابى رازى بى گوتوویدەتى: جارێ وا یە دز دیتە سەر مالاىك

که له شه‌وداو له نه‌خافل دزیان لی بکات، به‌لام که‌له‌شیره‌که‌یان ده‌قو‌قینی، یان سه‌گه‌که‌یان ده‌وه‌پۆ و ب‌ی‌دار ده‌ب‌خه‌وه‌و کابرای دز راده‌کات، جا به‌یانی که‌پۆژ بۆوه‌ماله‌ که‌ ده‌لین: نه‌گه‌ که‌له‌شیره‌که‌مان نه‌یقو‌قاند‌بایه‌، یان سه‌گه‌که‌مان نه‌وه‌پ‌بایه‌، دزیان لی ده‌کرا! جا (عبدالله‌) گو‌تو‌ویه‌تی: ئا‌ئو ته‌عبیرو جو‌ره‌ بیر‌کرد‌نه‌وه‌یه‌ش جو‌ری که‌ له‌ هاو‌به‌ش دا‌نان (ش‌رک)!! خوای په‌روه‌رد‌گار له‌و که‌سانه‌مان ب‌گی‌ری که‌ خوا به‌ یه‌ک‌گر (مو‌حد)ی راسته‌قینه‌ن، وه‌ خوا له‌و که‌سانه‌مان ب‌گی‌ری که‌ له‌ هه‌موو جو‌ره‌کانی (ش‌رک) پاک‌بو‌نه‌وه‌، وه‌ له‌و که‌سانه‌مان ب‌گی‌ری که‌ له‌ خلت‌ه‌و ژه‌نگ‌و ژاری (ش‌رک)ی گه‌وره‌و ب‌چووک خاوین‌بو‌نه‌وه‌، وه‌ ب‌ناپ‌اری‌زی له‌ هه‌موو جو‌رو شی‌وه‌کانی هاو‌به‌ش بۆ‌خوادا‌نان به‌ گه‌وره‌و گ‌چ‌که‌و ئاش‌ک‌راو په‌نه‌انه‌وه‌.

وصلی الله علی محمد وعلی آله وصحبه أجمعین، والحمد لله رب العالمین

پاڤیانی مه‌ک‌ت‌بی ماموستا عه‌لی باب‌یر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

دان‌گه‌ڕێ

دان‌گه‌ڕێ

مه‌لی باب‌یر AliBapir

مه‌لی باب‌یر AliBapir

دان‌گه‌ڕێ

دان‌گه‌ڕێ

دان‌گه‌ڕێ

بەندێ حەوتەم

خواناسیی راست و بەرھەمەگە

ئەم بەندە

خوینەرى سەنگین!

ئەم بەندى ھەوتەم و کۆتایی یە ئە دوو بابەت پیکھاتو ھە ئە ھە ناو نیشانە کانیانە :

بابەتى یە کەم : خواناسى راست ، شایەنى باسیشە ئەمیش یازدە کورتە باسى گرتوونە خوێ ، کە ھەموویان با سی خوانا سینی راست و دروست دەکەن ئە روانگەى قورئان و سوننەتەو ھە .

بابەتى دوو ھەم : بەرھەمى خواناسین ، ئەمیش پینچ کورتە باسى گرتوونە خوێ کە تیشک دەخەندەسەر کاریگەریی خوانا سی (معرفة الله) راست و دروست و ئیمان بە خوابوونی تەواو ئە ژيانى مرقۇدا ، بەلام پیویستە ئەو ھە بگوتری کە مەبەست ئە بەر ھەمى خوانا سی بە گشتى و رەھایی نیه ، بەلکو تەنیا ئە یواری پەيوە ندی ئینە سان ئە گەل خواى پەرورەدگار و بی وینەدا یە ، ئە حالێ کدا کە کاریگەریی و بەرھەمى خواناسى و ئیمان بەخوا ئە گەر بە گشتى و

ره های بی باس بکری پیوسته تیکرای لایه نو بواره کانی دین و ژین
بخینه رو، چونکه خواناسین و ئیمان به خوا هی خانی راست و
دروست، کاریگری بیان له سه ر وردو درشتی ئینسان و ژین هیه.

بابه تی یه که م: خواناسیی راست

خواناسیی راست له م یازده کورته باسه پیک دی:

- 1 - خوا به دیهینه رو په روه رد گاره.
- 2 - خوا تاك و ته نیاو بی وینه و هاوتایه.
- 3 - خوا خاوه نی هه موو سیفه تیکی به رزو په سنده و له هه موو
له که یه ك دووره.
- 4 - خوا خاوه نی چند ناویکه که چاکترین و ته واوترین ناون.
- 5 - خوا هه موو شتیکی له سه ر بنچینه ی زانیارییه کی قول و بی سنور
خولقاندوه.
- 6 - خوا بهرنامه یه کی به پیغه مبه ری کوتایی (محمد) دا ناردوه تا قه
بهرنامه ی راست و ته واوه.
- 7 - خوا هه موو کرده و کانی راست و به جی و حیکمه ت دارن.
- 8 - خوا داد گه ره و هه موو که س به یه ك چاو سه یر ده کاو پله و ئیمه ی یازی
نه داوه ته هیچ که س.

9 - خوا ریزی له ئینسان گرتوه و خوشی دهوی و به جینه شینی خوی دایناوه.

10 - خوا هیچ دهلال و واسطه یه کی له نیوان خوی و بنده کانیدا دانه ناوه.

11 - خوا خاوهنی رۆژی سزاو پاداشته و بهبی رپی پیدانی وی کهس مافی تکاردرنی نیه.

(1) خوا به دیهینه رو په روه دگاره.

ئهم بوونه وهره وهر چی تییدا یه په ریزو شوینه واری خوا یه کی به دیهینه رو په روه دگاره، خوی بهرز ده فهرموی: ﴿إِلَّا لِلَّهِ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾^(۱)، واته: خودا به دیهینه ری هه موو شتیکه، وه خوی بهرز ده فهرموی: ﴿قُلْ أَغْنَى اللَّهُ أَهْلِي رِبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾^(۲)، واته: بلی: تایا جگه له خوا په روه دگاریکی دی بخوازم که ئه و په روه دگاری هه موو شتیکه؟! وه له ئه نجامی^(۳) سۆزو بهزه یی و چاکه کاری خۆ یه وه

(تر) (الزمر - 62).

(یر) (الانعام - 6).

بهم) پرونکردنه و یه کی گرنگ: ئهم رسته یه (که له ئه نجامی سۆزو بهزه یی و چاکه کاری خۆ یه هه نایه ته دی). وه لامیکی به هیزو ددان شکینی تیذایه، بۆ پرسیاریک که دلی هه ندیک کهسی بن بر و او خاوه ناس. یان خۆ به خاواناس پێشانده ری کرمی و گوما ندار کردوه! پرسیاره کهش ئه مه یه: بیگومان دیوه ده لیان خوا هه رجی به غهیری خوی نیه، چونکه خاوه نی هه موو سیفه تیکی بهرزو په سنده و له هه موو سیفه تیکی نزم و کهم و کووپی یه ک دووره، باشه ئه دی مادام خوا پیویستی به بوونه و مر ذیه بۆچی

خولقاندو یه تی؟! حه تمه ن ئیوهی خوا ناس نا چارن له دوو شتی خراپ یه کیان هه لبرێرن، یان بلین: خوا حه جێ ی بوو نه وهر بوو بۆیه هیئا یه دی، یان بلین: خوا پیو یستی به بوونه وهر نه بوو به لام هه روا له خوڤاو بێ حیکمهت و هۆ خولقاندی!! دیاره ههردوو کیشیان پهک له یهکی خراپترن، چونکه یهکه میان ئاتاجیی پالده داته لای خوا، دووهمیشیان نه زانی و بێ حیکمهتی و کاری بێ جێ کردن!! ئیمهش له وهلامدا ده لیین: نه خیر ئیمه بۆ وهلامی پرسیماری (خوا بوونه وهری بۆ خولقاندی!) ناچار نین که حه تمه ن یه کیك لهو دووری یه خوارو خێچ و ناله باره ی سه ری هه لبرێرن، به لکو ری یه کی دیکه ی سییه می له بارو تهخت و ماقوول هه یه و، ئیمه ده لیین: ئایا مه رجه ئه گه ر هه ر که سیك کاریك بکات حه وجی نه بی و بۆ خۆی سوودی ئی وهر نه گری حه تمه ن به کاریکی بێ جێ و نا حه کیمانه له قه لم بدری؟! دیاره نه خیر، چونکه ئه و کارانه ی نه نجام ده درین مه رج نیه هه موویان هه ر پالنه ری حه وجی ی و پیو یستی پێ بوون و سه رتی وه ستان و په ک له سه ر که وتن بیانه یی ته دی! || یا تو له کاتی کدا به لای سوا لکه ریکی هه ژارو بێ ده ستدا ر هت ده ی و ده ست ده به یه باخه ل و پار هیه کی ده ده یه، بۆیه ده ی ده یه چونکه سه رت قی ی وه ستاو و پیو یستیت پێ یه تی؟! دیاره نه خیر، ئه دی چ شتی ک پال ت پیو ده دن یار مه تی ده ی؟ دیاره به زه یی پی دا ها تنه وه د ل پێ سووتان ت!! (بۆیه رو ی قسانم له بابای دویتر او خواهن پرسیماره، چونکه ئه و به رو ی به دوا رو ژیش ذیه تاکو بگو ترئ: بۆیه کابرای به خشر ماله که ی ده به خشی و یاریده ی نه دار یکی پێ ده دات چونکه حه وجی ی پا دا شتی خوا یه له به مه شتی دا به لکو نا چارین بلین ئه و پار ه به خشی نه ی کابرای بێ به روا، به س به زه یی پی دا ها تنه وه د ل پێ سووتان ت) ده به هه مان پێ و دانیش، خودا (سبحانه و تعالی) هیچ پیو یستی به کی به ئیمه ذیه و په کی له سه رمان نه که وتوه، به لکو ئیمه هه موومان حه وجی و چا و له ده ستی وین وه ک فه رمووی ته! ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ (الفطر - 15) واته: ئه ی خه لکینه! ئیوه حه وجی ی خوان و خودا بۆخۆی ده وله مه ندی سو یاس کرا وه. به لی خوا نه ئیمه و نه هیچ شتی کی له بوونه وهر دا نه خولقا ندوه بۆ ئه وه ی مه دار یکی خۆی پێ ساز بکات و که لی یکی پێ پرو ه کات!! ئه وه له لایه که وه، له لایه کی دیکه شه و= وه ک رو و نما ن کر ده وه و سه لم اندمان مه رج نیه ئه و ئیش و کارانه ی نه نجام ده درین مادام به پالنه ری ئاتاجی و په ک له سه ر که وتن نیه نه دی بێ حیکمهت و نه زانانه ین، به لکو جاری وایه نه ک خودا (جل جلاله) ته نا نه ت مرؤ قیش هه ندیک کاران ده کات هیچ پیو یستی به و

هیناویه‌ته‌دی: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾^(۱)، به به‌زه‌یی به‌خشنده‌یه، ﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾^(۲)، وه به‌زه‌یی من هه‌موو شتیکی گرتۆ ته‌وه. به پیچه‌وانه‌ی بیری مادده‌په‌رستی و بی‌بروایی یه‌وه، که پیی وایه بوو نه‌وه‌ر شاری بی‌ساحیب و نه‌که‌س دروستی کردوه و نه‌که‌سیش م‌شوری ده‌خواو به‌سه‌ری راده‌گات، وه‌ک خوا ده‌فهرموی: ﴿وَمَا خَلَقْنَا إِلَّا سَمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا...﴾^(۳)، واته: وه ئاسمان و زه‌وی و ته‌وه‌ی نیوانیامان به‌به‌لاش دروست نه‌کردوون، ته‌وه‌گو مانی ته‌وانه‌یه که کافرن...، وه به‌پیچه‌وانه‌ی ته‌و فدیله‌سوفه که‌لله و شک و دلّ مردووانه‌وه، که به‌س وه‌ک وه‌گه‌رخه‌رو درو سته‌که‌ریک سه‌یری خوا ده‌که‌ن و زیاتر وه‌ک وه‌ستاو ته‌ندازیاریک له‌خواوه‌را ده‌می‌نن، هه‌تا خوایه‌کی به‌خێوکه‌رو په‌روه‌ردگاریکی به‌سۆزو به‌خشنده‌.

کارا نه‌زیه‌و ته‌و په‌پی حیکمه‌ت و لیژانی‌شیان تیدا‌یه، که بریتییه له‌یاریده‌م‌رانی فه‌قیرو ده‌ستگرتنی و به‌هاناوه‌ها‌تنی به‌پالنه‌ری چاکه‌کاری و به‌زه‌یی و به‌خشنده‌یی!! که‌وا ته‌خوداش که ئی‌مه‌و بوو نه‌وه‌ری خولقا ندوه، نه‌پێویستی پێ‌بوون، نه‌بی‌حیکمه‌تی و هه‌وه‌نته‌کاری، شتاقیان له‌گۆڕی‌دا نه‌بوون، به‌لکه‌ به‌س ته‌وه!! له‌گۆڕی‌دابوو که خودا: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ وه‌خواه‌نی ته‌و په‌پی میهره‌بانی و به‌خشنده‌یی و چاکه‌کارییه، ئنجا هه‌موو جوژه به‌زه‌یی نواندن و چاکه‌کاری یه‌کیشی له‌ده‌ست دی و یستوو‌یه‌تی چاکه‌مان له‌گه‌ل بکاو له‌پووی لوتف و به‌زه‌یییه!! له‌سه‌ر چاوه‌ی پوونی بوون (الوجود) به‌شمان بدات..

(تر) (الفا‌تحه - 3).

(یر) (الأعراف - 156).

(بهم) (ص - 27).

(2) خواتاک و تهنیاو بی‌وینه‌و هاوتایه:

خوای میهربان تاک و تهنیاو هه‌موو شتی‌ک هه‌وجی وی یه‌و ئه‌و هه‌وجی هیچ شتی‌ک نیه. که‌سی لئ نه‌بووه له که‌سیش نه‌بووه بی‌وینه‌و هاوتایه. وه‌ک خوای به‌رز ده‌فرموی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ إِلَهٌ حَمْدٌ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾⁽¹⁾، واته: به‌لئ: ئه‌و خواجه‌کی تاکه. خواجه‌که هه‌موو شتی‌ک هه‌وجی‌یه‌تی و ئه‌و هه‌وجی که‌س نیه، که‌سی لئ نه‌بووه. له که‌سیش نه‌بووه، وه هیچ که‌س هاوتای وی نیه، وه خوا نه له زاتی‌دا نه له سیفه‌ته‌کانیدا وه‌ک هیچ کام له دروست‌کراوه‌کانی ناچی، وه‌ک ده‌فرمویه‌تی: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾⁽²⁾، واته: هیچ شتی‌ک وه‌ک وی نیه، وه خوا هه‌ربوو (أزلي) و بی‌سده‌تایه‌و هه‌رماو (أبدی) و بی‌کو‌تایه. وه‌ک ده‌فرمویه‌تی: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ﴾⁽³⁾، واته: ئه‌و یه‌که‌مین و دوامینه. یانی نه له پیش ویدا هیچ هه‌بووه. نه له دوا‌ی وی هیچ ده‌بی. نه‌ک وه‌کو ته‌فسانه‌ی ئیغریقی که‌ بو هه‌رکام له دیارده‌ سروشتیه‌کانی وه‌ک: با، باران، ئاگر، هه‌ور، لا‌فاو، بروو سکه‌... هتد په‌روه‌رد‌گاری‌کی تایبه‌تی بریار ده‌دات، وه نه‌ک وه‌ک ته‌ف‌سانه‌کانی کلێسای کلێس که‌ مندا‌ل و هاوسه‌ر بو خوا داده‌نی و عیساو دایکی‌شی - سه‌لامی خویان لئ بی- به‌ دوو خوی دی که‌ له‌قه‌ له‌م ده‌دن، وه‌ک

(تر) (الأخلاص - 1، 2، 3، 4).

(یر) (الشوری 11).

(هم) (الحديد 3).

خوای به‌رز ده‌فرموی: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ﴾ (١)،
 واته: بێگومان ئه‌وانه‌ی ده‌ئێن: خوا سَی‌یه‌می سَی‌یه‌کانه کافرن، وه نه‌ک
 وه‌ک جووله‌که‌کان که منداڵ بۆ خوا بریار ده‌ده‌ن و زیاتر وه‌ک ئێسه‌مان
 سه‌یری ده‌که‌ن، وه‌ک خوای به‌رز ده‌فرموی: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ عِزَّىٰرُ ابْنُ
 اللَّهِ﴾ (٢)، واته: وه جووله‌که‌کان گوتیان عوزه‌یر کورێ خوا یه، وه نه‌ک
 وه‌کو زه‌رده‌شتیه‌کان که رووناکی به‌ خوای خێر (یه‌زدان) و تاریکی به‌
 خوای خه‌راپه (ئه‌هریمن) داده‌ئێن.

(3) خوا خاوه‌نی هه‌موو سیفه‌تیکی به‌رزو په‌سنده‌و له هه‌موو له‌که‌یه‌ک دووره‌:-

خوای ده‌ست‌ل‌ت‌دارو به‌خشنده‌ خاوه‌نی هه‌موو سیفه‌تیکی به‌رزو چاک و
 په‌سنده، وه‌ک خوای به‌رز ده‌فرموی: ﴿وَلَهُ الْخَاقَانُ فِي السَّمَاوَاتِ
 وَالْأَرْضِ﴾ (٣)، واته: وه هه‌رچی له ئاسمانه‌کان و زه‌وی - بوونه‌وه‌ر - دا هه‌یه
 سوپاس و ستایشی خوا ده‌کات. هه‌ڵبه‌ته ته‌گه‌ر خوا خاوه‌نی ئه‌و په‌ری
 سیفه‌ت به‌رزیه‌ی و ئاکار په‌سندی نه‌بایه، له تێکرای بوونه‌وه‌ردا سوپاس
 نه‌ده‌کرا، چونکه به‌بێ چاکی و په‌سندی سوپاس بۆ کران نایه‌ته دی، وه
 له هه‌موو سیفه‌تیکی ناته‌واوو خه‌راپ به‌ری یه‌و هه‌تا به‌طی‌ی پیاک و

(ت) (المائدة □ 73).

(ی) (التوبة □ 30).

(هه‌م) (الروم □ 18).

بئ گهرده، وهك خوای بهرز ده فهرموئ: ﴿سَبِّحْ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ
وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾^(۱)، واته: جهوت
ئاسمانه كان و زهوی و ههرچی تیئاندا ههیه پاکی بۆی بر یار ده دات، وه
هیچ شتیک نیه که پاکی و پهسندی وی رانه گه یهنئ، وه سیفده ته بهرز و
پهسنده کانی خوا دیاری کرا و نین و بئ سنوورن، واته خوا هه موو شتیک
ده زانی، وهك خوای بهرز ده فهرموئ: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَدَّاهُ شَيْءٌ فِي
الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾^(۲)، واته: خوا هیچ شتیک لئ و ن نابئ، نه له
زهوی و نه له ئاسمانئ وه توانای بهسهر هه موو شتیک داده شکئ. وهك
خوای بهرز ده فهرموئ: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^(۳)، واته: بهراستی
خوا لهسهر هه موو شتیک به توانایه، وه ههر چی بیهوی ده یکا، وهك
فهرموو یه تی: ﴿فَعَالٌ لَمَّا يُرِيدُ﴾^(۴). ههرچی بیهوی ده یکا، وه خوا هیچ
شتیک نیه نه ییئنی و نه ییئ سئئ، وهك ده فهرموئ: ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ
الْبَصِيرُ﴾^(۵)، واته: وه ئه و بیسهر و بینایه، وه خوای هه زن ژ یانی له
خۆیه و یه و ئه و ژ یان به غهیری خۆی ده به خشئ، وهك ده فهرموئ: ﴿الْحَيُّ
الْقَيُّومُ﴾^(۶)، واته: زیندووه و سه ره شتیکه ره، وه خوا گۆ یایه و قسه ی وی

(ت) (الاسراء ۴۴)،

(ی) (آل عمران - 3)،

(هه) (البقرة - 20)،

(و) (البروج - 16)،

(له) (الشورى ۱۱)،

(و) (البقرة - 255)،

بى ھاوتايە ئە راستى و رەوانى و رىك و پىكىدا، وەك فەرموویەتى: ﴿وَكَلَّمْتُ
 كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا...﴾^(۱)، واتە: وە قسەى پەرودەر گارت ئەو پەرى
 راستى و رىك و پىكى دا یە، وە خۆى بى ھاوێ ئەو پەرى بەزەیی و
 لىبوردن و بەخشندەیی هە یە، وەك دە فەرموئ: ﴿وَكَانَ إِلَهُهُ غَافِرًا
 رَحِيمًا﴾^(۲)، واتە: وە خودا لىبوردەو بە بەزەیی یە، وە فەرموویەتى:
 ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾^(۳)، واتە: بە بەزەیی بەخشندە یە، وە توورەیی و
 قەهریشى هیچ شتێك خۆى بۆ راناگرئ، وەك فەرموویەتى: ﴿هُوَ إِلَهُ
 الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾^(۴)، واتە: ئەو خودا یەكێ تاک و دەستەلاتدارە، وە
 دادگەریی و کاربەجی یی و خودا وینەى نیە، وەك فەرموویەتى: ﴿أَلَيْسَ
 اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ﴾^(۵)، واتە: ئایا خودا داد گەرینى فەرمانرەوایان
 نیە؟ وە فەرموویەتى: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^(۶)، واتە بیج گە
 ئەوى چ پەرستراو نین، دەستەلاتدار و کاربەجی یە.

(4) خوا خاوەنى چەند ناویكە كە چاكترین و تەواوترین ناون:

(ت) (الأنعام 115).

(ی) (الأحزاب - 59).

(بەم) (الفاحة - 3).

(۱) (الزمر 4).

(له) (التين - 8).

(۲) (آل عمران - 18).

خوای په‌روه‌ردگار خاوه‌نی چەند ناویّ که، ئەوانەش بە‌رزترین و ته‌واوترین ناو و پێویسته‌ مرۆڤ بە‌س بە‌و ناوانە بانگی خۆدا بکات و ئەبەری وەپاری و هیچ ناویکی دیکە‌ی لێ هەڵنەدات، وەك خوای بە‌رزو مەزن دە‌فرموی: ﴿وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰی فَادْعُوْهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِيْنَ يُلْحِدُوْنَ فِيْ اَسْمَائِهِ﴾^(۱)، واتە: وە خۆدا ناوی چاک و پە‌سندی هەن، جا بە‌و ناوانە بانگی بکەن وە واز ئەوانە بێتن که ئە ناوە کانی لادە‌ده‌ن و دە‌یانگۆرن، هە‌ڵبە‌ته‌ ئەو ناوانە‌ش هەر کامێکیان دروشم و نی شانە‌ی یە‌کیک ئە سیفە‌ته‌ ته‌واو و بە‌رزە‌کانی خۆدان، پێغه‌مبە‌ری پێشه‌وامان ﷺ ئە بارە‌ی ئەو ناوانە‌وه‌ فرمویە‌تی: ((إِنَّ لِلّٰهِ تَعَالٰی تِسْعَةَ تِسْعِيْنَ اِسْمًا مَا تِلْكَ اِلَّا وَاحِدًا، مَنْ اَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ، اِنَّهُ وَثَرٌ يَجِبُ الْوَتَرُ))^(۲)، واتە: بێگومان خوای بە‌رز نە‌وه‌و نو ناوی هەن، سە‌د جگە ئە یە‌کیک، هەر که سیك کۆیان بکاتە‌وه‌ دە‌چیتە‌ بە‌هەشتی، بێگومان ئەو تا که و تاکی خوش دە‌وی. ئنجا پێغه‌مبەرمان ﷺ ئە فرمودە‌یە‌کی دیکە‌دا که (تر ه‌ذي وابن حبان وابن خزيمة وحاکم و بیه‌قي وابن ماجة) گێ‌راویانە‌ ته‌وه‌ ئەو (99) ناو‌ی باس کردو‌ه که ئیمە‌ لی‌ره‌دا دە‌یانوو سین و یە‌ کوردیش مانایان لێک دە‌ده‌ینه‌وه‌: (هُوَ اللهُ الَّذِي لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ

1 - الرحمن به‌به‌زیی

2 - الرحيم به‌خشنده

(تر) (الأعراف - 118).

(یر) (رواه الشيخان).

3 - الْمَلِك	سەرۆك، پادشا
4 - الْقُدُّوس	پاك
5 - السَّلَام	بى عەيب، بى پەلە
6 - الْمُؤْمِن	د ئىياكەر، بە راست دانەر
7 - الْمُهِمِّن	بە سەر راگە يشتوو
8 - الْعَزِيزُ	زال، دەستە لاتدار
9 - الْجَبَّارُ	بالادەست، ناچار كەر
10 - الْمُتَكَبِّرُ	خۆ بە گەورەزان
11 - الْخَالِقُ	دروستكەر، بنیات نەر
12 - الْبَارِيءُ	بە ديهينەر
13 - الْمُصَوِّرُ	ويئە كيش
14 - الْغَفَّارُ	لئيبورده
15 - الْقَهَّارُ	گەردن كەچكەر
16 - الْوَهَّابُ	بەخشەر
17 - الرَّزَّاقُ	رۆزى دەر
18 - الْفَتَّاحُ	دەروو كەرەو
19 - الْعَلِيمُ	زاننا
20 - الْقَابِضُ	لئىگرەو، ويكەينەر
21 - الْبَاسِطُ	لەدوودەر، فراوانكەر
22 - الْخَافِضُ	دانەوئين، نەوى كەر

بۆندکەر . بەرزکەرەوە	23 - الرافع
زۆلکەر . عیززەت بەخش	24 - المعزّ
زەبۆونکەر . مل پێی کەچکەر	25 - المذلّ
بیسەر	26 - السّمیع
بینەر	27 - البصیر
فەرمانرەوا، حوکمران	28 - الحکمّ
دادگەر	29 - العذلّ
چاکەکاری پەنھان، وردبین	30 - اللّطیف
شارەزا، هەوالدەر	31 - الحّییر
هێدی، ئارام	32 - الحّلیم
مەزن	33 - العظیم
لێبۆردە، گوناح پۆش	34 - الغفّور
سوپاسگوزار	35 - الشّکور
بەرز	36 - العلیّ
گەورە	37 - الکبیر
پارێزەر	38 - الحفیظّ
بژیوگە بین، دەستەلاتدار	39 - المّقیت
لێپرسەرەوە	40 - الحسین
سیفەت بەرز	41 - الجلیل
بەرێز، ریزگر	42 - الکّریم

چاودیر	43 - الرقیب
وه‌لامگو	44 - المجنب
فراوان	45 - الواسع
کاربه‌جی، لیزان	46 - الحکیم
به‌نده‌دۆست، خوش‌ویستراو	47 - الودود
پایه‌به‌رز، خاوه‌ن شکۆ	48 - المجید
زیندوو‌که‌ره‌وه، نی‌ره‌ر	49 - الباعث
ئاگادار، ئاماده	50 - الشهید
پایه‌دار، راست، هه‌ق	51 - الحق
کارپی سپی‌راو، پشت‌وپه‌نا	52 - الوکیل
به‌توانا	53 - القوی
به‌هیتز، قایم	54 - المتین
دۆست، یاری‌ده‌ده‌ر	55 - الولي
ستایش‌کراو، شایسته‌ی سوپاس	56 - الحمید
ژمیره‌ر	57 - المحصي
په‌یدا‌که‌ر	58 - المبدی
گیره‌ره‌وه، زیندوو‌که‌ره‌وه	59 - المعید
ژیینه‌ر	60 - المحي
مرینه‌ر	61 - المیت
زیندوو	62 - الحي

مشوورگیر، راوه ستاو	63 - الْقِيَوْم
هه بوو	64 - الْوَاحِد
خاوه ن پایه ی بهرز	65 - الْمَاجِد
یه ک	66 - الْوَاحِد
تاک، ته نیا	67 - الْاَحَد
حه وجی پی بوو، جیی مه به ست (جی)	68 - الصَّمَد
نیازو بی نیازا	
توانا دار	69 - الْقَادِر
خاوه ن سه رچاوه ی توانا	70 - الْمُقَدِّر
پیشخه ر	71 - الْمُقَدِّم
دواخه ر	72 - الْمُؤَخِّر
یه که مین	73 - الْأَوَّل
دوامین	74 - الْآخِر
دیار، ئاشکرا	75 - الظَّاهِر
ون، په نهان	76 - الْبَاطِن
سه رپه رشتیکه ر	77 - الْوَالِي
زۆریه رز، خو به به رزگر	78 - الْمُتَعَال
چاکه کار	79 - الْبَرّ
تۆیه وه رگر	80 - الثَّوَاب
تۆله ستین	81 - الْمُنتَقِم

چاوپۆشیکەر	82 - الْعَفْوُ
میهره بان	83 - الرُّؤُوف
خاوهن مَلَك	84 - مَالِكُ الْمَلِكِ
خاوهن پایه‌ی بهرزو ریز	85 - ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ
دادپه‌روه‌ر	86 - الْمُقْسِطُ
کۆکه‌ره‌وه	87 - الْجَامِعُ
ده‌وله‌مه‌ند	88 - الْغَنَى
ده‌وله‌مه‌ند کەر، بێ نیاز کەر	89 - الْمُنْفَى
به‌رگر، پێشگیری کەر	90 - الْمَانِعُ
زیان گه‌یی‌ن به‌ دوژمن و ناحه‌زانی.	91 - الضَّارُّ ۞
سوود گه‌یی‌ن به‌ دۆست و خۆشه‌ویستانی.	92 - النَّافِعُ
رووناکی.	93 - النُّورُ
رئ پێشاندەر.	94 - الْهَادِي
داهینه‌ر، بێ‌وینه.	95 - الْبَدِيعُ
هه‌رماو.	96 - الْبَاقِي
میراتگر.	97 - الْوَارِثُ
کارزان، شاره‌زا کەر.	98 - الرَّشِيدُ

(1) پێشتر با سمان کرد که زانایانی فەرمووده‌ناس (المحدثون) له باره‌ی سه‌نه‌دی ئهم فەرمووده‌یه‌وه به‌ گشتی مه‌شت و مریان ۞ یه، وه به‌ تایه‌ به‌ت له‌باره‌ی و شه‌ی (الضَّارُّ) ۞ ئیشکالیه‌یه‌وه مه‌گه‌ر (قید) یکی بخریته‌ سه‌ر وه‌ك (الضَّارُّ بِالْكَافِرِينَ) ته‌گه‌رنا شایسته‌ی خوا (سبحانه‌ و تعالی) نیه‌و به‌ یه‌کیك له‌ ناوه‌کانی دانانری.

99 - الصُّبُور

ئارامگر.

چهند ئاگاداری یه‌ك دهرباره‌ی ناوه‌كانی خوا

- 1 - وه‌ك له‌و فهرموودانه‌وه‌ كه‌ رابردن دهرده‌كه‌وی، ناوی خوا (الله) -جل جلاله‌- له‌ ریزی (99) ناوه‌كان نه‌ژمی‌راوه‌، ده‌نا ده‌یكرده‌ (100)، بی‌گومان ه‌هر واشه‌ چونكه‌ فهرمووده‌كه‌ ده‌لّی (إِنَّ لِلّٰهِ...) كه‌واته‌ ته‌و (99) ناوه‌ ه‌ه‌موویان سیفه‌تی خوا (الله) و وه‌سفی ته‌ویان پێ‌كراوه‌.
- 2 - مه‌به‌ست له‌ رسته‌ی: (مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ) له‌سه‌ر رای زۆربه‌ی زانایان له‌به‌ركردن و تی‌گه‌یشتن و بیرلێ‌كردنه‌وه‌و كارپێ‌كردنی ته‌و ناوه‌ به‌رزو په‌سندانه‌یه‌.

- 3 - کاری‌گه‌ری ته‌و ناوه‌ به‌رزو چاكانه‌ بۆ چاك‌كردنی ئینسان و له‌ خوا نزیک خستنه‌وه‌ی، له‌و ڕوه‌وه‌یه‌ كه‌ خوای به‌رزو مه‌زن پ‌ی‌ی خۆ شه‌ به‌ناو و سیفه‌ته‌ به‌رزه‌كانی مه‌دحی بكه‌ین، وه‌ ه‌ه‌تا زیاتریش ته‌و ناو و سیفه‌ته‌ به‌رزو چاكانه‌ی خوا له‌ د‌ل‌ و می‌شکی ئینساندا چی‌گه‌ر بنو، پ‌تر بیریان لێ‌بكاته‌وه‌، زیاتر كارده‌كه‌نه‌ سه‌ر د‌ل‌ و ده‌روونی و له‌ سیفه‌تی به‌رزو ڕه‌وشتی په‌سه‌ند نیزیک‌تر ده‌بیته‌وه‌و له‌ نا یسینی خوادا شاره‌زاتر ده‌بی و قات‌تر ده‌بیته‌وه‌ (۱).

(1) له‌ ه‌هر كام له‌ (الأذکار) ی (نوی) و (تحفة الذاکرین) ی (شوکانی) دا ناو= به‌رزه‌كان نه‌قل کراون، ب‌ه‌وا نه‌ (الأذکار) ل 94، (تحفة الذاکرین) ل 53، به‌لام له‌ کتبی بی (الأذکار) دا ناوی (الاحد) كه‌ ژماره‌كه‌ی (67) په‌رپ‌نراوه‌و جگه‌ له‌ ناوی (الله) ژماره‌ی ناوه‌كان (98) ن، به‌لام (تحفة الذاکرین) به‌و شیوه‌یه‌ی هی‌ناون كه‌ من نووسیوم.

4 - هه‌ندیك له‌ناوه‌ په‌سندو چاكه‌كانی خوادا (صیغة المبالغة) یان بۆ به‌كاره‌یتراوه‌ وه‌ك: اَلْفُ قِتَاحٍ، اَلْخَوَابُ، اَلْوَهَابُ... هه‌تد، به‌لام: له‌به‌رئه‌وه‌ی له‌ كوردیدا ئهم جۆره‌ ده‌ربهرین (تعبير)ه‌ نیه‌، من هه‌روا به‌ ئاسایی وهرم گه‌راونه‌ سهر زمانی كوردی، ده‌نا له‌ راستیدا ته‌گهر مانای وشه‌بیم ره‌چاوكرده‌با ده‌بوو بۆ (الفتح) گوته‌بام زۆر زۆر زۆر..... ده‌رووكه‌ره‌وه‌!! وه‌ هه‌روه‌ها بۆ ته‌وانی ديكه‌ش.

(5) خوا هه‌موو شتیکی له‌سهر بنچینه‌ی زانیاری یه‌کی قوول بۆ سنوور خوێنانه‌وه‌:

خودا هه‌رچی دروستی كرده‌ هه‌مووی له‌سهر بنچینه‌ی زانیاری یه‌کی قوول و بۆ سنوور دروست كرده‌وه‌ له‌ هیچ كام له‌ درو سترکراوانی خوادا هه‌نده‌ی نووکی ده‌رزیش نارێکی و بۆ یا سایی نابینرێ، خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: ﴿مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوتٍ فَإِذْ جَافِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ۚ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ﴾، واته‌: له‌ دروستكراوی خوادا نارێکی نابینێ، چاوبگه‌یه‌ بزانه‌ هیچ كه‌لێنو كونان ده‌بینێ! دووباره‌ جار له‌ دواي جار چاوبگه‌یه‌، به‌لام له‌ ته‌نجامدا چاوت به‌ ده‌ركراویی و ماندوویی ده‌گه‌رێته‌وه‌ لات.

خوێنه‌ری خو‌شه‌ویست! ئهم ده‌قه‌ی سه‌ه‌ی ته‌نجامگیری (استنتاج)ی ه‌کی یه‌كجار گه‌نگ و بایه‌خدا‌ری لێ وه‌دی دی: ته‌ویش ته‌وه‌ یه‌ كه‌ به‌

پێچهوانه ی وێنه و قسه ی بزركیترای كهسانێكه وه كه خو به بی برهوا
(دژ خوا)!! پێشان دهدهن، گهشه كردن و بهرهوپیش چوونی زانیاری و
په ده لاچوون له سه ر رازو نهینییه كانی بو نه وه رو، دژرا نه وه ی یا ساو
ده ستوره كانی سروشت نه ك هه ر نابێته هۆی به ره وپاش چوونه وه ی بیری
تایینی (الفكر الدینی) و به ره و بی بره وایی چوونی خه لك! به لكو به
به راوه ژووه هه تا پتر زانیاری به ره وپیش به چۆ زیاتر رازو نهینییه كانی
بوونه وه ر ئاشكرابن و، یا ساو ده ستوره كانی سروشت چاكتر په بیان بی
بهدری و بدۆزینه وه، بیری تایینی (به لام تایینی راست و نه شیوتره و كه
به س ئیسلامه) به گشتی و بره و به خوابوون و خواناسیی به تایبه تی زیاتر
گه شه ده كا و فراژو و ده بی و چاكتر ره گان داده كو تی له دلو و ده روون و
بیرو هۆشی خه لكیدا، چونكه بو نه وه ر كتی به بی به خرا و (الك قتاب
المنظور)ی خوا یه و، جیه گه ی تیدا ده ر كه و تنی سیفه ته به رزو
په سه نده كانیه تی له ویست و توانا و زانیاری و به زه یی و... هتد، وه ئاوینه ی
تیدا دره و شانده ی ناوه كانیه تی، ئنجا گومانێ تیدا نه مرۆف هه تا پتر
به كتی بی نو سه ریك ئاشنا بی، زیاتر به كه سیاهه تی نه و نو سه ره و
سیفه ته كانی ئاشنا ده بی و چاكتری ده ناسی. بۆ وینه ئیمه هه تا زیاتر
كتی بی (احیاء علوم الدین)ی ئیمامی غه زالی و (مجموع الفتاوی)ی
ئیبنو ته میمه و (رسائل النور)ی سه عیده ی نو رسی و (في ظلال
القرآن)ی سه بی د قوتب و (تفهیم القرآن)ی مه و دوودی، مواتا به كه ی نو

بۆيىنىنەو و بتوئىنەو، پتر پەى بە پایە بەرزى و شارەزایى ئەو
 ناودارانە دەبەین و چاکتر دەیانناسین، خوا ئە ھەموویان خوشبى و پلەیان
 بەرزتر بکاتەو، ئنجا ئە راستیدا بە پىچەوانەى و پىنەى بى پروایا نەو،
 ھەتا زیاتر زانیاری گەشە بکات و بوونەوەر چاکتر یاسا و دەستورەکانى
 ئاشکرا بن، بىرى بى پروایى و کافرايەتى زیاتر پاشەکشە دەکا و بەپاشەو
 دەچىتەو!! چونکە بىرى بى پروایى بە ھەموو جۆر و شىوہەکانىیەو
 سەرچەم دەچىتەو سەرىک ئەسل. ئەویش ئەوہى کە بوونەوەر و ھەرچى
 تىیداى. ئەخۆو بى ھیچ کردگار و پەرەدگار و مشوورخۆرىک درو ست
 بوو و بەرپۆە دەچى!! بە واتایەکى دى ھەموو جۆر شىوہەکانى بىرى
 بى پروایى سەرچەم ئەو بە چىنەیدەا ھاوبە شن و ئە سەر ئەو ئە سلە
 رىککەوتون، کە دروست بوون و بەرپۆەچوونى بوونەوەر سەر چاوەیدەکى
 زانستىیانەو ھەكىمانەى نى! بە کورتى بوونەوەر بە رۆکەوت و
 ھەرە ھەکى و گۆترە کارى درو ست بوو، ھیچ کەس نەخ شەو
 بەرنامەیدەکى زانیارىیانەى ورد و قوولئى بۆ دا نەناو، ھە (تاویرى
 سەرەوژىر) کەوتۆتەرى، کەشیش نازانى و بۆ کووى دە چى و پا شەرۆژو
 سەرەنجامى چۆن دەبى!! بەلام بەرەوپىش چوونى زانیارى (سەرلەبەرى
 لقەکانى، بەلام بە تايبەتى زانیارىیە سروشتىیەکان) و دۆزرانەوہى یاسا
 دەستورەکانى و پەردەلاچوون ئەسەر رازو نەیتىیە سەرسام کەرەکانى و،
 پەى بردن بەرىک و پىکى و یاسادارىیەکەى بە ئاشکراو بىچەند و چوون

رای ده‌گه‌یه‌نی که: ئاگادارب! بوونه‌هر (قاویری سه‌ره‌وژیرا) گورزی (شه‌لم کویرم که‌س نابویرم) نیه‌و له‌سه‌ر بنچیه‌ی زانیاری و ئیزانیه‌یه‌کی وردو قول و حسیب کراو رۆنراوه‌ به‌ گۆیه‌ی نه‌خ شه‌و به‌رنامه‌یه‌کی زانیانه‌ به‌ریوه‌ده‌چی!! که‌واته‌ ته‌و ته‌سل و بنچینه‌یه‌ی که‌ بی‌ پروایان به‌به‌لگه‌یان له‌ قه‌لهم دابوو کردبوویان به‌ بناغه‌ی به‌یری قریوک‌یانو، کۆشکی ته‌فسانه‌یی خاوه‌نناسی‌یان له‌سه‌ر هه‌لچنی بوو، نه‌ به‌ردو نه‌ که‌سته‌ک و نه‌ قورو... به‌لکو به‌ل‌میش ته‌واو ده‌رنه‌چوو!! جا گومانیه‌شی تێدانیه‌ که‌ دیواری بی‌ناغه‌ راناوه‌ستی و، ده‌ سته‌به‌جی به‌لا چوون و نه‌مانی بناغه‌ی دیواریش له‌ سه‌ررا بۆ خوارێ هه‌ره‌س دی‌خی و هی‌چی به‌سه‌ر هی‌چه‌وه‌ نامی‌نی! هه‌ر بۆیه‌ش خوای بی‌ی‌خه‌ فەرموو یه‌تی: ﴿سَتُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ﴾^[۱]، واته‌: له‌مه‌ودوا به‌لگه‌و نیشانه‌کانی خۆمانیان پێشان ده‌ده‌ین له‌ ئا سۆیه‌کان (ئاسمانه‌کان) داو له‌ نه‌فسی خۆیاندا، هه‌تا بۆیان ڕوون بێته‌وه‌ که‌ ته‌و (خوا یان قورئان) هه‌قه‌و راسته‌. بێگومان ته‌م ئایه‌ته‌ گه‌ه‌ت و به‌ل‌ئین و مزگینیه‌کی خوشی تێدایه‌، که‌ ئیستا سوپاس بۆ خوا به‌ چاوی خۆمان ده‌یبینن: چۆن زانیارییه‌ سروشتیه‌کان بوونه‌ خه‌ ته‌کارو به‌رده‌ستی بی‌فیزی به‌یری ئایینی و، چاکترین و به‌هێزترین پالپ شتی به‌یری خاواسی و، دره‌شاهه‌ترین و بی‌پێچ و په‌ناترین به‌لگه‌ی ده‌ستی برواداران.

(6) خوا به‌نامه‌یه‌کی ناردوه تا به‌نامه‌ی راست و تیر ته‌واوه:-

خوای بی‌وینه هه‌روه‌ک چۆن نه له زاتیدا، نه له سیفده‌کانیدا، نه له دروست‌کراوه‌کانیدا، نه له قسه‌و وته‌کانیدا، که‌م و کورپی و نا ته‌واویی و هه‌له‌و په‌له‌ی نیه‌و له هه‌موو لایه‌نیکه‌و پاک و به‌رزو په‌سندو هه‌و تای نیه، ته‌و به‌رنا هه‌و په‌یره‌ش که ته‌واو که‌ری به‌رنا هه‌ی گشت پیغه‌مبه‌رانه (عليهم السلام) خوای به‌رز ده‌فرموی: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ﴾^(ق)، واته: وه قورئانمان بو لای تو ناردوه راستیی تیدا یه، کتیبه‌کانی پیش خوای به‌راست ده‌زانی و به‌سه‌ریانه‌وه چاودیره وه به دوایین پیغه‌م به‌ری خوای (محمد) دا (عليه الصلاة والسلام) ناردوویه‌تی خوای به‌رز ده‌فرموی: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾^(ه)، واته: محمد بابی هیچ کام له پیاوانتان نیه (مه‌به‌ست له زه‌یده) به‌ئکو نیراوی خواو کو‌تایی پیغه‌مبه‌رانه (عليهم السلام) ته‌واو پاک و بینگه‌رده، وه خوای به‌رز ده‌فرموی: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ...﴾^(س)، ته‌م‌ر به‌رنامه‌که‌تانم بو ته‌واو کردن، وه وه‌لام ه‌گو‌ی هه‌موو پرسیاره‌کانی ژبانی مرۆفه، وه خوای به‌رز ده‌فرموی: ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾^(ل)، واته:

(ق) (المائدة □ 48) .

(ی) (الأحزاب - 40) .

(هم) (المائدة - 3) .

(ل) (النحل - 89) .

وہ قورئانمان ناردۆتہ سەر تو ھەموو شتیک روون دەکاتەوہ، وە رێروونی و خێرو خوشی و موژدەییە بۆ مسوڵمانان، وە شیفاو چارەسەری سەر ئەبەری گیروگرفت و دەردو خوشییەکانیەتی، وەك خوای بەرز دەفەرموی: ﴿قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ﴾^(۱)، واتە: بۆ ئەو رێنمایی و چارە سەرە بۆ ئەوانە بڕوادران، ﴿وَنُزُلٌ مِّنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾^(۲)، واتە: وە ئەوێ ئە قورئانی دەنییە خوار چارە سەر و رحەمەتە بۆ بڕوادران و تاقە بەرنامەییە کە کە بتوانی سەر بەرز و بەختیاریی راستەقینە بۆ تاك و کۆ ھەڵ بێنیتە دی، وەك خوای بەرز دەفەرموی: ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ...﴾^(۳)، واتە: وە سەر بەرز بۆ خواو بۆ پیغەمبەرەکی و بۆ بڕوادرانە... ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَلْقَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً﴾^(۴)، واتە: ھەرکەسێک کردەوی چاک بکات ئە نێریان ئە مێ وە بڕوادریش بێ ئەو ئە ژیا نیکو خوش و پیر ئارامیدا دەژیەن، وە تا کە بەرنامەییە کە کە بتوانی داد گەری و یە کسان و ئازادی ئە نێوان کۆمە ئدا بچە سپینی، وەك خوای بەرز دەفەرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ...﴾^(۵)، واتە: خودا فەرمان دەکات بە داد گەری و چاکە کردن و دەستگیرایی کردنی خزمان... ﴿فَلِلَّذَلِكَ فَادُغٌ وَاسْتَقِيمَ كَمَا أَمَرْتَ وَلَا تُبِغْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ

(تر) (فصلت - 44).

(یر) (الأسراء - 82).

(بەم) (المنافقون - 8).

(۱) (النحل - 97).

(۲) (النحل - 90).

بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ ﴿١٤﴾، واته: جا بانگه‌واز بکه بو ته‌وه‌ی که گوترا، وه‌وه‌کو فەرمانت پی‌کراوه خۆت راگره، وه مه که‌وه دوا‌ی ئاره‌زووه‌کانیان، وه بلی پروام به هەر کتیبێک هی‌خاوه که خوا ناردوویه‌تی، وه فەرمانم پی‌کراوه که به داد‌گه‌ریی حوکمتان له نیوا‌ندا بکه‌م، وه تاقه به‌رنامه‌و رێبازی‌که که ئینسان بتوانی به‌هه‌شتی به‌رین و ره‌زامه‌ندی خودای پی‌وه‌ده‌ست بیتی، وه‌ک خوا‌ی کار به‌جی ده‌ فەرمو‌ی: ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّذِي هِيَ أَقْوَمُ وَيَا شَرُّ الْأَشْيَاءِ الْهُدَىٰ لِلَّذِينَ يَغْمُؤُونَ الصَّالِحَاتِ أَنْ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ (١٥)، واته: به‌راستی ئه‌م قورئانه رینه‌های (مرۆف) ده‌کات بو ته‌واوترین ژیان، وه سوژده‌ی پادا شتیکی گه‌وره ده‌دات به‌و بروادارانه‌ی که کرده‌وه‌ی چاک ده‌کهن.

(7) خوا هه‌موو کرده‌وه‌کانی راست و به‌جی و حیکمه‌ت دارن:-

هه‌رچی خوا بیکات و ته‌نجامی به‌دات بی سوود و حیکمه‌ت نه‌یه‌و، مه‌رجیش نه‌یه‌ مرۆف په‌ی به‌ رازو نه‌یتی و حیکمه‌تی هه‌موو کرداری‌کی خوا به‌ری، که‌واته: خوا به‌خشنده‌و تو‌له‌ستین هه‌روه‌ک چۆن زاتی و سیفه‌تی و قسه‌ی و به‌رنامه‌ی و دروست‌کراوی و ناوی، له‌وپه‌ری تیرو ته‌واوی دان و له‌ هه‌موو که‌م و کووری یه‌ک به‌دوورن، کرداریشی دیسان به‌ په‌ی حیکمه‌ت و زانیارییه‌کی بی‌وینه‌یه‌و هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کی به‌جی‌یه‌و پر له‌ سوود و خیر و به‌رژه‌وه‌ندییه‌، خوا‌ی به‌رز ده‌فەرمو‌ی: ﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا

(تر) (الشوری - 15).

(یر) (الاسراء - 9).

شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ﴿١٦﴾، وه ره نه گه
شتیكتان پیناخوش بئ تهو شته بۆتان چاك بئ، وه ره نه گه شتیكتان
خوش بوئ و تهو شته بۆتان خراب بئ.

چۆنیه‌تی په‌یوه‌ندی نیوان ویست و ره‌زامه‌ندی خوا

خوینهری خوشه‌ویست! لی‌ره‌دا ده‌مه‌وی وه‌لامی‌کی ورد بجه‌مه‌ روو بو
پرسیاریك كه ره‌نگه‌ خوخته‌ی زۆر دلان بدات: باشه‌ مادام كرده‌وه‌كانی
خوا هه‌موویان له‌ سه‌ر به‌ چینه‌ی زانه‌یاری و لی‌زانیه‌یه‌کی بئ سنوورو
حیكه‌تی‌کی بالا به‌ریوه‌ ده‌چن، وه‌ له‌ راستیشدا هه‌رچی له‌ بوونه‌وه‌ردا
رووده‌دات له‌و لایه‌نه‌وه‌ كه‌ به‌ پیتی زانه‌یاری و نه‌خ شه‌و ته‌ندازه‌گه‌یری
خوداو به‌هۆی ویست و ده‌سته‌لاتی وی په‌یوه‌ په‌یدا ده‌بئ درو سته‌كراوی وی
یه‌، بۆچی ناره‌زایی به‌رانبه‌ر به‌هه‌لۆیه‌ سته‌ و ره‌فقه‌ی سته‌مه‌كارانه‌ی
زۆردارو طاغوته‌ خو به‌ خوازانه‌كان ده‌برین و لی‌یان را په‌رین و ته‌و
بارودۆخ و واقیعه‌ نایسلا میانه‌ی كه‌ هه‌تاویانه‌ دی به‌یانگۆزین؟! به‌
واتایه‌کی دی مادام ته‌و رووداوو كاره‌ساتانه‌ به‌ ویست و ده‌سته‌لاتی خواو

به‌ گویره‌ی نه‌خشه‌و به‌رنامه‌ی خوا دینه‌دی و هه‌ر کارو کرداریکیش خوا پیتی هه‌ستی و ته‌نجامی بدات و راست به‌جی و حیکمه‌تداری، چون به‌ خۆمان ره‌وا بیهین دژی واقعیته‌ک بجه‌نگین که ویهست و ده‌سته‌لاتی خوی کاربه‌جی و لیژان هه‌تاویه‌ته‌دی؟! له‌ وه‌لامدا ده‌ لیژن: هه‌ر چه‌نده جی ته‌رخانی ته‌م جوړه باسانه بابته‌ی (قه‌زاو قه‌ده‌ره) به‌لام لی‌یره‌ش کور ته‌ وه‌لامیکه‌ی هه‌ر ده‌ده‌ینه‌وه: راسته ته‌م واقیه‌وه هه‌ر واقیه‌و کارو کاره‌سات و رووداوێکی چاک یان خراپ هه‌ر به‌ ویستی خوا به‌ گویره‌ی نه‌خشه‌و به‌رنامه‌یه‌ک که خوا دایناوه دینه‌دی، به‌لام هه‌ر ته‌و خوییدی که ته‌و یاسا سروشتی‌یا نه‌ (القوانین التکوینیة)ی داناون که به‌ پیتی وان هه‌موو شتی‌ک (چاک و خراپ) دیته‌دی، هه‌مان خواش چه‌ند یا سایه‌کی شه‌رعی (القوانین الت شریعیة)ی داناون، که فه‌رمانمان پی‌ده‌ که‌ن راپه‌رین و هه‌ر واقعیته‌ک و هه‌ر دیاره‌یه‌ک که له‌گه‌ل به‌رنامه‌و شه‌رعی خوادا نه‌گونجا لای به‌رین. تنجا ده‌بی‌ بزاین که ویست و ره‌زامه‌ندی (الأرادة والرّضی)ی خوا مده‌ج نیه هه‌موو ده‌ صی پی‌ که‌وه گو‌نجاو په‌یوه‌ست بن، به‌لکو جاری وایه لی‌ک ده‌ترازین و دژی یه‌کدی ده‌هه‌ستن، بۆ وینه‌ خوا له‌ قورئانی‌دا ده‌فه‌رموی: (مه‌ی مه‌خۆنه‌وه)، به‌لام ویستی وایه که شه‌راب خۆره‌کان بیخۆنه‌وه، لی‌ره‌دا ویست و ره‌زامه‌ندی خوا لی‌ک جودان! که‌واته: مده‌ج نیه هه‌ر واقعیته‌ک که به‌ ویستی خوا دروست بوو، به‌ پیتی ره‌زامه‌ندی خواش بی، به‌لکو ده‌بی‌ بۆ ته‌وه‌ی داخۆ فلان واقیه‌

یان فلان کردهوه خوا پیتی رازی یه یان نا، له بهرنامه که یدا بوی
 بگه رین، چونکه بهرنا هه و ئایینی خوا هه موو ده هی له گه
 ره زامه ندیی دا پیکه وه جووتن و لیک ناترا زین. که واته پوخ ته ی ق سان:
 له بهر ته وه ی خوا به دیهینه رو په روه رد گاری هه موو شتی که . ناگو نجی هیچ
 شتی که به بی و یست و توانای وی دروست بی و هه رچی په یدا ده بی چاک و
 خراب هه به پیتی و یستی خوا و به هی توانای وی یه وه یه ، به لام مه رج نیه
 هه رچی به پیتی و یستی خوا (و یستی خواش له و یا سا و ده ستورانه دا
 به رپه وه ده چی که له بو و نه وه رو ژیا نی ئینساندا له کار دان) په یدا بو، -
 خوا لیتی رازی بی- تا کو ئیمه ش ناچار بین ملی بو که چ بکه یین و پیتی
 رازی بین. تنجا ته وه ی خوا له سه ر ئیمه ی پیویست کرده ته وه یه که
 به پیتی ته و یا سا و ده ستوره ئایینی و شه رعییانه به رپه و به چین، که خوا
 ناردوونی و له گه ل ره زامه ندیی و په سندی خو یدا لی کی به ستوون
 ﴿وَرَضِیتُ لَکُمُ الْإِسْلَامَ دِینًا﴾^[۱]، چونکه ئیمه ده بی به دوا ی ره زامه ندیی
 خوا دا ویل و عه و دا ل بین، ره زامه ندیی خواش له شوینکه وتنی ته و
 بهرنامه دایه که لیتی رازی یه و په سندی کرده، ده نا ته گه ر به نه وی و
 دوا ی و یستی خوا بکه وین، ته وه پیویست به و یست و نه وی ستنی تی هه
 نا کات، چونکه هه رچی بکه یین هه ر به و یستی خوا ده یکه یین و ناتوانین
 له ژیر رکیفی و یست و ده سته لات ی وی ده ر به چین، خوا ی به رز ده فه رموی:

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ...﴾ (۱)، واتە: وه ناتا نهوێ ههتا خوا نهیهوێ، بهلام دهتوانین له بهرنامه و رهزامهندیی خودا دهرب چینه و لاری بین! کهواته: ئیمه بۆیه رادهپهڕین بۆ گۆڕین و لابردنی ئه و واقیعا نهی دهژی بهرنامهی خودان، چونکه فهرمانی پی کردووین و بهوه لی هان رازی دهبی، ئنجا خواش ههڕچهنده ئه و واقیعا نهی به ویستی خۆی هینا و نه دی، بهلام له رۆی کردهوه ویست و ههڵبژاردنی خراپ و لهگهڵ شرعو رهزامهندیی خودا نهگونجای خراپه کارا نهوه هاتوو نه دی، وه ده یهوی بیگۆڕین به جوړه واقیعتیک که له گهڵ تایینو رهزامهندیی دا به گونجینا به پیویستی دهزانم بۆ پتر روون بوونهوهی مه به ست پیشه — هکی وینه یه که بینینه وه (له ژیا نی رۆژانه ماندا) بۆ چۆنیهتی لیک جوی بوونی (ویست و رهزامهندیی) و دوا ییش وینه یه که دینینه وه بۆ پتر تاشکرا بوونی چه مک و مه بهستی ویستی خودا (إرادة الله):

ویننه یه کهم: بۆ پوهنکردنه وهی لیک جیا یی ویست و رهزامه ندی خا:

بابینک دوو کوری هه ن، پیا نی ده ئی: رۆ له کامم ئه وه با ئغ بوون و له مرۆ به دوا وه پیا ون و ته کلیفی شه رع تان له سه ره، جا داوا تان ئی ده که م مسو لمانی چاک بن و بی فهرمانی خوا و پیغده مبه ر ﷺ مه که ن، هه ر

دەتوانىن ويست (ارادة)ى خوا (سبحانه و تعالى) بە ئاوى كانىيەك
 بچوينىن، كە ئاويكى سىي و ساف و بىرەنگ و بى تام و بۆنە، دوو كەس
 دەچنە سەر ئەو كانىيە، يە كىنكىان هەندىك ئاوى لى هە لىدىنجى و
 دەيكاتە نىو سوراحى يەكەو و ئەندازە يەك شەكرو شەربەتى لى گەل
 تىكەل دەكات و شەربەتتىكى شىرىن و بە تام و چىزى لى دروست دەكات،
 ئەوى دىكەشيان هەر لى هەمان كانى هەندىك ئاوى هە لىدىنجى و لى
 گۆزە يەكى دەكاو پاشان مستىك خۆلى تى دەكات و ئاوى نىو گۆزە كە
 دەكاتە ئاويكى قوراپ و پىس و نابەرچاوا! بىگومان هەم شەربەتە شىرىن و
 جوان و بۆن خۆشەكەو هەم ئاوەقوراپ و لىل و تام و بۆن ناخۆ شەكەش،
 هەردووكيان لى ئاوى كانى يە سىي و ساف و پوونەكە هەلەينجرا پوون،
 بەلام هى يەكەميان بە ھۆى دەستكارىي و بەكارهيتانى چاكەو
 شەربەتى لى ئاوى كانى يەكە رەخساندو، هى دووھى شىيان بە ھۆى
 دەست تى وەردان و خراپ بەكارهيتانەو قوراپ لى فەرا هەم ھىخا،
 كەواتە ئاوى كانى يەكە لى ئەسلدا سىي و ساف و بىرەنگ و بى تام و بۆن
 بوو، بەلام بە ويست و ھەل پىژاردن و كەردەوئى دوو كە سەكە بە شىكى
 شەربەتى لى دروست بوو و تام و بۆن و رەنگى كى چاكى گرت، وە
 بەشىكىشى قوراپ لى دروست بوو و تام و بۆن و رەنگىكى بەدو و خراپى
 پىوونوسا، دەجا ئىرادەى خوداش بەھەمان شىو: خوا وى ستى خۆى
 كەردۆتە يارىدەدەرى ھەموو كەس. ئىجا ئايا ئەو كە سەنە بەوئى ست و
 ھەلپىژاردنى خويان تام و بۆن و رەنگى چاك لى گەل وى ستى خوا لىك

دهدهن و کارو رهفتارو واقعی چاک و مسوئلمانانه دهرهخ سینن، یان به پیچهوانهوه تام و بۆن و رهنگی بهدی له گهڵ لێک دهدهن و کردارو ئا کارو بارودۆخی خراپ و نامسوئلمانانه پهیدادهکن، ئەوه عایدی خۆیا نهو دهکهوێته ئەستۆی خۆیان، ئنجا له بهرئهوهی خودا کوفر و خراپه ی خۆش ناوی و لێی رازی نیه، له سۆنگه ی ئەوهوه که بهوی ست ههڵ بژاردنی تاوانباران و تام و رهنگو بۆنی خراپ و بهدی تاوانان هاتۆته دی، وهك فەرموویهتی: ﴿... وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ...﴾^(٦)، واته:... خوا کوفری پێ پەسند نیه (پێی رازی نیه) بۆ بهندهکانی. له سۆنگه ی ئەوهوه، خوا فەرمانمان پێ دهکات که ئەو واقع و بارودۆخو ئا کارو کرداره دزیو خراپانه بگۆڕین و ههول دهین به ویست و ههڵبژاردنیکی له گهڵ بهرنامه و رهزامهندی خودا گونجاو، واقع و بارودۆخو ئا کارو رهفتار پێک بێننه کایهوه که خودا پێی رازی بێ و تام و بۆن و رهنگیکی له ئاوی ساف و بێگهردی کانیای ویستی خودا بێننه دی، که له گهڵ بهرنامه و یا سا شهرعییه پەسندەکانی خودا ب گونجین، بۆ ئەوهی ههم ویست و رهزامهندی خودا و ههم ویستی ئیمه و رهزامهندی خودا پێک بهوه گونجاو بن و دژو پیچهوانه ی یه کدی نهبن، وهك خودا فەرموویهتی: ﴿وَلَا تَشْكُرُوا يَرْضَاهُ لَكُمْ﴾^(٧)، واته: وه تهگهر سوپاسی خوا بکهن (و بهندهی چاک و به ئەمهك بن) خوا بۆتان په پسند ده کاو لێتان رازی ده بێ.

(٦) (الزمر - ٧)

(٧) (الزمر - ٧)

هه‌لبه‌ته ره‌زامه‌ندیی خوداش گه‌وره‌ترین مه‌به‌ستی مرۆ قی خوا ناس و به‌رزترین نووت کهی ئاوات و ئامانج یه‌تی، وه‌ک خودا فەرموو یه‌تی: ﴿وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾^[۱]، واته‌: وه‌ ره‌زامه‌ندییه‌ک له‌ لایهن خواوه‌ گه‌وره‌تره‌ (له‌ هه‌موو شتیه‌ک) هه‌ر ئه‌وه‌ش بردنوه‌ی گه‌وره‌یه‌.

(8) خوا داد‌گه‌ره‌و هه‌موو که‌س وه‌ک یه‌ک سه‌یر ده‌ کاو پله‌و ئیمتیازی نه‌داوه‌ته‌ هه‌ج که‌س:

خوا وه‌ک یه‌ک سه‌یری مرۆقه‌کان ده‌کات، وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾^(ه)، ئه‌ی خه‌لکینه‌! ﴿يَا بَنِي آدَمَ﴾^(ه)، ئه‌ی وه‌چه‌ی ئاده‌م! ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ﴾^[۱]، ئه‌ی ئینسان! وه‌ هه‌ج پله‌وپایه‌و ئیمتیازیکی نه‌داوه‌ته‌ هه‌ج ئینسان و هه‌ج نه‌ته‌وه‌و ره‌گه‌زو چینه‌و توێژو خه‌ل و تیره‌و بنه‌ماله‌ یه‌ک به‌سه‌ر باقی خه‌لکیدا، وه‌ک فەرموویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ أَخْلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَّكَّرٍ وَأُنْثَىٰ...﴾^(ه)، واته‌: ئه‌ی خه‌لکینه‌ ئیوه‌مان له‌ نیر (ئاده‌م) و م (حه‌ووا) یه‌ک دروست کردوه‌، به‌ پینچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌وه‌ که‌ وه‌کو جووله‌که‌کان

(تر) (التوبة - 72).

(یر) (الحج - 1).

(هم) (یس - 6).

[۱] (الأنفطار - 6).

(له) (الحجرات [13]).

دهیانگوت و ده‌یلین و باقی ره گه‌زو نه ته‌وه و تیره و ده‌جاخ و چین و
په‌رسته‌کان ده‌یلین، وه تاقه‌سه‌نگی مه‌حه‌ک و پی‌وه‌رو ته‌رازوی خه‌لک
پی‌وان و هه‌ل‌سه‌نگاندنیش له‌لای خوا بریتیه له = سولمانه‌تی و ته‌قوا
پاریز، وه‌ک خوی کار به‌جی ده‌فرموی: ﴿إِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ
أَتْقَاهُمْ﴾^(۱)، واته: به‌راستی به‌ریزترتان له‌لای خوا (واته له ته‌رازوی
به‌رنامه‌کیدا) پاریزکارترتانه، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ یش ده‌فرموی: ((إِنَّ
اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبْيَةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَفَرَحَهَا بِالْأَبَاءِ إِنَّمَا هُوَ مُؤْمِنٌ
تَقِيٌّ وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ، النَّاسُ بَنُوا آدَمَ وَآدَمُ خُلِقَ مِنْ تُرَابٍ وَلَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ
عَلَى عَجَمِيٍّ إِلَّا بِالتَّقْوَى))^(۲)، واته: خوی به‌رز فیزو ده‌ماری نه‌فامی و
خوه‌ل‌دانه‌وه به‌باب و باپیرانی له‌تی‌وه‌دا لا‌بر‌دوه، به‌س دوو که‌س هه‌ن،
بر‌واداریکی پاریزکار، به‌دکاریکی تاوانبار، خه‌لک وه‌چه‌ی تاده‌من و
تاده‌میش له‌گل دروست بووه، وه‌بابای عه‌ره‌ب له‌غه‌یره‌ عه‌ره‌ب چاک‌تر
نیه‌مه‌گه‌ر به‌پاریزکاری، وه‌فرمو‌ویه‌تی: ((النَّاسُ مُسْتَوُونَ كَأَسْنَانِ
الْمَشْطِ لَيْسَ لِأَحَدٍ فَضْلٌ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا بِتَقْوَى اللَّهِ)) (اخرجه‌الدیلمی عن أنس)
واته: خه‌لک وه‌ک ده‌نکه‌کانی شانه‌یه‌کسانن، که‌س له‌که‌س گه‌وره‌تر نیه
مه‌گه‌ر به‌(زیاتر) پاریزکردن له‌خوا.

(تر) (الحجرات - 13)،

(یر) رواه‌أبوداود و الترمذی و حسنه .

(9) خوا ریزی له مراف گرتوهو خوشی دهوی و بهجی نشینی خوی دایناوه:-

خودا (جل جلاله) ئینسانی کردوه به جینشینی خوی له سهر زهوی، وهك خوی بهرز دهفرموئ: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ﴾ (١)، واته: ئهو (خوا) لهسهر زهوی گیراوی بهجی نشین، وه ریزی لی گرتوهو خوشی دهوی، وهك خوی بهرز فرمویدهتی: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ (٢)، وه ریزمان لهههچهی ئادهم گرتوه، ﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ﴾ (٣)، واته: وه ئهو لیبوردهیهو بهندهکانی خوی خوش دهوی. نهك وهك ئهوهی جوو دیانه کان دهلین، که پیمان وایه خوا دانوی له گهل ئینساندا ناکوئی و رقی لییدهتی و دوژمنایهتی کۆیان پیکهوه ههیهو، ههر مرۆفیک که له دایک دهبی به تاوانباریی و شهرمهزاری له دایک دهبی و ئهو تاواندهی که کاتی خوی (ئادهم) کردی، به لایه که له ئهستوی ههموو مرۆفیک دایه!! که ههر که سینک سهرنجیکی سهرپی یی له تهورات و ئینجیل بدات شایه دی راستیی ئهم قسانه دهیی غی (بیگو مان تهورات و ئینجیلی دهستکاریکراو گوپردراو)، وه دیانه کان دهلین: له سیداره درانی عید ساش (علیه السلام) بو سهرینهوهی ئهو تاوانه بووه وه دهلین: عیسی (علیه السلام) کاتی خوی به پیلانی جووله که کان گیراوه له قه ناره دراوه،

(تر) (فاطر 39).

(یر) (الاسراء 70).

(هم) (البروج 14).

هه‌لبه‌ته قورئان تهو قسه‌یه‌ی وه‌درۆ خستۆته‌وه‌و فەرموو یه‌تی: ﴿وَمَا قَتَلُوا وَمَا صَلَبُوا وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ﴾ [١]، وا‌ته‌: وه‌ (جووه‌ كان) عه‌ ساییان نه‌ کوشته‌وه‌ له‌ داریان نه‌داوه‌، به‌‌لکو وینه‌ی و یان لێ براوه‌ ته‌ سه‌ر یه‌کیکی دیکه‌، جا دیانه‌کان ده‌لێن خوا بۆیه‌ کورپی خۆی به‌ له‌داردا ندا تا ببێته‌ قۆچی قوربانی بۆ مرۆفا یه‌تی و ته‌و تاوا نه‌ی ئاده‌م کردی بیسرپێته‌وه‌!! وه‌ نه‌ک وه‌ک ته‌فسانه‌کانی یۆنانی و ئیغریقی گومان ده‌بەن: گوايه‌ خوا زۆر له‌ په‌روه‌ردگاری ئاگر (زیوس) تووره‌ بووه‌ چونکه‌ ئاگری له‌ خوا دزیوه‌و داویه‌ته‌ ده‌ست ئینسان وه‌ له‌ راستیدا یه‌کیک له‌ هۆیه‌ بنه‌ره‌تییه‌کانی به‌ره‌و بێ‌پروایی و بێ‌دینی چوونی و لا‌ته‌ ته‌وروپایی یه‌کان، ته‌وه‌بوو که‌ کتێبه‌ ئایینی یه‌کانی وه‌ک (ته‌ورات، ئینجیل، زه‌بوور) یه‌ هۆی گۆران و ده‌ستکاری کرا نه‌وه‌، [٢] یه‌روانین و به‌یروبوچوونی سه‌یرو سه‌مه‌ره‌و ناماقوولیان تێدا‌بوون ده‌رباره‌ی خودا، بۆ وینه‌ ته‌وراتی ئیستا له‌ به‌شی دووه‌می (سیفری تکوین) دا تاوا باسی هۆ چۆنیه‌تی ده‌رکرانی ئاده‌م له‌ به‌هه‌شتی ده‌کات: (ئنجا خودا له‌ گلی زه‌وی ئاده‌می دروست کردو بای ژیا‌نی به‌ می‌شکیدا کردو ئاده‌م گیا‌نی هاته‌ به‌ر، وه‌ خودا هه‌موو جوژه‌ دره‌ختیکی جوان و به‌تامی له‌ زه‌ویدا روا‌ند، وه‌ دره‌ختی (ژیا‌نی) له‌ نیوه‌ راستی باغداو دره‌ختی (زانی‌نی چاک و خراپ) یش... وه‌ خودا فەرمانی به‌ ئاده‌م کرد که‌ بۆت هه‌یه‌ له‌ تینکرای دره‌ختانی باغ به‌خۆی، به‌لام له‌ دره‌ختی "زانی‌نی چاک و خراپ" هه‌خۆ، چونکه‌ له‌

روژه‌ی دا که لَیی ده‌خۆی شایسته‌ی مرد نَی ده‌بی...!). وه لَه به شی
 سَی‌یه‌می (سیفری تکوین) دا گوتراوه: (ده‌نگی خودا یان بی ست که
 له‌ده‌می به‌ره‌بیا ندا له‌نیو با غی دا گۆزانی ده‌گوت! وه ئاده‌م و
 هاوسه‌ره‌که‌ی له‌نیو دره‌ختانی باغه‌که‌دا خۆیان له‌خوا شاردوه! وه خودا
 بانگی ئاده‌می کردو پیی گوت: له‌کوی؟ ئه‌ویش وه‌لامی دا په‌وه که
 له‌نیو باغی دا ده‌نگی تۆم بیست و ترسام، چونکه روتم له‌به‌رئه‌وه خۆم
 هه‌شاردا، وه خودا پیی گوت: کئ به‌تۆی گوتوه که رووتی؟ ئا یا له‌وه
 دره‌خته‌ی که پیی گوتی لَیی مه‌خۆ خواردت؟ ئاده‌م گوتی: ئه‌و ژنه‌ی که
 دابووت به‌من، ئه‌و له‌وه دره‌خته‌ی دامی و خواردم! وه خودا گوتی ئیستا
 که ئاده‌م به‌هۆی (زانینی چاک و خراپ) وه وه‌ک یه‌کیک له‌تیه‌ه‌ی
 لَی‌هاتوه، جا نه‌وه‌ک ده‌ستی خۆی درێژ بکات و له‌(دره‌ختی ژ یان) یش
 بچنی و بخوات و بۆ هه‌میشه‌ بژیته! ئنجا له‌پاشان خودا ئه‌وی له‌باغی
 (عدن) ده‌رکرد بۆ ئه‌وی له‌وه زه‌وی‌یه‌دا که ئه‌وی لَی درو ست کرده
 جوتیاری بکات...!) جا ئیستا با سه‌رنج له‌م داستانه ئه‌ف سانه‌یی یه‌ی
 ته‌وراتی ده‌ستکاریکراو (مُحَرَّف) بده‌ین، داخۆ چه‌ند تیروانینی هه‌له‌وه
 خوارو خێچی ده‌رباره‌ی خودا تێدان:

1 - درۆ پالڤانه لای خوا، چونکه خودا به‌ ئاده‌می گوت ته‌گه‌ر له‌ فلان
 دره‌خت بخۆی ده‌میری، که‌چی لیشی خواردو نه‌شمرد!!

2 - رژی پالده لای خوا، چونکه خودا هزی نه کرد ئاده و حهوا له درهختی زانیاری و ژیان بخون، نه وهك زانابن و ژ یانی هه مه شهیی وه دهست بینن!!

3 - هه سوودی پالده لای خوا، وهك ده بینین خودا به هوی زانیار بوونی ئاده مه وه هه سوودی پی بردوه له به ههشتی دهی کردوه!!

4 - بی تاگایی و نه زانی پالده خوا، چونکه دهلی: بانگی ئاده می کرد که له کوئی؟!

که واته ده بی چ گلهیی یه که له بابایه کی زاناو ژیر ب کوی که له تایی نیکی تاوا بره ویته وه ملی بیابانی بی دینی بگری؟!

تجبا با سهرنجی قورانی به هیزو پیز به دین و بزاین داخو په یوه ندی نیوان خودا و ئاده و چون باس دهکات!! ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَاِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَهُوَ سَعْدُكَ السَّمَاءِ وَكَفَنُ لِسَبْحٍ بِحَمْدِكَ وَقَدْ سُلِّكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣١﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَاِكَةِ فَقَالَ أَلْبِثُوا بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٣﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ؟ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَاِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا... ﴿٣٤﴾، واته: کاتی که په روه ردگارت په فریشتانی فرمود: من جی گریگ له زوی دده نیم گوته بیان: تا یا

که سێکی تیدا (به جیگر) دهگیرێ که خرا پهی تیدا ده کاو خوی خێ دهپێژی، له حالیکدا که ئیمه له گهڵ ستایش کردنتدا به پاکت دهگرین و بیه له ییت راده گهیهین؟ فەرمووی: تهوهی من دهیزام ئیوه نایزان. وه ههموو ناوهکانی فیری ئادهم کرد. دوایی ناوبراوهکانی له سههر فریشتان راناندن، فەرمووی: ناوی تهوانهم پێ بلیین ته گهر راستگون. گوتیان: تو پاکێ ئیمه هیچ زانیارییه کمان نیه مه گهر تهوهی تو فیر مان به کهمی، بێگومان تو زانی کار به جی. فەرمووی: هو ئادهم ناوهکانیان پێ بلی، جا کاتی که ناوهکانیان پێ گوتن، فەرمووی: ته دی پیم نه گوتن من نهی ئاسمانه کان و زهوی دهزام و تهوهی دهری ده پرن و په نهانی ده کهن دهیزام! وه کاتی که به فریشتانمان گوت: کړنووش (ی ریزگرتن) بهرن بو ئادام، دهستبه جی کړنووشیان برد وه که دهیین:

1 - خودا، ئادهم به جینشینی خوی له قهڵم ده دات، دیاره جی گرش ده بی خاوهنی تهوه پری ریز و خوشه ویستی و متمانه و باوهری (جی دار) که ی بی، ده نا له جی خوی داینانی.

2 - خودا زانیاری بونی ئادهم ده کاته به لگهی شایسته بونی ئادهم بو جیگرایه تی.

3 - دواي خستنه پروی زانیاری و شماره زایی ئادهم، فەرمانی به فریشتان کردوه که کړنووش (ی ریزگرتن) ی بو بهرن.

که واته له روان گه ی قورئا نه وه زانیایی ئادهم نه که ههر هو ی بوغزینران و له به ههشت ده رکرانی نه بووه له لایهن خوداوه، به لکو راست به بهراوه ژووه و تاقه هو ی ریز لێ گیران و به که لکی جیگرایه تی هاتنی

ئادەم ئەوێهێه که زانیارییه‌کی هه‌بووه فریشتان شکیان نه‌بردوه! ئنجا وه‌ک دیتمان له‌ ته‌وڕاتی (گۆڕاوه‌) دا تاوانی قه‌ده‌غه‌ شکاندن و له‌ دره‌خت خواردن خراوه‌ ته‌ ئه‌ستۆی (هه‌ووا) وه‌، به‌لام قورئان به‌ ئا شکر خستووێه‌ته‌ ئه‌ستۆی هه‌ردووکیان (ئادەم و هه‌ووا) وه‌، وه‌ک ده‌فه‌رموێ: ﴿فَاَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا...﴾ (١)، واته‌: ئێیان خواردو وه‌رته‌یان ئێیان ده‌رکه‌وت. که‌واته‌: ئەوێ که له‌ نیوان م سوڵماناندا بو ته‌ بار گوايه شه‌یتان پێشی هه‌وای فریودا و ئەویش ئاده‌می فریودا، یه‌کی که له‌ ته‌فسانه‌ و ئیسرا ئیلیاته‌کان و فری به‌سه‌ر ئیسلام و قورئانه‌وه‌ نیه‌.

(10) خوا هیچ ده‌لال و واسطه‌یه‌کی له‌ نیوان خۆی و به‌نده‌کانیدا داننه‌واوه‌:-

مرۆڤ بو ئەوێ گه‌فت و گۆڕاوه‌ و نیازی به‌ندا یه‌تی له‌ گه‌ل خوادا بکات و ئێی وه‌پاری و بیه‌رستی و داوای ئێ بکات، هه‌وجێ به‌ هیچ جوړه‌ ده‌لال و (واسطه‌) یه‌ک نیه‌ که له‌ نیوان خوا و مرۆڤدا هه‌بێ، به‌ پێچه‌وانه‌ی ته‌فسانه‌کانی کلێسایی و بیرێ پوچی بته‌رستی به‌ هه‌موو شێوه‌کانییه‌وه‌، که‌ پێیان وایه‌ مرۆڤ ئێ نا که‌وێ یه‌ک سه‌ر به‌ چیه‌ته‌ خزمه‌ت خوا، ده‌بێ هۆ و هه‌سیله‌یه‌ک له‌ نیواندا هه‌بێ که‌ بیه‌ته‌ ئامرازێ په‌یوه‌ندی نیوان خوا و به‌نده‌، خۆی به‌رز ده‌فه‌رموێ: ﴿وَإِلَّا تَذَكَّرْ لَئِنْ خُلِقْتُمْ إِلَّا لِعِقَابِ رَبِّكُمْ إِنَّ إِلَٰهَكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ (٢)، واته‌:

(تر) (طه - 121).

(ی) (الزمر 3).

وه ئەوانە‌ی که بێ‌جگه له خوا چە‌ند شتیکی دی که‌یان کردۆ‌ته سه‌ره‌رشتیاری خۆیان - ده‌لێ‌ن - ته‌نیا له‌به‌رئه‌وه ده‌یانپه‌رستین تا‌کو له خوامان نزیک ب‌خه‌نه‌وه. وه مرۆ‌ف ده‌توانی یه‌ک سه‌ره‌ر له هه‌ر کات و شوێ‌نیکدا هه‌زبکات به‌بێ‌ په‌رده له گه‌ل خوا‌دا به‌دوێ‌ و بیه‌رستی و له‌به‌ری بپاریته‌وه و دا‌وای لێ‌ بکات، خ‌وای به‌رز ده‌ فه‌رموی: ﴿وَإِذَا سَأَلَ عِبَادِي عَنِّي لَأَنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ...﴾ (۱)، واته: وه ته‌گه‌ر به‌نده‌کانم ده‌رباره‌ی من په‌رسیاریان لێ‌ کردی ته‌وه من نزیکم، وه‌لامی دا‌وای دو‌وعاکه‌ر ده‌ده‌مه‌وه هه‌رکاتێک بانگم بکات.

(11) خوا خاوه‌نی رۆژی سزاو پاداشته‌و به‌بێ‌ پێ‌دانی وی که‌س مافی تکه‌کردنی نه‌یه‌-

خوا خاوه‌ن و گه‌وره‌و فه‌رمانه‌وه‌ی رۆژی سزاو پادا شته خ‌وای به‌رز ده‌فه‌رموی: ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ (ه)، واته: خاوه‌نی رۆژی سزاو پاداشته‌، وه ته‌گه‌ر له دنیا‌دا خودا گه‌وره‌یی و سه‌روه‌ریی خ‌وی خستۆته ژێ‌ر په‌رده‌ی نه‌دیترانه‌وه، له‌و رۆژه‌ی دا بی‌په‌رده ده‌رده‌که‌وی خ‌وای به‌رز ده‌ فه‌رموی: ﴿لَمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (ه)، واته: ته‌مه‌رۆ ده‌سته‌لات ه‌ی کێ‌یه؟ ه‌ی خ‌وای تا‌کی ز‌ا‌ل و گه‌ردن که‌چکه‌ره، وه له‌و رۆژه‌ی دا ه‌یچ که‌س ناتوانی تکه‌او ره‌جا بۆ ه‌یچ که‌س بکات هه‌رچه‌نده یه‌که‌جار به‌رێ‌زو

(تر) (البقرة □ 186).

(ین) (الفاتحة - 4).

(بهم) (غافر - 16).

پایه به‌رزبی، مه‌گهر خوا فرمان بکاو ره‌زامه‌ندی له‌سه‌ر بی، خوی
 به‌رز ده‌فرموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾^(۱)، واته: کی‌یه ئه‌و
 که‌سه‌ی تکا له‌لای وی (خوا) بکات، مه‌گهر به‌ فرمانی وی!! ﴿يَوْمَ
 يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الْرُحْمَنُ وَقَالَ
 صَوَابًا﴾^(۲)، واته: ئه‌و رۆژی که‌ جوهرائیل و فریشته‌کان راده‌وستن، قسه
 ناکه‌ن مه‌گهر ئه‌وه‌یان که‌ خوی میهره‌بان ری بدات و قسه‌ی په‌سندیش
 بکات، ئنجا خودای داد‌گهریش رای‌گه‌یاندوه که‌ ری نادات تکا (شفاعة)
 بو که‌س بکری مه‌گهر به‌نده‌یه‌کی فرمان‌به‌رو چاکه‌کار بوو بی و ج‌یی
 ره‌زامه‌ندی خوابو بی، خوی به‌رز ده‌فرموی: ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ
 ارْضَى﴾^(۳)، واته: وه (فریشته‌کان) بو که‌س تکاو ره‌جا ناکه‌ن مه‌گهر بو
 که‌سیک که‌ خودا ل‌یی رازی بی. که‌وا ته‌ ئه‌وا نه‌ی گوئی ناده‌نه
 ج‌ی‌به‌ج‌ی کردنی فرمانه‌کانی خواو پیغه‌مبه‌رو ﷺ به‌ ته‌مای ت‌کاو
 ره‌ج‌ای پیغه‌مبه‌ر ﷺ یان فلان و فیسار شیخ پشتین‌دیان ل‌ی کرد‌وه
 ده‌ستیان ل‌ی وه‌بن سه‌ری داوه، با چاک بزانی خراب حالی بوون و له‌ داوی
 هه‌له‌ که‌وتوون، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ((الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ
 وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتَى جَعَ نَفْسَهُ هَواها وَتَمَنَّى عَلى
 الله))^(۴)، واته: ژیر وریا ئه‌و که‌سه‌یه که‌ ل‌ی‌پرسینه‌وه له‌گه‌ل نه‌ف‌سی

(تر) (البقرة □ 255).

(یر) (النبا - 38).

(هم) (الانبیاء □ 28).

(□) رواه الترمذي.

خۆیدا بکات، وه بو پاش مردنی کار بکات، وه دهسته‌وه‌ستان که سییکه که نه‌فسی وه دوا‌ی ئاره‌زووه‌کانی ده‌خاتو وه خۆزگه (ی بی‌جی) له خوا ده‌خوازی.

بابه‌تی دووهم: به‌ره‌می خواناسین

ئهم بابه‌تی دووهمه له پینچ کورته باسان پیکهاتوه که ئهمه ناوو نیشانه‌کانیان:

- 1 - یه کلابوونه‌وه بو خوا له په‌رستن دا.
- 2 - پارانه‌وه‌و داواکردن ته‌نیا له خوا (عزوجل).
- 3 - له هه‌موو که‌سو شتی‌ک پتر خوشیستنی خوا (سبحانه‌و تعالی).
- 4 - له هه‌موو شتی‌ک و که‌سی‌ک زیاتر لی‌ترسانی خوا (سبحانه‌و تعالی).
- 5 - له هه‌موو که‌سو شتی‌ک به‌گه‌وره‌تر دانانی خوا (تبارک‌و تعالی).

(414)

ئینساندا په‌رێزو شوینه‌واری هه‌یه، به‌لام ته‌وه‌ی ئیمه‌ ئیره‌دا ده‌مانه‌وێ
 لێی بکۆلینه‌وه، بریتیه‌ له‌ په‌رێزو شوینه‌واری بپروا به‌ خوا بپوون و
 خواناسی به‌س له‌ لایه‌نی په‌یوه‌ندی نێوان خودا و ئینسانه‌وه، وا ته‌ ئا یا
 مرۆفیک به‌وجۆره‌ی که‌ له‌ یازده‌ خاڵی رابردوودا باسما‌ن کرد بپروای به‌
 خودا هه‌بێ و خوابناسی، هه‌لۆیستی سه‌باره‌ت به‌ خوا چی ده‌بێ و
 په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ خودا چۆن ده‌بێ؟! جا ئیمه‌ ته‌وه‌ له‌ پینچ خاڵاندا ته‌وه‌
 مه‌سه‌له‌یه‌ ده‌خه‌ینه‌روو:

1. په‌ک‌لابوونه‌وه‌ بۆ خودا له‌ په‌رستن دا:

یه‌که‌مین ته‌نجام و به‌ره‌مه‌ی بپروا به‌ خوا بپوون و خوانا سینی ـــ یرو
 ته‌واو ته‌وه‌یه‌ که‌ ئینسان له‌ به‌ندا یه‌تی و گه‌ردن که‌ چی و په‌رستن
 (عبادة) دا بۆ خوا یه‌کلاده‌بیته‌وه‌ به‌ خۆی ره‌وا نایه‌ خێ بیج گه‌ له‌وه‌ی
 به‌نده‌ی که‌سی دیکه‌ بیته‌وه‌ و روه‌ی دلی له‌ قیبله‌یه‌کی دیکه‌ بیته‌، چونکه‌
 په‌رستار (معبود) و خوشویستار (محبوب) به‌ ته‌ندازه‌ی تیرو ته‌واویی
 (کمال) یان په‌رستان (معبودیه‌) و خوشویستار (محبوبیه‌) یان له‌
 دلی په‌رستار (عابد) و ته‌ویندار (عاشق) دا په‌یدا ده‌بێ و سه‌قامگیر
 ده‌بێ، جا بیگومان خوداش (سبحانه وتعالى) (ولله‌ المثل‌ الاعلی‌)
 له‌وپه‌رێ سیف‌ه‌ت به‌رزیی و ئاکار په‌سندیی دایه‌و، مادام وا شبنی جی
 خۆیه‌تی هه‌ر که‌سیک خۆی به‌ به‌نده‌ و په‌رستاری وی زانی، خۆی بۆ یه‌ک‌لاو
 ساغ بکاته‌وه‌ و به‌شی که‌سی دیکه‌ به‌خۆیه‌وه‌ نه‌هیلێ، وه‌ک‌ خوای بی‌هاوتا

فه‌رموویه‌تی: ﴿فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصاً لَهُ الدِّينَ...﴾^(١)، واته: جا خوا بپه‌رسته‌و گه‌ردن که چیتتی بۆ ساغ بکه‌وه. هه‌لبه‌ته چه‌مکی (عبادة) یش به‌س له جوغزی نوێژو ذیکرو پاران‌ه‌وه‌دا کورت هه‌لنا یه‌ت و یه‌کجار به‌رین و فراوانه، وه‌ک خودا له سووره‌تی (یوسف) فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقِيمُ﴾^(٢)، واته: فه‌رمان‌ه‌وایه‌تی به‌س هی خودایه، فه‌رمانی کردوه، که جگه له‌وی که‌س نه‌په‌رستن، ته‌وه‌یه تایینی راست و ته‌واو. وه‌ک ده‌بینین پاش با سکرده‌نی فه‌رمان‌ه‌وایه‌تی (حاکمیه) و کورت هه‌لنانی له خودا، باسی په‌رستنی خوا دیتته پیش، که‌واته مه‌سه‌له‌ی جوکم و فه‌رمان‌ه‌وا یه‌تیش هه‌ر به‌شیکه له په‌رستن (عبادة) ی خودا.

به‌لێ جا یه‌که‌مین به‌ره‌م و ته‌نجامی خواناسینی ته‌واو بریه‌یه له یه‌کلابونه‌وه و ساغبونه‌وه‌ی مرۆڤ له گه‌ردنکه چی و به‌ندا یه‌تی و فه‌رمان‌به‌ریی دا بۆ خوا، له هه‌موو لایه‌نه‌کانی ژیا‌نی تاکی و کۆمه‌ڵایه‌دا ئنجا، که وای کرد ته‌وه ته‌و ئامانج و مه‌به‌سته‌ی هه‌تاوه‌ته دی که خودا مرۆڤی بۆ خوێنانده‌وه، وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ إِلَّا إِنْشَاءً وَأَنَا لَئِيسٌ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾^(٣)، واته: جندو مرۆڤم دروست نه‌کردوه مه‌گه‌ر بۆ په‌رستنی خۆم، هه‌لبه‌ته به‌س دوا ی ته‌و جوژه به‌ندا یه‌تی و فه‌رمان‌به‌ریی یه هه‌مه‌لایه‌نه‌یه‌ی گوته‌شمان ته‌و قسه‌یه‌ی بابای نوێژکه‌ر وه‌راست ده‌گه‌ری که ده‌لێ: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ﴾ به‌س ته‌و ده‌په‌رستین.

(٢) (الزمر ٢٤).

(٣) (یوسف ٤٠).

(٤) (الذاریات ٥٦).

2 - پاران‌ه‌وه‌و داواکردن به‌س له‌ خوا :

دووه‌مین ته‌نجام و به‌ره‌می ب‌پ‌وا به‌ خوا ب‌وون و خوانا سینی ته‌واوو ساغ، بریتیه له‌وه‌ی که مرۆف ب‌یجگه له‌ خ‌وای میهریان و وه‌لام گ‌و ده‌ستی پاران‌ه‌وه‌و ک‌پ‌روزانه‌وه‌و ب‌و لای ک‌س به‌رز نه‌کاته‌وه‌و ب‌و ته‌و شتانه‌ی که ب‌یجگه له‌ خوا له‌ ده‌ستی ک‌س نایه‌ن، جگه له‌ خوا داوا له‌ ک‌س نه‌کات و ر‌ووی نیاز و مه‌به‌ستی به‌س له‌ خوا ب‌و له‌ به‌ده‌ن گ‌ه‌وه‌هاتن و وه‌لامدان‌ه‌وه‌شی پشت ته‌ستوو و د‌نیایی، خوداش ف‌رموویه‌تی: ﴿...فَلَا تَدْعُو مَعَ اللَّهِ أَحَدًا...﴾^(۱)، واته‌... جا و‌پ‌رای خوا له‌ ک‌س مه‌پ‌ارینه‌وه‌.. پیغه‌مه‌ریش ﷺ ف‌رموویه‌تی: ((مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى الْخَاسِ فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ...))^(۲)، واته‌: ک‌ی ح‌زده‌کات به‌ه‌یزترین ک‌س ب‌ی با پشت به‌ خوا ب‌به‌ستی.. ه‌له‌به‌ته‌ که‌س‌یک‌ش خ‌وای ناسیب‌ی و بزانی که‌ مردن و ژیان و ق‌ازانج و زیان و خ‌و‌شی و ناخ‌و‌شی و نه‌ ساغی و ده‌له‌مه‌ندی و ه‌ه‌ژاری و... ه‌تد، به‌ ده‌ستی خ‌وایه‌و ه‌یج شت‌یک ب‌ی ویستی وی په‌یدا ناب‌ی و گ‌و‌زانی به‌سه‌ردا نایه‌ت، به‌خ‌و‌ی ره‌وا ناب‌ی خ‌ی ب‌یجگه له‌ خوا له‌به‌ر ک‌س بلا‌ئیه‌وه‌و له‌ ده‌رگای ک‌س ب‌دات و داوی ه‌یج شت‌یک له‌ ه‌یج ک‌س ب‌کات. تنجا ه‌ر کات‌یک‌ش مرۆف ئاوا ب‌وو ته‌و کاته‌ ده‌توان‌ی ب‌ل‌ی له‌ گ‌وتنی ﴿وَإِنَّكَ لَسَمِعٌ﴾ دا راستم کردوه‌و به‌س یارمه‌تی و ک‌ۆمه‌ک‌یم له‌ خوا خواسته‌و.

(تر) (الجن - 18).

(ی) رواه ابن أبي حاتم.

3. ئە ھەموو كەس ۋ شتێك پتر خۆشویستنی خوا :

بەلێ یەكی دیکە ئە ئەنجام و بەرھەمە مسۆگەر و سڕوشتی یەكانی
خواناسین و بڕوا بە خوا بوونی تەواو ئەو یە، كە مڕۆ ڤ ئە ئەنجامی
ئاشنا بوونی بە سیفەت بەرزیی و ئاكار پەسندی بئ ھاوتایی و تەواویی
خوا، ئە ھەموو كەس و ھەموو شتێكی خۆش تر بۆ، چونكە وەك
ئە ھامی غەززا ئی دە ئی: دوو شت دەبە ئە ھۆی خۆشوی سترانی
ھەركەسێك:

یەكەم: ئەو كە ئەو ئینسانە ئە زاتی خۆیدا تیرو تەواو بووبی، یان ئە
سیفەتێكی بەرزو پەسندا زۆر تەواو بووبی، وەك جوانیی، ئازایەتی،
بەخشنەیی، زانیاری، بئ ئەوێ تۆ ئەو كەسەو بە ھەر و سوودیكت پئ
گەیبی، بۆ وینە ھەموو كەس یوسفی ئەبەر جوانیی و داوین پاكیی و
خالیدی كورێ و ئیدی ئەبەر ئازایەتی و ھاتەمی ئەبەر بە خ شەندەیی
خۆش دەوی، بئ ئەوێ ئەوانەو قازانجێكی ماددی پئ بڕایی.

دووەم: ئەو یە كە ئەو ئینسانە خ ئیرو چاكەو بەرژەو نەدی یەكی ئی
ھەلۆھری بئ و قازانجێكی بۆ تۆ ھەبووبی، جا ییگومان خوی بئ وینە
ھەم بۆ خۆی ئە زاتی خۆیدا خاوەنی ھەموو سیفەتێكی بەرزو
پەسند و چاكە، وە ھەم ھەرچی چاكەو خێرو خۆشی و نازو نیع ھەت
ھەبە ئە و یەو بە ئیمەو غەیری ئیمەش دەگات.

بە كوردی خۆدا ھەم تەواو (كامل) و ھەم تەوا كەر (مكمل)ە.
كەواتە جئ خۆیەتی ئە ھەموو شتێك و ھەموو كەس زیاتر خۆش
بویستری، ھەربۆیەش خوی خۆشەو سەت فەرموو یەتی: ﴿وَالَّذِينَ

آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ... ﴿١٦٥﴾، واته: وه ئه‌وانه‌ی به‌روایان هه‌یناوه خوا پان زۆر خوشتر ده‌وێ. پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فرموویه‌تی: ((ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حُلَاوَةَ الْإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ - هَا سَوَاهُمَا...)) (١٦٥)، واته: سێ خه‌سه‌له‌ت له‌هر كه‌سه‌كه‌دا هه‌بن ئه‌وه شیرینایه‌تی به‌روای پێ ده‌ستگیر کردوون - یه‌ كه‌م - كه‌ خوداو پێغه‌مبه‌ر كه‌ی له‌ غه‌یری وان خوشتر بوێن..

4. له‌ هه‌موو شتێك و كه‌سه‌یك زیاتر ئیترسانی خوا :

یه‌کی دیکه‌ له‌ ته‌نجام به‌ره‌مه‌ سه‌روشتیه‌ی به‌روا به‌ خوا بوون و خواناسین ئه‌وه‌یه‌ كه‌ ئینسان له‌ هه‌موو شتێك و هه‌موو كه‌س پتر له‌ خوا ده‌ترسێ و سامی ئیده‌كات، هه‌لبه‌ته‌ كه‌سه‌یك به‌ راستی خوا بناسی و بزانی چهند ده‌سته‌لاتدارو بی باكو چهند مه‌زن و به‌ریزه‌و چهند به‌ سام و هه‌یه‌یه‌ته‌، حه‌تمه‌ن ئیێ ده‌ترسێ و سامی ئیده‌كات. چونكه‌ ده‌زانێ كه‌ تاوان هه‌رچهنده‌ گچكه‌ش بی، به‌لام ئه‌و رووه‌وه‌ كه‌ سه‌رپێچی ئه‌و زاته‌ مه‌زنه‌ی تیدا یه‌ - هه‌ر گه‌وره‌و بی‌ره‌زایه‌، جا بی‌گومان ئه‌و تاوا نه‌ ده‌یه‌یه‌ته‌ مایه‌ی ترسان و شه‌رمه‌زاری به‌رانبه‌ر به‌ خوا، هه‌ر بۆیه‌ش خوا فرموویه‌تی: ﴿إِلَّمَا يَغْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَا حَاءُ﴾ (١٦٥)، واته: به‌راستی به‌س ئه‌و به‌ندانه‌ - وه‌ك پێویه‌ست - له‌ خوا ده‌ترسن كه‌ زانان... چونكه‌ مروه‌ف هه‌تا پتر خوا بناسی زیاتر هه‌ست به‌وه‌ ده‌ كات كه‌ تاوان و

(تر) (البقرة □ 165).

(یر) رواه البخاري ومسلم.

(به‌م) (فاطر - 28).

سه‌رییچی چه‌ند نا‌قولاًو بی‌ئه‌ده‌یی‌یه به‌ران‌به‌ر به‌ خوا، به‌لام پیتوی سته
ئه‌وه‌ش بزانی‌ن که مه‌به‌ست له (ئه‌ خواترسان) ئه‌وه نیه که خدا وه
شتیک‌ی ترسان‌ک بیته به‌رچاوی ئینسان، چونکه خدا خاوه‌نی ئه‌و په‌ری
به‌ری‌یی و په‌سندی و چاک‌یی و میهربانی و به‌خششه، به‌ئکو مه‌به‌ست له
(خوا ترسان) ئه‌وه‌یه که له سزاو جه‌ز به‌یه‌ک بترسی‌ی که خدا بو ئه‌و
تاوان و خراپانه‌ی دیاری کرده که مرۆف ده‌یان کات، ده‌نا خ‌وای
میهربان و داد‌گه‌ر زۆر ئه‌وه به‌رزتره، که هه‌ر له خ‌و‌راو بی سووچ و تاوان
له مرۆف هه‌لپ‌پ‌چی و به‌رۆکی بگرئ، به‌لام که‌سی‌ک که بی‌گویی‌یی خوا
ده‌کات و له فەرمانی لاده‌دات، ئه‌وه به‌ ده‌ستی خ‌و‌ی تووشی چۆرتمی
کرده‌و بو خ‌و‌ی، خ‌و‌ی به‌ پ‌ه‌ند برده‌و، وه‌ک خدا فەرموو یه‌تی: ﴿وَمَا
أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ﴾^[۱]، واته: وه هه‌ر به‌لایه که‌تان
تووشبی ئه‌وه کرده‌ی ده‌ستی خ‌وتانه..

ئ‌نجا له کۆتایی دا ده‌ئیم:

که‌سی‌ک وه‌ک له خ‌وا‌ده‌ترسی و شه‌رمی لئ ده‌کات هینده له هه‌چ
نه‌ترسی، له راستیدا ئه‌و که‌سه له دیلی و کۆیله‌یی قوتاری ده‌بی و کۆتو
زنجیری ده‌ست و پ‌ییانی ده‌پ‌سی‌نی و ئازادی راسته‌قینه وه‌ده‌ست د‌ی‌خی، وه
بابای وا ده‌بیته شیرێ چه‌نگ به‌خوین و شه‌رمی له شای نا‌کاو له هه‌چ
سل نا‌کات، هه‌ر بۆیه‌ش خ‌و‌ای زانا (به‌س له خواترسان) ی کردۆ ته

مه‌رج و خه‌سه‌تییکی گرنه‌گ و بنه‌ره‌تی با‌بای م سوئمانی کمال، وه‌ك ده‌فرموئ: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِيَّاهُ﴾ (ا)، واته: جا له‌وان مه‌ترسن و له‌من بترسن ته‌گه‌ر ته‌یه‌و بروادارن، هه‌روه‌ها له‌ وه‌ سنی ته‌وا نه‌دا خواپه‌ر سستی ره‌ سه‌ن و ما ئی خوی ئاوه‌دان ده‌كه‌ نه‌وه‌ فرموویه‌تی: ﴿إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ﴾ (ه)، واته: به‌را سستی به‌س ته‌و كه‌سه‌ مزگه‌وته‌كانی خوا ئاوه‌دان ده‌كاته‌وه‌ كه‌ بروای به‌ خوا به‌ روژی دوایی هه‌تاوه‌، وه‌ نویژی به‌ریا ده‌كاو زه‌كاتی ده‌دات، وه‌ به‌س له‌ خوا ده‌ترسی..

5. له‌ هه‌موو كه‌س و شتیك به‌ گه‌وره‌تر دانانی خوا :

یه‌کی دیکه‌ له‌ ئامانجه‌ سروشتی و مسۆگه‌ره‌کانی بروابوونی را ست و ته‌وا ته‌وه‌یه‌ كه‌ مرۆفی خواناس، خوا له‌ هه‌موو شتیك و هه‌موو كه‌س به‌ گه‌وره‌تر و به‌رزتر ده‌گرئ، چونكه‌ بابا یه‌ك بزا ئی خوا به‌دییه‌ خه‌رو په‌روه‌دگاری هه‌موو شتیكه‌و تاكه‌ ته‌نیاو بی‌وینه‌و هاوه‌ئه‌و هه‌وجی كه‌س نیه‌و هه‌موو شتیك هه‌وجی وی‌یه‌و خاوه‌نی هه‌موو سیفه‌تیکی چاك و په‌سنده‌و له‌ هه‌موو په‌ئه‌و نات‌ه‌واو یه‌كه‌ دووره‌و... ه‌تد، د یاره‌ به‌خوی ره‌وا نایینی نه‌كه‌ هه‌ر هه‌یج شتیك له‌ خوا به‌ به‌رزتر بگرئ، به‌لكو نه‌شی با ته‌ ریزی خوا. هه‌ر له‌گه‌ل خواشدا به‌راوردی پی نه‌كات!! ئنجا گومانیشی تیدانیه‌ كه‌ مرۆفی بروادار بارته‌قای هه‌ست‌کردنی به‌به‌رزیی و

(تر) (آل عمران □ 175).

(یر) (التوبة 18).

گه‌وره‌یی خودا، هه‌ست به‌ گچکه‌یی و به‌ نده‌یی خۆی ده‌ کات، وه‌ به‌ پیچ‌ه‌وانه‌وه‌ مرۆف هه‌تا له‌ خوا دوورتر بێ و پێی نائاشنا بێ خۆی له‌ لا زلتر ده‌بێ، که‌واته‌: خۆ به‌ که‌مگرتن (تواضع) به‌ر هه‌می خوانا سینه‌و، خۆ به‌ زلگرتن (تکبر) یش قه‌له‌فسه‌ی بر که‌ گوزاڵکی خوانه‌نا سینه‌، هه‌ر بۆیه‌ش پیغه‌مبه‌ری رابه‌رمان ﷺ فەرموویه‌تی: ((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ...)) (۱)، واته‌: هه‌ر که‌ سێک کێشی گه‌ردیله‌ - یان میرووله‌ی گچکه‌ - خۆ به‌ زلگری له‌ دل دا بێ نا چیت به‌ هه‌شتی.

به‌ ئێ هه‌موو ده‌می خوا به‌ گه‌وره‌گرتن و خۆ له‌ کن گچکه‌بوونه‌وه‌ به‌ نده‌یه‌تی به‌رانه‌ر خوا نواندن، پێکه‌وه‌ پێویستن، هه‌ر بۆیه‌ش (نوێژ) که‌ ته‌وه‌ری به‌ نده‌یه‌تی و گچکه‌ نواندن ئینسانی تێدا یه‌ به‌رانه‌ به‌ر به‌ خودا، ده‌بین به‌ فه‌رز (هه‌) و سونه‌ته‌وه‌ نه‌وه‌و چوار (94) جاران و شه‌ی (الله اکبر) □ خوا گه‌وره‌تره‌ □ له‌ پێنج فه‌رزه‌کاندا دووباره‌ بۆته‌وه‌. خۆی بێ هاوتاش له‌ کۆتایی (آیه‌ الکرسی) دا که‌ گه‌وره‌ترین ئایه‌تی قورئانه‌، پاش وه‌سفکردنی خۆی به‌ چهندان سیفه‌تی به‌رزو په‌سه‌ند «ده‌ فەرموئ: ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾»، واته‌: وه‌ ته‌و به‌رزێ مه‌زنه‌، ئنجا شتیکی روونه‌ که‌ مسوڵماننیکیش هینده‌ خودای له‌ لا به‌رزو مه‌زن و گه‌وره‌و پایه‌ بلێ خد بێ، قه‌ت قه‌ت به‌خۆی ره‌وا نابینێ جگه‌ ته‌و په‌رستراویکی دیکه‌ بگرئ، یان شتیک بێیت ته‌ ریزی خودا (سبحانه‌ و تعالی)، بۆیه‌ (محمد یقبا لئ

(تر) رواه مسلم.

(ب) واته‌ گووتی (الله اکبر) فه‌رزو سونه‌ته‌کان، که‌ دیاره‌ (الله اکبر) گووتی فه‌رز ته‌نیا هی نوێژ دابه‌ستنه‌ و ته‌وانی دی هه‌موویان سونه‌تن.

لاهوری) ده‌ئێ: (کرنوش بردنێک بۆ خۆی تاک له هه‌زار کـرنوش بۆ به‌ندان رزگارت ده‌کات) (وَسَجْدَةٌ لِلّٰهِ الْاَحَدِ تُنْجِيْكَ مِنْ اُلْفِ سَجْدَةٍ لِلْعَبِيْدِ) ئیستاش به‌ په‌سندی ده‌زانم که له کۆتایی ئهم باسه‌دا تیشکیک بخه‌ینه سه‌ر مه‌سه‌له‌ی سویند به‌ غه‌یری خوا (عزوجل) خواردن. که خه‌لکیکی زۆر پییوه‌ گرفتار بووه‌، هه‌ر چه‌نده‌ گو‌ناهیکی گه‌وره‌ یه‌و راسته‌وخۆش له‌ گه‌ڵ به‌ گه‌وره‌تر دانانی خوادا له‌ هه‌موو که‌سو هه‌موو شتێک، تێک ده‌گیری:

سویند به‌ غه‌یری خوا خواردن(٢):

گومانی تێدانیه که که‌سیک خوادا له‌ هه‌موو شتێک به‌ گه‌وره‌ترو به‌رزتر بگری، رێ به‌ خۆی نادات سویند به‌ غه‌یری وی بخوات، چونکه‌ مرۆف بۆیه سویند ده‌خوات تاكو قسه‌که‌ی به‌هێزتر بکات و سوینده‌که‌ بکاته پشت و په‌نای، جا مرۆف که‌ بیه‌وی سویند بخوات گه‌وره‌ترین و به‌رزترین و پی‌رزترین شت له‌ فەر هه‌نگی می‌ شکیدا هه‌لده‌ بژیری و سویندی پی‌ده‌خوات، که‌واته‌ سویند خواردن به‌ غه‌یری خوا مه‌عناو مه‌به‌ستیکی زۆر ناماقوول و دزیو ده‌گه‌یه‌نی، هه‌ربۆ یه‌ش پییغمه‌ به‌ری خۆشه‌ویستمان ﷺ فەرموویه‌تی: ((إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَنْهَاكُمْ أَنْ تَحُلُّوا بِأَبَاءِكُمْ فَمَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْمُتْ...)) (ه)، واته‌: به‌راستی

(٢) (إِبْنُ حَجَرٍ الْهَيْتَمِي) له‌ کتێبی (الرُّوَا جَرٌ عَنْ إِقْتِرَافِ الْكِبَائِرِ) دا سویند خواردنی به‌ غه‌یری خوا له‌ پێزی گوناخه‌ زله‌کان (الکبائر) دا حسیب کردوه، ئیمامی (نَوَوِي) یش له‌ (رِیاضُ الصَّالِحِيْنَ) دا ئهم مه‌سه‌له‌یه‌ی له‌ باسیکی سه‌ربه‌خۆدا هی‌ناوه‌ به‌ناوی: (بَابُ النَّهْيِ عَنِ الْحَلْفِ بِمَخْلُوقٍ).

(ب) متفق علیه.

خوای بەرز لێی قەدەغە کردوون کە سویند بە باب و باپیرانتان بھۆن، جا کێ سویند دەخوات با سویند بە خودا بخوات، یان بێ دەنگ بێ. وە فەرموویەتی: ((مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ)) (۱)، واتە: ھەرکەسێک سویند بە غەیری خوا بخوات، ئەو کافر بوو یان ھاوبەشی پەیدا کردووە. ھەڵبەتە مەرج نیە بابای سویند بە غەیری خوا خۆر ھەموو دەمی بەو سویند خوارد نەبێ بچیتە پێزی کافرو ھاوبەش پەرستانەو، بەلکو تەنیا ئە کاتی کدا وای لێ دێ کە ئەو شتە سویندی پێ دەخوات ئەلای وەك خودا یان بەرزتر بێ، جا فەرموودە کە یان ئەم ھالەتە تاییبەتی یە بێتامەدی ئەبەرچاو گرتوو، یان وەك ئە ھام (نووی) فەرموویەتی (۲): مەبەست گەورەکردنی تاوانی گۆریغە ئەبەرچاوی خەلکی تاكو لێی وەپرینگێن. وە دەشتوانین بڵێن: مەبەست ئە ((فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ)) ئەو یە کە سویند خواردن بە غەیری خوا عادیەت و خووی کافرو ھاوبەش پەرستانە، کەواتە ھەرکەسێک سویند بە غەیری خوا بخوات ئەو یە کێک ئە خەسلەتەکانی ئەوانەدی تێدا ھاتووە دی ھەڵبەتە مەرجیش نیە بە خەسلەتیکی کافران ئینسان کافر بێ و ئە ئیسلام بچیتە دەری بەلکو بەس تاوانبارو لاری یەو ھیچی دێ. چونکە ھەر وەك چۆن بروا (ئیمان) ھەفتا و ئەو نەدی یان شەست و ئەو نەدی بەشەیدو بەرزترین بەشیان گوتنی (لا إله إلا الله) یەو گ چەکەترینیان لادانی

(تر) رواه الترمذی.

(ی) بروانە (ریاض الصالحین) ل 483.

تازایکه له‌سه‌ر رِیگا^(٦). کوفریش که له‌ ته‌سلّی زماندا واتا (داپۆشین) هه‌رجۆرا سه‌رپینچی و لاملی یه‌ک له‌ به‌رنامه‌ی خوا ده‌گرێته‌وه‌، چا چ په‌یوه‌ندی به‌ بنچینه‌کان (الأصول) هه‌بێ که ته‌و ده‌می مانای پر به‌ پیستی وشه‌که‌و ته‌وپه‌ری چه‌مک (مفهوم) هه‌کە‌ی دیته‌ دی که کافر بوون و وه‌رگه‌رانه‌، وه‌ چ په‌یوه‌ندی به‌ لق و پۆیه‌کان (الفروع) ی ئیسلامه‌وه‌ هه‌بێ که ته‌وده‌می چه‌مک و واتای جوژئی و گچکه‌که‌ی وشه‌ی (کفر) دیته‌ دی. هه‌لبه‌ته‌ به‌ پیتی ته‌م بنچینه‌یه‌ (القاعدة) یش له‌ ته‌ف سیرکردن و واتا لیدانه‌وه‌ی زۆر تابه‌ت و فرمووداندا سه‌رکه‌وتوو ده‌بین و رِیمان لێ تیک ناچیت.

جا خۆته‌ری به‌ریز!

ته‌م (پینچ) خاڵه‌ی رابردن، ته‌نجام و به‌ره‌مه‌ی پروا به‌خوا بوون و خواناسی بوون، له‌ لایه‌نی (په‌یوه‌ندی ئینسان به‌ خوداوه‌) دا هه‌لبه‌ته‌ پروا به‌خوابوون و خواناسینی ته‌واو له‌ هه‌موو بوارو لایه‌نه‌کانی ژ یانی تاك تاكو کۆمه‌لێ مرۆفدا په‌ریزو شوینه‌وارو به‌ره‌مه‌ی گه‌رنگ و به‌رچاوی هه‌یه‌، به‌لام ئیمه‌ لی‌رده‌ا به‌س ته‌و باسانه‌ دینیه‌ نه‌ پیش که

(٦) ته‌و فه‌مووده‌یه‌ بۆ خاری و مو سلیم ریوا یه‌تیا ن کردوه‌و ته‌ مه‌س ده‌قه‌که‌ یه‌تی: ((الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ، أَوْ بَضْعٌ وَسِتُونَ، شُعْبَةٌ، أَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا: إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ)) بروه‌نه‌ (رياض الصالحين) ل 96.

پەيوەندىيان بە خواوە هەيه ، بەلام له جىى سەربەخۆو تەرخان کراودا
پەريزو شوینەوارە جوړاوجۆره کانی برۆا بەخوا بوون توێژراونەوه (تر).

نۆڤەرۆک

لایەرە	بابەت
8	پیشکەش بۆ.
9	پیشەکی.
12	رێ خۆشکردن.
15	بەندی یەكەم: چۆنیەتی و گەرنگی ناسینی ناو و سیفەتە چاک و

(تر) له بەرگی یەكەمی (یادی خودا) دا ئەم باسە توێژراو تەوه، هەروەها له کتێبی
(خواناسی، ئایین، ئیمان) دا، چاپی (2000)ی نووسینگەى تەفسیر وە بەرگی یەكەمی
ئەم زنجیرە دەرسە (ئیمان و عەقیدەى ئىسلامیى چى یەو چۆنە 19) چاپی یەكەم
(2006)ی نووسینگەى تەفسیر..

به‌رزو بی‌وینه‌کانی خوا (سبحانه‌وتعالی).	
خالی یه‌که‌م: به‌ بی‌ په‌ی‌ردن به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی خوی بی‌وینه‌، ناتوانین بیناسین.	18
خالی دووه‌م: تاکه‌ ریگای په‌ی‌ردن به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی خوی په‌روه‌ردگار وه‌حی یه‌.	23
خالی سییه‌م: گرنگی ناسینی ناو و سیفه‌ته‌ به‌رزو بی‌وینه‌کانی خوی به‌رزو مه‌زن.	28
خالی چواره‌م: ژ هاره‌ی ناوه‌کانی خوی په‌روه‌ردگار (سبحانه‌وتعالی).	39
خالی پینجه‌م: چه‌ند بنچینه‌یه‌ک بۆ دیاریکردنی ناوه‌کانی خوا.	45
به‌ ندی دووه‌م: ده‌ (10) تیپی غی گرنگ ده‌ر به‌ره‌ی ناو و	55

دووه‌م: ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا به‌ ئیعتباری پیناسه‌یان بۆ خوا یه‌کن و به‌ ئیعتباری ما‌نای تایبه‌تی هه‌ر کامیک‌یان جیاوازن.	62
سئیه‌م: ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا به‌ گشتی پینج‌جۆرن.	64
چواره‌م: ناوه‌کانی خوی په‌روه‌ردگار هه‌ر چه‌نده‌ هه‌موویان له‌وپه‌ری چاکیی و به‌رزیی دان به‌لام چاک و چاکترو به‌رزو به‌رزترین هه‌یه‌.	71
پینج‌ه‌م: ده‌لا له‌ت کردنی ناوه‌کانی خوا له‌ سه‌ر (ذات) و	76

سیفه‌ته‌کانی به هه‌رسیک جۆری (مطاب‌قە) و (ت‌ضمن) و (التزام) ه .	
شه‌شەم: چـ ۆنیه‌تی په‌یوه‌ندی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا به (ذات)ی یه‌وه‌ ئه‌وه‌یه‌ که : نه‌ خودی وین و نه‌ جیاشن.	78
حه‌وته‌م: حوکمی به‌کاره‌ینانی وشە: (ذات) و (نفس) و (صفة) و (شیئ) بۆ خوا عزوجل .	82
هه‌شته‌م: سیفه‌ته‌کانی خوا له‌ ناوه‌کانی فراوانترن.	88
نۆیه‌م: جۆره‌کانی لادان له‌ ناوه‌کانی خوا، سین.	89
ده‌یه‌م: ده‌لاله‌ت کردنی ناوه‌کانی خوا له‌ سەر سیفه‌تیک هه‌م چه‌ سپاندنی سیفه‌ته‌که‌و هه‌م ئه‌و ناوه‌ش که‌ لایی ده‌رده‌یه‌نری ده‌گه‌یه‌نن.	94

ده‌ستییک.	103
بنچینه‌ی یه‌که‌م: نابردن و وه‌سف کردنی خوا (عزوجل) به‌و ناو و سیفه‌تانه‌ی که‌ بۆخۆی له‌ قورئانی‌دا یان پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ له‌ سونه‌ت‌دا خستوو‌یاننه‌ ڕوو.	109
بنچینه‌ی دووهم: ناو و سیفه‌ته‌کانی خۆی په‌روه‌ردار هه‌موویان هه‌ر بوو و بی‌سه‌ره‌تان.	124
بنچینه‌ی سێیه‌م: لیک‌دانه‌وه‌ی مانای ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا به‌ پێی ڕواله‌تی وشه‌کان و بنچینه‌کانی زمانی عه‌ره‌بی و به‌	129

له‌به‌رچاو‌گرتنی ئه‌و سیاقه‌ی که تییدا هاتوون و یرای به‌پاک‌گرتن و به‌به‌رزگرتنی خوا له هه‌ر که‌م و کوورپی و ناته‌واویی یه‌ک.	
بنچینه‌ی چواره‌م: ناو‌میدبوون له زانین و په‌ی پێ‌د‌ن حه‌قیقه‌تی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا (عزوجل).	134
بنچینه‌ی پینجه‌م: هه‌ر ناو و سیفه‌تیکی خوا به‌ده‌قیی کی وه‌حی راست و راشکاو ئیسیات بوو وه‌ک ناو و سیفه‌ته‌کانی دێ که ره‌فتاری له‌گه‌ڵ دا ده‌کرێ و نا‌بی به‌ب‌یانووی تی‌ک‌گ‌را‌نی له‌گه‌ڵ عه‌قل‌دا ته‌ئویل بکری، مه‌گه‌ر ناچار بین.	138
به‌ندی چواره‌م: ته‌ئویل‌کردنی هه‌ندیک له‌سیفه‌ته‌کانی خوا (عزوجل) له‌نیوان تی‌په‌راندن و به‌زایه‌دان دا.	151

خالی دووه‌م: ئایا ته‌ئویل به‌گشتی ره‌ت ده‌کریتته‌وه‌؟!	162
خالی سییه‌م: ته‌ئویل کردن له‌نیوان زانایانی پیشین و پاشین دا.	170
بابه‌تی دووه‌م: سیفه‌ته‌خه‌به‌ریی یه‌کان له‌نیوان ته‌ئویل‌کران و به‌ری‌کران دا.	193
ده‌ستپێک.	194
خالی یه‌که‌م: ته‌وژمی سیفه‌ت لابه‌ره‌کان (نفاة الصفات) و سئ قوتابخانه‌سه‌ره‌کی یه‌کانی.	197
قوتابخانه‌ی یه‌که‌م: جه‌می یه‌کان.	197

199	قوتابخانه نهی دووهم: موخته زێ لهو شیعه و فهیله سووفه مسوڵمانه کان.
205	قوتابخانهی سییه: نه شعهریه کان و ماتوریدییه کان.
217	خالی دووهم: سیفه ته خه بهر یه کان: هۆی ناوئران یان، جۆره کانیان، ژماره یان.
249	خالی سییه: سێ جۆره هه لۆی ست له بهرانه بهر سیفه ته خه بهر یه کان دا دووی چهوت و یه کی راست.
250	هه لۆیستی یه کهم: هه لۆیستی بهزایه ده ران و کورت هی خه ران (المفرطین).
250	هه لۆیستی دووهم: هه لۆیستی تیپه پانه ران (المفرطین).
	هه لۆیستی سته: هه لۆیستی است مانه: انانان ده سه نه

265	پوختهی رای زانیانی ره سه ن ده رباره ی سیفه ته خه بهر یه کان.
271	خالی چواره م: سه رنجدانیککی گشتی له سیفه ته خه بهر یه کان له پرووی ته ئویلکران و بهر ی کرانه وه.
271	بهشی یه کهم له سیفه ته خه بهر یه کان ((که بریتین له وشانهی ته گهر ئیمه بو خۆمان به کاریان بینین مانای نه دا هه کان (الأعضاء) ده گه یه نن)).
281	بهشی دووهم: له سیفه ته خه بهر یه کان (که بریتین لهو ته عبیرانهی ته گهر بو خۆمان به کاریان بینین مانای جم و جۆله کان ده گه یه نن).

به‌شی سَیِّه‌م: له‌ سیفه‌ته‌ خه‌به‌رییه‌کان (که‌ بریتین له‌ و تانه‌ی ئه‌گه‌ر بۆ ئیمه‌ به‌کار بی‌ن مانای حاله‌ته‌ ده‌روونی یه‌کان ده‌گه‌یه‌نن).	287
به‌ندی پینجه‌م: خوا به‌یه‌ کگرتن له‌ په‌رستراویتی دا.	289
خالی یه‌که‌م: پیناسه‌ی وشه‌ی (رَبّ) و وشه‌ی (إله).	293
یه‌که‌م: وشه‌ی (رَبّ).	293
دووهم: وشه‌ی (إله).	298
خالی دووهم: په‌رستی چیه‌ و خواپه‌رستی چۆنه‌؟!	303
خالی سَیِّه‌م: وشه‌ی شایه‌تمان (لا اله الا الله محمد رسول الله) جاکتین به‌رجه‌سته‌که‌ری خوا به‌یه‌ کگرتن له‌ په‌رستراویتی دا.	319
خالی یه‌که‌م: پیناسه‌ی هاوبه‌ش بۆ خوا دانان و جۆره‌کانی .	331
یه‌ک : پیناسه‌ی هاوبه‌ش بۆ خوا دانان .	331
دوو: جۆره‌کانی هاوبه‌ش بۆ خوا دانان .	335
خالی دووهم: چۆنییه‌تی په‌یدا‌بو‌نی هاوبه‌ش بۆ خوا دانان به‌ تایبه‌ت له‌ بواری په‌رستی دا.	340
خالی سَیِّه‌م: خراپی هاوبه‌ش بۆ خوا دانان و به‌ره‌مه‌می شوومی و سزاو هوکمی.	346
خالی چواره‌م: هاوبه‌ش بۆ خوا دانانی گه‌وره‌ و گچکه‌.	351
1- هاوبه‌ش بۆ خوا دانانی گه‌وره‌.	351

361	2- هاوبهش بۆ خوا دانان گچکه.
366	خاڵی پینجهم: چۆن و بهچی له هاوبهش بۆ خوا دانان قوتار دهیین؟!
371	بهندی ههوتهم: خواناسیی راست و بهرهمه که ی .
374	بابهتی یه کهم: خواناسیی راست.
375	1- خوا به دهیینه رو پهروهرد گاره.
377	2- خوا تاك و ته نیاو بی وینه و هاوتایه.
379	3- خوا خاوهنی هه موو سیفه تیکی بهرزو په سنده و له هه موو له که یه ك دووره.
389	5- خوا هه موو شتیکی له سه ر بنچینه ی زانیاری یه کی قوول و بی سنوور خولقاندوه.
399	6- خوا بهرنامه یه کی ناردوه تا قه بهرنامه ی راست و تیرو ته واوه.
395	7- خوا هه موو کرده و کانی راست و به جی و حیکمه ت دارن.
396	چۆنیه تی په یوه ندی نیوان ویست و په زامه ندیی خوا.
403	8- خوا داد گه ره و هه موو که س وه ك یه ك سه بیر ده کاو په له و ئیمتیازی نه داوه ته هیچ که س.
404	9- خوا پیزی له مرۆف گرتوه و خو شی ده وئ و به جینه شینی خو ی دایناوه.
410	10- خوا هی ده لال و واسطه یه کی له نیوان خو ی و به نده کانی دا

دانه ناوه.	
11- خوا خاوهنى رۆژى سزاو پاداشتهو بهبى ر یدانى وی کهس مافى تکاگردنى نیه.	411
بایهتی دووهم: بهرهمى خواناسین	413
1- یه کلابوونهوه بو خوا له په‌رستى دا.	415
2- پارانه‌وه‌و داواکردن بهس له خوا (عزوجل).	416
3- له هه‌موو کهس و شتیك پتر خوشیستنى خوا (سبحانه‌و‌تعالی).	417
4- له هه‌موو شتیك و کهسیك زیاتر لیترسانى خوا (عزوجل).	419
5- له هه‌موو کهس و شتی به گه‌وره‌تر دانانى خوا (تبارك و تعا)	421
نیوه‌رۆك.	426

ئاگه‌پاڤندى مه‌که‌له‌ی ماموستا عه‌لى بابێر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

ئاگه‌پاڤندى مه‌که‌له‌ی ماموستا عه‌لى بابێر

ئه‌ نۆره‌ که‌مه‌له‌یه‌که‌ی بێ‌مه‌که‌له‌یه‌ک.

بۆ ئه‌مه‌که‌له‌یه‌که‌ی بێ‌مه‌که‌له‌یه‌ک.

ئێمه‌که‌له‌یه‌که‌ی بێ‌مه‌که‌له‌یه‌ک.

www.alibapir.com

ئاگه‌پاڤندى مه‌که‌له‌ی ماموستا عه‌لى بابێر

عمل بابیر AliBapir

عمل بابیر AliBapir

ئاگه‌پاڤندى مه‌که‌له‌ی ماموستا عه‌لى بابێر

نیوهرۆك

لاپه‌ره	بابه‌ت
8	پیشكه‌ش بێ.
9	پیشكه‌كی.
12	رێ خۆشكردن.
15	به‌ندی یه‌كه‌م: چۆنیه‌تی و گ‌رنگی ناسینی ناو و سیفه‌ته‌ چاك و به‌رزو بێ‌وینه‌كانی خوا (سبحانه‌وتعالی).
18	خالی یه‌كه‌م: به‌ بێ‌ په‌ی‌ردن به‌ ناو و سیفه‌ته‌كانی خ‌وای بێ‌وینه‌، ناتوانین بیناسین.
23	خالی دووهم: تاكه‌ رێگای په‌ی‌ردن به‌ ناو و سیفه‌ته‌كانی خ‌وای په‌روه‌ردگار وه‌حی یه‌.
28	خالی سییه‌م: گ‌رنگی ناسینی ناو و سیفه‌ته‌ به‌رزو بێ‌وینه‌كانی خ‌وای به‌رزو مه‌زن.
39	خالی چواره‌م: ژ ه‌اره‌ی ناوه‌ كانی خ‌وای په‌روه‌ردگار (سبحانه‌وتعالی).
45	خالی پینجه‌م: چه‌ند بنچینه‌یه‌ك بۆ دیاریكردنی ناوه‌كانی خوا.
55	به‌ ندی دووهم: ده‌ (10) تیبی‌غی گ‌رنگ ده‌ر به‌ره‌ی ناو و سیفه‌ته‌كانی خوا (تبارك وتعالی).
60	یه‌كه‌م: ناو و سیفه‌ته‌كانی خوا بێ‌ك‌وتا چاك و به‌رزو په‌سندن.
62	دووهم: ناو و سیفه‌ته‌كانی خوا به‌ئیعتباری پیناسه‌یان بۆ خ‌وایه‌كن و به‌ئیعتباری مانای تایبه‌تی ه‌هر كامی‌کیان جیاوازن.

64	سی. بهم: ناو و سیفه ته کانی خوا به گشتی پینج جوړن.
71	چواره م: ناوه کانی خوا ی پهره وردگار هر چنده هه موویان له وپه ری چاکیی و بهرزیی دان به لام چاک و چاکترو بهرزو بهر زریان هه یه.
76	پینج هم: ده لاله تکر دنی ناوه کانی خوا له سهر (ذات) و سیفه ته کانی به هه رسیک جوړی (مطابقه) و (تضمن) و (التزام) ه .
78	شه شه م: چ و نیه تی په یوه ندی ناو و س سیفه ته کانی خوا به (ذات) ی یوه نه و په که : نه خودی وین و نه جیاشن.
82	حه و ته م: حو کمی به کار هی نانی وشه ی: (ذات) و (نفس) و (صفة) و (شیء) بو خوا عزوجل .
88	هه شته م: سیفه ته کانی خوا له ناوه کانی فراوان ترن.
89	نوبه م: جوړه کانی لادان له ناوه کانی خوا دا، سین.
94	ده یه م: ده لاله ت کردنی ناوه کانی خوا له سهر سیفه تی ک هه م چه سپاندنی سیفه ته که و هه م نه و ناوه ش که ل یی دهر ده هی نری ده که یه نن.
99	به ندی سییه م: بنچینه گرنه کانی مامه له کردن له گه ل ناو و سیفه ته کانی خوا دا.
103	ده سیتی ک.
109	بنچینه ی به که م: ناو بردن و وه سف کردنی خوا (عزو جل) به و ناو و سیفه تانه ی که بو خوی له قورئانی دا بیان پیغه مبه ره که ی ﷺ له سوننه ت دا خستوو یاننه ړوو.
124	بنچینه ی دوو م: ناو و سیفه ته کانی خوا ی پهره وردار هه موویان هر بو و بی سهره تان.

129	بنچینه‌ی سییه‌م: لیكدانه‌وه‌ی مانای ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا به بی‌ی رواله‌تی وشه‌کان و بنچینه‌کانی زمانی عه‌ره‌بی و به له‌به‌رچاو‌گرتنی نه‌و سیاقه‌ی که تییدا هاتوون و پیرای به پاک‌گرتن و به به‌رزگرتنی خوا له هر که‌م و کوورپی و ناته‌واویی یه‌ک.
134	بنچینه‌ی چواره‌م: ناو می‌دبون له زانین و په‌ی پیدردن حه‌قیقه‌تی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوا (عزوجل).
138	بنچینه‌ی پینجه‌م: هر ناو و سیفه‌تیکی خوا به ده‌قی‌کی وه‌حی راست و راشکاو نیسپات بوو وه‌ک ناو و سیفه‌ته‌کانی دیر که ره‌فتاری له‌گه‌ل دا ده‌کرئ و نا بی به بیانوی تی‌کگیرا نی له‌گه‌ل عه‌قل دا ته‌ئویل بکری، مه‌گه‌ر ناچار بین.
151	به‌ندی چواره‌م: ته‌ئویل‌کردنی هه‌ نديک له سیفه‌ته‌کانی خوا (عزوجل) له نیوان تیپه‌راندن و به‌زایه‌دان دا.
155	بابه‌تی یه‌که‌م: ته‌ئویل کردن له نیوان تیپه‌راندن و به‌زایه‌دان دا.
155	خالی یه‌که‌م: چه‌مک و واتای وشه‌ی (ته‌ئویل).
162	خالی دووه‌م: نایا ته‌ئویل به‌گشتی ر‌ه‌ت ده‌کریت‌ه‌وه‌؟!
170	خالی سییه‌م: ته‌ئویل کردن له نیوان زانیانی پیشین و پاشین دا.
193	بابه‌تی دووه‌م: سیفه‌ته‌ خه‌به‌ریی یه‌کان له نیوان ته‌ئویل‌کران و به‌ری‌کران دا.
194	ده‌ستپیک.
197	خالی یه‌که‌م: ته‌وژمی سیفه‌ت لابه‌ره‌کان (نفاة الصفات) و س‌ی قوتابخانه‌ سه‌ره‌کی یه‌کانی.
197	قوتابخانه‌ی یه‌که‌م: جه‌می یه‌کان.
199	قوتابخانه‌ی دووه‌م: موخته‌زیله‌ و شیعه‌ و فه‌یله‌ سووفه‌ مسوولمانه‌کان.

205	قوتابخانه‌ی سییه‌م: نه‌شعه‌رییه‌کان و ماتوری‌دییه‌کان.
217	خالی دووهم: سیفه‌ته‌خه‌به‌ریه‌یه‌کان: هوی ناونران بیان، جوړه‌کانیان، ژماره‌یان.
249	خالی سییه‌م: سی جوړه‌هه‌لوئ ست له به‌ران بهر سیفه‌ته‌خه‌به‌رییه‌کان دا دووی چهوت و یه‌کی راست.
250	هه‌لوئستی یه‌که‌م: هه‌لوئستی به‌زایه‌ده‌ران و کورت هی‌نه‌ران (المفرطین).
250	هه‌لوئستی دووهم: هه‌لوئستی تیپه‌رانه‌ران (المفرطین).
254	هه‌لوئستی سییه‌م: هه‌لوئستی راست و میانه‌ی زانایانی په‌سه‌ن و رډچوو.
265	پوخته‌ی رای زانایانی په‌سه‌ن دهر‌باره‌ی سیفه‌ته‌خه‌به‌رییه‌کان.
271	خالی چوارهم: سه‌رنجدانیکی گشتی له سیفه‌ته‌خه‌به‌ریه‌یه‌کان له پرووی ته‌نویل‌کران و به‌ری‌کرانه‌وه.
271	به‌شی یه‌که‌م له سیفه‌ته‌خه‌به‌رییه‌کان ((که بریتین له ووشانه‌ی نه‌گه‌ر نیمه‌ بۆ خو‌مان به‌کاریان بینین مانای نه‌ندا هه‌کان (الأعضاء) ده‌گه‌یه‌نن)).
281	به‌شی دووهم: له سیفه‌ته‌خه‌به‌ریه‌یه‌کان (که بریتین له ووشانه‌ی نه‌عیرانه‌ی نه‌گه‌ر بۆ خو‌مان به‌کاریان بینین مانای جم‌وجو‌له‌کان ده‌گه‌یه‌نن).
287	به‌شی سییه‌م: له سیفه‌ته‌خه‌به‌رییه‌کان (که بریتین له ووشانه‌ی نه‌گه‌ر بۆ نیمه‌ به‌کار بین مانای حاله‌ته‌ده‌روونی یه‌کان ده‌گه‌یه‌نن).
289	به‌ندی پینجه‌م: خوا به‌یه‌ک‌گرتن له په‌رستراویتی دا.
293	خالی یه‌که‌م: پیناسه‌ی وشه‌ی (رې) و وشه‌ی (اله).

293	یه کهم: وشه ی (ربّ).
298	دووهم: وشه ی (إله).
303	خالئ دووهم: په رستق چیه و خواپه رستی ی چونه؟!
319	خالئ سییهم: وشه ی شایه تمان (لا اله الا الله محمد رسول الله) چاکترین به رجه سته که ری خوا به یه کگرتن له په رستراویتی دا.
327	به ندی شه شه م: هاوبه ش بۆ خوادانان (الإشراك بالله).
331	خالئ یه کهم: پیئناسه ی هاوبه ش بۆ خوا دانان و جوړه کانی .
331	یهک : پیئناسه ی هاوبه ش بۆ خوا دانان .
335	دوو: جوړه کانی هاوبه ش بۆ خوا دانان .
340	خالئ دووهم: چۆنیه تی په یدابونی هاوبه ش بۆ خوا دانان به تاییه ت له بواری په رستق دا.
346	خالئ سییهم: خراپی هاوبه ش بۆ خوا دانان و به ره مه می شوومی و سزاو هوکمی.
351	خالئ چوارهم: هاوبه ش بۆ خوا دانانی گه وره و گچکه .
351	1- هاوبه ش بۆ خوا دانانی گه وره .
361	2- هاوبه ش بۆ خوا دانان گچکه .
366	خالئ پیئنجهم: چۆن و به چی له هاوبه ش بۆ خوادانان قوتارده بین؟!
371	به ندی هه وته م: خواناسی یی راست و به ره مه مه که ی .
374	بابه تی یه کهم: خواناسی یی راست.
375	1- خوا به دیه یئنه رو په روهرد گاره .
377	2- خوا تاك و ته نیاو بی وینه و هاوتایه .
379	3- خوا خاوه نی هه موو سیفه تیکی به رزو په سنده و له هه موو له که یهك دووره .
381	4- خوا خاوه نی چه ند ناویکه که چاکترین و ته واترین ناو.

389	5- خوا همموو شتیکی له سهر بنچینه ی زانیاری یه کی قوول و بی سنوور خولقاندوه.
399	6- خوا بهرنامه یه کی ناردوه تافه بهرنامه ی راست و تیرو ته واوه.
395	7- خوا همموو کرده و کانی راست و به جی و حکمت دارن.
396	چونیه تی په یوه ندی نیوان ویست و په زامه ندی خوا.
403	8- خوا دادگړه و همموو کهس وک یه ک بهیر ده کاو په لمو نیمتیا زی نه داوه ته هیچ کهس.
404	9- خوا ریزی له مړوځ گرتوه و خو شی ده وئ و به جی شینی خوی دایناوه.
410	10- خوا هی ده لال و واسطه یه کی له نیوان خوی و بهنده کانی دا دانه ناوه.
411	11- خوا خاوه نی رژی سزاو پداشته و به بی پیدانی وی کهس مافی تکا کردنی نیه.
413	بابه تی دوهم: بهرهمی خواناسین
415	1- یه کلابونه و به خوا له په رستی دا.
416	2- پارانه و به داوا کردن بهس له خوا (عزوجل).
417	3- له همموو کهس و شتی پتر خوشیستنی خوا (سبحانه و تعالی).
419	4- له همموو شتی و کهسیک زیاتر لیترسانی خوا (عزوجل).
421	5- له همموو کهس و شتی به گوره تر دانانی خوا (تبارک و تعالی)
426	نیوه وړک.

م

لیکونیسو میر کی قول و فراوانہ دور بارگہ نیمان وع قید می نیلایمی
گویش لود دایز که نیمان وع قید لایسلام و مک بناغ بنو دیوار و
رهک ویش بنو درخت و دین بو ماست و دنا و بو نیسان وایه !
بوی هر که یک بی وی مسولانی و دینداری کی راست و بر حسن
دوبی لایمان وع قید و و بنیانی رع قل و دلی دوستی نه گها ؟
و هر که کل میلایک بی وی شیان و گوز رانی خوی بی پی شریعت
خوا پاک سازی و چاک سازی بکات و یکی بخت پو هسته لاسکر دزد و و
بزار کردن و چپ ساندنی نیمان وع قید دوست پنی بکات .
پیشم وایه ایم کتیبه بهر شش بهر که کیر و و معا و کایک باش و
چنی متنا و پشت پنی بسته بو هر تاک و کور لیک بی و نه
دوست بهر و کور انکاری و پاک سازی و چاک سازی بکات .

عمرے باہر

نوسینگی تفسیر
ہو بلاکر دھوہو راگہا بن
ہموتلر - شہ قادی دادگا - زر ہوئی شیریں بالاس

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

plus 7000

